

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
2018-YL-062

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ümit GÖZEL

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Beste DİNÇER

Bu tez Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından EĞF-
18015 proje numarası ile desteklenmiştir.

AYDIN-2018

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı Ümit GÖZEL tarafından hazırlanan “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı tez, 06/07/2018 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Beste DİNÇER	Adnan Menderes Üniversitesi
Üye: Prof. Dr. A. Seda SARACALOĞLU	Adnan Menderes Üniversitesi
Üye: Doç. Dr. Orhan KUMRAL	Pamukkale Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi enstitü yönetim kurulununtarih sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü V.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2018

Ümit GÖZEL

ÖZET

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ümit GÖZEL

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Beste Dinçer

2018, XXVII+277 sayfa

Bu araştırmanın temel amacı 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında yenilenen ilkököl hayat bilgisi dersi (1.-2.-3. sınıflar) öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi uygulamalarını sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmektir.

Bu temel amaç doğrultusunda hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinlik örnekleri değerler bakımından incelenmiş ve değerlerin uygulama sürecine ilişkin öğretmen görüşleri alınmıştır.

Nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre modellenen bu çalışmanın verileri doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır.

Okulların algılanan farklı sosyo-ekonomik düzeyleri ve öğretmenlerin çalıştıkları sınıf seviyeleri temel alınarak yapılan maksimum çeşitlilik örneklemesine göre seçilen araştırmanın katılımcılarını 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Aydın ili Efeler merkez ilçesinde yer alan 15 okuldan toplam 45 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Verilerin toplanması aşamasında ilk olarak 2017-2018 Eğitim-Öğretim döneminde MEB tarafından onaylanmış 1.,2. ve 3. sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programı ile ders ve çalışma kitapları değerler eğitimi açısından incelenmiştir. İkinci olarak öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına dair sınıf öğretmenlerinin görüşleri araştırmacı tarafından hazırlanan ve yedi sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Veriler betimsel analiz ve içerik analizi ile çözümlenmiştir.

2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Programlarında yer alan ve kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin (1.-2.-3.sınıflar) doküman incelemesi sonuçlarına göre programların ve ders kitaplarının birebir örtüşmediği; programlarda yer alan kazanımlar,

ünite isimleri ve ders süreleri açısından 1.sınıf ders programı dışında kayda değer anlamda büyük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Görüşülen sınıf öğretmenleri çalıştıkları okulların sosyo-ekonomik düzey farkı gözetmeksizin hepsinin değer öğretiminin önemine vurgu yaparak değerleri öğrencilerde olumlu davranış kazandırmaya ve toplumla bütünleşmeyi sağlamaya yardımcı birer araç olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu değerler eğitiminin yenilenen hayat bilgisi dersi ilköğretim programlarındaki rolü hakkında memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Öğrenme öğretme sürecinde değerler konusu, programdaki yeri ve gerçek hayattaki uygulama şekillerini esas alarak değerleri farklı yaklaşım, yöntem ve tekniklerle öğrettiklerini belirtmişlerdir.

Değerlerin kazandırılması sürecinde en çok aile olmak üzere, yönetici, öğretmen, çevre, kitle iletişim araçları vb. gibi paydaşların oldukça etkili olduğu; bu sebeple değer öğretiminin okullarda öğretmenlerin sorumluluğu altında sadece belirli derslerle sınırlı kalmayıp tüm paydaşların da bu sürece dâhil edilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır.

ANAHTAR KELİMELER: Değerler, Değerler Eğitimi, Hayat Bilgisi Dersi

ABSTRACT

AN EVALUATION OF TEACHER OPINION OF VALUES EDUCATION WITH THE SOCIAL SCIENCE COURSE CURRICULUM

Ümit GÖZEL

Master's Thesis, Educational Sciences Division,

Thesis Supervisor: Dr. Beste DİNÇER

2018, XXVII+ 277 pages

The main aim of this research is to evaluate the opinions of classroom teachers on the values educational practices of the Primary School Social Science Course (1st-2nd-3rd grades) which was renewed within the 2017-2018 Academic Year.

In order to meet this aim, the opinions of teachers related to the outcomes included in the curriculum of the Social Science Lesson, the value of activity examples in course and workbooks and the process of application of values were taken.

Data were collected using a qualitative research design using document examination and a semi-structured interview technique.

The participants in this research were chosen by maximum diversity sampling taking the primary's schools perceived socio-economic levels and the class year in which the teachers were working into consideration and consisted of a total of 45 classroom teachers from 15 schools in central districts of Aydın province in the 2017-2018 academic year.

The first step of the data collection process was an examination of the 1st, 2nd and 3rd grade Social Science course and workbooks approved by the Turkish Ministry of Education for the 2017-2018 academic year in terms of their values education. Secondly, the opinions of the teachers were collected using a semi-structured interview form which consisted of 7 questions and was prepared by the researchers in order to investigate the values education practices in the curriculum. The data were analysed by descriptive analysis and content analysis.

According to the results of the document review of the Social Science lesson curriculum (1st, 2nd and 3rd grades) in the 2017-2018 academic year, it was determined that

the programmes and course books were not the same, and the outcomes, unit names and lesson lengths of the 2nd and 3rd grade programmes showed significant differences.

The results of the interviews with the teachers determined that values education was helping their students to gain positive behaviour and saw these values as positive tools to help societal integration without reference to the differences in the socio-economic levels of their schools. The majority of the participants stated that they were happy with the role of values education within the primary school social science course. They also stated that they had taught values using different approaches, methods and techniques using the curriculum and examples from real-life as a basis.

It was determined that in the process of gaining values, the family is most effective, while managers, teachers, environment, mass communication tools etc are also important stakeholders. For this reason, it is emphasized that value education should not be limited only to teachers in specific lessons but all stakeholders should be included in this process.

KEY WORDS: Values, Values Education, Social Science Lesson

ÖNSÖZ

“Sizin gerçek değeriniz, insanlara karşı beslediğiniz hislerle, iş ve hareketlerinizle ve bir de onlara ve onlarla beraber yapacağınız iyiliklerle ölçülür.” (Albert Einstein)

İlkokul eğitim sistemimizin temel basamaklarından en önemlisidir. Bu basamağa adım atan öğrenciler içinde yaşadığı toplumda uyum içinde yaşamak, hayat standartlarını her anlamda yükseltmek, daha iyi ve kaliteli bir yaşam sürebilmek için gereken temel bilgi, beceri, değer ve davranışları edinirler. İlkokul düzeyinde bir öğrencinin iyi bir insan, iyi bir vatandaş, hak ve sorumluluklarını bilen bir birey ibi toplum içerisinde yaşamak için gerekli kazanımları edinebileceği en ideal dersin ise hayat bilgisi dersi olduğunu söyleyebiliriz.

Bireyin hayata atılabilmesi, üreten, sorgulayan, düşünen ve düşündükleriyle mantıklı ve tutarlı hareket eden bir birey olması, toplumun kriterlerine uyan bir birey olması, kendi tarih, kültür, örf, anane, norm ve değerlerini kazanıp sahip çıkan bir birey varlığı için de hayat bilgisi dersi öğretim programı içinde yer alan değerlerin ve bu doğrultuda yapılan değerler eğitiminin yeri tartışılmazdır.

2005 yılından itibaren öğrencilerin kişilik, ahlak ve karakter gelişimlerine ve değer edinimlerine yardımcı olan değerler eğitimi 2009 yılından sonra da 2017 yılında yenilenme ihtiyacı görmüştür. Bu sebeple ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf hayat bilgisi dersi kapsamında yenilenen programda işlenen değerler eğitiminde değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygunluğu, değerler eğitiminde yaşanan problemler, programda etkili, program bileşenlerinin işlerliği...öğretmenlerin bu eğitimi uygulayanlar olarak görüşlerinin alınması ve değerlendirilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Bu araştırma, ilkokul hayat bilgisi dersi (1.-2.-3. sınıflar) öğretim programlarında yer alan değerlerin gerçekleştirilmesi sürecine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmek ve hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımları, ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinlik örneklerini değerler bakımından incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenmesinden tezi savunma sürecime kadar her daim maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, sabrından ve hoşgörüsünden bir an bile ödün vermeyen, akademik anlamda bana çok şey kazandırdığını düşündüğüm değerli hocam ve danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Beste DİNÇER'e, güler yüz ve anlayışıyla desteğini hiçbir şekilde esirgemeyen Anabilim Dalı Başkanım Sayın Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU'na ders ve tez aşamasında beni her daim destekleyip motive eden biricik eşim Rukiye GÖZEL'e, bu süreçte onları ihmal etmeme sabırla katlanan canım kızlarım Fatıma Zümra GÖZEL ve Hatice Sena GÖZEL'e, akademik anlamda yol almama vesile olan, beni her daim destekleyen ve arkamda duran kayınbabam Salih ÇELİK ve kıymetli kayınvalidem Hatice ÇELİK'e, dualarıyla destek olan canım annem Havva GÖZEL ve varlığıyla gurur duyduğum babam Recep GÖZEL'e, çalışmalarımnda her türlü kolaylığı sağlayan ve bu süreçte, bu yolda mesafe kat etmemde yardımlarını esirgemeyen Daire Başkanım Hatice ÇATALOĞLU'na teşekkürlerimi borç bilir şükranlarımı sunarım.

Ümit GÖZEL

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
TABLolar DİZİNİ.....	xix
EKLER DİZİNİ	xxvii
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Araştırmanın Amacı.....	6
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Varsayımlar.....	7
1.6. Tanımlar.....	7
BÖLÜM II	9
2. KURAMSAL TEMELLER.....	9
2.1. Değer Kavramının Tanımı	9
2.2. Değerlerin Oluşumu.....	11
2.3. Değer Çatışması	13
2.4. Değerlerin Özellikleri	15
2.5. Değerlerin İşlevleri	19
2.6. Değerlerin Sınıflandırılması	23
2.7. UNESCO'nun Önerdiği Değerler	30

2.8. 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde Yer Alan Değerler	30
2.9. Bazı Ülkelerin Eğitim Programlarında Yer Alan Değerler	30
2.10. 2009 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler	31
2.11. 1739 Sayılı Milli Eğitimin Temel Kanunda Yer Alan Değerler	32
2.11.1. Türk Milli Eğitiminin 18. Milli Eğitim Şurası Kararlarında, Milli Eğitimin Temel Kanunu Genel Hükümlerinde, Genel ve Özel Amaçlarında Yer Alan Değerler.....	32
2.11.2. Değerler Eğitimi Yönergesinde Yer Alan Değerler.....	33
2.12. Değerler Eğitimi	34
2.12.1. Değerler Eğitiminin Tarihi Gelişimi	37
2.12.2. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi	39
2.12.3. Değerlerin Eğitiminde Temel Süreç ve İlkeler	42
2.12.4. DeğerlerEğitiminde Yaklaşımlar	46
2.12.5. Değer Eğitiminde Stratejiler	50
2.12.6. Değerler Eğitiminde Yöntemler.....	52
2.12.7. Değer Eğitimi Teknikleri	61
2.12.8. Değerler Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme	63
2.12.9. Değerler Eğitimi ve Aile	65
2.12.10. Değerler Eğitimi ve Öğretmen	67
2.12.11. Değerler Eğitimi ve Çevre	69
2.12.12. Değerler Eğitimi ve Medya.....	70
2.13. Değerler Eğitimi ve Eğitim Programları	71
2.14. Milli Eğitim Bakanlığı Ders Programında Değerler Eğitimi	74
2.15. Hayat Bilgisi ve Değerler Eğitimi	75
2.16. İlgili Araştırmalar	77
2.16.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	77
2.16.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	82

BÖLÜM III.....	87
3. YÖNTEM.....	87
3.1. Araştırmanın Önemi	87
BÖLÜM IV.	95
4. BULGULAR	95
4.1. Doküman Analizine İlişkin Bulgular.....	95
4.1.1. Hayat Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar, Ders Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Değerler	95
4.2. Öğretmenlerle Yapılan Nitel Görüşmelere İlişkin Bulgular.....	186
4.2.1. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar	186
4.2.2. Değerlerin Yenilenen İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarındaki Rolü	188
4.2.3. Değerlerin Öğrencilerin Seviyelerine Uygunluğu	191
4.2.4. Değerlerin Eğitimine İlişkin Karşılaşılan Problemler.....	196
4.2.5. Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişi.....	213
4.2.6. Değer Öğretiminde Öncelik Sıralaması	219
4.2.7. Değerler Eğitiminin İyileştirilmesine Dair Öneriler.....	226
BÖLÜM V.....	239
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	239
5.1. Sonuç	262
5.1.1 Doküman Analizine İlişkin Sonuçlar	239
5.1.1.1. Hayat Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar, Ders Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Değerler.....	239
5.1.2. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Sonuçlar	244
5.1.2.1 Sınıf Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar	244
5.1.2.2. Değerlerin Yenilenen İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarındaki Rolü.....	245

5.1.2.3. Değerlerin Öğrencilerin Seviyelerine Uygunluğu	245
5.1.2.4. Değerler Eğitimine İlişkin Karşılaşılan Problemler	246
5.1.2.5. Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişi	248
5.1.2.6. Değer Öğretiminde Öncelik Sıralaması	249
5.1.2.7. Değerler Eğitiminin İyileştirilmesine Dair Öneriler	249
5.2. Tartışma.....	251
5.3. Öneriler	257
6. KAYNAKLAR	259
7. EKLER	274
ÖZGEÇMİŞ	276

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt	: Aktaran
ASBUK	: Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu
BM:	Birleşmiş Milletler
BTK	: Bilgi Teknolojileri Kurumu
DESC	: Department of Education, Sports and Culture
DNA	: Deoksiribo Nükleik Asit
HB	: Hayat Bilgisi
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
KİA	: Kitle İletişim Araçları
KMDD	: Konstanz Method of Dilemma Discussion
KYİT	: Konstanz Yöntemiyle İkilem Tartışmaları
LVI	: Living Values Internatioal
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council of Social Sciences
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
SED	: Sosyo Ekonomik Düzey
TDK	: Türk Dil Kurumu
TV	: Televizyon
D-Y	: Doğru-Yanlış

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Fithcer'in Değer Sınıflaması	24
Tablo 2.2. Kluckhohn'un Değerler Sınıflaması.....	24
Tablo 2.3. Spranger'in Değerler Sınıflaması.....	25
Tablo 2.4. Allport, Vernon ve Lindzey'in Değerler Sınıflaması.....	25
Tablo 2.5. Ülken'in Değerler Sınıflaması	26
Tablo 2.6. Nelson'un Değerler Sınıflaması	26
Tablo 2.7. Milton Rokeach'ın Değerler Sınıflaması	27
Tablo 2.8. Lickona'nın Temel ve Ahlaki Değer Sınıflaması	27
Tablo 2.9. Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması.....	28
Tablo 2.10. Herman'ın Değerler Eğitimi Yaklaşımı Tablosu	48
Tablo 4.1. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Değerler Listesi	96
Tablo 4.2. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesini.....	100
Tablo 4.3. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	100
Tablo 4.4. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi.....	103
Tablo 4.5. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	103
Tablo 4.6. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi.....	106
Tablo 4.7. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	106
Tablo 4.8. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi.....	109

Tablo 4.9. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi	109
Tablo 4.10. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi.....	111
Tablo 4.11. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Doğada Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	112
Tablo 4.12. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Doğada Ünitesi'nde Yer Alan Listesi.....	114
Tablo 4.13. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Yer Alan Değerlerin Genel Görünümü.....	115
Tablo 4.14. 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1,2. ve 3. Kitap) ve 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı Ünite İsimlerinin Bazılarının İsmine Farklı Olduğu, Kazanım Sayısı ve Ders Saatlerinin Farklı Olduğunu Belirten Tablo.....	116
Tablo 4.15. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ben ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi	117
Tablo 4.16. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ben ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi	120
Tablo 4.17. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ailem ve Evim Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi	120
Tablo 4.18. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ailem ve Evim Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi	122
Tablo 4.19. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi	123
Tablo 4.20. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi	125
Tablo 4.21. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi	126

Tablo 4.22. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi.....	128
Tablo 4.23. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	129
Tablo 4.24. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi	131
Tablo 4.25. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Doğa ve Çevre Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	131
Tablo 4.26. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Doğa ve Çevre Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi.....	134
Tablo 4.27. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Yer Alan Değerlerin Genel Görünümü.....	134
Tablo 4.28. 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1.,2. ve 3.kitap), Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı ve 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı Ünite İsimlerinin, Kazanım Sayısı ve Ders Saatlerinin Farklı Olduğunu Gösteren Tablo.....	135
Tablo 4.29. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	136
Tablo 4.30. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi	145
Tablo 4.31. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	145
Tablo 4.32. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi	156
Tablo 4.33. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi.....	156
Tablo 4.34. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi.....	162

Tablo 4.35. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Yer Alan Değerlerin Genel Görünümü.....	162
Tablo 4.36. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	163
Tablo 4.37. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	163
Tablo 4.38. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	164
Tablo 4.39. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	165
Tablo 4.40. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	165
Tablo 4.41. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	166
Tablo 4.42. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	166
Tablo 4.43. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	167
Tablo 4.44. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemize Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	168
Tablo 4.45. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	168
Tablo 4.46. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	169
Tablo 4.47. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	170
Tablo 4.48. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ben ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	170
Tablo 4.49. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ben ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	171

Tablo 4.50. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	172
Tablo 4.51. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	172
Tablo 4.52. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	173
Tablo 4.53. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	173
Tablo 4.54. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	174
Tablo 4.55. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	175
Tablo 4.56. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	175
Tablo 4.57. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	176
Tablo 4.58. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğa ve Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	176
Tablo 4.59. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğa ve Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	177
Tablo 4.60. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	178
Tablo 4.61. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	179
Tablo 4.62. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	179
Tablo 4.63. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	180
Tablo 4.64. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	181

Tablo 4.65. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	182
Tablo 4.66. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	182
Tablo 4.67. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	183
Tablo 4.68. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	184
Tablo 4.69. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	185
Tablo 4.70. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler	185
Tablo 4.71. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler.....	186
Tablo 4.72. Değer Kavramına İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi	187
Tablo 4.73. Değerlerin Rolüne İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi	189
Tablo 4.74. Değerlerin Öğrenci Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi	192
Tablo 4.75. Değerlerin Kazandırılmasında Karşılaşılan Problemlere İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi.....	196
Tablo 4.76. Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişine İlişkin Tema, Kategori, Kod Listesi	214
Tablo 4.77. Değer Öğretiminde Öncelik Sıralaması İlişkin Tema, Kategori, Kod Listesi	221
Tablo 4.78. Değerler Eğitiminin İyileştirilmesine Dair Önerilerine İlişkin Tema, Alt Tema, Kategori ve Kod Listesi.....	227

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Görüşme Soruları	274
------------------------------	-----

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Araştırmanın birinci bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın varsayımları, tanımlar ve kısaltmalar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Değer kavramı barındırdığı soyut anlamsal yapı itibariyle birçok kavrama atfedilmekte ve farklı anlamlara gelebilmektedir. Zaman, sanat, yaşam, insan ve dahi birçok kavram farklı yerlerde farklı anlamlar içerebilir. Söz gelimi bir sanat eseri barındırdığı estetik yapı itibariyle önemli duyguları içerisinde barındırabilmesine rağmen, bu duygular farklı anlarda, farklı yerlerde, farklı insanlarda aynı karşılığı bulamayabilir. Zamanın başlangıcından geleceğin belirlenemez sonsuzluğuna kadar içerisinde bulunduğumuz bir an bile değerlidir.

Çok sevdiğimiz bir insan, hayvan veya bitki ya da eşya da bizim için değerlidir. Bir de zamanından çok sonraları önem kazanmış, keşfedilmiş insanlar, kahramanlar ve bıraktıkları eserler vardır. Mozart, gibi, Van Gogh gibi, M. K. ATATÜRK gibi. Bu isimler ve eserleri ölümlerinden yıllar sonra daha da değerli hale gelmişlerdir.

Değerler her birey için aynı anlamlandırmalara sahip olmayabilir. Değere atfedilen kıymetin derecesi buna göre belirlenebilir. İssiz çölün ortasında çaresizce kalmış bir insan için ne paranın, nede başka maddi kıymetlerin bir önemi yoktur. Suya ve yemeğe ulaşmak öncelikli gaye olacaktır. Buradan hareketle değerler için insan olmanın temelinde var olan hayatta kalma güdüsü, daha iyi bir hayat yaşama güdüsü, ait olma güdüsü, başarıma güdüsü gibi sosyolojik, psikolojik ve fizyolojik faktörler tarafından değerlerin şekillendiği düşünülmektedir.

Değer kavramı ile eğitimden iktisada, felsefeden psikolojiye, tarihten ilahiyata kadar birçok bilim, kıyısından köşesinden bir şekilde ilgilenmekle kalmayıp kendi alanlarında araştırma konusu olarak kullanılmaktadır. Değer kavramı eğitim, sosyoloji, felsefe, psikoloji, tarih ve dini bilimler bilimlerde sıklıkla kullanıldığı gibi matematik, iktisat gibi bilimlerde de kullanılmaktadır. Ancak bu konuya daha çok sosyal bilimler

eğilim gösterdiği, konuyla ilgili çalışmaların daha çok sosyal bilimler tarafından yapıldığı söylenebilir. Sosyal bilimler için değerleri bu kadar önemli kılan insanı ele alması, insanın hal ve davranışlarını anlayıp yorumlamaya çalışmasıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Sosyal anlamda değerleri ele alıp inceleyen ve bu bağlamda tutum ve davranışlarla değerleri ilişkilendiren ilk yazar Rokeach olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2008).

Özetle değerler her yerdedir, her şeydedir. Günlük hayattaki konuşmalarımız, oyunlarımız, rekabetimiz, dayanışmamız, ilgimiz, sevgimiz, öfkemizden tutun da yaşantımıza dâhil olan televizyonda, gazetelerde, dergilerde ve dahi birçok mecrada değerlerle ilgili mesajları alıp veririz ve bunu doğal yaşantımızın bir parçası olarak gerçekleştiririz. Çünkü iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlış, beğenileni-beğenilmeyeni, tasvip ettiğimiz ya da tasvip etmediğimiz davranışları değerlerle ifade ederiz.

Günümüzde yaşanan gelişmeler doğrultusunda elde edilen bilimsel, teknolojik ve sanayi alanında önemli başarıların hayatımıza olan etkilerine baktığımızda olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerinin de olduğunu görmekteyiz. Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda kültürler ve toplumlar arası etkileşim artmış, dünya sınırları kalkmış, baskın kültürler diğerlerini kültürleme ve asimilasyon yoluna gitmiştir. Bu da bireylerin içinde yaşadığı toplumun hayata bakış açılarını, karakter özelliklerin, sahip olduğu değer, norm, tutum ve algılarını, toplum birlikteliğini, aile bütünlüğünü, toplumumuzu var eden unsurları vb. tehdit eder duruma gelmiştir. Bazı ülkeler gibi ülkemiz de yaşanan bu olumsuzluklara kayıtsız kalmayarak önlem almak, yaşanan ve yaşanması muhtemel olumsuzlukları minimize etmek için kendi kültür, örf, anane, değer ve normlarına sahip çıkarak bireylerine yaşatmak ve gelecek nesillere sağlıklı bir ortam ve toplum bırakmak adına adımlar atmıştır. Özellikle son dönemlerde gerek yurtdışında gerekse ülkemizde farklı isimlerle (ahlak eğitimi, karakter eğitimi vb.) değer kavramına verilen önem giderek arttığı ve bu konuda çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri olarak da değer erozyonu ve toplumsal anlamda yaşanan sorunlardaki artış (hırsızlık, gasp, sözlü ya da fiziksel şiddet) örnek gösterilebilir. Bunu da değerler eğitimi vasıtasıyla mevcut programlara entegre ederek yapmaya çalışıldığını görülmektedir ki bu da bize değerler eğitimine ihtiyaç olduğunun somut bir göstergesidir.

Eğitim ve öğretimin bireyleri sosyalleştirme işlevi bu noktada devreye girmektedir; çünkü toplumu şekillendirmek, kişinin kendini ve içinde yaşadığı dünyayı geliştiren bilgi, beceri ve kabiliyetler kazanması ve toplumdaki sorunlara duyarlı hale gelmesi ve bu

sorunların çözümlerine katkı sunabilmesi genelde tüm eğitim faaliyetlerinin görevidir (Polat, 2017:6). Başka bir ifadeyle toplumların geleceğine yön veren eğitim kurumları öğrencilerin yalnızca akademik gelişimlerinden sorumlu değildir. Öğretim programları öğrencilerin bilişsel hedeflerin yanı sıra planlı veya örtük olarak duyuşsal hedeflerin de çeşitli etkinliklerle kazandırılmasında büyük önem taşımaktadır. Eğitim sisteminin temeli olan ilköğretimde bireylerin toplum içinde nasıl yaşayacakları, diğer bireylere nasıl davranacağı, ve hayatını daha rahat ve daha iyi bir şekilde sürdürmeleri için gerekli bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır (Fidan ve Erden, 2001). Her şeyden önce iyi bir vatandaş, sorumluluk sahibi bir öğrenci, adil bir yönetici, vicdanlı bir öğretmen, mesai saatine riayet eden bir memur, işini doğru dürüst yapan bir temizlikçi ve vatanını milletini karşılıksız seven bir nesil yetiştirmek için öğrencilerin sadece bilimsel açıdan iyi yetişmiş olması yetmemektedir ki bu eksikliği eğitimin duyuşsal alan özelliklerinden biri olarak değerlendirilebilecek değerler ve değerler eğitiminin kapattığı söylenebilir.

TTKB (2017) hazırladığı yönergeyle bu konudaki hassasiyetini yenilenen ilköğretim programlarının açıklamalar bölümünde önceki öğretim programlarından farklı olarak 2017-2018 öğretim programlarında değerler ve değer eğitiminin programın ana odağını oluşturduğunu belirtmiştir. Ek olarak “*Değer eğitiminin bütün eğitimin nihai gayesi ve ruhu olduğu, ayrı bir müfredat veya konu/öğrenme alanı olarak görülmemesi gerektiği, bu bakımdan okullar ve öğretmenlerin değerleri müfredatların bütünleyici bir parçası olarak ele alması ve uygun yaklaşımları kullanarak öğrencilerine kazandırması gerekliliği vurgulanarak mevcut müfredatları da kapsayan geniş bir literatür taraması yapılmış, disiplin alanlarının her birinde kazanımlarla ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen millî, manevi ve evrensel değerler 10 ana başlık altında toplanmış, bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar belirlenmiştir* (TTKB, 2017).” Bu değerler arasında göze çarpan ve kök değer olarak nitelendirilen değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak belirtilmiştir.

Değerlerin kazandırılması noktasında eğitim sistemimize ve bu süreçte uygulayıcı konumda olan okullara önemli görevler düşmektedir. Okullar, eğitim programlarına "değer eğitimi" dersi adı altında ayrı koymasa bile, örtük program ile kazandırılması hedeflenen değerlerin bir kısmını öğretebilmektedir. Okulun disiplin anlayışı, öğretmenlerin rol model olması ve toplumun beklentileri değer gelişimine katkıda bulunmaktadır (Akbaş, 2004). Bu

perspektiften baktığımızda, bireyin büyük oranda şekillendiği ilkokulda, değerler eğitiminin sağlıklı bir şekilde uygun bir iklimde ve ihtiyaca göre programlanmış bir öğretim programıyla yapılması hem değerler gelişimini olumlu etkileyecek hem de ileriki dönemde ne istediğini bilen, neyi nerde yapacağını bilen, biraylerin dengeli bir kişilik oluşturması açısından son derece önemlidir. Bundan dolayı değerler konusuna okul öncesi eğitim (aile, kreş, anaokulu) ile başlanarak ilkokul, eğitim sistemimizin ciddi girdilerini oluşturduğu için gereken hassasiyetin gösterilmesi ve gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

İlkokuldan başlamak üzere mevcut programların kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi, öğretmenlere tanıtıcı bilgiler sunabildiği gibi program geliştirme merkezlerine de veri kaynağı oluşturmaktadır. Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanların gelişimine destek olarak hazırlanan kazanımların programlarda yeterli ve dengeli bir şekilde dağılım sağlamasına dikkat edildiği ifade edilmektedir; ancak aynı şekilde programlarda duyuşsal özelliklerin ne ölçüde yer aldığı ve etkinliğinin de bilinmesi gerekmektedir. Bundan dolayı, bu çalışmada ilkokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kapsamında kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin görüşlerini ortaya koymak, teori-uygulama dengesini incelemek, varsa programdaki aksaklıkları ortaya koyup öneriler getirerek Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Erken yaşlarda gelişen tutumların kalıcı hale geldiği gerçeği dikkate alındığında, ilkokul derslerinin kazanımlarında ve içeriğinde değerler eğitime yer verilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. İlkokul öğretim programlarını incelediğimizde 2004'ten bu yana her bir dersin öğretim programında yer alan ünitelendirilmiş yıllık planlarda kişisel nitelik, beceri bölümünün altına değerlerin yer aldığını görebiliriz. 2017 yılında yenilenen öğretim programlarıyla geçmiş yılları karşılaştığımızda ise değer sayılarının arttığını ve bu değerlerin kazanımlar doğrultusunda derslerde özellikle örtük program vasıtasıyla yapılması planlanmıştır. Yapılan bu incelemeler ışığında her bir ders bazında değerler eğitimi yapılmaya çalışıldığı, değerlerin programlarda yer aldığı görülmesine rağmen değerlerin nasıl verileceği, değerler eğitimin nasıl yapılacağı hususunda yeterli açıklamalar yapılmadığı için uygulamada ortak bir anlaşma sağlanamadığı görülmektedir.

İlkokul öğretim programlarını incelediğimizde değerler eğitiminin uygulanabileceği, yaşanarak öğretim yapılabileceği en ideal ders olarak Hayat Bilgisi Dersi gösterilebilir; çünkü bu ders, öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini tanımalarına imkân sağlamakta, kendilerini geliştirmelerine olanak vermektedir. Ayrıca bu ders öğrencilere yaratıcı düşünme, problem çözme gibi özelliklerin temellerinin atıldığı bir derstir (Şimşek, 2014). Bunun yanında 1924 yılında Atatürk'ün daveti üzerine ülkemize gelen John Dewey'in raporuna istinaden oluşturulan Hayat Bilgisi Dersinin muhteviyatına bakıldığında birçok dersin ve disiplinin toplu öğretim ilkesine dayanarak hazırlandığı (Şahin, 2009), çocukların kendilerini, içinde yaşadığı toplumu ve dünyayı tanımalarına imkân verdiği (MEB, 2009), doğal, sosyal, sanatsal, çağdaş fikir ve değerlerden oluşan bir ders olduğu (Sönmez, 1999) göz önüne alındığında ve derste hayatın içinde olan gerçek olayların vasıtasıyla, bu olaylardan hangi neticeleri elde etmesi gerektiği, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını ve değerlerini öğrendiği, öğrencilerin demokratik bir yaşam benimseyerek, yaşadıkları sorunları da bu çerçevede çözüm odaklı olarak mantıklı ve tutarlı karar almaya yardımcı olduğu, öğrencilerde değerler sistemi oluşturup öğrencileri toplum yaşamına doğru katılım oluşturduğunu da söyleyebiliriz. Bu odaklar doğrultusunda iyi bir birey, iyi bir vatandaş yetiştirmeye hem program hem de toplum olarak amaçladığımızı düşünürsek ilkokul programlarında değerler eğitiminin hayat bilgisi dersinden ayrı düşünülemediği söylenebilir.

Dinçer ve Gözel (2018)'in yapmış olduğu "İlkokul Programlarında (1-4) Yer Alan ve Kazandırılması Hedeflenen Değerler İlişkin Sınıf Öğretmenleri ve Öğrenci Velilerinin Görüşleri" isimli çalışma sonucunda da öğretmen ve velilerin görüşleri doğrultusunda hayat bilgisi dersinin değerler eğitimi açısından son derece önemli olduğu sonucuna varıldığı için özellikle hayat bilgisi öğretim programında yer alan değerler eğitiminin uygulamasına yönelik olan bu araştırmanın odak noktası olmuştur. yapılacak olan çalışmada bundan sonraki çalışmalara ışık tutmak, literatüre katkı sağlamak, mevcut uygulamaların nasıl olduğu hususunun araştırılarak önerilerde bulunabilmek adına daha detaylı bir çalışma yapılması adına önemlidir.

Bu araştırma, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında yenilenen hayat bilgisi öğretim programlarında yer alan ve yer almayan değerlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerini ve bakış açılarını tespit açısından önemlidir. bu kapsamda; hayat bilgisi dersinde uygulanan değerler eğitimine yönelik öğretmen görüş ve önerileri

incelenerek hayat bilgisi dersi kapsamında uygulanan değerler eğitimine yönelik yenilenen program hakkında genel bir kanıya varmak, program işleyişinin, aksayan yönlerinin öğretmen görüşleri ve doküman incelemesi çerçevesinde tespit ederek öğretmenlere karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik somut öneriler sağlayacağı düşünülmektedir. bu doğrultuda değerler eğitiminin niteliğini arttırarak etkili ve verimli bir değerler eğitimi uygulaması sağlanacağı umularak değerler, değerler eğitimi, öğretim programları ve hayat bilgisi açısından önem arz etmektedir. Bu bakımdan bireylere kazandırılması gereken değerler ve insanların değer yönelimlerinin tespit edilmesi önemlidir. Bu çalışma ile değer öğretimine dair, hayat bilgisi dersi öğretim programlarının düzenlenmesi noktasında hazır bir reçete sunmak değil öğretmenlerin gözüyle vizyona yeni bir bakış açısı getirmenin önemli olacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında yenilenen ilkököl hayat bilgisi dersi (1.-2.-3. sınıflar) öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi uygulamalarını sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu temel amaç doğrultusunda hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinlik örnekleri değerler bakımından incelenmiş ve değerlerin uygulama sürecine ilişkin öğretmen görüşleri alınmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

1. Birinci/ikinci/üçüncü sınıf hayat bilgisi öğretim programında yer alan kazanımlar, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan değerler nelerdir?
2. Hayat Bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin öğretmenlerin görüşleri nasıldır?

1.4. Sınırlılıklar

1. 2017-2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile 2. sınıf hayat bilgisi öğretim programındaki kazanımları, ders kitabı içeriği, 3. sınıf hayat bilgisi öğretim programındaki kazanımları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarıyla uyuşmadığı için görüşme ve doküman analizleri yenilenen programdaki ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve ünitelendirilmiş yıllık planlar üzerinden yapılamamıştır.

2. Çalışmanın önemli bir paydaşı olan veli, yönetici ve toplum çalışma kapsamına alınmamıştır.

3. Kitapta yer alan görseller değerler açısından incelenmemiştir.

1.5. Varsayımlar

1. Bütün katılımcıların görüşme formunda yer alan sorulara doğru, içten ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Değer: [TDK], 2018'e göre değer:

1. “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü,
2. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü,
3. Bir şeyin değdiği karşılık, kıymet,
4. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha ve valör.” olarak ifade edilmiştir.

Değerler Eğitimi: “Sahip olunan değerler bireylerin gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerlerin kazanılması, yeni değerlerin kazanılması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğin temel yapı taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine “değerler eğitimi” denilmektedir (Yaman, 2014:18).

Resmi Program: “Program kılavuzunu; hedefleri, ders planlarını, konuların işleniş sırasını, kullanılacak araç-gereçleri ve değerlendirmeyi içeren yazılı programdır.” (Demirel, 2015:4).

Örtük Program: “Resmi programda açık olarak belirtilmediği halde öğrencilerin yaşantılarını etkileyen, toplumun norm ve değerlerini içeren programdır.” (Demirel, 2015:4).

Hayat Bilgisi Dersi: “Çocuğun içinde yaşadığı doğayı ve doğanın düzenini deneyime dayalı olarak keşfetme, toplumun kültürel değerlerine uyum sağlayarak kendi kişiliğini oluşturma ve yapılandırma sürecidir ” (Güven ve Kaymakçı, 2016:4).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Değer Kavramının Tanımı

Değer kavramı birçok yazar tarafından farklı açılardan tanımlanmıştır. Özellikle 2004'ten bu yana öğretim programlarında açık bir biçimde yer alan ve üzerinde çokça araştırma ve çalışma yapılan değerlerle ilgili farklı tanımlarla karşılaşmak mümkündür. Ulusoy ve Arslan (2014)'e göre değer istenilen veya istenilmeyen, pozitif veya negatif, arzu edilen veya arzu edilmeyen, tasvip edilen veya tasvip edilmeyen davranışlar da değerlerle açıklanmaktayken, Şişman (2002) değerleri doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü belirlemeye yarayan kıstas olarak ifade etmiştir. Silah (2005)' e göre ise değerler toplumca en iyi, en faydalı, en doru, en faydalı olduğu onaylanan, uygun bulunan şeylerdir. Bunlar kişisel istek ve temennilerden öte toplum ve çevrenin kabul ettiği, toplumun tamamı için iyi, arzulanır ve beğenilir olma özelliğine sahip kavramlar olup bu kavramların toplumlar arası geçerliliği olan özellikler olarak ifade etmiştir.

Robbins (1994)'e göre ise hayatta mutabık olunan veya mutabık olunmayan, yeğlenen veya yeğlenmeyen şeyler hakkındaki yargılarımız, insanların göstermiş olduğu davranış ve tutumları üzerinde daimi etkileri olduğuna inanılan şey olarak ifade ettiği görülmektedir.

Değerlerin toplumların varlığı, devamı, birlik ve beraberliği için toplumun çoğunluğu tarafından uzlaşma sonucu oluşturulmuş, kabul ve tasdik edilmiş standartlaşmış ideal kurallar ve inançlar olarak da ifade edebiliriz. Bu ifadeyi destekler nitelikteki bazı tanımlar aşağıdaki gibidir:

Yapıcı ve Zengin (2003)' göre değerler toplum tarafından oluşturulmuş, paylaşılmış ve genelleme yapılmış tutumlar olarak ifade edilmekteyken, Hökeleli (2010) ve Oğuz (2012) değerleri toplum tarafından fikir birliğine varılıp uzlaşma sağlanmış hakiki davranış ölçütleri olarak ifade etmiştir. Değerler hal ve hareketlerimize kılavuzluk yapan kural ve inançlar olarak ifade edilmiştir. Haralambos (1987) ise değerleri çoğunluğun kabul ettiği, herkes tarafından önem arz eden ve bireyler tarafından istenilen, beğenilen şey olarak ifade etmiştir.

Turan ve Ulusoy (2016) ise değerleri daha çok sosyolojik boyutuyla ele almaktadır. Sosyolojik açıdan değerler insanların istenilen davranışlarının sınırlarını ve çerçevesini belirlediği, bu doğrultuda istenilen çıktıların hedef ve sonuçlara göre yargıya varılıp bireylerin kendisine ve diğerlerine genel tablo ve yargı oluşturduğu ölçütlerdir (Arslan, 2013). İnsan yaşamında önemli bir yer tutan değerler birey davranışlarını yn verip şekillenmesinde önemli bir yer tutar. Böylece değerler vasıtasıyla insan, davranışlarında otokontrolü sağlamaktadır.

Değerler bir durumu diğerine yeğleme, bir davranışı diğerine yeğleme eğilimi olarak da ifade edilebilir. Değerler davranışlarımıza kaynaklık ettiği için davranışlarımızın sonuçlarına göre de bizi değerlendirip, yargılayan ölçütlerdir. Bunların yanında değerler önemli olanı, tercih edileni istenileni ve takdir edileni tanımlayarak istenileni, hedeflenenini, arzulananı ve istenmeyen durumları gösterir. Değerler inanılan, arzulanan ve davranışlar için kıstas olarak kullanılan soyut bir olgudur. Değer, bir durumu diğerine yeğleme, bir vaziyeti diğerine yeğleme eğilimi olarak da ifade edilebilirken, davranışlara rehberlik eden ve onları yargılamaya çalışan anlayışlar olarak da ifade edilebilir. Bu bağlamda istendik davranışları sergileme noktasında bilinçli ve amaçlı davranışların genel ölçütünü oluşturan sosyal bir varlık olan insanoğlunun sosyal olarak kabullenilebilen istek ve olguları için bir referans vazifesi görmektedir (Özensel, 2003).

Toplumsal norm ve kuralları meydana getiren toplum kurallarının temelini oluşturan değerler bir nevi toplumun kendisini denetleme ve muhasebe etme aracıdır. Her toplum farklı farklı bireylerden meydana geldiği için her toplumun genel kabulleri, her toplumun kendisine has toplumsal kimliği, her toplumun kuralları, kültürü ve kendisine ait değerleri vardır. Değerler toplumdan topluma değişebileceği gibi zaman içinde de değişebilir. Sanayileşmiş batı toplumlarında materyalizm önemli olduğu için başarı da materyalin niteliği ve niceliğiyle ölçülür (Haralambos,1987:6). Değerler kişileri ve toplumları birbirinden ayıran mühim duyguların oluşturduğu kavramlardır. Temelinde kabul edilen ise duygulardır. Bu duygular hareket ve tutumlar açısından standartlaşmiş, insanların tutumları eylem ve davranış açısından belirli ölçüde sınırları çizilmiş, dini ve ahlaki olarak i içe girmiş vaziyettedir (Dönmezer, 1990).

Genel olarak değerler ele alındığında değerleri yüce ve araç değerler şeklinde iki grupta ayırabiliriz. Araç değerler içinde bulunduğu toplumun şartlarıyla da yakından bağlantılı olarak bireylerin yarar ve çıkarlarıyla ilgilidir. Yüksek değerler birey odaklı değil

daha çok toplum odaklıdır. Bu sebeple yüksek değerlerde bireysel çıkar ve yararlardan öte toplumsal çıkar ve yararlar ön planda tutulup, toplumun çoğunluğu tarafından saygı gösterilir (Turan ve Ulusoy, 2016). Değerler toplum hayatını düzene koyan, toplum sağlığı açısından hayati önem arz eder. Bu sebeple değerlerin olmaması demek toplumdaki kargaşa, düzensizlik ve kaos demektir. (Haralambos, 1987:267).

Görüldüğü üzere değer kavramı ve bu kavramın hayatımız içerisindeki yansımaları birçok farklı tanımla ele alınmıştır. Bütün bu tanımlardan yola çıkıldığında “değerler” birey ve toplumun ulaşmak istediği hedefleri, amaçları, arzulanan güzel tutum ve davranışları, olarak belirtilebilir. Değerler bireyin toplum yaşantısı içerisinde bir kimlik edinmesini sağlar. Toplumun bir arada belirli bir düzen içerisinde, sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için, toplumu oluşturan başta tarih, eğitim, kültür, ırk, din, coğrafya gibi etkenler temelinde toplum tarafından genel geçer kabul görmüş kurallar bütünü olarak da ifade edilebilir.

Bu sebeple değerler toplumun istenilen düşünce ve davranış çerçevesini çizer. Toplumda iyi, güzel, hoş, istenilen, beğenilen, tasdik ve takdir edilen düşünce ve davranışların artması, bu düşüncenin zıttı olarak da toplum tarafından kabul görmeyen fikir ve davranışların öncelikle azaltılıp, yok edilerek, iyiye, güzele, olumluya dönüştürülmesi değerler eğitiminin yegâne çabası olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Değerlerin Oluşumu

Zaman içinde oluşan, değişen ve yeniliğe açık olan, günümüz toplumunun hayatını şekillendiren değerler geçmişten günümüze belirli bir birikimle gelmiştir. Bu birikim milli değerlerimizin, manevi değerlerimizin geleneksel değerlerimizin sanayi toplumlarının değerleriyle harmanlanarak yeni bir kıvam aldığını söylemek mümkündür. Başaran (2000) değerlerin birbirleriyle iletişim ve etkileşim halinde olduğunu ifade etmiştir. Geleneksel değerlerimizde toplum kültürünü ön plana çıkaran, toplumu ön plana çıkaran aile birliği, vatanseverlik, yardımseverlik ve yardımlaşma gibi değerlerle öne çıkarken sanayileşmeyle birlikte sanayi toplumunun toplum hayatına kattığı ve hayatımızda daha da ön plana çıkardığı daha çok birey odaklı değerler olan bireycilik, rekabet, yenilikçilik gibi değerlerin olduğunu söyleyebiliriz (Turan ve Ulusoy, 2016).

Toplumsal değerler içinde bulunduğu topluma göre farklı içerik ve anlam muhteva edebileceği gibi aynı toplum içinde farklı zaman dilimlerinde de farklı anlamları muhteva

edebilir. Ancak bazı değerler de vardır ki bu değerler dünyanın her tarafında kabul görür, teşvik görür ve takdir edilir. Bunlar; cesaret, bireyin yaşama hakkı, onur gibi değerlerdir. Evrensel değerlerden olan bu değerler bireylerin doğasında var olarak kabul edilir (Hökelekli, 2010).

İnsanların hayatlarını, yaşam şekillerini, düşüncelerini ve düşündüklerini harekete geçirebilme becerilerini olumlu ya da olumsuz etki eden değerler sosyal davranışları öğrenmekle oluşmaktadır. Bu davranışların öğrenilmesi bazı kuramlar tarafından ifade edilmiştir. Bunlardan ilki Davranışçı Kuramdır. Bu kuramı, Ivan Pavlov tarafından bulunan ve savunulan Klasik Koşullanma ile Thorndike tarafından bulunup Skinner'ın üzerinde daha sonra çalışma ve araştırmalar yaptığı Edimsel Koşullanma oluşturmaktadır. Bu kuramlarla kuramların bireyler tarafından davranışsal olarak öğrenildiği ve bu şekilde bireylerde yeni kavramlar oluştuğu ifade edilmektedir. İkincisi Tolman'ın savunduğu İşaret-Gestalt Kuramı, Bandura'nın savunduğu Sosyal Öğrenme Kuramı, Koffka, Köhler ve Wertheimer'in savunduğu Gestalt Öğrenme Kuramı ve Bilgiyi İşleme Kuramı gibi kuramların savunduğu Bilişsel Öğrenme Kuramı ile de insanlar değer, norm ve kavramları öğrenebilirler. Bunlara ek olarak değer öğrenimi ve değer öğretimi ile ilgili olarak Bilişsel Gelişim Kuramcılarında Piaget ve Kohlberg ahlak gelişimi ve gelişen ahlakın içselleştirilmesi ile ilgili farklı fikirler beyan etmişlerdir (Baydar, 2009).

Davranışçı kuram temsilcilerine baktığımızda daha çok korku koşullanması, uyarıcı genellemesi, tutumların genellenmesi, pekiştirme, pekiştirilme, ayırt etme, kaçınma, sönme, bastırma, unutma gibi kavramlarla davranış öğrenimini açıklamaya çalışırken bilişselciler kateksis, eşdeğer inançlar, güdü ayırımları, gizil öğrenme, gözlem, dikkat etme, hatırd tutma süreci, yaşantı, psikolojik durum, uyarıcılar, tekrar etme-pratik yapma, güdülenme, anlama, transfer ve unutma gibi kavramlarla bireylerin kavram edinimini açıklamaya çalışmışlardır.

İnsan sosyal bir varlık olması hasebiyle değerlerini oluşturan ve dünyayı değiştiren bir yapıdadır. Değerlerini oluşturduğu minvalde insanın takip ettiği yolu, yaşama şekli ve hayata bakış açısını değerler düzenler (Özden, 2005). Bireylerde değer oluşumu farklı farklı şekillerde oluşabilmektedir. Buna sebebiyet veren etkenlere baktığımızda yaşadığı coğrafya, içinde bulunduğu toplumun kültürel, sosyal ve ahlaki yapısı, dini inanışlar ve varsayımlar olarak ifade etmek mümkündür. Bireylerde oluşan değerlere etki birden fazla etmen olması nedeniyle değerler oluşumu toplumdan topluma, kültürden kültüre ve kişiden

kişiyeye değışebilmektedir. Bir kişi veya toplumun kendi inançları, benimsediği değeri, önem verdiği öncelikleri bize aynı zamanda bu birey ve toplumların değeri tablosunun nasıl ve nelerden hâsil olduğunun da göstergesi olabilir. Ancak bunu bir eksiklik olarak değil bir zenginlik olarak değeriendirmek gerekir. Bu sebeple Sağnak (2004) tüm değerielerin farklı farklı branşlarda araştırma konusu olduğunu ifade etmiştir.

Aile bireylerin ilk okulu, ilk eğitim merkezidir. Bu sebeple aile fertleri çocukların ilk yıllarındaki en büyük rol modelleridir. Ailelerin hal ve hareketleri, tutarlı ve tutarsız davranışları, eğitim düzeyleri vb. hususlar çocukların tutum ve yargıları üzerinde etkili olacaktır. Hatta çocuklar için erken çocukluktan ergenliğe kadar ailesinin değeri yargıları müthiş bir örnektir. Çocuk da bu süreçte yani erken çocukluktan ergenliğe kadar ailesini izleyerek, onları rol model olarak onlardan birtakım örnekleri seçerek kendi değerielerini oluşturacaktır (Başal, 2003). Çocuğun ailelerini model olarak seçtiği bu değerieler ise ailelerinden, toplumun diğer etmenlerinden ve bireylerin ilişkisinden deney ve gözlem yoluyla kazanılır (Yazıcı, 2006). Sonrasında ise eğitim kurumları, çevre, medya, kitle iletişim araçları gibi her türlü iletişime açık değerişkenler vasıtasıyla var olan değerieler bireylerde oluşmaya başlar.

Nihayetinde değeri edinimi ve bireylerdeki değerielerin oluşumu erken çocukluk döneminden başlayarak ailenin, çevrenin, içinde yaşadığı toplumun kültürün, coğrafyanın, eğitim sisteminin ve bireylerin yaşantı ve deneyimleri etkisiyle oluşur. Oluşan bu değerieler zaman içinde bireyin davranışlarındaki ölçüsü ve ölçütü durumuna gelir. Sonuç itibaiyle bireyin davranışlarının tümü değerieler tarafından yönetilir.

2.3. Değer Çatışması

Sosyal bir varlık olan insanın yaşadığı yerde çatışmaların, anlaşmazlıkların, uyumsuzlukların olması muhtemeldir. Oluşabilecek anlaşmazlıkların, çatışmaların ve sorunların kaynağına baktığımızda bilgi, yöntem, amaç ve değerielerdeki farklılıklar olarak sıralayabiliriz. Bu tür çatışmaları farklı strateji kullanarak çözebiliriz. Bunlardan bazıları şöyledir:

1. Çatışma yaşanan konunun çıkmasını önlemek,
2. Çatışma konusunu ve yaşanan değeri çatışmasını kişiselleştirmemek,
3. Çözüm odaklı olmak,

4. Etkili düşünme, empati kurma, soru sorma ve ikna etme gibi değer, beceri ve kişisel özelliklere haiz olmak çatışma yaşanan sorunun, konunun veya değerın çözülmesinde büyük kolaylık sağlayacaktır. Ancak bilgi, yöntem ve amaç gibi hususlardan kaynaklanan çatışmanın çözümü bir nebze basit olsa da değer çatışmalarının çözümü daha zor olacaktır.

Değer çatışmaları toplumların çoğunda karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri bir vaziyettir. Gelenek ve göreneklerine bağlı, kurallarla kontrol altına alınmış bir toplumda değer çatışmasının az yoğunlukta ve seyrekçe olması beklenirken başına buyruk ve öz yönelimli bireylerin oluşturduğu toplumlarla hızlı toplumsal değişim gösteren toplumların değer çatışmaları yaşama olasılığı oldukça yükündür (Dilmaç ve Bircan, 2015).

İnsanın gelişmesi, büyümesi ve olgunlaşmasıyla mevcut değer sayısı da doğru orantılı olarak artmaktadır. Buna bağlı insanda var olarak mevcut değerlerle yeni edindiği değerler arasında bir tezatlık olabilir.

Bireyde neyin değerli ve önemli olup olmadığına kendisi karar verir. Değerlerdeki değişme, tercih sırası sonucu oluşmaktadır böylece değerlerin uygunluğu, yoğunluğu ve seyrekliği belli olmaktadır. Çatışmalar arasında yapılan sorgulamalar korunmak istenen ve savunulan değeri daha faal kılma yönünde olmalıdır.

Değişim ve gelişimler insanlar üzerinde etkili olduğu gibi değerler üzerinde de etkilidir. Gelişmiş toplumlardaki bazı bireyler yaşamları kendi kabuklarında yaşamakta veya yakın çevresiyle geçirdiği söylenebilir. Geleneksel toplum bireyleri ise daha paylaşımcı, insanı ilişki boyutu ve sosyal ilişki anlamında daha iyi olduğunu söyleyebiliriz. Böyle bireylerin diğer grup veya bireylerle iletişime geçmesi, norm ve değer farklılıklarından dolayı değer çatışmasına sebebiyet verebilir (Fichter,1990).

Değer çatışmasına sebebiyet veren nedenler arasında;

1. Okulda verilen değerle ailede verilen değerdeki tutarsızlık,

2. Okulda verilen değerle çevrede verilen değer arasındaki tutarsızlık,

3. Okul ve ailede verilen değerle sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının verdiği mesajlarla edinilen değerler arasındaki tutarsızlık gibi nedenlere bağlı olarak öğrencilerde değerlere ilişkin kavram kargaşası oluşacaktır. Okulda paylaşmanın, yardımlaşmanın ve

dayanışmanın güzel bir Şey olduğunu, sınıfta sıra arkadaşı ve sınıf arkadaşlarıyla en azından aynı ortamı bile paylaşmayı öğrenirken ailenin çocuğuna hazırladığı beslenme çantasındaki kimseyle paylaşmaması gerektiğini, kalemlerini, boyalarını ve harçlığını sadece kendisi için kullanması gerektiğini ifade etmesi çocuğun kafasında aynı değerere ilişkin bir kavram kargaşası ve değer çatışmasına sebebiyet verecektir.

Okulda gazlı içeceklerin vücuda herhangi bir faydasının olmadığı gibi sağlıklı yaşamaya ve sağlıklı olmaya hiçbir katkısının olmadığı öğrenen çocuk akşam yemeğinde sofrada bu içecek türünü görünce tepkisini koyacak ve bu durumun yanlış olduğunu ifade edecektir. Ailenin ise tepkisi muhtemelen şu şekilde olacaktır: “Öğretmenin de iiyordur, sanki her söylediklerini yapıyorlar, aman i be çocuğum bir kereden bir Şey olmaz, zaten seni gören yok ki seni öğretmenine kim söyleyecek “ gibi ifadelerin aileden çıkması kuvvetle muhtemeldir. Çocuklar yaşanan bu elim ve vahim durumda bir değerlendirmeye gidecek; ancak değerlendirme yaparken de değer çatışması yaşayacaktır. Sonuç olarak o çocuk gazlı içeceği ise de imese de bir değer bunalımı içene gireceği kesindir. Gazlı içeceği ise öğretmeni yalancı duruma düşecek, imese ailesi yalancı duruma düşecek.

Kabul edilen değerler ne kadar çok onay almış olursa olsun ne kadar çok fikir birliği sağlanmış olursa olsun toplumsal problemlerin olduğu yerde, insanın yaşadığı yerde değer çatışmalarının olması muhtemeldir. Bu sebeple toplumun her kesiminden bütün paydaşların üzerine düşen görevi asgari düzeyde gerçekleştirmesi icap etmektedir. Çocuklarımızda ve bireylerde sağlıklı, dengeli, tutarlı, istenilen davranış bekliliyorsak öncelikle bizlerin söylediklerimize inanarak, yaşayarak ve yaşatmaya çalışarak iyi birer rol model olmamız gerekmektedir.

2.4. Değerlerin Özellikleri

Bireyler ve toplumlar açısından önem arz eden değerler kavramsal boyutun yanında bünyesinde bazı özellikleri barındırmaktadır.

Doğan (2007) değerlerin anlaşılması ve idrak edilebilmesi için değerlerin özelliklerinin bilinmesi gerektiği hususunu ifade ederek değerlerin özelliklerini;

1. Değerler, değer yargılarının etkisi altındadır,
2. Davranışların çıkış noktasıdır,

3. Görecelidir,

4. Mantıksal tarafın ağır bastığı değerler hiyerarşik yapıdadır, şeklinde ifade etmiştir.

İnsanoğlu sosyal bir varlıktır. Toplumsal düzenin sağlanarak sürekliliğinin esas olması için sosyal hayattaki davranışların şemasını çizen ve kişilere yol göstererek rehberlik eden değerlerin iyi kavranması gerekmektedir.

Özgülven (2011) değerlerin özelliklerini;

1. Kişiler arasında birleştirici yönleri vardır,

2. Sadece bilişsel değil duyuşsal yönleri de vardır,

3. Sosyal ihtiyacı karşılar,

4. Davranışlara yön verir, şeklinde ifade etmiştir.

Bireylerin istek, ihtiyaç, ilgi ve beklentilerinin zaman içinde değişmesi, teknolojik ilerlemeler, bireylerin dünya görüşü ve hayat tarzlarını değiştirdiği gibi değer algılarının değişmesine de yol açmıştır.

Şen (2007) değerlerin özelliklerini;

1. Değerler birbirleriyle iletişim ve etkileşim halindedir,

2. Değerlerde meydana gelen değişiklikler toplumsal özelliklerin de değişmesine yol açabilir,

3. Pasiften öte değişken yapıdadır,

4. Kalıtımsal özellikler taşımaz,

5. Farklı kişi ve yerlerde öğrenilebilir,

6. Kişiden kişiye, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişebilmektedir, şeklinde ifade etmiştir.

Toplumun sağlıklı iletişiminde önemli bir pay sahibi olan değerler değişken bir yapıdadır. Değişen değerler beraberinde değer yargılarının değişimini de etkilemektedir.

Vurgun ve Öztop (2011) değerlerin özelliklerini;

1. Dinamik yapıdadır,

2. Birçok alanda değişime yol açmıştır,

3. Değerlerin değişmesi değer yargılarının değişmesine yol açmıştır, şeklinde belirtmiştir.

Değerler birey ve toplumların yaşam kanıtı, varlıklarının ispatı bir nevi onların hüviyetleridir. Bu nedenle toplum ve bireyleri benimsedikleri, sahiplendikleri ve yaşadıkları değerleri gelecek kuşaklara aktarmak mecburiyetindedir. Bunu en bilindik şekliyle eğitimle sağlamalıdır.

Çubukçu (2008) değerlerin özelliklerini;

1. Toplum ve bireyleri tarafından benimsenen yapıcı olgulardır,

2. Toplum ve bireyler için önemli bir ölçüttür,

3. Değişik duygulara ilişkin yargılardır,

4. Bireyin bilincinde olan ve bireyi davranışa yönlendiren güdülerdir,

5. Normlar değerlerin alt kümesi durumunda olduğundan değerler normları kapsar ve aşan hususlardır.

Toplum tarafından onaylanıp, kabul görülen değerler bireylerin davranış yöneltme işlemi vazifesini görmez aynı zamanda bireylerin yanlış eylem ve davranışlardan kaçınmalarını da sağlar.

Değerin içine yüklediğimiz anlama göre değerleri öznel ve nesnel olarak algılayabilir ve bu şekilde kategorilendirebiliriz. Yapılan çalışmalar değerlerin öznel olmasını, durağan olmamasından, bireylerin değer verip kıymetlendirdiği hedeflerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır denilebilir. Yaman (2014) değerlerin bireyden bireye, toplumdaki topluma değişebileceği gibi bir birey veya toplum tarafından değer olarak kabul gören, diğer birey ve toplumlar tarafından kabul edilemeyeceği bu sebeple değerlerin öznel ve kişisel olduğunu ifade etmiştir.

Özlem (2001) öznelci tanımlara istinaden öznelcilere paralel olarak değerlerin özelliklerini;

1. Değerler doğrudan öznelcinin ilgi, ihtiyaç, amaç ve beklentileriyle ilgilidir,
2. Değerler, öznelcinin kuramsal değil tatbikine ilişkin yönelim eseridirler,
3. Değerlerin öznelciden müstakil bir varlıkları ve benlikleri yoktur,
4. Değerler olanlarla değil olması lazım geleni ifade eder,
5. Değerler olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılır,
4. Değerler izafidir, şeklinde belirtmiştir.

Fichter (2006), değerlerin özelliklerini;

1. Değerler bir kişinin tercih ve inisiyatifinden ziyade toplumun kolektif olarak oluşturup antant kaldığı ve topluma kolektif olarak anlam veren kıstaslardır,
2. Bireyler değerleri öznelcinin muhafazası, ihtiyaçların tekabülünün yanında görüldüğü için ciddiye alınır,
3. Heyecanla içi içe olan değerler için bireyler fedakârlıkta bulunur hatta irtihali bile göze alırlar,
4. Değerler bireylerarası antant kalmayı icap ettirdiği için konsept olarak öteki objelerden tecerrüt edilebilir, şeklinde ifade etmiştir.

Bilsky ve Schwart (1994) değerlerin özelliklerini,

1. İnanç niteliği ihtiva eden değerler fikir niteliği taşımadığı gibi duygulardan arındırılmış da değildir,
2. Bireyin hedeflerine ulaşmasında tesirli olan değerler davranış biçimleriyle bağlantılıdır,
3. Değerler tikel eylem ve vaziyetlerin üzerindedir,

4. Değerler bireylerin, olayların ve davranışların seçiminde, değişiminde ve yönlendirilmesinde standart olarak görev üstlenirler,

5. Önem aşamasına göre sıralanan değerler, sıralanmış bir değer takımı ve değer evliliyetini tayin eden bir dizge meydana getirir,

6. Değerler değişime açık yapılar olduğu için zamanla oluşan ihtiyaçlara cevap verebilmek adına değer önceliklerinde değişiklikler olması mümkündür, şeklinde belirtmiştir (Gürhan, 2017).

Rokeach (1973) değerlerin özelliklerini;

1. Bireyin davranışını yönlendiren çok boyutlu kriterlerdir,
2. Kendini ifade eden kişiye rehberlik eder,
3. Bireyleri inandırma ve bireylere tesir etmede tesirlidir,
4. Bireylere sosyal seviyede muayyen bir pozisyon almaya özendirir,
5. Bireylerin dini ve politik yeğlemelerinde önemli yer tutar,
6. Bireylerde eleştirme ve değerlendirme kıstası oluşturur,

7. Bireylerin etik değerlendirilmesi ve sıralaması için kriter pozisyonundadır, şeklinde ifade etmiştir (Dilmaç ve Bircan, 2015).

Değerlerin özellikleri belirtilirken özellikleri hakkında farklı farklı görüşler beyan edilse de genel kanı aynı doğrultuda oldukları ve ortak noktaları insanların sosyal yaşam ve ilişkilerinin bir nedeni ve sonucu olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

2.5. Değerlerin İşlevleri

Toplumlar bireylerden oluşur. Toplumlara kalabalık insan yığından ayıran ise ortak norm, değer ve düşüncelerinin olmasıdır. Bireyler başına buyruk bir şekilde bencilce hareket ederse toplumda ne iç huzur tesis edilir ne de toplumsal birlik ve beraberlik sağlanabilir. Bu sebeple değerler bireylerin ve toplumun sosyal yaşamında ciddi görevler üstlenir (Kumbasar, 2011).

Yaşadığımız toplumda huzurun tesis edilmesi, bireylerin haklarının gasp edilmemesi için günlük hayatımızı kolaylaştırıp sorunların çözümünde kilit rol oynayan değerlere ihtiyacımız vardır.

Bireyler bir bütünün (toplumun) en küçük yapı taşlarıdır. Bireylerin bazı değerlere sahip olması demek, sahip olduğu değerlerin aynı zamanda topluma yansması demektir. Toplumdaki her bir ferдин değerlere sahip olması demek güçlü toplumsal yapı demektir. Bu sebeple toplumdaki her bireyin sahip olduğu değer bir dişlinin çarkları gibi bir sistemi oluşturur. Bu sistem ne kadar güçlüyse toplumun bağışıklık sistemi o denli kuvvetlidir. Kuvvetli bir bağışıklık sistemi toplumda oluşabilecek her türlü probleme, sıkıntıya önleyici, anında müdahale edici veya sonuca göre karar verici bir savunma mekanizmaları toplumca kabullenmiş, içselleştirilmiş ve benimsenmiş değerlerle olabilir. Bahsi geçen bağışıklık sisteminin kurulması demek toplumsal düzenin korunması ve sağlıklı bir toplum ortamı oluşturmak demektir. Bu düzenin sağlıklı işlemesi için değerlerin gelecek nesillere aktarılması icap etmektedir. Bireylerin içinde var oldukları ve hayat buldukları toplum veya grubun değerlerini bilmeleri, benimsemeleri ve uygulamaları, içinde bulunduğu grubun, toplumun bulunduğu noktadan daha iyi yere gelmesi için mühimdir. Bunun tersi bir durumda toplumun ekonomik, hukuki ve ahlaki açıdan gerilemesi içten bile değildir (Arslanoğlu, 2005).

Toplumun benimsediği değerlerin önemsenmediği bir yaşamda olumsuz, negatif ve kötü durumlar kaçınılmazdır. Trafikte sürücüler ve yayalar için trafik işaret ve işaretçileri neyse yaşamda da değerler insanlık için aynıdır. Trafikteki işaret levhaları, trafik işaretleri nasıl ki bizi uyarıp önceden bazı durumlar için bize haber vererek kötü sonuçlar almamızı engelliyorsa değerler de günlük yaşamımızda yakın ve uzak çevremizde meydana gelebilecek olumsuzluklara karşı bizi korur ve nasıl bir vatandaş olmamız gerektiğini, nasıl bir davranış sergilememiz hususlarında bizlere rehberlik eder.

İnsanoğlu sosyal bir varlık olduğu için bireylerin, grupların ve toplumların etkileşimi, iletişimi ve bilgi alış verişi sonucu yaşama dair birçok alanda değerler ortaya çıkmıştır. Bu değerler insanları yönlendirecek, toplumsal düzene katkı sağlamış, toplumun istenilen ölçülerdeki genel kabullerinin ölçütlerini belirlemiştir. Değerlerin yaşanması, yaşama aktarılması ne kadar güçlüyse birey ve toplumların hedeflenen noktaya gelmesi o denli basit olur. İnsanlara yaşama dair rehberlik eden değerlere ilişkin sistemlerin fonksiyonlarını Yazıcı (2006) şöyle ifade etmiştir. Bunlar:

1. Kişilerin hedef ve cihetlerini tayin eder,
2. Toplumsal faaliyetlerin kaidelerini ve cihetini belirtir,
3. Fertlerin davranışlarını yargılamasına olanak sağlar,
4. Bireyin kendisinden ve başkalarından ne beklediğini ve ne beklemesi gerektiğini bilmesini sağlar,
5. Bireylerin hoşça gidenle gitmeyeni, haklıyla haksızı, doğruyla yanlış, ahlaki olana olmayanı ayırt etmesine yardımcı olur.

Değerlerin kişinin kendisini yaşamdaki davranışlarını kontrol etmesi, kontrol altına alması ve yaşamını, hayat tarzını şekillendirip biçimlendirmesindeki rolü dikkate şayandır. Fichter'e göre değerlerin işlevlerinden bazıları aşağıdaki gibidir (Aydın, 2011). Bunlar:

1. Değerler yargılama aracıdır,
2. Bireyin dikkatini istendik noktaya çeker,
3. Düşünce ve davranma yolunu gösterir,
4. Bireylerdeki sosyal rollerin benimsenip içselleştirilmesinde ve gerçekleştirilmesinde rehber rolü oynar,
5. Toplumda baskı ve kontrol mekanizması görevi üstlenir.

Değerler iletişim ve etkileşim halindedir. Bu sebeple birbirlerini etkiledikleri gibi birbirlerini etkileyen vasıfları da mevcuttur. Değerler arasındaki bu ilişki, iletişim ve etkileşim değerler arasında keskin ve net çizgilerin olmasını önlemektedir (Özensel, 2003).

Özensel (2003) değerlerin işlevlerini;

1. Davranışlar için temel atıf noktasıdır,
2. İnsanlarla özdeş pozisyonadadır,
3. Kültür üzerinde yönlendirici etkiye sahiptir, şeklinde ifade etmiştir.

Değerlerin hem zihinsel hem de duygusal bir yönü olduğu gibi sosyal yönü de vardır. Tezcan (1974) değer sisteminin işlevlerini;

1. Bireyin yönünü ve amacını belirler,
2. İnsan faaliyetlerinin gerekçe ve yönünü belirtir,
3. Bireyin kendi davranışlarını yargılamasına olanak tanır,
4. Bireyin kendisini tanımasına, kendinden beklenenleri bilmesine olanak sağlar,
5. Bireylerin sosyal yaşamdaki değerleri irdeleyip farklı noktalardan bakmasına olanak sağlar, şeklinde ifade etmiştir.

Rokeach, değerlerin üç işlevinden şu şekilde bahsetmektedir. Bunlar:

1. Değerlerin düzeltici ve ayarlayıcı işlevi vardır,
2. Değerlerin ego koruyucu işlevleri vardır,
3. İnsanların kendisini gerçekleştirme işlevi vardır (Dilmaç ve Bircan, 2015).

Fichter, değerleri insanların davranışlarının değerlendirildiği bir kıstas, toplumda bir kontrol mekanizması olarak görmektedir (Dilmaç ve Bircan, 2015).

Yukarıda beyan edilen değerlerin işlevlerine ilaveten, değerlerde var olan işlevler hakkında;

1. Değerler sosyal yaşamın bir parçasıdır. Sosyal yaşamı dizayn etme, denetleme ve kontrol etme vazifesi gören değerlerin sosyal neticelere yol açtığı bir gerçektir,

2. Önemli görülen, toplum tarafından istenilen ve istenilen davranış sergileme noktasında bireylerde odaklanmayı ve odak noktayı oluşturur,

3. Bireylere yaşamlarındaki yol haritalarıdır,

maddelerini değerlerin işlevlerine eklememiz mümkündür.

2.6. Değerlerin Sınıflandırılması

Yapılan çalışmalarda özellikle toplumsal araştırmalarda önemli gelişmeler sağlansa da mevcut çalışmaları incelediğimizde değer sınıflamalarıyla ilgili olarak karşımıza bir sürü değer sınıflamasına ilişkin görüş çıkmaktadır. Bir bireye varlığı kabul edilen, var olan değerleri sıralaması için verdiğimizde bireyin yukardan aşağıya doğru sıraladığı değer, birey için her şeyden daha fazla önem arz ettiği için sıralama da o yönde olur (Ulusoy, 2007).

Birey ve toplum olarak hayatımızı, yaşam tarzımızı etkileyen birçok değer vardır. Bu değerleri araç, amaç, ekonomik, bilimsel, siyasi, demokratik, geleneksel, bireysel, temel, sosyal, sağlık, estetik, ahlaki, dini, mantıksal, hazcı ve faydacı gibi sınıflara ayırmak mümkündür. Değerler ilgili yapılan çalışmalar incelendiğimizde değerleri, mutlak-göreceli, olumlu-olumsuz ve öznel-nesnel şeklinde sınıflandırmak da imkânlar dâhilindedir.

Değerlerin sınıflandırılmasında çıkış noktası olarak değerlerin saptanması, kademelendirilmesi, kurumsal fonksiyonları, değer yön tayinleri, değer düzeninin meydana gelişi ve değer sahaları görülmektedir. Değerlerin sınıflandırılmasındaki bu nüans büyük bir nispette değerlerin menbağı noktasındaki perspektiften kaynaklanmaktadır (Köylü, 2016).

Değerlerle ilgili yapılan geçmiş senelerde yapılan inceleme, araştırma ve çalışmalara baktığımızda değerleri türlerine göre sistematik bir düzen içinde hiyerarşik olarak gruplandırıldığını veya sınıflandırıldığını görebiliriz.

Fitcher'e göre değerler topluma, kültüre önem veren, anlam katan kriterler, toplumların fedakâr bir şekilde ciddiye alarak paylaştığı bir mutabakat sistemidir. Değerler sistemi, bireyden ne istendiğini, bireylerden neyin yasaklandığını, ödül ve ceza ölçütlerini ortaya koyar. Fichter (2004) değerleri sosyal kişilik, toplum ve kültür gibi iç içe olmalarından dolayı, değerlerin sınıflandırılmasıyla ilgili olarak;

- Değerler zorlayıcılık derecelerine göre sınıflandırılabilir,
- Sosyal değerler devamlılık arz eden ortaklaşa fonksiyonlar esasında düzenlenebilir,
- Değerlerin en anlamlı sınıflandırılma şekli kurumsal fonksiyonlarına göre sıralamaktır, şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 2.1. Fithcer'in Değer Sınıflaması

Değer Sınıflama Türü	Özellikleri
Zorlayıcılık Düzeylerine Göre	Sosyal kişiliğin etki düzeyi göz önünde bulundurularak düzenlenen değerler, bilinçli olarak kabul edilen en içsel ve ahlaki açıdan en kuvvetli değerlerdir.
Süreklilik Gösteren Ortaklaşa İşlevlerine Göre	Toplumun sürekliliği ve halkın refahı için neyin arzu edildiğini ve hatta neyin önemli olduğunu belirten değerlerdir.
Kurumsal İşlevlerine Göre	Kurumların işlevlerinden hareketle kuruma özgü olarak belirginleşen değerler olup, dini siyasal, ekonomik vb. değerlerdir. Kurumların işlevlerine dayalı ve kurumlara özgü bir öne çıkan siyasal, dini ve ekonomik vb. değerlerdir.

(Özensel, 2003. Akt: Köylü, 2016:41'den alınmıştır)

Değerlerin kültüre bağlı olduğunu bu sebeple toplumdan topluma değişebileceğini ifade eden sosyal kuramcı ve antropolog Kluckhohn değerleri belirli ölçütlere göre sınıfladığını görebiliriz (Aydın ve Gürler, 2014:8-9).

Tablo 2.2. Kluckhohn'un Değerler Sınıflaması

Tür	Olumlu Ve Olumsuz Olma Durumuna Göre Sınıflama
Kapsam	Estetik, kavramsal ve ahlaki olarak sınıflama.
Amaç	Değerlerin davranış biçimi (durum değerleri), davranış neticesi (araç değerleri) veya en nihayetinde varılan neticeye (amaç değerleri) göre sınıflandırılması.
Genelleme	Değerlerin belli vaziyetlerde ortaya çıkan (rol değerleri) ya da farklı durumlarda ortaya çıkan değerler, kültürel değerler (konusal değerler) olmasına göre sınıflanması.
Yoğunluk	Seçime bağlı ve zorunlu değerler şeklinde sınıflama. (Seçime bağlı değerler “kesinlikle yanlış” olarak değerlendirilmeyecek değerlerdir).
Büyüklik	Hususi bir vaziyetle ilgili, hususi bir gruba veya topluma ait evrensel değerler şeklinde sınıflama.
Örgütlenme	Değerlerin önemine göre sınıflanması (Değerler arasında doğrusal bir hiyerarşi yoktur kümeler halinde düzenlenir ancak bazı değerler diğerlerine göre daha öncelikli olabilir).

(Aydın ve Gürler, 2014:8-9den alınmıştır)

“Types of Men” adlı kitabın yazarı Psikolog Eduard Spranger değerleri 6 grupta ele almıştır. Bunlar; bilimsel, estetik, ekonomik, politik sosyal ve dini değerlerdir. Allport ve arkadaşları bu sınıflama üzerine çalışma yaparak ölçeğe dönüştürmüştür (Akbaş, 2004). Topçuoğlu (1999)'un da belirtmiş olduğu gibi Allport, Vernon ve Lindzey (1960) çalışmalarında değerleri; bilimsel, ekonomik, estetik, dini, siyasi ve sosyal değerler olarak altı kategoride incelemiştir. Spranger sınıfladığı değerlere ilişkin olarak 6 insan tipi belirlemiştir.

Tablo 2.3. Spranger'in Değerler Sınıflaması

Bilimsel Değer	Bilimsel değerlere sahip birey eleştirel, deneysel, rasyonel ve entelektüel olduğu için akıl, mantık ve eleştirel düşünceye ehemmiyet gösterir.
Ekonomik Değer	Ekonomik değerlerin hayatta benimsenmesi gerektiğini belirterek pratik ve faydalı olana önem verir. Ekonomik değerlere sahip bireyler pratik ve yararlı olana önem verir, ekonomik değerlerin yaşamda benimsenmesi icap ettiğini belirtir.
Estetik Değer	Birey, sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür, hayatı olayların çeşitliliği olarak görür, simetri, uyum ve forma önem verir.
Sosyal Değer	Bencil olmama, sevgi ve başkalarına yardım esasını benimseyen bireyler değerleri benimseyen nazik ve sempattir, kesinlikle bencil değildir. En yüksek değer insan sevgisidir, bu değerleri kucaklayan insan sevgisini insanlara sunar.
Politik Değer	Bu değerler, aslında kuvvetle ve güçle ilişkilidir. Her şeyin üstünde şahsi güç, etki ve şöhret vardır.
Dini Değer	Dini değerleri benimseyen bireyler, dünya hazlarını dinin uğruna reddetmekte, kâinatı bir bütün olarak kavramakta ve kendisini evrenin bütünlüğüne bağlar.

(Aydın ve Gürler, 2014:9'dan alınmıştır)

Tablo 2.4. Allport, Vernon ve Lindzey'in Değerler Sınıflaması

Değerler	Özellikleri
Bilimsel Değerler	Hakikate, bilgi, akıl ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insanlar deneysel, eleştirel, rasyonel ve entelektüeldir. Bu değere sahip bireyler araştırmacı yönleri gelişmiştir.
Dini Değerler	Evreni bir bütün olarak kavrayıp kendini bütünlüğüyle bağlar. Dinin uğruna dünyevi zevkleri feda eder.
Ekonomik Değerler	Faydalı ve pratik olmak önemlidir. Ekonomik değerlerin yaşamda önemli sayılması gerektiğini bilen birey hayatındaki en önemli amacı, servet kazanmak ve bu alanda başkalarını geçmektir.
Estetik Değerler	Birey hayatı bir çeşitlilik olarak görür. Simetri, uyum ve forma ehemmiyet gösterir. Sanatın, toplum için bir zorunluluk olduğunu düşünür. Bu değere sahip bireylerin sanatsal yönleri ağır basmaktadır.
Politik Değerler	Her şeyin üzerinde şahsi güç, etki ve şöhret vardır. Temelde güç ile ilgilidir. Siyasi değerleri egemen olan bir kişi, iktidarı kazanmak ve bu gücü başkalarını etkilemek için kullanır.
Sosyal Değerler	Başkalarını sevmek, yardım etmek ve bencil olmamak şarttır. En yüksek değer insan sevgisidir. Nazik ve sempatik, bencil değildir. Bireyin hedefi, insanlarla sevgiye dayalı ilişkiler kurmak, gerçek arkadaşlık ve gerçek dostluğu yakalamaktır.

(Köylü, 2016:38'den alınmıştır)

Toplumbilimci ve felsefeci Hilmi Ziya Ülken değerleri; içkin (teknik, sanat ve fikir), aşkın (din ve ahlak) ve normatif (hukuk, iktisat ve dil) değerleri olarak üç kategoriye ayırmıştır. (Ülken, 1965. Akt: Ulusoy ve Dilmaç, 2015). Ülken bu sınıflamasını yaparken inanma ve bilme odaklı yapmıştır.

Tablo 2.5. Ülken'in Değerler Sınıflaması

Değerler	Özellikleri
İçkin Değerler	Teknik, sanat ve bilgi değerlerini içeren bilinçtir. İnanmadan daha çok bilmenin baskın olduğu ve ön plana çıktığı değerlerdir.
Aşkın Değerler	Bireyin sosyal çevresi ile etkileşimden kaynaklanan kişilerarası değerlerdir. Yazılı bir sözleşmeye dayanan iki kişi, bu sözleşmeye sadık kalır veya verilen sözlere sadık kalır. Bilgiden çok inanma üzerinedir.
Normatif Değerler	İnsanlardan doğan sözler, şeylerin ve eylemlerin mübadelesinden doğan değerdir. Bunlar tüm değerlerin ölçüleri, değişim örnekleridir. Bu değerlerin vazifesi, diğer değerleri birbirleriyle karşılaştırmak ve ölçmektir. Bu ölçü-değerler ekonomik, yasal (hukuki) ve dilsel değerlerdir.

(Ülken, 1965 Akt: Köylü, 2016:39'den alınmıştır)

Nelson da değer sınıflaması üzerine çalışma yapanlardandır. Nelson değerleri sınıflandırırken değerleri yaratan, yaşayan insan ve insan grupları hususlarını ön plana çıkarmıştır. Değerleri bireyden başlayıp toplum yönüne doğru açılan bir yelpazede birbirinden ayıran Nelson'un değer sınıflaması aşağıda yer alan tablodaki gibidir.

Tablo 2.6. Nelson'un Değerler Sınıflaması

Bireysel Değerler	Bireysel değerler, satın aldığımız ürünlerde ve kişisel tercihlerde seçim yapmakla ilgilidir. (Aydın ve Gürler, 2014:9).
Grup Değerleri	Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bir grup olarak, kulüp, aile veya politik bir grup olabilir (Aydın ve Gürler, 2014:10).
Sosyal Değerler	Bireyin, var olan sosyal yapı içerisinde varlığını sürdürmesini sağlayan adalet, farklılık, saygı ve eşitlik gibi değerleri içerir. Toplumsal değerleri tanımlamada sosyal bilinç, sosyalleşme, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılır (Aydın ve Gürler, 2014:10).

(Aydın ve Gürler, 2014:9-10'den alınmıştır)

Rokeach değerleri araç ve amaç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Araç olan değerleri amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış biçimlerini içerirken amaç değerler hayatın temel değerlerini ifade etmektedir (Akbaş, 2004).

Tablo 2.7. Milton Rokeach'ın Değerler Sınıflaması

Değer Grubu	Değerler	Değer Grubu	Değerler
Amaç Değerler (Kişisel ve Sosyal Değerler)	1. Aile güvenliği 2. Barış içinde dünya 3. Başarılı olmak 4. Bilgelik 5. Dini olgunluk 6. Eşitlik 7. Gerçek dostluk 8. Güzellikler dünyası 9. Heyecan verici bir yaşam 10. İç huzur 11. Kendine saygı 12. Mutluluk 13. Özgürlük 14. Rahat bir yaşam 15. Sosyal kabul 16. Ulusal güvenlik 17. Zevk 18. Gerçek sevgi	Araç Değerler (Ahlaki ve Yeterlik Değerleri)	1. Bağımsız olma 2. Bağışlayıcı 3. Cesaretli 4. Dürüst 5. Entelektüel 6. Geniş görüşlü 7. Hırslı 8. İtaatkâr 9. Kendini kontrol eden 10. Kibar 11. Kendine hâkim 12. Mantıklı 13. Neşeli 14. Sevecen 15. Sorumluluk sahibi 16. Temiz 17. Yardımsever 18. Yaratıcı olma

(Bilgin,1995'den alınmıştır)

Thomas Lickona, değerleri karakter kavramıyla ilişkilendirip, ahlaki ve ahlaki olmayan olmak üzere iki grupta ele almıştır. Bu ayırım, bireye zorunluluk, müeyyide uygulaması veya tercih seçenekleri sunarak gerçekleştirilebilir. Toplum tarafından kabullenilmiş, ilahi kaynaktan neşet etmiş ve insan onurunu koruyan değerlerin nesnelleşerek erdemlere dönüştüğünü ifade eden Lickona erdeme dönüşen değerlerin birey ve kolektif yansımalarının ancak karakter eğitimiyle mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Karakter eğitimi, bireylere temel ahlaki değerler kazandırmak, erdemli ve ahlaki olgunluğa erişen bireyleri yetiştirme faaliyetidir (Köylü, 2016).

Tablo 2.8. Lickona'nın Temel ve Ahlaki Değer Sınıflaması

Temel Değerler	Değerler	Özellikleri	Değer Örneği
Saygı Sorumluluk	Ahlaki Değerler	Dürüstlük ve sorumluluk gibi görevleri yükleyen, bireyi bu değerlere uymaya zorlayan ve bireye nasıl davranacağı konusunda yol gösteren değerlerdir. Ahlaki değerler, evrensel ahlaki değerler ve evrensel olmayan ahlaki değerler olarak ikiye ayrılmaktadır.	Evrensel Ahlaki Değerler; Adil olmak, yaşam hakkına saygı, özgürlük, eşitlik, bağımsızlık, sorumluluk gibi değerlerdir. Evrensel Olmayan Ahlaki Değerler; Dinlerin özel günleri, yeme içme ile ilgili kurallar gibi değerlerdir.
	Ahlaki Olmayan Değerler	Ahlakla bağ kurulamayan, bireye sahip çıkma ve uygulama konusunda yeğleme sunan ve bireysel isteklerden hareketle meydana gelen değerlerdir.	Çiçekler arasında güllü sevmek, sanat eserlerini önemseme, edebiyatta ve müzikte klasik yapıtları tercih etme gibi değerler.

(Lickona, 1991. Akt: Köylü, 2016:42'den alınmıştır)

Schwartz değerleri bireysel ve kültürel olmak üzere iki sınıfta ele almıştır. Bu iki seviye ayrımının temel nedeni ise bireysel seviyede kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel seviyede aynı nitelikleri göstermeme olasılığının olmasından kaynaklandığını ifade etmiştir (Aydın ve Gürler, 2014).

Tablo 2.9. Schwartz’a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması

Açıklama	Değerler
Güç: Toplumsal pozisyon, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, zengin olmak, otorite sahibi olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek).
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi.	Yetkin olmak, başarılı olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak).
Hazcılık: Bireysel hazza ve zevke yönelim	Hayattan tat almak, zevk.
Uyarılım: Yenilik arayışı ve heyecan.	Değişken bir hayat yaşamak, cesur olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Özyönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık.	Merak duyabilmek, yaratıcı olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, özgür olmak, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak).
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların doğanın iyiliğini gözetlemek.	Toplumsal adalet, erdemli olmak, eşitlik, açık fikirli olmak, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, çevreyi korumak, doğayla bütünlük içinde olmak (iç uyum).
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme.	Dürüst olmak, yardımsever olmak, sadık olmak, bağışlayıcı olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, manevi bir hayat, alçakgönüllü olmak, anlamlı bir hayat).
Geleneksellik: Kültürel ya da dini töre ve fikirlere saygı, bağlılık.	Dindar olmak, alçakgönüllü olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, ılımlı olmak, geleneklere saygılı olmak (dünyevi işlerden el ayak çekmek), ılımlı bir hayat, mahremiyet.
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması.	İtaatkâr olmak, kendini denetleyebilmek, kibarlık, anne babaya ve yaşlılara değer vermek.
Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği.	Milli güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, aile güvenliği, temiz olmak, iyiliğe karşılık vermek (bağlılık duygusu, sağlıklı olmak).

(Akbaş, 2004:34’den alınmıştır)

Değerleri temel ve araç değerler olarak sınıflandırabileceğimiz gibi bunları da kendi aralarında bazı özelliklerine göre sınıflandırmak mümkündür. Şahsi ve sosyal değerler temel değerler grubunda ele alınabilir. Temel değerleri sınıflandırmadaki temel kriter; bu değerleri bireye yönelik, bireye ait ve bireyler arası olmasındandır. Mesela iç huzur değeri bireye aitken barış içinde dünya değeri bireyler arası özellik taşımaktadır (Şirin, 1983).

Güngör (1993) değerleri altı kategoride ele almıştır. Bunlar: İktisadi, siyasi, sosyal, estetik, teorik ve dini değerlerdir.

Winter, Newton ve Kirkpatrick (1998) değerleri bireylerin içinde yaşadıkları toplumun nitelik ve özelliklerine göre; ailevi, bireysel ve toplumsal olarak 3 kategoriye ayırmıştır.

Dilmaç (1999) bireyin hayatında yer edinen ve bireylerin önemsedikleri değerlerden öne çıkanları şu şekilde ifade etmiştir. Bu değerler; insanı sevme, iyi insan olma, yardımsever olma, başkalarının mutluluğunu isteme, uyumlu olma, hırsları kontrol altına alma, kendini kontrol etme, manevi değerlere inanma, tecrübeli ve bilgin olma, evlat yetiştirme ve eser oluşturmaktır.

Kinnier, Kernes ve Dautheribes (2000) dünyada mevcut insanların inandığı tüm değerler ilgili, laik kurum ve uluslar arası kuruluşlara ilgili olarak nitel bir çalışma yaparak evrensel çekirdek ahlaki değerlerin bir listesini yapmıştır. Bütün insanlar için kabul edilebilecek değerler olarak; adaleti arama, gerçeği arama, kendine saygı gösterme, kendini arama, kendini öveme ve benmerkezci olmama, vicdanına göre hareket etme, davranışlarından sorumlu olma, tüm insanlar arasındaki bağımlılığa saygı duyma, saygılı olma, başkalarına yardım etme, başkalarına zarar vermeme, bağışlayıcı olma, hoşgörülü olma, çevreyi ve diğer canlıları koruma olarak ifade etmiştir. (Kinnier, Kernes ve Dautheribes, 2000. Akt: Dilmaç ve Ulusoy, 2015).

Refshauge (2003. Akt: Ulusoy ve Dilmaç, 2015) değerler ayrıştırmasında temel değerlere yer vermiştir. Bunlar; Dürüstlük, mükemmellik, saygı, sorumluluk, katılım, iş birliği, önemseme, tarafsızlık ve demokrasidir.

Ahlak felsefesinde de değerler özsel ve araçsal olarak ikiye ayrılmaktadır (Aydın ve Gürler, 2014).

Takiyettin Mengüşoğlu “İnsan Felsefesi” isimli eserindeki “Antropoloji Bakımından Değerlerin Sınıflandırılması” başlığı altında değerleri; yüksek değerler, araç değerler ve davranış değerleri olarak ifade etmiştir. (Aydın ve Gürler, 2014).

Değerler grup ölçekli ve bireysel değerler olarak iki grupta da incelenebilir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015).

2.7. UNESCO'nun Önerdiği Değerler

Değer eğitimi için bazı değerler öneren Unesco "Living Values International, 2017" yani Yaşayan Değerler Eğitimi'ni desteklemiştir. Ayrıca "Quality Education" yani Kalite Eğitimi UNESCO 1990 senesinde "The World Declaration on Education for All" deklarasyonu ile harekete geçirilen zihniyet ve anlayışın ismidir. Bu yaklaşımda öğretmen ön plana çıkarılmış ve kalite eğitimi çevreyi koruma çerçevesinde yaygınlaştırılmıştır (Bacanlı,2017).

Bacanlı (2017)'nin ifade ettiği üzere UNESCO'nun değerler eğitiminde kullanılmak üzere önerdiği değerler şöyledir:

Yardımlaşma, sorumluluk, dürüstlük, alçakgönüllülük, saygı, sevgi, barış/huzur, mutluluk, özgürlük, sadelik, tolerans ve birlik.

(<https://listelist.com/cocuklara-ogretilenler-unesco/>) ise UNESCO'ya göre çocuklara kazandırılması gereken 11 en değerli değer listesini şöyle sıralamıştır:

Özgürlük, barış, mutluluk, sevgi, hoşgörü, dürüstlük, alçakgönüllülük, sorumluluk, birlik, sadelik, işbirliği, saygı.

2.8. 1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde Yer Alan Değerler

1948'de BM tarafından İHEB'nin temelini evrensel ahlak değerleri oluşturmuştur. Bildiride yer alan değerler şunlardır: Yaşama, özür, din ve vicdan özgürlüğü, kişisel saldırı baskısı altında olmama, işkenceye karşı olma, suç kanıtlanana kadar masumluluğu varsayma, ifade özgürlüğü, toplum hayatına serbestçe katılma özgürlüğü, aile ve haberleşme, mahremiyet, sağlık, eğitim ve mutluluğu sürdürmek için yeterli hayat standardı (http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rights_turkce.pdf).

2.9. Bazı Ülkelerin Eğitim Programlarında Yer Alan Değerler

Kalite Eğitimi (Quality Education) 1990 yılında UNESCO tarafından "The World Declaration on Education for All" deklarasyonu ile harekete geçirilmiş bir anlayışın ismidir. Bu anlayışta temelde öğretmenlerin ön plana tutulduğu yaklaşım olan Kalite Eğitimi hususiyetle çevreyi koruma çerçevesinde yaygınlaştırılmıştır. Bazı ülkeler

(Avustralya ve Filipinler) bu anlayışa istinaden eğitim düzenlemeleri yapmışlardır. Avustralya LVI ve Filipinler DESC bu düzenlemelerden bazısıdır (Bacanlı, 2017).

Bacanlı (2017)'nin ifade ettiği üzere, Avustralya Eğitim Programlarında Yer Alan Değerler şunlardır: Tolerans ve anlayış, sorumluluk, saygı, sosyal adalet, özen, katma ve güven, dürüstlük, doğru ve güvenilir olmak, özgürlük, mükemmellik ve etik olma değerleriyken Filipinler Eğitim Programlarında Yer Alan Değerler ise şunlardır: Kendini gerçekleştiren, sosyal, üretken, vatandaş, manevi varlığının bir yansıması olarak Tanrı'ya inancını gündelik hayatına yansıtan bireyler.

Bu görüşlerin yanında bazı eğitim programları incelediğimizde bazı ülkelerin eğitim programlarında belirledikleri değerler aşağıdaki gibidir.

Koroğlu (2006)'nin ifade ettiği üzere, Türkiye Eğitim Programlarında Yer Alan değerler şunlardır: Adil olma, bağımsızlık, barış, sorumluluk, çalışkanlık, bilimsellik, dayanışma, yardımseverlik, duyarlılık, dürüstlük, eşitlik, özgürlük, hoşgörü, saygı, sevgi, misafirperverlik, temizlik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem verme, aile birliğine önem verme (Doğanay, 2006).

Heenon (1996)'un ifade ettiği üzere, Yeni Zelanda Eğitim Programlarında Yer Alan Değerler Şunlardır: Doğruluk, saygı, başkalarını düşünme, dürüstlük, sorumluluk, görev, itaat etme, iyi kalplilik ve merhamet (Doğanay, 2006).

NCSS (1984)'nin belirttiği üzere ABD'ni Eğitim Programlarında Yer Alan Değerler şunlardır: Özgürlük, hukukun üstünlüğü, insan onuru, adalet, sadakat, uluslararası insan hakları, hakkaniyet, eşitlik, doğruluk, sorumluluk, dürüstlük, çeşitlilik, gizlilik, otoriteye saygı (Ulusoy ve Dilmaç, 2015).

2.10. 2009 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler

2017 yılında yenilenen ve 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan, ünite temelli yaklaşım esas alınarak hazırlanan Hayat Bilgisi Öğretim Programlarında her üç sınıf düzeyi için aynı isimle “Okulumuzda Hayat”, “Evimizde Hayat”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemizde Hayat” ile “Doğada Hayat” şeklinde altı ünite belirlenmiştir.

Birinci sınıfta yer alan bir kazanımın ikinci sınıfta, ikinci sınıfta yer alan bir kazanımın üçüncü sınıfta tekrar etmesi durumunda öğrencinin gelişimi dikkate alınarak içerik ve dersin işlenişi öğretmen tarafından düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2017). MEB'in hazırlamış olduğu ve yenilenen öğretim programlarının yukarıda bahsi geçen "kazanımların tekrarı durumunda eğitim sürecini öğretmen düzenler" ifadesi UNESCO tarafından 1990 yılında deklare edilen ve temelinde öğretmenin ön planda tutulduğu "The World Declaration on Education for All" deklarasyonundaki anlayışa kısmen de olsa benzerlik gösterdiğinden söz edebiliriz.

2009 yılı öğretim programı kapsamında hazırlanan ünitelendirilmiş yıllık planlar incelendiğinde değerler "açıklamalar" başlığı altında yer alırken, yenilenen 2017 yılı öğretim programlarını incelediğimizde değerlerin "kişisel nitelikler ve uyarılar" başlığı altında yer aldığını görebiliriz.

2009 Yılı Öğretim Programı kapsamında; özgüven, özsaygı, toplumsallık, hoşgörü, sabır, saygı, sevgi, barış, dürüstlük, doğruluk, adalet, yardımseverlik, yeniliğe açıklık, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme olmak üzere toplamda 15 adet değere yer verilirken (MEB, 2009), 2017 Yenilenen Öğretim Programları kapsamında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda dersin doğasına ve kazanımlara uygun olarak; Adalet, bağımsızlık, vatanseverlik, bilimsellik, estetik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık), doğruluk, dostluk, dürüstlük, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, aile birliğine önem verme, vefa ve yardımseverlik olmak üzere toplamda 22 adet değere yer verilmiştir.(MEB, 2017).

2.11. 1739 Sayılı Milli Eğitimin Temel Kanunda Yer Alan Değerler

2.11.1. Türk Milli Eğitiminin 18. Milli Eğitim Şurası Kararlarında, Milli Eğitimin Temel Kanunu Genel Hükümlerinde, Genel ve Özel Amaçlarında Yer Alan Değerler

Türk Milli Eğitim kanununun genel hükümlerinde, genel ve özel amaçlarında, 18. Milli Eğitim Şurası Kararlarında, Değerler Eğitimi Yönergesinde değerler başlığı altında birçok değer ifadesine yer verildiği görülmektedir.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Şura Genel Sekreterliği'nin 17.12.2010 tarih ve 8861 esas sayılı yazısında yer alan Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitim Başlığı altında yer alan 15., 16., 17., 18., 19., 20., 32., 33., 35., 36., 37. ve 38. maddeler kapsamındaki değerler eğitimiyle ilgili olarak öneri mahiyetinde kararlar ele alındığında; değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Değerlerin hangi uygulamalarla verilmesi gerektiği, hangi kurum ve kuruluşlardan yardım alınacağı, hangi kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılacağı, paydaşların üzerine düşen görevleri üzerinde vurgu yapılarak öğrencilerde özellikle ulusal ve evrensel değerlerin kazandırılması için gereken hususlar belirtilmiştir (https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf).

Türk Milli Eğitiminin Genel Hükümleri yer alan değerlere baktığımızda 20., 23., 28. ve 40. maddelerinde yer alan ibareler doğrultusunda; Türk Millî Eğitiminin genel hükümlerini incelediğimizde değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. İlköğretimin amaç ve görevlerine, milli eğitimin özel ve genel amaçlarına, asli ilkelerine uygun olarak, öğrencilere kazandırılması gereken milli değerler, kişisel değerler, iktisadi değerler ve kültürel değerler açısından genel bakış açısı sunmuştur (MEB,2009).

Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarında yer alan değerlere baktığımızda 2. maddenin 1., 2. ve 3. alt başlıklarında yer alan ibareler doğrultusunda; Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarını incelediğimizde değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçlar, öğrencilere kazandırılması gereken eğitsel değerler, kişisel değerler, sosyal değerler ve iktisadi değerler açısından genel bakış açısı sunmuştur (MEB,2009).

Benzer şekilde Türk Milli Eğitiminin Özel Amaçlarında yer alan değerlere baktığımızda da 3., 4., 7., 8., 9., 13., 14. ve 17. maddelerinde yer alan ibareler doğrultusunda; Türk Millî Eğitiminin özel amaçlarını incelediğimizde değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Bu amaçlar, öğrencilere kazandırılması gereken milli değerler, kişisel değerler ve sosyal değerler açısından genel bakış açısı sunmuştur (MEB,2009).

2.11.2. Değerler Eğitimi Yönergesinde Yer Alan Değerler

MEB, Değerler Eğitimi Yönergesi kapsamında yer alan 1. madde içinde yer alan a, b, c, d, e, f, g, h, ı, j, k ,l ve m alt başlıkları adı altındaki ibareleri incelediğimizde

öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler olarak; hoşgörü, duyarlılık, saygı, nazik olmak, empati, cesaret, özgüven, liderlik, yardımlaşma, dayanışma, paylaşımcı olmak, çalışkanlık, sorumluluk, kültürel mirasa sahip çıkma, adil olma, dostluk, temizlik, dürüstlük, doğruluk, aile birliğine önem verme, iyimserlik, estetik duyguların geliştirilmesi, misafirperverlik, bağımsız ve özgür düşünebilme, vatanseverlik, iyilik yapmak, merhamet, şefkat, selamlaşma, alçakgönüllülük, fedakârlık, sevgi, değerlerinin olduğu söylenebilir.

(http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerleregitimi.pdf).

2.12. Değerler Eğitimi

Hızlı bir değişim, gelişim ve dönüşümlerin yaşandığı günümüz dünyasında eğitim de kendi payına düşeni almakta ve diğer gelişmelere ister istemez tanıklık etmektedir. Bu sebeple eğitimi kendini etkileyen siyasi, ekonomik, sosyal değişimlerden ayrı bir yere koyarak tek başına değerlendirmek çok da sağlıklı olmaz. Bu değişmelerin sonucundan eğitim nasıl etkilendi, nasıl olmalıydı ve daha iyi nasıl olmalıdır gibisinden sorular zihnimizi meşgul ettiği için değerler, eğitim ve değerler eğitimi gibi konuları üzerine ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar özellikle günümüz dünyasının gündem maddelerini oluşturmaktadır. Toplumlarda yaşanan hızlı değişimler, yitirilen değerler ve artış gösteren sosyal olaylar karşısında, değerler ve eğitimi hususunu ön plana çıkarmış, değerlerin değişebilir mahiyette olması, birey ve toplum olarak değerlerimizin yok olmaya yüz tutması, değer ve normlarımızın erozyona uğraması, değerlerin çatışması gibi hususlar değerler eğitimi ihtiyacı haline getirmiştir. Bu nedenle toplumsal birlik ve dirliğin devam ettirilebilmesi için değerlerin yaşanması, yaşatılması ve yeni nesillere en güzel haliyle yaşanarak aktarılması gerekmektedir. Bunlar da değerler eğitimi vasıtasıyla gerçekleştirilecektir.

Peki değerler eğitimi nedir?

“Sahip olunan değerler bireylerin gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerlerin kazanılması, yeni değerlerin kazanılması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğin temel yapı taşları haline getirerek davranışa

dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine “ Değerler Eğitimi” denilmektedir (Yaman, 2014:18).”

Eğitimi değerlerden soyutlayarak düşünmek mümkün değildir. Bu sebeple eğitimin amaçlarından bir tanesi de toplumun ortak değerlerini gelecek nesillere aktarmak ve kazandırmaktır. Çocukların ve gençlerin kendisiyle ve çevresiyle barışık iyi birer insan iyi birer vatandaş olmalarını sağlamaktır. (Hökelekli, 2010). Bu amaç güdümünde, toplumun amaçları ve beklentileri doğrultusunda değerler eğitimi yapılmaktadır.

Değer oluşturmak, değerleri yaşamak ve şekillendirmek ciddi bir eğitim işidir. Bu iş de bireylerin yaptığı davranış ve gösterdiği tavırların toplum mekanizması tarafından denetlenmesi ve onaylanmasıyla olur. Mevcut yasa, kanun ya da tüzük hayatın düzeni, sağlıklı birey ve toplum ilişkileri için elzemdir ancak tek başına yeterli değildir. Sonuçta insanlar sadece yasalar ve kanunlarla hayatlarını sürdürmez bir de toplumun genel kabullerinin oluşturduğu değerler vardır ki aslında gerçek yaşama şekil veren onlardır.

Değerler eğitimi bilginin yanında kişiliğin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, bireylerin topluma karşı sorumluluklarının öğrenilmesini de kapsar. Her toplum kendi değerlerini aktarmak için eğitim ve eğitim kurumlarından yararlanır. Çünkü her toplum veya grup bireylerinin kendi değerlerini bilsin, tanınsın, yaşasın ve yaşatsın ister. Bu profilde birey yetiştirmek toplumların ortak hedefidir. Değerler eğitimi yardımıyla bireyler içinde bulunduğu topluma entegre olmayı, toplumsallaşmayı ve kültürel anlamda aidiyet hissiyatına sahip olmayı öğrenir.

Değerler eğitimi için kritik yaş olan (5-7) yaş aralığı uygun görülmektedir. Kişilik gelişiminin % 80'nin bu yaşlarda oluştuğunu düşünürsek bu yaşlarda değerler eğitimine ailede ve okul öncesi kurumlarda özellikle dikkat edilmelidir. Erken yaşlarda içselleştirilen ve davranışa dönüşen değerler; insanı olgunlaştırır ve toplumda iyi bir rol model olmasını mümkün kılar. Böyle bir ruh haline sahip bir kişi sadece kendi çıkarlarını düşünmekle kalmaz, aynı zamanda başkalarının esenliği ve refahı için de çaba gösterir. Bunun da gerçekleşmesi değerlerin eğitimi ile mümkündür.

Değerler eğitimi önce aile ile başlar ve daha sonra eğitim kurumları olan okullarla devam eder. Aile yanında verilen değerler eğitiminin bireylerin kişiliğinin örgütlenmesinde, yapılanmasında ve şekillenmesinde önemli rolü vardır. Ailelerin ilk eğitim yeri olması, okula gelmeden önce birçok kavram ve değer buradan edinilmiş

olması nedeniyle ailelerin ileride iyi bir vatandaş, iyi bir birey, toplumun kabul ettiği ortak norm ve değerler etrafında hareket eden bir birey yetiştirmesi için ailelerin iyi birer rol model olmalarının yanında tutarlı davranışlar sergilemesi, değerleri yaşaması ve değerleri yaşayarak aktarması gerekmektedir. Nitekim değerler eğitiminde doğru model olmak, değerlerin yaşayarak kazanılması açısından önemlidir. Ulusoy ve Dilmaç (2014)'de öğretmenlerin model olmaları, öğretmenlerin kişiliği değerler eğitimi aşamasında belirleyici özellikler taşıdığını, değerler eğitiminin özgür ortamda verilmesi durumunda değer eğitiminin kimlik oluşturma eğitimine dönüşebileceğini ifade etmişlerdir. Bu da aileden sonra çocukların ikinci durağı olan öğretim, eğitim ve değerler eğitiminin formal yapıda verildiği yer olan okullarda yapılmaktadır.

Değerler eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve bilinçli bir şekilde öğretilme çabası olarak ele alınırken kimilerine göre doğrudan ya da dolaylı olarak bireylerin değerler hakkındaki anlayış, sezgi ve bilgisini geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun uzvu olarak belirli değerler istikametinde davranabilmelerini sağlamak için lüzumlu maharet ve yönelme aşılmasıdır diyebiliriz.

Değerler eğitiminde çocukların ve gençlerin kendilerine ve topluma faydalı olabilecek asli değerleri sosyal ve psikolojik gelişimlerine uygun olarak edinmeleri amaçlanmıştır. Bireylerin doğuştan getirdiği iyi özellikleri meydana çıkarmak, kişiliklerini farklı cihetlerden geliştirmek, bireyi ve toplumu fena huylardan korumak, bunların beraberinde bireyleri iyi karakter, huy ve davranışlarla donatıp bunların sürekliliğini sağlamaktır (Aydın ve Gürler, 2014). Bu cihetiyle değerler eğitimi sorumluluk sahibi ve ahlaki yapıya sahip bireylerin yetişmesine katkı sağlamaktır (Aslan, 2013).

Dünyada farklı ülkelerde değerler eğitimi uygulamasına rastlamak mümkündür. Nitekim, bir ülkenin eğitim sistemi, konuların eğitim sistemine yansıyan değerler ile başlar. Bu değerler eğitiminin sınırlarını, maksatlarını ve istikametini belirler (Doğan, 1997). Bu kapsamda Avustralya'da etkili değer eğitimi aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir:

1. Okulun ve toplumun değerlerini kabullenen, tutarlı davranış sergileyen, açık sözlü bireyleri pratik yaparak yetiştirerek,

2. Öğrencilerin ortaklaşa çalışarak bütün paydaşların (aile, öğrenci, öğretmen, personel ve idare) okul toplumunun bir parçası haline getirerek,

3. Öğrenciler desteklenerek, kendilerini keşfetmeleri sağlanarak, öğrenciler cesaretlendirilerek, öğrencilerin sahip olduğu değerlerin aynı zamanda okul ve toplumun değerleri olduğunu belirtip açıklayarak (Australian Government Department of Education, 2004).

2.12.1. Değerler Eğitiminin Tarihi Gelişimi

Değeri temsil eden kavramın tarihçesine baktığımızda Ortaçağ'a kadar gitmemiz gerekmektedir. Bu dönemlerde değerler eğitiminin ilgilendiği temalara baktığımızda karşımıza masallar, alegoriler ve kahramanlar çıkmaktadır (Turan ve Ulusoy, 2016).

Kirschenbaum (1994)'un belirttiği kadarıyla 1900'li yıllardan başlayarak değer ve ahlak eğitiminin yöntem ve amaçları üzerine çalışmalar yapıldığını bilmekteyiz (Ulusoy ve Dilmaç, 2012).

Değerler eğitimi ilk olarak ABD'de karakter eğitimi adı altında 1920'li yıllarda görülmektedir. 1930'lu yıllarda karakter eğitime olan ilgi azalmış ve bu durum 1960'lı yılların ikinci yarısına kadar sürmüştür. 1960'lı yılların sonuna doğru halk ve eğitimcilerin değerlere olan ilgisi artmış böylelikle değerler eğitimi önem kazanmıştır. (Kirschenbaum, 2000).

Değerler eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalar ise 1970'li yılların ortasından sonra yayınlanmıştır. Değerler eğitimiyle ilgili Rokeach, Simon, How, Harmin ve Raths gibi isimleri yapılan yayın ve çalışmalarda ön plana çıktığını görmekteyiz.

Değer gerçekleştirme yaklaşımı 1960-1980 yılları arasında popüleritesi artmış insanların kendi, inanç, duygu ve değerlerini idrak etmelerine ve farkına varmalarına olanak sağlamıştır (Kirschenbaum, 1994) şeklinde ifade ederken Pring (2010) ise değerlerin tüm dünyada popüleritesi artan bir eğitim konularının başında geldiğini ifade etmektedir. Bu sebeple birçok ülke bu konuya önem vermeye ve bu konu üzerine eğilmeye başlamıştır.

1990'lı yıllara geldiğimizde toplumdaki ahlaki değerlere olan önemin azalması nedeniyle bireylerin ahengi ile ilgili değerler ön plana çıkmaya başlamıştır. Sosyal yapıdaki bozulmalar, gençlik sorunları değerlerin tekrar gün yüzüne çıkarma gereği hissettirmiştir. Bu olumsuz gelişmelere istinaden, ebeveynler, eğitimciler ve toplum

önderleri konumunda olan önemli şahsiyetler, eğitim kurumlardaki ahlak eğitimini vurgulamaya başlamışlardır. (Demircioğlu ve Tokdemir, (2008).

İngiltere öğrencilerin davranışsal ve duyuşsal becerilerini geliştirmek ve okullarda yaşanan disiplin sıkıntılarına çözüm getirmek için 1997’den itibaren “Personel, Social and Health Educatin” programını devreye sokmuştur.

Değerler eğitimini eğitim programlarında sistemli bir şekilde modelleştirerek uygulamaya koyan ülkelerden biri de Avustralya’dır. 2003 yılında çalışmalarına başlayıp 2005 yılında Avustralya Okulları İçin Değerler Eğitimi Çerçevesi yayınlamıştır. Bu çalışmaları 2006 ve 2008 yıllarında yürütülen Değerler Eğitimi Okul Projeleri takip etmiştir.

Bazı felsefi inançların veya dinlerin biçimlendirdiği bir değerler yapısına sahip Japonya da ise ahlak eğitimi dersi okutulmaktadır. Ayrıca diğer ders ve ders dışı faaliyet ve etkinlikler de ahlak eğitimi için kullanılmaktadır. (Kaymakcan ve Meydan, 2016).

Ülkemizde ise 2004 yılının öncesinde değerler öğretim programlarında dolaylı olarak yer alırken 2004 yılından itibaren değerler ve değerler eğitimi planlı ve formal olarak ele alınmaya başlanmıştır (Turan ve Ulusoy, 2016). MEB 2004’ten sonra ele aldığı değerler eğitimini derslerle paralellik kurarak resmi program üzerinden vermeye çalışmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın değişen felsefesi doğrultusunda öğretim programlarının geliştirilmesi, yenilenmesi ve güncellenmesi, 2005 yılında yeni bir sistemle başlatılmış ve 2015-2016 eğitim-öğretim yılında tamamlanmıştır. 2016-2017 eğitim-öğretim yılı başlangıcından bu yana, farklı bir boyut kazanarak 51 müfredat ekseninde kapsamlı bir şekilde yenilenme (güncelleme, teftiş, ikmal ve değişim) çalışması yapılmıştır (TTKB, 2017).

Tüm bu müzakere, istişare, araştırma ve dinleme alıştırmaları sonucunda; Öğretim programlarıyla öğrencilerimize transfer için on temel (kök) değer (adalet, dürüstlük, arkadaşlık, yardımseverlik, saygı, sevgi, öz-denetim, sabır, vatanseverlik, sorumluluk) belirlenmiştir (TTKB, 2017).

Ayrıca öğretim programlarıyla öğrencilerimize transfer etmek üzere 9 yeterlilik ve beceri belirlenmiştir. Bunlar: anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, bilim ve teknoloji

yeterliği, matematik yeterliği, dijital yeterlik, sosyal ve kamusal yeterlikler, kültürel farkındalık, inisiyatif alma, öğrenmeyi öğrenme, girişimcilik algısı ve ifadedir. (TTKB,2017). Ayrıca program, ünite planları ve ders planları incelendiğinde bazı derslerde (Hayat Bilgisi gibi) verilmek istenen değerlerin yeterlilik ve beceriler başlığı altına konularak değerlerin özel hedef haline getirildiğini söyleyebiliriz.

2.12.2. Değerler Eğitiminin Amacı ve nemi

Toplumsal düzenin sağlanması, insanların düşünce, eylem, davranış ve faaliyetlerinin istendik ölülerde olmasının istenerek birey-birey ve birey toplum ilişkilerinin ve iletişiminin barışlı, demokratik, şiddet zeminden uzak olması sadece yasalarla oluşturmak mümkün değildir. Bahsi geçen konuların olması, gerçekleşmesi, şekillenmesi ve istendik ölülerde olması için aynı zamanda değerlere dolayısıyla değerler eğitimine, ortak değerlerin, gelenek ve göreneklerin birleştirici ve yapıcı gücüne ihtiyaç vardır. Diğer bir ifadeyle insancıl değerler, sosyal değerler vb. olmadan toplumun işleyen arkı dönmez ve çalışamaz duruma gelebilir. Toplumsal ilişkiler kişilerin ve toplumun insancıl değerlere merbutiyet derecesinde düzenli yrr (Yrkoğlu, 1983). Toplumsal ilişkilerin sağlıklı olarak yürümesi kadar toplumsal zlmenin önlenmesi için de değerlere bağlı olarak, değerleri referans olarak yaşamamız şarttır. Bunun yolu da değerler eğitiminden geçmektedir.

Değerlerin eğitiminde bireylerin psikolojik, sosyal, bilişsel ve zihinsel gelişimine uygun olarak yararlı olacak temel değerleri edinmeleri amaçlanmaktadır. Burada rtk programdan sıyrılıp daha sitemli ve açık bir yapıyla bu eğitimin yapılması kanaatini oluşturmaktadır.

Bunların yanında eğitim kurumlarındaki psikolojik (mobbing, sözlü sataşma vb.) ile fiziksel şiddet (akran zorbalığı, kaba g uygulama, davranışlardaki aşırılık vb.) vukuatlarından kaynaklı yönetici, ğretmen ve öğrenciler zarar görmektedir. Bütün bu yaşananlar değerler eğitiminin önemini, gerekliliğini ve değerler eğitimine neden ihtiyaç duyulduğunu bir kez daha ispatlarcasına kendiliğinden cevap bulmaktadır. Bunlara ilaveten bilişsel özeliklere ağırlık vermenin doğal bir neticesi olarak duyuşsal özellikler yani değerler eğitimi ihmal edilmiştir. Değerler eğitimiyle eğitim sistemleri bu eksikliği gidermeye ve telafi etmeye çalışmaktadır (Bacanlı, 2017).

AB ve ABD’ deki uzun süre önce yaşanan tablonun ülkemizde de yaşanmaya başladığı görülmektedir (Gürler ve Aydın, 2014). Sanayi toplumundan bilgi topluma geçişte milli ve kültürel değerleri, ilerlememize mani teşkil etmeyecek şekilde korumak, geliştirmek bilhassa gelecek nesillere kazandırmak gerekmektedir (Yılmaz, 2010). Geleceklerini garanti altına almayı arzulayan toplumlar, ahlaki nesil yetiştirmek için çaba sarf etmişler ahlak, karakter ve değer eğitimi önem vermeye çalışmışlardır.

Değerler eğitiminin önemini;

1. Kendisi, toplumu ve milleti için değer oluşturacak bireyler yetiştirmek (Sinanoğlu, 2002),

2. Bireylere sadece bilgi yüklemek değil aynı zamanda insan hayatını anlamlandırma, ruhsal dengeyi kurma, kişiliğini güçlendirme, karakter ve ahlakını sağlamlaştırmak,

3. Bireylere sorumluluklarının farkına varmasını sağlamak,

4. Çalışma ve ilişkilerinde işbirliği yapmayı öğretmek,

5. Saygıyı geliştirmek vb., şeklinde ifade etmek mümkündür.

Değerler eğitimi farklı amaçlarla yapılabilmektedir. Yapılan bu eğitimler bireylerin gelişimi amacıyla yapılabildiği gibi toplumların kültürlerinin transferinin ön planda yer aldığı değerler eğitimi de yapılabilmektedir (Bacanlı,2017). Psikoloji ve eğitim perspektifinden bakarak, Cencic değer eğitimi muhteviyatında ifade edilebilecek ahlak eğitimi için şu ifadeleri belirtmiştir:

1. Ahlaki sisteme rehberlik edebilecek bir değer sistemi oluşturmak,

2. Değerler eğitimiyle değerler dünyasına ahlaki yaşantı ve duyarlılıklara yönelik ilgi ve hissiyat geliştirmek,

3. Değerler ve davranışlar arasında tutarlılık yönünde isteklilik geliştirmek,

4. Bireylerin ahlaki davranışların yönlendirecek karakter özellikleri sistemi geliştirmektir.

(Aydın ve Gürler 2014) değerler eğitiminin amaçlarını;

1. Bireyin doğuştan getirdiği iyi yönleri ortaya çıkarmak,
2. Bireyin kişilik ve karakterin bütün yönleriyle gelişmesine olanak sağlamak,
3. Bireyleri kusursuz olarak yetiştirmek,
4. Toplumu ve toplumu oluşturan bireyleri kötü ahlaktan alıkoymak, kurtarmak,
5. Toplumu iyi ahlakla süslemek ve sürdürülebilirliği sağlamaktır.

Bu sebeple kişilerde doğru doyum oluşturmak için bireylere doğru bilgiler verilerek tutarlı davranışlar sergilemek mühimdir.

Değişik perspektiflerde değerler eğitiminin amaçları aşağıdaki gibi ifade edilebilir. Bunları (Bacanlı 2017) aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

a. Bireysel Amaçlar: Eğitimin hedeflerinin bireyin gelişimine katkı sağlaması düşüncesi hakimdir. Buna göre eğitimin;

1. Bireyin potansiyellerini gerçekleştirme,
2. Bireyin her yönüyle gelişimini sağlama,
3. Bireyin yaşam sıkıntıları için bireyi destekleme,
4. Bireyin gerekli değerlerle donanımını kolaylaştırmak gibi amaçları vardır.

b. Toplumsal Amaçlar: Değerler eğitiminin toplumsal amaçları aşağıdaki gibidir:

1. Toplumsal kültürün yeni nesillere aktarılması,
2. Bireyin toplumun refahına ve bütünlüğüne sahip çıkmaya ve toplumu korumaya dair niteliklere sahip olması,
3. Toplumun ve vatanın aidiyet duygusuna sahip çıkması,
4. Bireyin toplumunu ve vatanını sevmesi,
5. Biryinyaşadığı topluma ait olmaktan gurur duymasıdır.

c. Kültürel Amaçlar: Değerler eğitiminin kültürel amaçları aşağıdaki gibidir:

1. Bireyin kendini geliştirmesi,
2. Bireyin toplumun kültürünü benimsemesi,
3. Bireyin toplumun kültürünü geliştirmek için istekli olması,
4. Bireyin dünya vatandaşlığının farkında olması,
5. Bireyin kendi kültürünün evrensel kültüre katkıda bulunması yönelimini benimsemesidir.

d. Evrensel ve Doğa ile ilgili Amaçlar: Değerler eğitiminin evrensel ve doğa ile ilgili amaçları aşağıdaki gibidir:

1. Eğitim bireylere aynı zamanda dünya kültürü yaklaşımı sağlamalı,
2. Bireylerin içinde buldukları çevreyle ilgili olarak onları, koruma, sevme, geliştirme ve güzelleştirme gibi yönelimlere sahip olmaları amaçlanmalıdır.

Değerler eğitimi farklı kurum ve kişilerce farklı amaçlar için de kullanılabilmektedir. Bunlar ideoloji ve dini amaçla verilen değerler eğitimidir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de değerler eğitiminin dini eğitim şeklinde olmasını savunanlar vardır fakat bu eğitimi kimin vereceği tamamen bir muammadır (Bacanlı, 2017).

2.12.3. Değerlerin Eğitiminde Temel Süreç ve İlkeler

Geleneksel eğitim süreçlerinde değerlerin öğrenilmesi daha ziyade rol edinimi ve öğrenmesi biçiminde sosyal öğrenmedir. Değerler ğretiminde hiçbir zaman zorlama söz konusu olamaz. Bir bireyin, bir başka bireye herhangi bir değeri seçmeye zorlayamayacağı gibi, kendi değerlerini de kabullendirme yönünde zorlama yapamaz. Bir ğretmen değer kazandırmaya çalışırken, öğrencilere inandığı değerleri sunabilir, inanma sebeplerini açıklayarak daha sonra öğrencilerin değerleri seçmesini bekleyebilir (Tozlu, 1997). Bottery (2000)’nin ifadesiyle bir toplumun değer eğitiminde aşağıdaki dört genel sürecin ele alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bunlar:

1. Akıl Yürütme ve Mantiğı Teşvik Etme

Akıl yürütme, bilmek için teşebbüs etmek, gözlem yapmak, düşünmek, olayları analiz etmek, çeşitli olaylardan genellemeler yaparak netice elde etmektir (Haneroğlu,

1988. Akt: Ulusoy ve Dilmaç, 2015:64). Yaşanan bu süreçte öğrenenler, öğrenme sürecine uyum sağlayarak, an be an soyutlama sürecine yönelirler. Öğrenme süreci içinde buldukları olayları, gözlem yapma fırsatı bulur, bu hedefler doğrultusunda olaylar arasında muhakeme ve karşılaştırma yaparak öğrenme sürecine faal olarak katılır (Ültanır, 2003).

Değerler eğitiminde/öğretiminde bireylere öğretilmeye çalışılan değerler sunulur ancak hiçbir şekilde değerler eğitimi/öğretiminde zorlayıcı ve ısrarcı olunmaz, olunamaz ve olunmamalıdır. Sunulan bu değerler, değerleri öğrenen bireyler tarafından kendi hayat normları ve şahsi tercihlerine uygun olup olmaması hususunda kontrol ve analiz edilerek karara varılır. Şayet bireye takdim edilen değerler bireyin yaşamına uygunsu birey öğrenmeye yönelecektir, yok bireye uygun değilse birey takdim edilen değeri değer sistemine kabul etmeyerek reddedecektir. Bu sebeptendir ki değerler eğitiminden akıl yürütme sürecine odaklanılması icap eder (Doğanay, 2006). Bu odaklar doğrultusunda değerler sistemi bireylere mantıklı hareket etme olanağı sağladığı için bireyler bu hareket etme alanında kendi muhakeme gücünü kullanma fırsatı bulur.

2. Empati Kurma/Geliştirme

İnsan sosyal bir varlık olduğu için hayatını devam ettirdiği süresi içerisinde insanlarla iletişime geçmek ve iletişim kurmak durumunda kalacaktır. Bu ilişkinin başarılı olması başkalarını anlama yolundan geçer, bunun yolu da empatidir. Empati kurarak karşımızdaki bireyin duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırız. Empati karşımızdaki bireye, bireyin penceresinden bakabilme süreci, bir başkasının iç dünyasında seyahat etme ve onu anlamaya çalışma sanatıdır. Ancak bu yolculukta kendi kimliğine zarar vermemek gerekmektedir. Yüksel (2015:2)'e göre bir kişinin başkalarını anlaması için öncelikle kendini tanıması ve anlaması gerekmektedir. Çünkü kendini anlamayan bir birey bir başkasını anlayamaz. Bu sebeple empatinin ilk şartı bireyin kendinin iyi tanımasıdır. Kendini tanıyan insan kendi kusurlarını, doğru ve yanlışlarını fark edebilen insan kendi iç huzurunu ve mutluluğunu sağlayacaktır. Böylece kendi içinde gelgitler yaşamayan ve kendi iç iletişimi sağlıklı olan bireyler sosyal hayatta da sağlıklı ilişki ve iletişim sergileyecektir. Akkoyun (1982:64) ' a göre empati yeteneği gelişmiş bir bireyde bazı özellikler şöyledir:

1. Etrafında olup bitene karşı duyarlıdır,
2. İlişkilerde olumlu ve olumsuz birleşmeleri algılayabilir,

3. Bir çatışma anında saklı kalmış gizli saldırganlığı fark edebilir,
4. Mutlu ve mutsuz insanların ayrımında bulunabilir,
5. Aile içi ve çocuklar arasındaki ilişkileri en küçük ayrıntısına kadar tanımlayabilir.

Bireyin kendisinin kabul edildiğini ve kendisine hoşgörülü davranıldığını görmesi bireyin güvenini arttıracaktır. Bu şekilde davranılan bir birey süreç boyunca kendisine engel oluşturan yaşantıları bırakacak ve kendi değer sistemini oluşturacaktır. Empati yeteneğini kullanabilme ve empatik tepki verme eğitimle oluşabilecek bir yetenektir (Dökmen, 1989. Akt: Ulusoy ve Dilmaç, 2015:65). Bu eğitim sürecinde oluşan tutum, görüş ve davranışlar çevreye aktarıldıkça pekiştirilir ve çevre tarafından onay alırsa davranışlar kalıcı hale gelir (Kuzgun, 1991).

3. Benlik (Öz) Saygısı Geliştirme

Varoluşsal anlamda bizi farklı yapan, bizi diğer bireylerden farklı kılan, bizi biz yapan esas yapının felsefe ve psikolojideki karşılığı benlik kavramıyla karşılık bulmuştur (Arıca, 1999). İnsanın benlik kavramı algısının temel unsuru, kendisinden hoşlanma ve kendisi hakkında oluşturduğu temel yeterliliği fikridir. Yaşama karşı olumsuz tutumlar sergileyen bireylerin verimsiz ve mutsuz olacağı aşikârdır (Eisenberg ve Patterson, 1979. Akt: Dilmaç ve Ulusoy, 2015:65). Benlik saygısı Türkçe’de; Öz saygı, benlik saygısı, kendilik saygısı ve özdeğerlilik duygusu gibi eş anlam muhteva eden anlamlar taşımaktadır. Benlik saygısı bireyin bütün hayatına etki ettiği ve yaşamına yön verdiği için birey için kişiliğin vazgeçilmez bir parçasıdır. Kişilik gelişiminde önemli bir yeri olan ve birey için algı, duygu ve düşüncelerin tamamı olan benlik saygısı aynı zamanda bireyin sosyalleşmesi için de önemli bir yer tutmaktadır (Hamarta, 2004).

Benlik saygısı, bireyin kendisi hakkında pozitif değerlendirme yapmasıdır. Böylece kişi kendi değerinin farkına varır ve kendine iyi davranır. Birey bu değer bir başkasına aktarılamayacağını bilir ve bu durumun farkındadır. Kendisine saygılı bir kişi iyi olmayı, sevmeyi ve mutlu olmayı hak ettiğini düşünür. Bu noktada birey, mücadelenin, öz güvencenin, hayatın zorluklarına karşı özgür iradesini kullanabilen bir güvenlik hissine de sahiptir (Duclos, 2016: 23).

Bireyin hayatında değer verdiği kişinin olumlu ya da olumsuz düşünceleri de

benlik algısını etkileyecektir. Benlik saygısı düşük olan çocuklar (Uluhan, 2015);

1. Başarısız olacağı endişesiyle vazife ve sorumlulukları üstlenmekten yeni tecrübeler edinmekten kaçınır,
2. Çabuk sıkılır, küçük bir zorlama veya hayal kırıklığı yaptığı işten caymasına sebebiyet verebilir,
3. Oyunda başarısız olacağına inandığı vakit yalan söyleyebilir veya dış faktör odaklı mazeretler üretebilir,
4. Okulda ve derslerde akademik anlamda başarısızlıklar yaşar, sosyal etkinliklerden uzak durur,
5. Hem eleştiriye hem de övgüye ters cevap verir,
6. Diğer insanların onlar hakkında ne düşündüğü onları fazlasıyla etkiler,
7. Kendilerini yıkıcı anlamda eleştirir,
8. Okulda saygısız davranışlar sergileyebilir,
9. Umursamaz ve yardım etmez bir tavır sergileyebilecekleri gibi aşır derecede yardımsever ve merhametli olarak görülebilir.

Benlik saygısı yüksek olan çocuklar (Uluhan, 2015);

1. Sosyal yönleri ve hayal güçleri yüksektir,
2. Hedefler açık ve gerçektir,
3. Kötü görünme gibi bir endişeleri yoktur,
4. Herkesin spor aktiviteleri, ders muvaffakiyeti, akran münasebetleri gibi etkinlik alanlarında değişik olabileceğini uygun bulur, kabul edip onaylar,
5. Korku ve şüphelerine esir olmaz.

4. İşbirliği Geliştirme

Eğitim alanında yapılan araştırmalar birincil hedefi öğrencilerin başarısını

arttırmak olmuştur. Bilişsel ve yapılandırmacı yaklaşımlarla elde edilen yöntemler ve teknikler bu doğrultuda hedeflenmiştir; ama her öğrencinin farklı özellikleri vardır. Bu nedenle, eğitim ve öğretimde kullanılacak bir yöntem bazı öğrencilere hitap edecek ve bazılarına hitap etmeyeceği için öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınması çok önemlidir. Yapılandırmacı Kuram'da tanıtılan işbirlikli öğrenme yöntemi ve tekniği ile öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınır ve her öğrenci grubu kendi özelliklerine göre dahil ederek katkıda bulunur.

Küçük gruplar halinde çalışarak öğrenmeyi gerçekleştirme ve birbirlerini öğrenmelerine yardımcı olma süreci işbirlikçi öğrenme olarak düşünülebilir (Açıkgöz, 2005). Öğrencilerin birbirleriyle etkileşerek birbirlerine yardımcı olmaları ve bu doğrultuda ortak bir ürün ortaya koymaları esastır. Bu yöntemde birimiz hepimiz ve hepimiz birimiz için anlayışı da mevcuttur. Yani gemi batarsa içindeki herkes batar. Bu sebeple heterojen oluşturulan bu gruplarda bireysel sorumluluklar yüklenir, yüklenen bu sorumluluklar hem bireyi, hem grubu hem de sonucu etkiler. Bundan dolayı öğrencilerin birbirleriyle etkileşime girerek ortak bir ürün ortaya çıkarmaları esastır.

Takdir etme, grup etkinlik ve faaliyetlerine katılma, beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma, fedakârlık, sevgi, saygı, hoşgörü, karar verme, iyi vatandaş olma, güven, topluluk karşısında konuşabilme gibi sosyal kuram, değer sistemi ve becerileri öğrencilere bireysel olarak sadece kitap, dergi ile sınıfta dinleyerek kazandırmak mümkün olmayıp tüm bu kavram, değerler sistemi ve becerilerin kazanımı işbirlikli yaklaşımla mümkündür (Gelen, 2001).

Bu şekilde ve bu sistemle yetişen bireyler ben demekten öte biz demeyi bilir. Bu sebeple hem akademik hem de duyuşsal özelliklerin kazandırılmasında faydası kanıtlanmış olan işbirliğine dayalı öğrenme, değerler eğitiminin de bir parçası olmalıdır (Doğanay, 2006).

2.12.4. Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Çocuklar iyi-kötü, doğru-yanlış olarak algıladıkları davranışları ve insanların hakiki yaşamda nasıl yaşadıklarını öğrenmeli ve yaşamalıdır. Bu sebeple etkili bir değer eğitimi için yaklaşımlara duyulan ihtiyacı artmış bu kapsamda ve doğrultuda yapılan çalışmalar artmış ve yeni yaklaşımların çıkmasına olanak sağlamıştır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde değer eğitimi uygulamalarının farklı şekillerde algılandığı, değer eğitimine

farklı perspektiflerden bakıldığı için değerler eğitiminde farklı farklı sınıflamaların oluştuğunu görmekteyiz. Bu yaklaşımlardan bazıları aşağıdaki gibidir. Bunlardan ilki Carter'ın ahlak ve değerler eğitimi öğretimi için kullandığı altı yaklaşım vardır. (Bacanlı, 2006). Bunlar:

1. **Öğretici Yaklaşım:** Bu yaklaşım, öğretilecek belirli bir değerler kümesini varsayar ve bu değerleri öğrencilere iletip aktarır.
2. **Klasik Yaklaşım:** Öğrencilere felsefe bölümünden bir dizi ders aldırılarak bir dizi değer elde edilmesine olanak sağlamasıdır.
3. **Yaşantısal Yaklaşım:** J. Dewey tarafından sunulan bu bakış şekli, kimi öğrencilerin model olarak seçilerek diğer öğrencilere değer vermekten yararlanacağını öngörmektedir.
4. **Gelişmeye Yönelik Yaklaşım:** Bu yaklaşım, deneysel yaklaşımın kişiselleştirilmiş bir modeli gibi görünse de, öğrenci gerçek dünyadaki değerleri sorgulamayı görmektedir.
5. **Gelişimsel Yaklaşım:** Piaget ve Kohlberg'in çalışmasıyla başlayan bu yaklaşım çeşitli gelişim dönemlerinde insanların diğer gelişim özelliklerine göre bir dizi değer elde etmeyi amaçlamaktadır.
6. **Meslek Öncesi Yaklaşımı:** Bu yaklaşım, genel bir hedefe dayanarak bir meslek kazanırken, öğrencilerin değerlerini karşılayabilmelerini sağlayacak bir ders de sunmaktadır.

Kupchenko ve Parsons'a göre değerler eğitiminde yaklaşımlar aşağıdaki gibidir (Kaymakcan ve Meydan, 2014: 168). Bunlar:

- a. İnsan ortamını, toplum çevresini ve insan doğasını tanımlamaları,
- b. Değer edinme süreçlerini açıklamaları,
- c. Değerlerin kaynağı ilgili görüşleri,
- d. Değerler eğitiminde belirledikleri esas ve ileri maksatları,
- e. Uyguladıkları yöntemler bakımından birbirinden farklılıklar oluşmakta ve bu

farklılıklara göre sınıflandırılmaktadır.

Herman değer geliştirme yaklaşımlarıyla değer aktarma yaklaşımlarının nüanslarını tespit etmek için değişik gruplandırmalar yapmıştır. Gruplandırmalar neticesinde oluşan tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.10. Herman'ın Değerler Eğitimi Yaklaşımı Tablosu

	Değer Geliştirme Yaklaşımları	Değer Aktarma Yaklaşımları
Kontrol Noktası/Otorite Açısından		
1	İçsel Kontrol	Dışsal Kontrol
2	Bireyin sürece aktif katılımı	Bireyin sürece pasif katılımı
3	Hem sürece hem sonuca vurgu	Sonuca vurgu
İnsanın Doğasına Dair Kabulleri Açısından		
4	İçsel Gelişim Yönelimi	Dışsal Kontrol Yönelimi
5	İnsan, duygusal farkındalık ve eleştirel düşünce yoluyla sorumluluğu kazanma yeteneğine sahiptir.	İnsan, bencil ve sorumsuzdur bu nedenle kontrol edilmesi gerekir.
6	Psikolojik köken olarak hümanist, bilişselci, Freud'un psikanalitik teorisindeki ego'ya ve Erikson'daki kimlik düşüncesine dayanır.	Psikolojik köken olarak davranışçı teori ve Freud'un psikanalitik teorisindeki id ve süper ego'ya dayanır.
Değerlere Dair İnançlar Açısından		
7	Göreceliğe kesin olarak inanılır.	Görecelilik kesin olarak reddedilir.
8	İnsanların çeşitliliğini över.	Çeşitliliği yadırgar.
9	İndoktrinasyondan kaçınmak için bilinçli çaba gösterir.	Her eğitimin indoktrinasyon olduğuna inanılır.
10	Geleneksel değerlerdeki yapıcı değişiklikleri destekler.	Güç ve otoritenin taraftar olduğu geleneksel değerlerin sürdürülmesine odaklanır.
Bilişsel Fonksiyonlar Açısından		
11	Yüksek seviyede bilişsel olgunluk gerektirir.	Sınırlı seviyede bilişsel olgunluk gerektirir.

(Şahin, 2017:35'den alınmıştır)

Değerler eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalar derlenip eğitim bilimleri ile ilişkilendirilirse değer eğitimindeki esas yapının yaklaşım, uygulama boyutunun ise yöntem olduğu Köylü (2016) tarafından ifade edilmiştir. Değer eğitimi uygulamaları ilgili olduğu esas yapı ile ilişkilendirilip kendi içinde tasnif edilirse üç yaklaşım ve dokuz yöntemden bahsedilebilir. Bu yaklaşımları kısaca açıklayacak olursak;

1. Değer Aktarma (Değerlerin Doğrudan Öğretimi) Yaklaşımı

Bu yaklaşım bilerek veya bilmeyerek an fazla ve en eski uygulanan değer öğretim yaklaşımı olarak kabul edilmektedir (Doğanay, 2006: 267-268). Verilmek istenen mesajın

doğrudan doğruya söylenerek çocukların öğrenmelerinin istendiği bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda büyüklerin, yetişkinlerin gerekli ve doğru kabul ettikleri değerleri belirleyip bunları telkinlerle empoze edilerek öyküler, kahramanlık şarkıları ve efsanevi kahramanlar vasıtasıyla öğretilir. Yani verilmek istenen değerler belirlenip etkinlikler vasıtasıyla verilmeye çalışılır. Temelinde ise otoriteye itaat anlayışı mevcuttur.

Öğretmen merkezli bir yaklaşım olması hasebiyle öğretmeni merkeze alan anlatım, tekrar yapma, gösteriler, alıştırmalar, didaktik sorular sorma gibi yöntemleri içermektedir. Bu yaklaşımda; telkin yoluyla öğretim ve davranış değiştirme yöntemi olarak iki yöntem karşımıza çıkmaktadır.

2. Değer Geliştirme/Değer Gerçekleştirme Yaklaşımı

Kavrama gücünün ön planda yer aldığı bu yaklaşımda bireyin var olan değerlerinden ziyade bireyin değeri nasıl elde edeceği üzerinde durulur (Lickona, 1991). Bireyin kendi öncelik, inanç, duygu ve değerlerinin farkında olması cılız ve kuvvetli taraflarını bilmesini yaşam haysiyetine sahip olmasını kapsar. Burada öğretmene düşen görev ise öğrencilerde değer oluşturmaları sürecinde yardımcı olmaktır. Bu yaklaşım öğrencilerin karar almalarına, alınan kararlarını uygulamalarına ve değerlerini fark etmelerine yardımcı olur. Yaşam becerileri olarak da anılan bu yaklaşım bireyin hayatında doyuma ulaşmasına ileten bir süreçtir. Bu yaklaşımda; değer analizi, değer açıklama, ahlaki muhakeme ve konstanz yöntemi ile ikilem tartışmaları olmak üzere dört yöntemden söz edilebilir.

3. Bütüncül Yaklaşım

Okul dışı faaliyet ve etkinlikleri kapsamakta olan bu yaklaşım okul hayatına ve okulda oluşturulan kültüre toplumun arzuladığı değerleri edindirmede önemli etkileri olduğu vurgulamaktadır. Bu yaklaşımda önemli olan sınıf dışına taşarak ilgili paydaşları sürece dahil etmek, tefekkür ve yargılama gücünü kazandırarak öğretimi gerçekleştirmektir. Bu yaklaşımda uyulması gereken tek kıstas öğretmen değildir, öğretmen sadece farklı görüş ve farklı seslerden biridir (Akpınar, 2011). Bu yaklaşım, esas değerleri mutaala etmek, sosyal etkileşimi sağlamak, mantıksal analizi özendirmek, akıl yürütmeyi yoğunlaştırmak, mesuliyeti müsavi olarak pay etmek, demokratik platformda görev almayı sağlamak ve okul haricindeki uygulamalara yer vermek gibi temeller üzerine bina edilmektedir.(Köylü, 2016). Bazı araştırmacılar bu yaklaşımı bileşke model olarak

ifade edebilmektedirler. Bu modelde bireyin eğitimi için efektif olan okul, din, aile ve medya gibi tüm toplumsal kurumların kuvvetini aynı cihette birleştirmeyi hedefleyen bir zihniyettir. Bu modeldeki güç birliğinin temel amacı bütün toplumsal kurumların değerler eğitimi desteklemek üzere el ele vermelerini sağlayarak bir bütün meydana getirmektir (Doğanay, 2012). Bu yaklaşımda; Kohlberg'in adil topluluk okulları, karakter eğitimi ve değerlerin örtük öğretimi olarak üç yöntem karşımıza çıkmaktadır.

2.12.5. Değer Eğitiminde Stratejiler

Öğrenciler büyüdükçe, olgunlaştıkça ve gelişimini tamamladıkça belki de değer, karakter ve ahlak eğitiminin zorlaştığından veya bu eğitimlerin daha az verimli geçebileceğinden bahsedebiliriz. Bu sebeple öğrencilerin karakterini zenginleştiren olumlu değerleri etkili bir şekilde aktarabilecek değerler eğitimi için stratejilere ihtiyaç duyulabiliriz.

1994 yılında "Association of Supervision and Curriculum Development's" adlı kuruluşun konferansında sözlü sunum yapan Howard Kirschenbaum, değerler eğitiminin öğretimi için dört strateji belirlemiştir (Titus, 1994). Bunlar:

1. Öğretmenler öğretimin yanında iyi değerler sergileyebilmeleri,
2. Öğretmenler etik ve ahlaki davranma becerilerini geliştirebilmeleri,
3. Öğretmenler öğrencilerin değerlerini içselleştirmelerinin gerçekleştirilmeleri,
4. Öğretmenler öğrencilerin iyi karar almalarına teşvik etmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmenler iyi bir örnek olarak, olumlu bir örnek oluşturan ve inançlarını temel değerler üzerinde paylaşan öğrenciler üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir. Beceriler, akran baskısına nasıl direneceğini, öz saygıyı nasıl koruyacağını, çatışmaların şiddetsiz yollarla nasıl çözüleceğini ve kişinin neye inandığını ortaya koymayı içerir. Öğretmenler öğrencilere seçimler yapma ve ahlaki sorunlara cevap verme fırsatlarını vererek öğrencilerin öğrenmelerini sağlamaktadır ve de sağlamalıdır. Kirschenbaum karakter eğitimi için stratejiler geliştirirken, eğitimcilerin ebeveynler ve daha geniş toplumla bağlantılı olarak değerleri öğretmek zorunda olduklarına dikkat çekmiştir. (Titus,1994).

Araştırmalar ve yapılan çalışmalar neticesinde karakter eğitimi temel değerleri aktarmada etkili olabileceğini bu sebeple bu eğitimin tüm derslere entegre edilerek, örtük program yoluyla öğretilerek yapılabilenini göstermiştir.

Öğretmenler için değer eğitimi ğretim stratejileri aşağıdaki maddeleri içerir (Titus,1994). Bunlar:

1. Öğrencinin bilgi, davranış ve duygularına odaklanarak tüm kişiyi eğitmek,
2. Erdemleri mkfatlandıran ve değer veren muhtevaya malik misaller seçmek ve muhteviyatlar üzerine düşünmeyi özendirmek,
3. Alıntı, söz, kod ve yönergeleri kullanmak,
4. Aleni, kalıcı, samimiyetle bütün öğrenciler için yüksek beklenti ile iletişime geçmek,
5. Öğrencilerin akran baskısına direnme, öz sayđı gösterme ve çatışmaları şiddetsiz yollarla çözme becerilerini geliştirmek,
6. Müspet şahsi modelle iyi bir rol modeli olmak,
7. Sayđılı ve hürmet gerektiren bir lisan kullanmak,
8. şefkat, cesaret, nezaket, dürüstlük, sadakat, azim, sayđı ve sorumluluk gibi temel değerleri öğretmek için sınıf kurallarının oluşturulmasını, uygulanmasını ve kullanılmasını sağlamak,
9. Takdir ve methetmekle öğrencilerin çaba gösterdiği çalışmalarını ve faziletli davranışlarını pekiştirmek,
10. Ahlaki olmayan, etik dışı ve sayđsız davranışları düzeltmek, bunların yapılabilenini göstermek,
11. Öğrencilerin heterojen gruplar halinde birlikte çalışmasını sağlamak,
12. Akranları, ebeveynleri ve topluluğu çalışmalara dahil etmek,
13. Toplum hizmetinde ğrenci katılımını teşvik etmek,

14. Vaaz etmemek, öğretmek.

2.12.6. Değerler Eğitiminde Yöntemler

1. Değerlerin Telkin Edilmesi Yöntemi

Bu yöntemin referans noktası daimi ve kalıcı değerlerin telkin edilmesi yani aşılmasıdır (Yazıcı, 2006). Bu yöntemle değerlerin benimsenmesi ve istendik değerlerin yaşamda uygulanması amacıyla davranış değişikliği hedeflenmektedir (İşcan, 2007). Bu yöntem ilköğretim çağındakiler için değerlerin kazandırılmasında en çok başvurulan yöntemdir diyebiliriz. Öğretmenler için uygulaması kolay olan bu yöntem için dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Değerleri katı kurallarla telkin etmekten ziyade değerlerin muhteva ettiği manaları kavramaları, değerleri hayat ve davranışlarına yön verecek ilkeler olarak benimsemelerini sağlamaktır (Şen, 2007).

Bu yöntemin kullanılarak değer eğitiminin yapıldığı bir sınıf ortamında;

1. Telkin edilecek değer belirlenmesi,
2. Kazandırılması düşünülen değere yönelik özel kazanım ve davranışların tayin edilmesi,
3. İdeal yöntem-tekniğin belirlenmesi,
4. Seçilen yöntem-tekniğin uygulanması,
5. Neticenin değerlendirilmesi sürecini kapsamaktadır (Superka ve diğerleri, 1975. Akt: Köylü, 2016).

2. Davranış Değiştirme Yöntemi

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı içerisinde yer alan bir yöntemdir. Bu yöntem edimsel koşullanmanın değer öğretimine uygulanmış halidir. Çünkü neyin iyi neyin kötü olduğu, neyin hoş giden neyin hoş gitmeyen bir davranış olduğu ödül ve ceza vasıtasıyla pekiştirilerek öğrenilir. Temelinde istendik davranışa ödül, istenmeyen davranışa ise ceza vardır. Burada ödül ve pekiştirici istendik davranışın sıklığını ve kalıcılığını artırırken ceza da istenmeyen davranışların yapılma sıklığını azaltmaktadır (Traynor, 2002).

Bu yöntemde benimseme ve sorgulama olmadan değerlerin kabulü istenilen davranışların ödülle sağlandığı için sürekli ve kalıcı davranışı sağlayamayacağından dolayı eleştirilmektedir. Hatta bazı araştırmacılar değer eğitiminde bu yöntemin kalıcı ve etkili olmadığını ifade etmektedir (Doğanay, 2006).

Bu yöntem kullanılarak değer eğitiminin yapıldığı bir sınıf ortamında izlenecek aşamalar;

1. Kazandırılması istenen değere ilişkin davranışların belirlenmesi,
2. Kazanıma uygun olan ve uygun olmayan özelliklerin ortaya konması,
3. Olumlu ve uygun davranış için ödül,
4. Olumsuz ve uygun olmayan davranışı engellemek için ikinci tip cezanın saptanması,
5. Uygulamanın yapılması,
6. Davranıştaki gelişimi ve değişimi gözleme,
7. İhtiyaç durumunda süreci tekrar etme, şeklindedir (Doğanay, 2006).

3. Değer Belirginleştirme/Açıklama Yöntemi

Bireylerin kendi değerlerini fark edememeleri ve idrak edememeleri bu yöntemin altında yatan asıl varsayımdır. Bu yöntemdeki asıl amaç hedeflenen değerlerin kazandırılması değil, bireyde var olan değerler üzerine düşünmelerini ve değerlerinin farkına varmalarını sağlamaktır. Burada amaç içeriğe odaklanmak değil, belirli değerleri telkin etme ya da empoze etmek de değil, değerlerin edinme sürecidir (Brady, 2008).

Bu yöntem üç aşamadan oluşur. Bunlar:

1. Birinci aşama seçmede üç süreç vardır. Bunlar:
 - 1.1. Özgürce seçim yapmak,
 - 1.2. Alternatifler arasından seçim yapmak,
 - 1.3. Dikkatli ve düşünerek seçim yapmak.

2. İkinci aşamada ödül ve değerlendirme olmak üzere iki süreç, vardır. Bunlar:

2.1. Takdir etmek,

2.2. Değer vermek.

3. Son aşamada olan harekette ise iki süreç vardır. Bunlar:

3.1. Seçim doğrultusunda davranmak,

3.2. Tekrarlamak.

Üç aşamadan oluşan değer açıklama/belirginleştirme yaklaşımı toplamda yedi süreci içermektedir (Köylü,2016).

Öğretmenin görevi ise hayatın manasını keşfetmesine, değerlerini oluşturmaya, yaşam becerileri geliştirmesine olanak sağlayarak bu vaziyetlerde efektif bir insan olarak başa çıkmasına yardımcı olmaktır.

Avustralya Eğitim Bakanlığı bu yöntemle ilgili sekiz strateji geliştirmiştir. Bu stratejilerin tercih edilme sebeplerine baktığımızda;

1. Kolay uygulanabilir olması,

2. Güncel öğretim tekniklerine ve öğrenmenin doğasına uygun görünmesi,

3. Öğrencilere değerleri dayatmadan verilmesini içermektedir (Brady, 2008).

Değer açıklama/belirginleştirme yöntemine ilişkin öneriler aşağıdaki gibidir (Raths ve diğerleri, 1966; Harmin ve diğerleri, 1973; Doğanay, 2006:272. Akt: Köylü, 2016:90-91). Bunlar:

1. Öncelikle sınıf, öğrenci merkezli bir yapıya kavuşturularak öğrencilerin kendilerine güvende hissedecekleri ortam hazırlanmalı,

2. Öğrencilere sosyal ve empati becerilerini geliştirici rol oynama veya drama gibi etkinlikler yaptırılmalı,

3. Öğrenciler vereceği cevaplarda kendinin özgür olduğunu hissetmeli,

4. Öğrencilere sorumluluk yüklenmeli,
5. Öğrenciler dürüst cevap vermeleri için cesaretlendirilmeli,
6. Öğrencilerin nelere değer verdikleri hakkında düşünceleri için cesaret verilmeli,
7. Öğrencilerin değer görüşleri üzerine yargılayıcı ifadelerden kaçınılmalı,
8. Öğrencilerin sınıf, okul ve toplumda sergiledikleri davranışlar üzerinde tartışma ortamları hazırlanmalı,
9. Seçeneklerle karşı karşıya kaldıklarında, uygun alternatifleri incelemeye ve incelemeye yardım edilmeli,
10. Onların seçimlerini diğer insanlara bildirmeleri için fırsatlar sağlanmalı,
11. Onların seçeneklerine göre hareket etmeli ve yaşamları için teşvik edilerek cesaret verilmeli

4. Değer Analizi Yaklaşımı Yöntemi

(ASBUK) tarafından geliştirilen bir yöntemdir (Bacanlı, 1999;34). Değer sorunları duygusallıktan uzak bir şekilde mantık sınırları içinde çözüme kavuşur. Mantıksal düşünme sonucu öğrenci karşılaştığı veya karşılaşma ihtimali olan değer sorunlarını çözmeye refleksi kazanmış olacaktır. Bu yeteneği kazanan bir öğrenciden hem değer yargılarını savunması hem de ahlaki düşünme becerisini kazanmış olması beklenir. Değerler problem çözme süzgecinden geçirilerek analiz edilmesinin ardından değerlere ait kriterler temel alınarak en uygun biçimde karar verildiği için (Doğanay, 2006), öğrenciler bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uyarlamayı öğrenmektedirler (Köylü,2016).

Eleştirel düşünme süreçlerini içeren bu yöntem uygulanırken iki husus ehemmiyetli görünmektedir. Bunlar:

1. Bu yöntemin bilişsel öğrenme stillerini temel alması,
2. Öğretmenin değerleri aleni olarak anlatmayarak öğrencilerin değerleri kendilerinin bulması ve kendi bakış açılarından öğrenmesidir. Bu sebeple bu yöntemde hedeflenen verimin alınabilmesi için öğretmenler;

- a. Öğrencilerin en akılcı ve bilimsel kararları almalarında,
- b. Bilimsel süreç ile ilgili yeteneklerinin geliştirilmesinde,
- c. Değer ihtilaflarının nasıl çözüleceği hususunda öğrencilere yardımcı olmalıdır (Yazıcı, 2006).

Ayrıca bu yöntem uygulama süreçleri açısından ele alınırsa;

1. Değer sorununu belirleme,
2. Karşılaşılan değer problemini açıklığa kavuşturma,
3. Problem hakkında bilgi ve delil toplama,
4. Olası çözüm yolları belirleme,
5. Her bir çözümün olası sonuçlarını belirleme,
6. Değerlendirme,
7. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunmayı içermektedir (Doğanay, 2006: 272-274).

5. Ahlaki Sorgulama-Muhakeme Yöntemi

Bu yöntem ahlaki sorgulama, ahlaki muhakeme, ahlaki tartışma ve ahlaki ikilem olarak farklı farklı isimlerle ifade edilmektedir. Değer Geliştirme Yaklaşımı bünyesinde olan bu yöntem Kohlber ile özdeşleşmiş durumdadır. Öğrencilere iki değişik değer prensibinin çatıştığı gerçek hayat problemlerini içeren ahlaki ikilemlerle veya ahlaki ikilem içeren hikâyelerle öğrencilerin ahlaki yargılarını ve kendileri için en müsait davranış biçimini seçmeleri istenir. Seçtikleri davranış biçimi ve değer yargıları nedenleriyle birlikte belirtilerek ahlaki tartışmalara girmeleri istenir.

Kohlberg'e göre, çocukların ahlaki eğilimleri tamamen çevreseldir. Bu yöntemin, okulun her düzeyinde uygulanabileceği, ancak öğrencilerin yaş gruplarının ve değer yargılarının dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.(Köylü, 2016). Bu süre zarfında ahlaki ikilemlerin tespiti, tayini, ısınma egzersizleri ve ikilemlerin geniş duruma getirilmesinde öğretmenin görevi mühimdir (Şen, 2007). Burada çözümden ve sonuçtan

ziyade süreç ve neden o sonuca varıldığı önemlidir.

Kohlberg, prensibe dair ahlaki hükümlerin gelişmesi ile ilgili çocuklardan çok ergenler ve yetişkinlerle daha çok alakadar olmuş ve ahlaki ilerleme düzeylerini sınıflarken, ahlaki değerlendirmeler ortaya atılması gereken hikâyelerden faydalanmıştır. Bu hikâyelerde, bireyin problemlerin ele alınmasında bir ikileme karşı karşıya kaldığı zaman, çözümün nasıl ele alınacağı ve buna göre nasıl hareket edileceği konusunda mantıklı bir temel oluşturur (Aydın, 2003). Ahlaki sorgulama yönteminde ön plana çıkan ahlaki ikileminden nasıl olması gerektiğinden bahsetmek gerekirse; ikilemlerin basit, öğrenci seviyesine uygun, gerçek yaşam problemlerini yansıtan, iki boyutlu cevap içeren, olgusal gerçeklere değil akıl yürütme kapsamı mihrakında olması gerektiğidir (Doğanay, 2006).

Ahlaki muhakeme yöntemi beş basamakta hayata geçirilmektedir (Köylü, 2016). Bunlar:

1. Ahlaki ikilemin bulunduğu misallerin verilmesi,
2. İkilemin muhteviyatının izah edilmesi ve geçici yanıtların alınması,
3. Ahlaki ikilemlerin küçük gruplarla tartışılması,
4. Grup sözcülerince fikirlerin beyan edilmesi,
5. Teklifler üzerinde düşünme ve sonuca varmadır.

6. Konstanz Yöntemiyle İkilem Tartışmaları

Almanya'daki bilişsel ahlak gelişimcilerinin önemli temsilcilerinden olan G. Lind, Kohlberg'in Adil Topluluk Okulları Ve Ahlaki Muhakeme Yöntemlerinden hareketle Konstanz yöntemiyle ikilem tartışmaları yöntemini geliştirmiştir. Lind ahlaki gelişim ve demokratik bakış açısı olma yeterliliğinin birey ve toplumun gelişmesine destek olduğunu ifade etmektedir (Köylü, 2016). (KYİT) yöntemiyle sağlıklı bireyler, sulh içinde yaşayan toplumlar ve demokratik bir toplumun oluşturulması amaçlanmaktadır.

Bu yöntem sayesinde ahlaki yargı yeteneği kazanan bireyler herhangi bir şeye körü körüne tepki göstermek yerine düşünme, yargılama ve eylemde bulunma olanağına sahip

olduğu düşünölmektedir. Bu sebeple bireylerin geliştirdikleri ahlaki yargılar, toplumun gelişmesi için vazgeçilmez bir unsur mahiyetindedir.

KYİT yöntemiyle sekiz yaşından itibaren bireylerde, tüm eğitim kademelerinde temel ahlaki-demokratik maharetlerin kazandırılabilceği belirtilmektedir. Ancak öğretmenlerin bu yöntemle değerler eğitimi yapabilmeleri için aşağıda ismi beyan edilen hizmetten geçmeleri icap etmektedir. Bu eğitimler iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlar:

1. Staj eğitimi-(KMDD)-Trainee Certificate (Bizzat Lind tarafından verilmektedir)

2. Öğretmen eğitimi-KMDD-Teacher Certificate (Bu eğitimden sonra okul uygulamaları başlamaktadır)

Öğretmen kılavuzluğunda öğrenciler gelişim özelliklerine bakarak sosyal baskı, toplumsal gelişimleri uyaracak ve ahlaki duyguları meydana çıkaracak ahlaki ikilem tercih edilmelidir. İkilemler seçilirken;

1. Gerçek dışı ikilemler değil gerçek veya en az yarı gerçek olmasına dikkat edilmelidir. Bunun sebebi ise gerçek dışı ikilemlerin ahlaki bilişsel süreçleri teşvik etmemesidir.

2. İkilemlerin ahlaki davranışa odaklanması,

3. İkilemlerin evrensel değerleri vurgulaması,

4. İkilemlerin hayata geçirildiği andan itibaren hiçbir değişiklik yapılmayacak şekilde hazırlanması gerekmektedir.

İlkem tartışmalarında (genel olarak 2 ders saati yeterli görölmektedir) bazı koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar:

1. Öğretmen kendi branşının yanında genel eğitim alanlarına haiz ve hakim olmalı,

2. Deneme ikilem tartışmaları gerçek ikilem tartışmalarına rehberlik edebilir,

3. Aynı gün içinde veya kısa zaman aralıklarında yapmak yerine düzenli ve yeterli zaman ayırarak ikilem tartışmaları yapılmalı,

4. İkilem tartışmalarının hudutlarının farkında olunmalı,

5. Ahlaki ikilem tartışmaları hitabet sanatı egzersizleriyle karıştırılmamalıdır.

7. Adil Topluluk Okulları Yöntemi

Kuralların birlikte belirlendiği, sorumlulukların paylaşıldığı özgür ve demokratik okul zihniyetinin yaşandığı bir yöntem olan bu yöntemde toplumun ve bireylerin ahlaki gelişimlerinin ilerlemesi ve gelişmesi amaçlanmaktadır (Yüksel, 2005). Bu yöntemde esas olan okul yapısının çocukların karar alma ve alınan kararları uygulama sürecine katılabilecekleri istikamette demokratikleşmek ve demokrasinin prensiplerini çocuklara öğretmektir (Doğanay, Seggie ve Caner, 2014). Böylece katılımcı bir demokratik zemin oluşan okullarda düzen ve sorumluluk paylaşımı sağlanmış olacak ve bireyler gerçek yaşam ikilemleriyle yüzleşmiş olacaklardır. Adil topluluk okullarında kurallar ve problemlere ait önerileri okul cemiyetini oluşturan tarafların katıldığı ahlaki tartışmaların neticesinde okul meclislerinde alınmaktadır. Bu yöntemi uygulayan okul meclislerinde ahlaki mevzu içeren tartışmalarla değerlerin geçerliliklerini irdeleme ve okul yapısının öğrencilerin karar alma ve yürütme sürecine dahil olabilecekleri şekilde demokratikleşme olarak iki boyutu vardır. (Çileli, 1986).

Adil topluluk okullarının kalbi durumunda olan okul meclislerinin yanında yöntemin sağlıklı işlemesi ve istenen sonuçların alınabilmesi adına okul meclislerine ilaveten; meclis kararlarını hayata geçirici, değerlendirmeye tabi tutacağı ve farklı çözüm teklifleri geliştirici danışma kurulları oluşturmak gerekmektedir. Bunlar:

1. Danışma Kurulu: Bir öğretmen rehberliğinde okulda ortaya çıkan olayları tartışmak üzere bir araya gelen ufak öğrenci gruplarından oluşan topluluktur.

2. Haftalık Toplantılar: Danışma kurulunu oluşturan küçük öğrenci gruplarının haftalık olarak okulda vuku bulan olayları tartışmak üzere toplandığı toplantılardır.

3. Komite: Bir yönetici, iki öğretmen sekiz öğrenciden meydana gelen ve belirli aralıklarla düzenli olarak değişen kuruldur. Okulla ilgili alınacak kararlarda üst kurul vazifesi görür (Doğanay, 2006).

8. Örtük Programla Öğretim Yöntemi

Resmi programın dışında yazısız, plansız ve programsız, ne yapılacağı hususunda açık ve kesin talimatların ortaya konmadığı halde kazanılması istenen istendik bilgi, beceri, norm ve değerlerin eğitim-öğretim süreci dahilinde veya ders dışı faaliyet ve etkinliklerle kazandırılması, diğer bir ifadeyle öğrencilere dolaylı yollardan aktarılan ve öğretilen şeyleri örtük program olarak ifade edebiliriz (Doğanay, 2006).

Örtük programı oluşturan öğeler şunlardır: İdareci ve öğretmen yargıları, inançları, tutumları, yaklaşımları ve davranışları, okuldaki işleyişi tasvir eden değerler, kurallar, normlar ve törenler, okul-öğrenci iletişim örüntüsü ve kültürel tutumlardır (Dilmaç,2007).

Vallance (1980) ise sınıfın sosyal yapısı, öğretmenin otoriter uygulamaları, öğrenci ve öğretmen arasındaki kurallar ilişkisini örtük programla ele almıştır.

Yüksel (2004) örtük programda değerlerin okul yönetimi, örgütsel araçları ve düzenlemeleri, okul ve çevre arasındaki etkileşimleri ve sınıf iklimiyle kazandırıldığını ifade etmektedir.

Resmi programda hedeflenen norm, inanç, ahlak ve değerlerin öğretimi örtük programla belki da daha etkin, kolay ve sağlıklı olarak verilebilmektedir. Ancak burada örtük programın olumlu veya olumsuz, istendik veya istenmeyen çıktılarının oluşması mümkün olabileceği için dikkat edilmelidir.

Okullarda örtük programı destekleyici etkinlik ve faaliyetler olarak;

1. Sosyal ve kültürel etkinlikler,
2. Serbest zaman,
3. Sportif etkinlikler,
4. Belirli gün ve haftaların kutlanması,

5. Sosyal kulüp çalışmaları sayılabilir. Bu etkinlikler vasıtasıyla eğitimin içine aldığı bileşenler kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çubukçu, 2012).

Örtük program ile yapılan değerler eğitiminin etkililiğini ve verimliliğini arttırmak için bazı noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlar:

1. Değer eğitimi planlı, amaçlı, bilinçli ve faydacı bir zihniyetle hazırlanmalı,
2. Etkinlikler, hayata dönük olarak hazırlanmalı ve düzenlenmeli,
3. Öğrenciler kişisel ve sosyal öğrenmeyi kazanmalarını sağlayacak günlük deneyimlerine ve faaliyetlerine odaklanmalı,,
4. Faaliyetler, uygulamalar ve etkinlikler okulun tümünü kapsamalı,
5. Okulun yapısı, işleyişi ve kuralları örtük öğretime konu olmalıdır,
6. Okulun sosyal ve akademik yapısı ve çevresi ile etkileşimi dikkate alınmalıdır (Çubukçu, 2012).

2.12.7. Değer Eğitimi Teknikleri

Atalarımızın “Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.” sözüyle her kişinin bir iş yapma şekli, kendine has çalışma stili olduğu gibi her eğitimcinin tercih ettiği, kendine yakın hissettiği veya kendini iyi ifade ettiğini düşündüğü mutlaka bir ya da birden fazla teknik vardır. Mevcut durumda eğitimde kullanılan tekniklerin diğer eğitim türlerinde de kullanılmaması için hiçbir gerekçe yoktur. Eğitimciler genelde vermek istediğini birden fazla teknikle yapmaya, anlatmaya veya göstermeye meyilli oldukları için süreçte de farklı farklı teknik kullanmaya çalıştıklarından bahsetmek mümkündür. Eğitimciler teknikleri seçip kullanırken Bloom ve arkadaşlarının eğitimde kolaylık olsun diye yapmış olduğu sınıflamalardan (kognitif, efektif ve psikomotor alan) yararlandıklarını ifade edebiliriz (Bacanlı, 2017).

Edward (2005), aşağıda belirtilen özel tekniklerin efektif, hususiyetle değerler eğitimi için kullanılabileceğini düşünmüştür. Bunlar:

1. Çember Zamanı: Daire şeklini alarak oturan öğrencilerin yaşantılarını, düşünce ve fikirlerini küçük grup tartışması içinde ifade etmeleridir. Bunun için öğrenciler teşvik edilmeli ve cesaretlendirilmesidir.

2. Akran Eğitimi: Öğrencilerin akranları ve yaşlılarıyla iyi iletişime geçtikleri, etkileştikleri düşüncesinden hareketle aynı düzey ve statüde yer alan benzer tutum, davranış sergileyen öğrenci gruplarının tutum, davranış ve bilgi değiştirmeleri maksadıyla planlı ve programlı olarak öğrencilerin eğitim görmeleri teşvik edilmesidir. Amaç ise; madde kullanımı, madde bağımlılığı, zorbalık, mobbing gibi konularda öğrencilerin uzmanlaşmaları sağlanarak aracılık ortamlarında ilgilerini paylaşmalarıdır.

3. Hizmet Öğrenme: Değer eğitiminde etkili olduğu düşünülen bu teknikle öğrenciler toplumsal hizmet uygulamalarına dahil edilmek istenir.

4. Tartışmalar: Belirlenen konu ve hedef doğrultusunda geniş bir yelpazede formal ve informal bir şekilde tartışma yapılır.

5. Problem Çözme Egzersizleri: Öğrencilere amaçlı olarak bir problem belirlenip verilir. Verilen bu problemin öğrenciler tarafından çözüme kavuşturulması istenir. Problem veya problem cümlesinin amaçlı olması veya sosyal mahiyette bir problem olması değerlerin öğrenciler tarafından fark edilmesini kolaylaştıracak olmasıdır.

6. Oyunlar: Öğrencilerin belki de en rahat ve en kolay kendini ifade edebildikleri ve kendilerini buldukları yerdir.

7. Simülasyonlar: Verilmek istenen mesaj doğrultusunda vaziyeti ifade eden, canlandıran emsaller göstermektir.

8. Rol Oynama ve Drama: İşlenen düşüncenin, tasarımın veya konunun beden diliyle, jest ve mimiklerle, devinimsel olarak eyleme dönüştürülmesidir. Öğrencinin yaparak-yaşayarak öğrenmesini sağlayan bu teknik kendini ifade etme, iletişime geçme, sosyalleşme, davranış sergileyebilmeleri amaçlanarak istenilen role girip değer hissedilmesi, yaşanması ve benimsenmesi için uygun bir tekniktir.

Bu tekniklerin dışında kısa açıklamaları tekniği, doğrudan alıntı tekniği, film tekniği, kitap tekniği, konferans tekniği ve bulmaca tekniği gibi teknikleri kullanarak değerler eğitimi yapmak mümkündür. Ancak sadece strateji, yöntem veya teknik seçip

belirlemekle eğitimin yapılması beklenemez. Bunların yanında öğretmenin, sınıfın, okulun eğitim öğretime hazır olması, sınıf ikliminin yapıcı ve istendik mahiyette olması değerler eğitimin de sağlıklı ve verimli kılacaktır. Çünkü her ne kadar değerler ve eğitimi öğretim programlarında kişisel beceri, nitelik ve uyarılar başlığı altında belirtilmişse de, resmi program eliyle yapılıyorsa da değerler eğitimin ve duyuşsal eğitimin ana mecrası örtük programdır (Bacanlı, 2017).

2.12.8. Değerler Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Türk Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan genel amaçlar, özel amaçlar ve genel hükümleri incelediğimizde milli, manevi, insani, kültürel, ahlaki değerleri benimseyen ve geliştiren amaçların yer aldığını görmek mümkündür. Bu anlayış doğrultusunda dizayn edilen eğitim sistemimizin hedefleri sadece akademik anlamda başarılı öğrenci yetiştirmek olmayıp aynı zamanda insan hayatını kolaylaştıran, insan hayatına şekil ve yön veren, insan hayatını anlamlı ve yaşanabilir hale getiren değerlerle bireyleri donatmaktır. İlkokul programları, taslak programlar, ders kitapları incelendiğinde kazanım ve içerikte belirtilen değerlerin süreç boyunca, resmi veya örtük programla kazandırılması umulmaktadır. Ancak süreçte aktarılan, öğretilen ve kazandırıldığı düşünülen değerlerin ne derece aktarıldığı, hangi düzeyde benimsendiği, kazanılıp kazanılmadığı, benimsenip benimsenmediği soruları ölçme-değerlendirme faaliyetleriyle cevap bulacaktır. Ölçme-değerlendirme faaliyetlerini sınama durumları olarak da ifade edebiliriz. Sınama durumlarının neticesinde öğrencinin hangi düzeyde olduğunu, hedef-davranışlara, kazanımlara ulaşma düzeyini, öğretim programının işlerliği, öğretim durumlarının etkililiği ve verimliliği hakkında dönüt sağlayacaktır.

Bu amaçla öğrenme çıktıları ve programın etkililiğini belirlemek adına sınama durumlarını gerçekleştirmek için çeşitli ölçekler kullanılabilir. Bunlar duyuşsal alan öğrenmelerini ölçme için geliştirilen ilgi ölçekleri, tutum ölçekleri, gözlem formları, öz değerlendirme formları, akran değerlendirme formları, çeşitli envanterler (Kuder İlgi Envanteri, Kaygı Envanteri, Kendini Değerlendirme Envanteri, Baymur Benlik Tasarımı Envanteri vb.) ve kontrol listeleri olabilir.

Duyuşsal alan da bilişsel ve devinişsel alan gibi belirli aşamalardan oluşarak sıralanmıştır. Fakat bilişsel alanın birinci basamağı olan bilgi basamağındaki kazanımlar elde edilmeden duyuşsal özellikler oluşmayacağı için ölçülmesi de söz konusu olamaz

(Sönmez, 2015). Çünkü bilmediğimiz bir şeyden korkmayız, bilmediğimiz bir şeyi sevmeyiz veya bilmediğimiz bir şeye karşı duyuşsal tepki gösteremeyiz.

Değerler eğitimi de Karthwohl taksonomisinde duyuşsal alanda değerlendirildiği için ölçme ve değerlendirmeler de bu yönde olacaktır. Duyuşsal alanla ilgili davranışların ölçülmesinde örnek olay yöntemi kullanılabilceği (Sönmez, 1985; Akt: Can, 2008:45), öğrencilere gösterilen veya sunulan davranış karşısında nasıl davranılacağı sözlü ve yazılı olarak ifade etmesinin istenilebileceği gibi öğrencinin davranışlarının gözlenebileceği belirtilmiştir (Sönmez, 2007). Ancak gözlenen davranışların altında yatan ve gözlenemeyen psikolojik etmenler ve süreçler ölçme esnasında gündeme alınamayabilir. Güvenirliğin sağlanması için değerlerin hedeflenen öğrenme seviyesini tespit etmek amacıyla yapılan gözlemlerin uzunca bir süre yapılması daha sağlıklı ve sağlam veriler toplamamıza yardımcı olacaktır. Bu yol uzun, zaman alıcı, güç ve kullanışlılığı sınırlıdır. Gözlem yapılırken dikkat edilmesi gereken birkaç nokta şöyledir:

1. Gözlenecek adaylar yapay ortamdan ziyade doğal ortamda kendi hallerine bırakılmış bir vaziyette gözlemlenmeli,

2. Gözlem yapılacak kişi ve ortam dış etkenlerden arındırılmış olmalı,

Yoksa, adaylar kendi yapacaklarını göstermek yerine bekleneni gösterme eğiliminde girebilirler bu da geçerliliği etkileyecektir. Eğer uzunca bir gözlem yapılmak isteniyorsa gözlenecekler belirlenmeli, belirli zaman aralıklarıyla gözlem yapılmalıdır (Özçelik, 2016: 117-120).

Öğrencilere gerçekten tartışacakları hakikate yakın bir konu verip küçük gruplarda tartışmaları sağlanarak değerlerin dolayısıyla duyuşsal alanının ölçülmesi yapılabilir. Bu yöntem öğretmenin, öğrencilerin o konu hakkında ne bildikleri ve düşündükleri hakkında bir kanaate varmasına yardımcı olur (Arend, 1998).

Öğrencilere “Eğer olsaydın bunu nasıl ikna ettin?” “Grup bu kararı vermek istedi, hangi yolla lider olarak lider oldun?”, “Siz olsaydınız karşı tarafı nasıl ikna ederdiniz?” , “Grubu belirli ölçülerde buluşturmak isteseydiniz, lider olarak nasıl bir rota izlediniz?” gibi sorular sorulup yazılı cevaplar istenerek işledikleri derse, değerlerine, değer yargılarına, tutum ve inançlarına dair öğrencilerin ne öğrendikleri hakkında fikir sahibi olmamıza yardımcı olabilir.

Bunların yanında çeşitli ölçek ve envanterle de duyuşsal alanla ilgili ölçme ve değerlendirmeler yapılabilir.

Öğrenciler duyuşsal anlamda derse ve öğrenmeye açık değilse, ilgisizse öğrencinin başarılı olma olasılığı düşük olacaktır. Bu nedenle öğrencilerin bilişsel, devinişsel ve duyuşsal davranışlarının hedeflenen düzeyde kazanımı için öğretmenler, öğrencilerini tutumları, tavırları ve ilgileri açısından iyi tanımalı, menfi durumları tespit ederek müspete çevirmesini bilmeli ve öğrencilere iyi bir kılavuz olmalıdır.

2.12.9. Değerler Eğitimi ve Aile

Eğitim bir süreç işidir. Bu sürecin ilk adımı ailede atılmaktadır. Bireylerin gelişmesi ve geliştirilmesi, topluma uyum sağlaması, olumlu veya olumsuz edinimler elde etmesi, topluma ait yargısı, hayata bakış açısı, gelenek, görenek, örf ve adetlerinin örenilip yaşandığı yer ailedir. Bu sebeple aile eğitim sisteminde, değerler eğitimi sisteminde çok önemli görevler üstlenen, sorumlulukları çok ağır olan ciddi bir müessesedir.

Her aile mutlaka toplumun yeni neferlerini yetiştirmek için bir arayış ve çaba içindedir. Ancak günümüzde çocuk yetiştirme o kadar da basit olmasa gerek. Çünkü gelişen ve değişen dünyayla birlikte değerler de değişim aşamasına girmiştir. Bu nedenle toplum yapısını oluşturan, toplumu ayakta tutan değerler de bu değişimden nasibini almış gözükmemektedir. Toplum yapımızla bağdaşmayan değerlerin toplum tarafından benimsenip toplum onayından geçmesi aileleri endişeye düşürmektedir (Yiğittir, 2012: 42). Otobüse bindiğinizde, bankada veya atm’de kuyrukta beklerken, bir kahvehane köşesinde ya da dışarıda gezinirken bazen şu söylemlerle karşılaşabiliriz: “Gençlik bitmiş diyorlardı hakikaten bitmiş”, “gençlik tükenmiş”, “böyle esnafılık mı olur?”, “adam gözümün içine baka baka yalan söylüyor”, “büyüğe saygı da kalmadı” gibi ifadeleri sanki daha sık işitir gibi olmaktadır.

Değerleri zarar görmüş, yıkıma uğramış toplumların istenilen ölçülerde ve sağlıklı gelişim gösteren bireyler yetiştirmeleri mümkün değildir. Böyle bireylerin değer edinimleri farklı olduğu için hayata bakış açıları ve hayat felsefeleri de farklı olacaktır.

Aileler toplumu oluşturan yüce müesseselerdir. Bu müesseseler toplum için ne anlam ifade ettiklerini bilir ve bu doğrultuda çocuklarına şekil verirler. Ancak çocuklarını

eğitirken, şekillendirirken veya değerleri verirken nasıl vermesi gerektiği, nasıl öğretilmesi gerektiği hususunda ortak bir paydaları yoktur (Yiğittir, 2012:43).

Bunların yanında değişen dünya ile birlikte kültürlerin, değerlerin birbirleriyle etkileşimi ve iletişimi o kadar arttı ki ailelerin neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlamakla mücadele ettiğini görür gibiyiz. İşte tam da bu etkileşim ve iletişimin ortasında kalan çocuklar baskın kültür ve değerlerin etkisi altında kalarak bazı değerlerini yitirebilmektedir (Bolay, 2007).

Her alanda olduğu gibi değerler eğitimi de ailede başlar. Aile çocukların doğduğu, büyüdüğü, yetiştiği ve topluma kazandırıldığı mecradır. Aile çocukların dünya görüşünden kişilik özelliklerine, sosyalleşmelerinden her alandaki gelişimlerine olumlu veya olumsuz etki edip izler bırakan bir kurumdur. Bu sebeple iyi donanımlı aileler, çocukların her türlü gelişimi, sağlıklı ve istendik bir kişilik ve karakter edinmeleri için elzemdir. Günümüz dünyasında topluma sağlıklı bireyler yetiştirmek için aileler aşağıda belirtilen ifadelere dikkat etmelidir. Bunlar:

1. İyi bir rol model ve örnek olmalı,
2. Söyledikleriyle çelişmeyip söylediklerini yapmalı,
3. Net ve anlaşılır olmalı,
4. Olumlu davranışları pekiştirerek olumlu davranışlara teşvik etmeli,
5. Olumsuz davranışları anında düzeltmeli,
6. Disiplin ve katı kurallardan öte demokratik bir yapıda olmalı,
7. Ögüt vermek yerine icraatta bulunmalı,
8. Çocukların her türlü gelişim özelliklerini bilmeli ve farkında olmalı,
9. Çocuklarıyla kaliteli vakit geçirebilmeli,
10. Öncelikle milli değerlerini akabinde evrensel değerleri öğretmeli,
11. Aile bir bütün olarak (aile birliğine dikkat edilmeli) sağlıklı olarak bir bütün halinde kalabilmeli,

12. Huzurlu, mutlu ve sen dilinin hakim olduğu bir ortam olmalı,

13. Çocuklarını sosyal medya, kitle iletişim, internet bağımlılığı ve çevrenin olumsuz etkilerinden koruyabilmelidir.

2.12.10. Değerler Eğitimi ve Öğretmen

Öğretmen eğitim sürecinin temel ögesidir. Öğretim programı, fiziki koşullar, sınıfın büyüklüğü (sınıf iklimi), öğretim yöntem ve teknikleri ikinci derecede etkilidir (Akbaş, 2004). Değerler eğitiminin okuldaki uygulayıcısı olan öğretmenler sadece içeriği öğretmez aynı zamanda öğrencilerin sosyal, duygusal, davranış ve ahlaki tutumlarına da isteyerek veya istemeyerek etki eder. Bu doğrultuda öğretmenin birinci vazifesi iyi bir vatandaş yetiştirmek olmalıdır. Bu amaç ve vazife bağlamında değer, tutum ve normları öğrencilere kazandırmaya çalışır. Bu çalışma doğrultusunda öğretmenlerin şunlara dikkat etmesi gerekmektedir:

1. Güven duyulan iyi bir rol model olmalı,

2. Çeşitli yaklaşımları kullanarak değerleri aktarmalı,

3. Öğrencileri cesaretlendirip teşvik etmeli,

4. Farklı etkinlik ve faaliyetlerle değerleri ortaya çıkararak değerler eğitiminin etkililiğini ve verimliliğini arttırmalıdır (Özdaş, 2013).

Çocuklar öğretmenleri ve okul ortamını gözlemleyerek değerleri öğrenirler (Halstead ve Pike, 2006). Çocukların büyüklerini taklit ettikleri, onları örnek aldıkları gerçeğinden yola çıkarak öğretmenlerin aşağıda belirtilen özellikleri taşıması gerektiğini söyleyebiliriz. Bunlar:

1. İyi bir rol model olmalı,

2. Öğüt verici değil uygulayıcı olmalı,

3. İnsani değerleri benimsemeli ve özümsemeli,

4. Alan bilgisi, genel kültür ve yetenek açısından donanımlı olup bu birikimlerini koordineli ve bilinçli olarak kullanabilmeli,

5. Yaptığı işi sevmeli ve anlattıklarına inandığı gibi aynı zamanda uygulamalı,

6. Etkinlik ve faaliyetleri öğrenci merkezli dizayn edip eğitimleri uygulamaya yönelik tasarlayıp yapmalı,

7. Sınıf ve okul kurallarını oluştururken demokratik bir ortamda öğrenci katılımıyla birlikte belirlemeli,

8. Öğrencilerin görüş ve önerilerini dikkate alıp öğrencilere saygı duymalı,

9. Okul ve sınıf ortamını eğitim ve öğretime uygun dizayn etmelidir.

Öğretmenler değerler eğitiminde başarıya ulaşabilmesi için bazı değerlere sahip olmalı, tutum, değer ve davranışlarına tutarlı olmalı, öğrencilerine saygı duymalı ve değerlerin yaşanan örneklerle kazanıldığını bilmelidir (Köylü, 2016:150).

Leming (1996) e göre ise öğretmenlerin etkili bir rol model olabilmesi için;

1. Öğrenci üzerindeki, kontrolü, statüsü ve rekabet derecesi yüksek olmalıdır,

2. Öğretmenin davranışları öğrenci tarafından kabullenilmeli,

3. Öğretmen eğitici ve yetiştirici olarak görülmeli,

4. Öğretmenin örnek davranışları çevre tarafından desteklenmelidir.

Öğretmen öğrenciler arasında sevilen, sayılan ve güvenilen bir karakter olmalıdır. Çünkü bir öğretmenin model olarak belirlenmesi, benimsenmesi için öğrencilerin öğretmenlerine güvenmesi şarttır. Bu öğretmenin değer eğitiminde başarısının en önemli göstergelerinden biridir (Akbaş, 2004). Zaten güven oluşmadan öğrenci-öğretmen arasında olumlu ve sağlıklı bir iletişimden da bahsedemeyiz.

Öğretmen değerleri doğrudan, dolaylı veya bütüncül bir yaklaşımla, resmi program veya örtük program çerçevesinde farklı yöntem-teknik ve strateji kullanarak öğretebilir. Günümüz eğitim sistemimizin benimsediği yapılandırmacı yaklaşımın etkisiyle öğrenci ve öğretmen rollerinde değişiklikler olmuştur. Öğrencilerin aktif olduğu, öğrenci merkezli bir sistem benimsenmiş, öğretmen merkezli sistemden uzaklaşmıştır. Bu anlayış doğrultusunda öğretmenin görevi öğrencilere rehberlik etmek, kılavuzluk yapmak, öğrencileri iyiye, doğruya, güzele ve istenene yönlendirmektir. Bu süreçte öğretmen yapıcı

olmalı yıkıcı olmamalı, demokratik, ilkeli, sevecen, güzel ahlak sergileyen bir model olması gerektiği gibi öğrencilerin sahip olduğu olumsuz, negatif ve istenmeyen hal, hareket ve davranışları yapıcı bir yol izleyerek düzeltmelidir.

Sonuç olarak resmi ve örtük programın uygulayıcısı, eğitimin temel unsuru olan öğretmen değerleri gerek program dahilinde gerekse örtük olarak öğrencilere kazandırdığı görülmektedir. Ancak tek başına bu yükün altında kalkması imkanlar dahilinde olmadığı için yönetici, aile, çevre ve diğer paydaşlarla işbirliği ve iyi ilişkiler içinde bu eğitimin verilmesi hem daha sağlıklı sonuç almamıza hem de bu eğitimin daha kolay ve daha verimli geçmesine olanak sağlayacağı aşikardır.

2.12.11. Değerler Eğitimi ve Çevre

Bireyin davranış, değer, tutum ve normlarının oluşum ve gelişim safhası ve sahası ailedir. Bu edinimler daha sonra yakın çevre ve sosyal çevreyle etkileşim ve iletişim sonucu birey için yeni bir bakış açısı kazanmaktadır. Her toplumun, her kültürün kendisine ait değerleri, değer yargıları ve normları vardır. Çevrenin bireyden beklentisi de kabul ettiği, onaylayıp benimsediği değerleri benimsemesi, özümsemesi ve uygulamasıdır. Peki çevrenin bireyden kazanmasını istediği değerlere birey nasıl sahip olacak veya nasıl öğrenmektedir?

İşte burada toplumun kabul ettiği değerleri, toplumda yaşayan insanları gözlemleyerek veya toplum içindeki kendi davranışlarına verilen tepkiler ve dönütler dâhilinde bireyler bazı değerleri edineceklerdir. Bu noktada çevrenin aile ve okulda kazanılan değerleri yok saymaması, tahrip etmemesi, aile ve okulda kazanılan değerlerle çelişmemesi ve tutarsız davranış sergilememesi gerekmektedir. Eğer çevre tutarsız tutum sergilerse birey değer çatışması yaşayabilir veya yanlış değer kazanabilir. Dolayısıyla bireyin etrafındaki insanların kişisel özellikleri, tavır ve davranışları, bireyle olan iletişimi, bireye yakınlığı bireyin değer edinimine ve gelişimine etki eden faktörlerdir (Günindi, 2010).

Çevrenin dikkat etmesi gereken hususlar olduğu gibi bireyin ve ailelerin de çevre seçiminde, arkadaş seçiminde ve ikametgâh seçiminde seçici olması icap etmektedir.

Sonuç olarak bireyin özellikle yakın çevresindeki şahısların bireye karşı tutumları, tavrı ve tepkileri bireyin değer kazanımında olumlu veya olumsuz bir etki oluşturabileceği için çevre seçiminde seçici olunmalı ve çevre seçiminde seçici davranılmalıdır.

2.12.12. Değerler Eğitimi ve Medya

Başlangıçta insanların bilgilendirme ve haber alma ihtiyaçlarını gidermeye yarayan medya yani KİA zaman içerisinde bireylerin değerlerini, değer yargılarını, inançlarını, tavırlarını ve hayata bakış açılarını şekillendirmeye başlamıştır (Önal, 2007;337). Ancak bazen medya araçlarının gerçekleştirdiği yayınların bazıları değerleri gözeterek yayın yapsa da değerleri gözetmeden yayın yapan daha fazladır. Hatta bazı çalışmalarda medya kuruluşlarının yaptığı yayınların değer yapılandırma sürecini olumsuz etkilediği bilgileri mevcuttur (Yeşilkurt ve Kurt, 2012; Ceylan, 2012). Bu durumun genel sebebine baktığımızda ise temel sıkıntının medya kuruluşlarının menfaatlerinin insan değerlerine yeğlenmesidir. Onlara göre evla olan ticari kardır (Muratoğlu, 2011:10). Netice itibariyle de hukuki veya hukuki olmayan yollarla toplumun değerleriyle uyuşmayan, örtüşmeyen (müstehcen, cinsel içerikli, şiddet içerikli, süblimene reklamlar, argo ve küfürlü kelimeler, aile kavgaları, çocuk istismarı, yalan haber, dibi istismar, cinayet, erken evlilik, ürün reklamları, magazin programları, taraflı yayınlar, evlilik programları vb.) TV programlarının insanların en aktif olduğu saatlerde yapıldığını görmek mümkünken, spor, kültür, araştırma ve tartışma gibi programların gece geç saatlere konulması çok manidardır.

Medya kuruluşları reyting uğruna toplumsal değerlerin sorgulandığı, ahlaki değerlerin yıkıma uğradığı, gelenek ve göreneklerimize uymayan yayınlar yapmaktadır. Toplum olarak benimsediğimiz ve kabullendiğimiz değerleri işleyen en azından değerlerimizle ters düşmeyen yayınların da reyting uğruna yayınlardan kaldırılmak zorunda kaldığına gün be gün şahit olmaktayız (Turan ve Ulusoy, 2016). Peki bunca olumsuz duruma karşı medyanın hiç mi olumlu bir yanı yok, hep mi değerleri yıkıma mı götürüyor? sorusunun cevabını,

-Tabii ki hayır şeklinde cevaplayabiliriz. Yazılı, görsel ve işitsel medyanın bazı faydaları şunlardır:

1. Anlık gelişmeleri takip etme olanağı,
2. Büyük bir kütüphane, sınırsız bilgiye ulaşma,

3. İnsan ve kurumların proje, sanat ve kurum reklamlarının yapılma olanağı vererek çalışmalarını sanal veya basılı ortamdaki platformlarda geniş kitlelere duyurma,

4. Eğlence ve boş zamanları değerlendirme,

5. Yerinde ve amacına uygun kullanılırsa iyi bir eğitim aracı,

6. Okuma ve araştırma sevgisini arttırma,

7. Sanal banka hizmetleri,

8. Sanal alışveriş gibi daha birçok faydası da vardır.

Ancak şu bir gerçek ki değer yapılandırma esnasında etkisinin daha fazla olduğu gerçeğinden yola çıkarak çocukların medya kullanımını aileler tarafından kontrollü olarak, sınırlı ve belirli zamanlarda kullanılması iyi olacaktır. Bireylerin değer yargılarını şekillendiren medya (gazete, radyo, TV, İnternet vb.) ruhsal yapımıza etki etmekte ve değer erozyonlarının oluşmasına sebebiyet vermektedir. Küreselleşen ve değişen dünyada baskın kültür ve toplumların değer saldırılarının da kolay ulaşım ve geniş kitlelere ulaşma imkanı olduğu için medya ile yapıldığını düşünürsek ilerleyen zamanlarda kimliksiz bir toplum (DNA)'sı bozulmuş bireylerin oluşturduğu bir insan yığını haline geleceğiz. Bundan daha kötüsü ise kötüye dur demediğimiz gibi, bu durumu kabullenmiş olmamız ve bu durumu normal karşılamamızdır. Bu sebeple devletin resmi kanallar (RTÜK, BTK, TTKB) vasıtasıyla medyayı, medya vasıtasıyla alıcılarına mesajlar ileten her türlü yazılı, basılı, sanal, görsel, işitsel kanalları belirli, belirsiz aralıklarla denetlemesi, ve kriterlere uymayanlara yaptırımlar uygulaması şarttır.

Yoksa aile, okul ve çevrede edinilen ve yılların emeği kısa bir zaman zarfında yok olacak veya yıkıma uğrayacaktır.

2.13. Değerler Eğitimi ve Eğitim Programları

Eğitim programlarındaki değerler, eğitim programları hazırlanırken, hedeflerin seçimi, içerik seçimi, içerik düzenleme, öğretim yöntemleri ve değerlendirme çalışmaları asla bir felsefe, değer ve inançtan bağımsız olarak ele alınmaz. Eğitim programları toplumun felsefesini, kültürünü ve değerlerini, bireyi, ait olduğu coğrafyayı, geçmişi, bugünü ve geleceği içermelidir. Eğitimde hiç bir çalışma değerlerden yoksun

birakılmamalı, değerler hariç tutularak hiçbir eğitim programı yapılmamalıdır. Bu, eğitim programlarının devletin eğitim yoluyla getirmeyi amaçladığı resmi bir bilgi, beceri ve tutum belgesi olmanın ötesinde bir ideolojik belgedir. Buna ek olarak, bir eğitim programı, o programın okutulduğu resmi ortam olan okul ortamı, öğretmen davranışı, öğrenci algısı ve programın öğretildiği ebeveynlerin yaklaşımı ile çok farklı bir fenomen olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğretim programı eğitimin yakın hedeflerini işaret ederken, eğitim programı eğitimin uzak hedeflerini kapsayan daha umumi bir yapıya sahiptir. Uzak hedefler toplumun değerlerini ve ideallerini oluşturur. Değerler, eğitim ve uzak hedeflerin odak noktalarıdır. Ancak uzak hedef, eğitimde ulaşılması istenen noktada öncelik verilmeyen bir kavram olarak anlaşılmaktadır (Aydın ve Gürler, 2014).

Ülkemizdeki köklü eğitim programı değişikliği en son 2005 yılında gerçekleşmiştir. 2009 ve 2017 yıllarında da program değişikliğine gidilmiştir. 2005-2006 öğretim yılından bu yana yapılandırmacı, öğrenci merkezli, tematik, ve aktif ilkelere dayalı yeni ilköğretim programı, sınıf programları ülke genelinde uygulanmaktadır. 6., 7. ve 8. öğretim programları 2005-2006 öğretim senesinde pilot olarak uygulanmıştır. 2006-2007 eğitim öğretim döneminde 6. Sınıf programları bütün ilköğretim okullarında uygulanmıştır. Yeni programın temeli olan öğrenci merkezli ilke doğrultusunda, öğrencinin bilgi, tutum ve değerlerinden başlamak kaydıyla gerçekleşmektedir. Bu anlayışla değer eğitimindeki değerlerden farklı, değer açıklama, değer analizi ve etik akıl yürütme yaklaşımları ifade edilmiştir.

Değerler eğitimi, doğrudan veya örtük programlar yoluyla gerçekleştirilir. Kohlberg (1965), okullara değer öğretiminde en çok tercih edilen yaklaşımının örtük program olduğunu öne sürmektedir (Keskin, 2008,:34). Sosyal kurum olan okullarda değerler eğitimi üzerine dersler olmasa da örtük program ile değerler kazandırılabilir. Çünkü okul atmosferi, öğretmenlerin düzen bağı anlayışı, öğretmenlerin beklentileri, öğrencilere değer edindirir ya da öğrencilerin değer gelişimine katkı sağlar (Akbaş, 2007: 679).

Değerler, eğitim alanında çalışan bazı araştırmacıların ve eğitimcilerin, etkinlikleri organize etmeyle ya da örtük programlarla değil, değerleri doğrudan öğretim yaparak ortaya çıkardığını iddia etmektedir (Milson ve Ekşi, 2003: 100). Bu bağlamda ele alınması

gereken asıl soru, eğitimin örtülü ya da doğrudan eğitimden ne kadar etkili olduğu ve öğrencilerin ahlak, ruh ve duygu açısından nasıl olumlu tutum geliştirdikleridir.

Doğanay (2001:227) değerler eğitimi, eğitimin genel amaçları arasında hep yerini alsa da ne şekilde ve nasıl öğretileceği hususu izah edilmediği için hep eksik kalmış, planlı olarak değil de örtük olarak eğitimin içinde yer aldığını ifade etmiştir.

Eğitim programlarında değerlerin nasıl kazanılacağına dair net bir işaret bulunmaması, okuldaki değer eğitiminin gerçekleşmediği anlamına gelmemelidir. Aslında öğretmenlerin sınıfta ve okulda oluşturdukları kültür neye önem verip vermedikleri, neyi iyi veyahut neyi kötü olarak algıladıkları, öğrenciler için örtük olarak değer eğitimi oluşturmaktadır. Fakat; bu eğitim örgün eğitimin bir parçası olarak planlanmış öğrenme deneyimleri ile verilmelidir (Doğanay, 2011: 227). Değer eğitimindeki problemleri en aza indirmek için yapılacak ilk şey, etkili bir değer eğitim programı hazırlamaktır (Yazıcı, 2006: 512).

Son yıllarda ülkemizde özellikle özel okullarda karakter eğitimi ve değer eğitimi çalışmaları yürütülmektedir. Bu bağlamda, bazı okullarda ebeveynlerin bu çalışmalara iştirakını sağlamak için ebeveyn toplantıları ve seminerler düzenlenmektedir. Öğrenciler için yapılan çalışmalarda; okulda her ay için belirlenen bir değer o ay içinde işlenir. (Aydın ve Gürler,2014). Ara sıra, ayın değerini hayat tarzı ya da mesleği ile temsil edebilen ünlü konukları davet ederek, sınıf seviyesine göre tanzim edilmektedir. Her 10 dakikada bir, her sabah hazırlık zamanı olarak isimlendirilen 10 dakikalık zaman zarfında sınıf öğretmenleri, sınıflarındaki ayın değeri hakkında sorular sorup öğrencilerin düşünmesi ve tartışması için bir ortam hazırlamaya çalışmaktadır. Öğretmenler, öğrenmenin yaparak yaşayarak etkisini göz önünde bulundurarak, drama yoluyla değerleri öğrencilerin özümsemelerine çalışmaktadır. Derste ayın değeri hakkında kısa öyküler okumak, resim yapmak, yazı yazma çalışmalarının yanında ayın değeriyle ilgili duvar gazeteleri yayınlanmaktadır. Henüz eğitim öğretimin başında veya ay başlarında toplantı yapılarak programla ilgili öneri ve görüşler alınmaktadır.

Yurtdışındaki değerleri öğretmek için, zorunlu eğitim döneminin başında, yani ana sınıftan başlayıp, sistematik bir program içinde devam eden kişilik eğitimi adına bir dizi program geliştirilmiştir (Balat, 2004: 20). Bu programlardan bazıları; ilgi toplama

programı, zürafa programı, lions-quest programı, karakter eğitimi ortaklığı, bireysel gelişim için etik hatları ve kişilik eğitimi programıdır. (Aydın ve Gürler, 2014:53).

2.14. Milli Eğitim Bakanlığı Ders Programında Değerler Eğitimi

Ülkemizde, ilköğretimden sonra bir yükseköğretim kurumuna geçmede kabul edilen değerlendirme şekli çoktan seçmeli testlerdir. Öğrenciler, okulda ve sınıfta bilgi edinerek akademik başarı ve sosyal statü kazanma yarışındadırlar. Ancak unutulmuş olan şey, bilgi değerle dengelenmediğinde, gerçeği bilen, ancak doğru noktada bir değer çerçevesinde hareket etmeyen nesiller yetiştirme tehlikesinin olmasıdır. Basit bir örnek vermek gerekirse, öğrenci sınavda okul kurallarını, genel ahlak kurallarını sayabilir, teneffüstayken dışarıya çöp atabilir, arkadaşlarını rahatsız edebilir veya yanlış davranabilir. Değerlerin davranışa dönüşemediği noktada, değerlere sahte bağlanma, diğer bilincin yokluğu, değerleri kimlikleştirmeme oluşmaktadır. (Aydın ve Gürler, 2014).

Bu durum, eğitimciler, aydınlar ve politikacılar tarafından fark edilip sorun için çözüm önerileri aranmaya başlanmıştır. İlköğretim öğretim programının 2005 yılında değiştirilmesinde davranışçı yaklaşım yerini yapılandırmacı yaklaşıma bırakmıştır. Yapılandırmacı öğrenme, öğrencilerin kendi yeteneklerinden, inançlarından, tutumlarından ve deneyimlerinden elde ettikleri bir karar verme sürecidir. Birey bu süreçte seçici, yapıcı ve etkilidir (Ülgen, 1994: 144). Saf bilgi ve bilişsel öğrenmeye ek olarak, pozitivizmin bu yaklaşımla dışladığı tutumlar ve değerler de eğitimde kazanım olmaktadır. Öğrencilerin karakter gelişimini desteklemek, kendi gerçeklerinden ve yeterliliklerinden hareket etmek, sorumluluklar gibi değerler ön plandadır. Ancak programın istenen sonucu bir süreç olacaktır.

18. Ulusal Eğitim Şura'sında değerler eğitimine vurgu yapan öneriler getirilerek spor, sanat ve değer eğitimi olarak ayrı başlıklar açılmıştır. Ulusal eğitim sistemindeki bu gelişmeler son derece önemlidir. Çünkü mutlu bir toplum, kültür ve değerlerini koruyacak, yaşayacak ve geliştirecek bireyler istemektedir.

Bu sebeple çocuklarımıza değerlerimizi okullarda öğretmek, sağlıklı bir toplum oluşturma yönüyle son derece önemlidir. Türkçe ve matematik dersleri neyse değerler eğitimi de o olmalıdır. Türkçe ve matematik ne kadar önemli ve gerekliyse değerler eğitimi de o kadar gerekli ve önemli olmalıdır. Öğretim sadece zihinsel öğrenme ile sınırlı değildir, aynı zamanda öğrencilerin duyguları, tutumları, vb. davranışlarıyla da ilgilidir.

Bütün davranışlarının gelişimini tamamlayan unsurlardan biri, yani eğitimin bütünlüğü, değerler eğitimidir.

Yeni yetişmekte olan bir bireyin hangi davranışın yanlış ve doğru olduğu kişinin yaşamını değerlere yönlendirilmesi gerektiği okul ders programlarında dolaylı veya doğrudan yer almaktadır. Bu kapsamda, değerler öğretimi tüm dünyada okul eğitimi amaçları arasında bir şekilde yer almaktadır. Ülkemizde 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçları, özel amaçları ve genel hükümleri içerisinde değerler vurgulanmaktadır.

Eğitim programlarının genel hedefleri, bütün okullarda gerçekleştirilmesi gereken devletin uzak hedefleri olan devletin eğitim politikasına katkıda bulunmaktır. Yukarıdaki genel hedefler, tüm okullarda ve ülkemizdeki tüm derslerde elde edilmesi gereken hususları ifade etmektedir. Buna göre, değerler eğitimi tüm derslerin veya tüm okul çalışanlarının ortak amacıdır.

Son yıllarda hızla tükenmekte olan değerlerimizi korumak için Milli Eğitim Bakanlığı, çocuklarımıza daha yaşanabilir bir dünya bırakmak için yeni geliştirilen öğretim programına doğrudan değerler koymuştur. Bu bağlamda okullarımızda uygulanan mevcut anaokulu programlarında, sosyal bilgiler, hayat bilgisi, türkçe vb. derslerdeki değerlerin öğretimi ayrıntılı olarak yer almaktadır.

2.15. Hayat Bilgisi ve Değerler Eğitimi

Türk Milli Eğitim Sisteminde temel derslerden biri olarak kabul edilen hayat bilgisi, çocuğa çevreye başarılı, etkin ve olumlu bir şekilde uyum sağlama yeteneğini veren ilk ders olarak tanımlanmaktadır (Binbaşıoğlu, 2003). Turan ve Ulusoy'un (2016: 368) belirttiği gibi, "Hayat bilgisi ilkokul 1-3. sınıflarda bir eksen dersi olarak öğretilmekte ve çocuğu yaşamsal bilgi, beceri ve değerlerle donatmak suretiyle çocuğu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmeyi amaç edinen toplu öğretim anlayışıyla sosyal bilimler ve doğa bilimlerinden oluşan bir ilkokul dersidir."

Türk Milli Eğitim Sisteminin temel hedefleri arasında, öğrencilerin mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürmelerini, iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklar ile donatılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, eğitim sürecindeki değerlerin edinilmesi ve yeni nesillere aktarılması kültürel

devamlılık açısından ve hedeflere ulaşılması açısından son derece önemlidir (MEB, 2017). Değerler eğitiminin ilköğretim hayat bilgisi dersinin önemli bir görevi olduğu ve bireyin sosyalleşme sürecine katkıda bulunan temel derslerden biri olarak kabul edildiği söylenebilir.

1924 yılında Atatürk'ün daveti üzerine ülkemize gelen John Dewey'in raporuna istinaden “toplu öğretim, iş okulu ve hayat bilgisi” kavramlarının önem ve değer kazanmasıyla bazı değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede ilkokulların 1, 2 ve 3. sınıfları için 1924 programında yer alan ziraat, doğa incelemesi, sağlık bilgisi, ahlak sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi, tarih ve coğrafya dersleri birleştirilerek toplu öğretim ilkesinden hareketle “Hayat Bilgisi” adı altında yeni bir ders oluşturulmuştur (Şahin, 2009).

Hayat Bilgisi dersi, toplu öğretim ilkesine dayanan bir derstir. Çocukların hem kendilerini hem de yaşadıkları dünyayı ve toplumu tanıması için düşünülmüştür (MEB, 2009: 6). Bu ders doğal, sosyal, sanatsal, çağdaş fikir ve değerlerden oluşmaktadır (Sönmez, 1999: 11). Hayat bilgisi dersi 1926, 1936, 1948, 1968 ve 1998 programlarında olduğu gibi 2005 programında da aynı isimle yerini almıştır (MEB, 2009: 6). Takip eden süreçte 2009 ve 2017 yıllarında öğretim programlarında yeniden bir düzenleme yapılmıştır. Eğitim programlarımız tarihi seyir içerisinde ele alındığında, her ne kadar öğretim programları değişse de yeterli, ihtiyacı karşılayan ve şuurlu bir değer eğitiminin varlığından söz etmek mümkün değildir (Tozlu, 2003: 53).

Akbaş'a (2011) göre değer eğitiminin iki temel hedefi vardır. Bunlar:

1. Öğrencilerin daha nitelikli bir yaşam sürmelerini sağlayarak hayatlarından memnun olmalarını sağlamak,
2. Nitelikli hale gelerek toplumun refahına katkıda bulunmak ve öğrencilere hayatlarının değerini artırmaları için yardımcı olarak tatmin edici bir yaşamın sağlanabilirliğini sağlamaktır.

Günümüzün demokratik toplumlarında, akademik başarı kadar, insan ilişkilerini düzenleyen birçok değer gittikçe daha belirgin hale gelmektedir. Aileye, topluma, medyaya ve bunlara ek olarak eğitim programlarına ulusal, ahlaki ve evrensel değerleri tanıyan, kucaklayan, içselleştiren ve onları davranışa dönüştüren bireyleri eğitmek üzerine önemli

görevler düşmektedir. Öğretim programında derslerin doğasına uygun olarak kazanımlarda ifade edilen değerler, öğrenciler tarafından hissedilip hayata geçirilerek örtük bir şekilde verilmeye çalışılmalıdır. Bu doğrultuda, kazanımları gerçekleştirerek değerlerin edinilmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, öğretim programının uygulayıcısı olan öğretmen, bu süreçte, değer eğitimi yetkinliği ve becerileri konusundaki farkındalığı büyük önem taşımaktadır. Değer kazanma sürecinde rehber olan öğretmen, model olarak iyi ve doğru olanı, etkinliklerle ve öğretim programında yer alan bilgi ve becerileri sunabilmeli ve kazandırabilmelidir.

Hayat bilgisi dersinde çocuklara kazandırılması gereken değerler hayat bilgisi öğretim programı doğrultusunda belirtilmiştir. Bu değerler hayat bilgisi öğretim programının temel yapısı öğrenme alanı, tema, temel yaşam becerileri, kişisel nitelikler, ara disiplinler ve diğer derslerle ilişkilendirmeden oluşmaktadır. Bu doğrultuda 2017 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda dersin doğasına ve kazanımlara uygun olarak “adalet, bağımsızlık, çalışkanlık, bilimsellik, aile birliğine önem verme, sorumluluk, dayanışma, sabır, duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık), dürüstlük, doğruluk, dostluk, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, saygı, sevgi, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik” değer ifadelerine yer verilmiştir. 2017 öğretim programı, öğrencilerin bilimsel süreç becerilerini geliştirmeyi ve sorunları araştırabilecek, sorgulayabilecek, sorgulayabilecek, üretebilecek ve çözebilecek bireyler haline getirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca öğrencilerin yaşadıkları mekân, kolektif uyumu kazanmaları ve kültürel aktarımı gerçekleştirebilmeleri için sosyal değerlerin kazandırılmasına önem verilmiştir (MEB, 2017).

2.16. İlgili Araştırmalar

2.16.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Bahçe (2010) bu çalışmada öğretmenlerin hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırma düzeylerini hakkındaki görüşlerini belirlenmeyi amaçlamıştır. Veri toplama aracı olarak 13 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış gözlem formu geliştirmiş ve geliştirdiği bu formu 2009-2010 eğitim öğretim yılında Sarıkaya ilçe merkezinde birinci kademe öğretmenlere uygulamıştır. Araştırmada toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Sonuç olarak;

1. Öğretmenlerin hayat bilgisi dersi programında yer alan değerleri kazandırmak için grup öğretim tekniğini tercih ettikleri,

2. Hayat bilgisi dersi programında yer alan değerleri kazandırmak için sınıf dışı etkinliklere daha az zaman ayırdıkları,

3. Doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için birden fazla yöntem ve teknik kullandıkları ancak; drama yöntemini daha etkili buldukları için daha fazla tercih ettikleri,

4. Toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerlerin kazandırılmasında çevrenin okul ve aileden daha fazla etkili olduğu,

5. Özsaygı, özgüven, hoşgörü, duyarlılık, yeniliğe açıklık değerlerinin kazandırılmasında öğretmenlerin aile desteğine önem verdiği,

6. Sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve kültürel değerleri geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden negatif etkilendiği,

7. Bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma ve sorumluluk gibi değerlerin kazandırılmasında sınıf içi etkinliklerin tercih edilip sınıf dışı etkinliklerin fazla tercih edilmediği,

8. Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme gibi değerleri kazandırmak için öğrenci merkezli etkinliklerin tercih edildiği,

9. Öğretmenlerin değer öğretim hususunda hayat bilgisi programı dışında Türkçe dersi, oyun ve fiziki etkinlikler dersi ve bilişim teknolojilerinden faydalandıkları sonucu tespit edilmiştir.

Ateş (2013)'in çalışmasında değerler eğitiminin önemi ve gerekliliği, değerler eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği, hangi değerlerin öncelikli olarak verilmesi gerektiği, yerel ve evrensel değer çatışmalarının hangi yollarla çözülebileceği ve öğretmenlerin değer edinimindeki rolü gibi konulara öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesine göre cevap aranmıştır. Bu doğrultuda 16 öğretmenden yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla veriler toplanıp elde edilen veriler içerik analizi yapılarak yorumlanmıştır. Araştırmada amaçlı

örnekleme yöntemi çeşitlerinden maksimum çeşitlilik durum örnekleme kullanılmış ve yapılan çalışma neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Değerler eğitiminin gerekli ve ihtiyaç olduğu
2. Okulun tek başına yeterli olamayacağı için sokak, aile, medya ve KİA'nın desteği olmadan bu eğitimin verimli olamayacağı,
3. Ailelerin evrensel değerleri tam manasıyla kazandıramadıkları,
4. Değerler eğitiminin uygulamadan öte daha çok kağıt üzerinde yapıldığı,
5. Akademik başarı üzerinde etkisinin olmadığı düşünüldüğü gerekçesiyle ebeveynler gözünde çok da bir değerinin olmadığı,
6. Değerler eğitimi konularının okulda, etkinlik ve faaliyet olarak planlanması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Şimşek (2013) yaptığı çalışmada hayat bilgisi dersi kazanımlarını tema bazında inceleyerek var olan değerleri bulmayı amaçlamıştır. Nitel desende planlanan bu çalışma doküman inceleme yöntemiyle veriler toplanmış ve elde edilen bulgular neticesinde aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Değerlerin kişisel nitelikler başlı altında toplamda 15 değerden oluştuğu,
2. Temalarda yer alan değerlerin dağılımı normal ve eşit olmadığı,
3. Bazı kazanımların içerisinde birden fazla değer yer alırken bazılarında hiç yer almadığı,
4. Bazı değerlerin değer kazandırmaya çok müsait olduğu halde içinde hiç değer yer almadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gündüz (2014) çalışmasında ön test-son test kontrol gruplu gerçek deneme modeli kullanılarak proje tabanlı sorumluluk değer öğretiminin uygulandığı deney grubu ile proje tabanlı sorumluluk değerinin uygulanmadığı kontrol grubunun tutumları ve akademik başarıları arasındaki farkı ortaya koymak amaçlamıştır. Nicel verilerin analizinde, aritmetik ortalama, standart sapma, frekans, bağımsız t testi ve Mann Whitney U testi kullanılırken nitel verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Deney

grubundaki öğrencilerin bu çalışma kapsamına yönelik görüş, düşünce ve bakış açılarını belirlemek amacıyla görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 16'sı kontrol, 17'si deney grubundan olmak üzere toplamda 33 üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda;

1. Deney grubundaki 17 öğrencilerin hem başarılarının arttığı hem de görev bilinci ve öz bakımına yönelik tutum puanlarının yükseldiği,
2. Her iki grubun deney öncesi ve deney sonrası sorumluluk değeri tutum puanları, cinsiyete ve ebeveynlerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği,
3. Deney grubundaki süreç değerlendirildiğinde; deneysel çalışmanın süreci somutlaştırıp anlamlı ve kalıcı öğrenmeleri sağladığı, öğrenciler üzerinde etkili olduğu ve süreci zevkli hale getirdiği ifade edilmiştir.

Uzunkol (2014) çalışmasında yarı deneysel desenlerden denkleştirilmemiş öntest – sontest kontrol gruplu desen kullanılmış ayrıca deney grubunda yer alan 34 öğrencinin uygulanan değerler eğitimine yönelik görüşlerini belirlemek amacı ile nitel yöntemlerden yararlanmıştır. Karma desenin kullanıldığı bu araştırmanın çalışma grubunu 34'ü deney, 33'ü kontrol grubundan olmak üzere toplamda 67 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda;

1. Uygulanan programının öğrencilerin özsaygı düzeylerini artırmada etkili olmazken sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeyleri üzerinde pozitif bir etki oluşturduğu,
2. Deney grubundaki öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde, uygulanan programın kendileri ve sınıf arkadaşları için faydalı etkileri olduğuna yönelik görüşler beyan ettikleri tespit edilmiştir.

Balık (2016)'ın gerçekleştirdiği çalışmasındaki temel amacı MEB'in düzenlediği Yüz Temel Eser listesindeki yerel masalların, Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarında öğrencilere kazandırılması öngörülen değerlerin aktarılmasında ne gibi katkısının olabileceğini ortaya koymak birinci amaçken, hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan

değerlerin nasıl ele alındığını ortaya koymak ikinci amaçtır. Bu bağlamda ders kitapları ve masal kitapları incelenerek değerler eğitiminde bu kitaplardan yararlanılıp, yararlanılamayacağı üzerinde fikir geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde içerik analizi yöntemi kullanılarak hayat bilgisi ders kitapları incelenmiş, ikinci bölüm ise betimsel bir çalışma olduğundan, nitel araştırma tekniklerinden genel tarama modeli kullanılmıştır.

Sonuç olarak;

1. İncelenen ders kitaplarının hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan bütün değerleri kapsadığı ancak bu değerlerin dışında kalan birçok değeri barındırmadığı bu nedenle ders kitapları hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerleri aktarmada yeterli olmakla beraber bunların dışında kalan değerleri aktarmakta yetersiz olduğu,

2. MEB'in 2004 yılında tavsiye ettiği Yüz Temel Eser'deki yerel masallarda ise hayat bilgisi öğretim programında yer alan değerlerin tamamının etkili bir şekilde işlenmediği,

3. Bazı değerlerin sıklıkla yer aldığı, bazı değerlerin ise bir-iki örnekle sınırlı kaldığı görülmüş bu nedenle özellikle az yer alan değerlerin geliştirilmesinde Yüz Temel Eser listesinde yer alan masal kitaplarıyla sınırlı kalınmaması gerektiği,

4. Yüz Temel Eser listesinde yer alan masal kitaplarında, hayat bilgisi öğretim programında yer almayan birçok farklı değer yer aldığı tespit edilmiş bu nedenle yerel masalların değerler öğretimine katkı sağlayacağı tespit edilmiştir.

Tefek (2016) Hayat bilgisi dersinde kazandırılan değerlere yönelik öğrenci görüşlerini ve değerlerin edinim durumlarını belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu amaca ulaşmak için 2014-2015 eğitim-öğretim yılı içerisinde Kırşehir/Kaman'da bulunan toplamda beş okuldan 166 tane 3. Sınıf öğrencisiyle araştırma yapmıştır. Veriler dört adet açık uçlu soru ve bu sorularla ilgili dört adet resim çiziminden meydana gelen form ile toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ve görsel analiz tekniği ile incelenip yorumlanmıştır.

Araştırma verilerine göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. “Sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik denilince aklınıza gelenleri yazınız ve sevgi, yardımseverlik, yeniliğe açıklık ve vatanseverlik denilince aklınıza gelenlerin resmini çiziniz .” sorularına öğrencilerin cevapları daha çok insanları sevmek, insanlara yardım etmek, teknolojik gelişmeler ve vatanını korumak vb. sonuçlar çıkmıştır.

2. Bunun yanında öğrenciler programda yer alan sevgi değerine ait 11 alt kategoriden 8’ini kazanırken 3’ünü kazanamamış, yardımseverlik değerine ait 5 alt kategoriden hepsini kazanmışlar, yeniliğe açıklık değerine ait 11 alt kategorilerden 6’sını kazanırken 5’ini kazanamamışlar, vatanseverlik değerine ait 12 alt kategorilerden 9’unu kazanırken 3’ünü kazanamamışlardır.

Özkan (2017) 3.sınıf hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görselleri değer perspektifinden incelemek, değerlerin kitapta yer alan kullanım sıklığını tespit etmek ve değerler açısından daha işlevsel kitapların hazırlanmasına katkıda bulunabilmek amacıyla benzer bir çalışma gerçekleştirmiştir.. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme modeli kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Sonuç olarak;

1. Hayat bilgisi ders kitabında en sık rastlanan değerler olarak; sevgi değeri (%13,5), hoşgörü değeri (%13,2), saygı değeri (%13,1), sorumluluk değeri (%8,5), çalışkanlık değeri (%6,7) olmuştur,

2. Hayat bilgisi ders kitabında en az rastlanan değerler olarak; sabır değeri(%2,2), bilimsellik değeri (%1,7), doğa sevgisi değeri (%1), estetik değeri (%0,8), misafirperverlik değeri (%0,7) olmuştur,

3. Çalışma sonuçlarına göre en çok yer alan değer sevgi değeri (%13,5) ve en az yer alan değer ise misafirperverlik (%0,7) değeridir.

2.16.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Thompson (2002) gerçekleştirdiği çalışmanın amacı karakter eğitiminin öğrencilerin davranışlarını nasıl etkilediğini belirlemektir. Araştırma kapsamında öğrenci davranışlarını gözlemlenmiş, öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerin karakter eğitim

programının öğrenci davranışları üzerindeki etkilerini, algılarını belirlemek üzere görüşmeler yapmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında;

1. Karakter eğitim programlarının öğrenci davranışlarını olumlu yönde etkileyebileceği için ilköğretimin ilk basamağından itibaren başlaması gerektiği,

2. Karakter eğitiminin öğretim programlarının ayrılmaz bir parçası olması gerektiği,

3. Karakter eğitiminin sadece akademik konuları değil, sanat, müzik ve beden eğitimi gibi özel alanları da içeren derslerle ilişkilendirilip bütünleştirilmesi gerektiği,

4. Sınıf kurallarının, iyi karakter ilkelerine dayandırılması gerektiği,

5. Öğrencilere okula, topluma katkıda bulunan uygulamalı hizmet etkinlikleri aracılığıyla karakter kazandırılmasının programın öğrencilerde sahiplik duygusunu geliştirmelerine yardımcı olacağı ve öğrenci davranışını geliştirmeye yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır.

El Hassan ve Kahil (2005) çalışmalarında, “Yaşayan Değerler Eğitim Programı”nın Lübnan'daki özel bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin tutum ve davranışlarına olan etkisini incelemiştir. Öntest- sontest kontrol gruplu deneysel desen kullanmıştır. Çalışma grubunu toplamda 76 öğrencinin oluşturduğu 2. ve 3.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Kontrol grubu normal öğretim programına devam ederken deney grubuna kontrol grubundan farklı olarak barış, sevgi ve saygı değer eğitimi verilmiştir. Her iki grup uygulama öncesi ve sonrası Harter'in Algılanan Yetkinlik Ölçekleri, Öğretmenlerin Derecelendirme Ölçeği ve Baron Duygusal Bölüm Envanteri (EQ-i: YV (S)) ile test edilmiştir. Veriler, t-testleri ve niteliksel öğretmen veli görüşmeleri kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak;

1. Öğrencilerin kontrol grubuna kıyasla Harter Ölçeği'nin Akademik, Bilişsel ve Sosyal etki alanlarındaki kendilik algılarına ve tutumlarına yönelik anlamlı farklılıklar bulunmuş,

2. Öğretmenler Derecelendirme Ölçeği'nde son testlerde, deney grubu lehine anlamlı farklar bulunmuş, ancak EQ-i: YV (S) alt ölçekleri ve toplam EQ son test ortalama puanları herhangi bir fark bulunmamıştır.

Chandler (2005), 18 hafta boyunca 116 adet 5. sınıf öğrencisine sosyal yeterlilik ve anti sosyal davranış ölçeği kullanarak yaptığı bu çalışmada 5. sınıf öğrencilerinin sosyalleşmesi öncesinde ilkököl karakter eğitiminin etkisini bulmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda 3 adet hipotez öne sürmüştür. Bunlar:

1. Sosyal yeterlilik eğitimi öncesinde olan 5 sınıf öğrencilerinde karakter eğitimine katılan öğrencilerde önemli farklılıklar mevcuttur.

2. Karakter eğitiminde cinsiyet ve öğrenci ilişkileri istatistiksel anlamda büyük yer tutar.

3. Karakter eğitiminde öğrencilerin yetenekleri ve etnik kimlikleri arasında manidar boyutta ilişki vardır.

Bu hipotezler doğrultusunda ve elde edilen veriler ışığında birinci ve ikinci hipotez kabul edilirken üçüncü hipotez kabul edilmemiştir.

Okore (2007)'nin bu çalışmasında öğretim programında yer alan değer eğitimi ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinin ne olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda öğretmenlerin programda yer alan değerleri nasıl algıladıkları ve bunları nasıl uyguladıkları nitel yöntemlerle araştırılmıştır. Sonuç olarak bir değere inanmakla inanılan değeri öğretim programı çerçevesinde ele alınması arasında bir ilişki tespit edememiştir. Bu sebeple uygulama ve görüşmeler arasındaki farkı azaltmak temel hedef olmuş fakat bu görüşü destekleyecek ve bu fikre hizmet edecek sistemleşmiş, demokratik ve standart bir sistem olmadığını beyan etmiştir.

Thornberg (2008)'ın çalışmasındaki amacı değerler eğitimi uygulamalarına yönelik öğretmen algılarını tespit ederek bu konu hakkındaki yeterliliklerini ve profesyonelliklerini tespit etmek ve ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda 13 öğretmene nitelik anketi uygulayarak görüşme yapmış ve elde edilen veriler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır. Bunlar:

1. Değerler eğitiminin plansız yapıldığı,

2. Değerler eğitiminin öğrencilerin olağan ararılarına göre yapıldığı bunun da bilinçsizce yapıldığı,

3. Öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik yeterli bilgilerinin olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Oladipo (2009), çalışmasında çocuğun ahlaki eğitimi, sorumluluğu yerine getirme konusuna verilen önemi dikkat çekmiş, çocuğa ahlak eğitimin kim veriyor, verilen ahlak eğitimi kolektif olarak mı veriliyor yoksa bir kurumun sorumluluğunda mı veriliyor? sorularına cevap arayarak çocuğun ahlak eğitimine etkisi olan etken ve paydaşları incelemiştir.

Çocukların ahlaki eğitimi vermek için bu kurumların nasıl etkileşimde bulunmaları gerektiğine dair önerilerde bulunmuştur. Sonuç olarak;

1. Çocuğun ahlaki eğitimi, sadece bir kurumun sorumluluğunda olmayıp aksine, farklı sosyal kurumlar, çocuğa anlamlı bir ahlaki eğitim vermek için işbirliği yapmalı ve etkili bir şekilde etkileşime girmelidir sonucuna varılmıştır.

Fallahi ve Nya (2011)'nin çalışmasındaki temel amaç öğretim programlarının önemini vurgulayarak UNICEF'in üzerinde durduğu değerleri incelemek ve eleştirmektir. Bu doğrultuda İran'daki ilkokul 4. ve 5. sınıf ders kitapları örneklem olarak ele alınıp içerik analizi için UNICEF'in "Değerler Envanteri" kullanılmıştır.

Sonuç olarak;

1. İlkokul 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında UNICEF'in üzerinde durduğu değerlerin oranı %4.60 olarak çıkmış,

2. UNICEF'in "Değerler Envanteri" nde yer alan değerlerin her iki kitapta da yer alma sıklığı en çok bilişsel boyutta en az duyuşsal boyutta olduğu görülmüş,

3. UNICEF'in "Değerler Envanteri" nde yer alan bazı önemli değerlerin öğretim programında göz ardı edildiği sonucuna varılmıştır.

Sanderse (2012) çalışmasında öğretmenleri karakter eğitiminde rol model olarak görmekte; ancak bunun pratikte ne anlama geldiğini, öğretmenler hayranlık uyandıran özelliklerini modelliyor mu, modelliyorsa ne denli etkili yapıyor sorularına ışık tutmak için pedagojik ve psikolojik literatürü gözden geçirmiştir. Bu amaçla;

1. İlk olarak ortam öğretimde bir öğretim yöntemi olarak rol modellemesi kullanılmış,

2. İkincisi, ergenlerin rol modelleri, ahlaki özellikleri ve nitelikleri belirlenmiş,

3. Üçüncüsü ahlaki öğrenenlerin psikolojisi, Bandura'nın sosyal öğrenme kuramını hareket noktası olarak kullanarak eleştirel olarak incelenmiştir.

Sonuç olarak; rol modelinin, açık bir öğretim yöntemi olarak nadiren kullanıldığı ve ergenlerin çok küçük bir yüzdesinin öğretmenleri rol modeli olarak tanıdığı ortaya çıkmıştır. Eğer rol modellemesi çocukların ahlaki eğitimlerine katkıda bulunmaksa, öğretmenlerin modellenen özelliklerin neden ahlaki açıdan anlamlı olduğunu ve öğrencilerin bu nitelikleri kendileri için nasıl edinebileceklerini açıklamaları önerilmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel bir çalışmadır ve durum çalışması ile desenlenmiştir. Nitel araştırma; kavram oluşturmayı hedefleyen bir anlayışla, sosyal olguları bağlı oldukları çevre içinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan, görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı bir yaklaşım olup (Yıldırım ve Şimşek, 2008) araştırmacılara istatistiksel veriler yerine detaylı olarak katılımcıların içsel deneyimlerini ortaya çıkartmak, anlamların kültür içerisinde ve kültür aracılığıyla nasıl oluştuğuna karar vermeyi sağlamaktadır (Corbin ve Stratus, 2008:13). Durum çalışmasında temel amaç kişiyi veya olguyu özgün ortamı içerisinde keşfetmek, ayrıntılı olarak betimlemek ve yorumlamaktır (Seggie ve Bayyurt, 2917:120). Değerlendirme çalışmalarıyla birlikte özel programlar, projeler ve girişimlerin durum çalışmaları yürütülmektedir. Bu tür değerlendirme durumlarında özellikle sürecin işleyişini dokümante etmek ve uygulama sürecini analiz etmek için sıklıkla kullanılırlar; bu bakımdan bir anlamda süreç değerlendirme ile ilişkilendirilirler (Yin,2012). Bu anlamda durum çalışmasına, ne sorusundan daha çok; neden ve nasıl sorularına yanıt arayan ve süreci derinlemesine irdeleyerek işleyişi ortaya çıkarmayı amaçlayan bir araştırma deseni olarak bakılabilir (Kumral, 2010).

Literatür incelendiğinde durum çalışmalarının farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı göze çarpmaktadır. Nitel araştırmanın felsefesi açısından bakıldığında kişinin durum çalışmasını tek bir sınıflandırma ile açıklamaya çalışması her zaman doğru olmayacaktır ve tek bir tür ile açıklamaya çalışmak bazı durumlarda yetersiz kalabilmektedir (Leymun ve arkadaşları, 2017).

Bu çalışmada Yin (2003) ve Davey (1991) in sınıflamaları temele alınmıştır.

Yin (2003: 40) durum çalışmalarını iç içe geçmiş tekli ve bütüncül tekli; bütüncül çoklu ve iç içe geçmiş çoklu olmak üzere kendi içerisinde dört desene ayırmıştır.

Bu çalışma Yin (2003)'e göre iç içe geçmiş tekli durum deseni olarak nitelendirilebilir. Şöyle ki;

Hayat Bilgisi dersinde uygulanan değerler eğitimi durum olarak belirlenerek 1., 2.ve 3. sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programları birden fazla tabaka ve birim olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda farklı birimler ve tabakalarda yer alan 1., 2. ve 3. sınıf öğretmenlerinin yenilenen hayat bilgisi dersi öğretim programlarındaki değerler eğitimi hususundaki görüşleri bir bütün olarak incelenmiştir. Elde edilen verilerden durumun bütününe ilişkin sonuçlar üretilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlerin çalıştıkları okulların algılanan sosyo ekonomik düzeyi, öğretmenlerin çalıştıkları sınıf seviyeleri temel alınarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme referans alınmıştır. Okulların belirlenmesinde üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzey olmak üzere okullar üç gruba ayrılarak belirlenmiştir. Her bir sosyo-ekonomik düzeyden 15'er kişi olmak üzere gönüllülük esası temele alınarak toplam 45 öğretmen ile görüşülmüştür. Her tabaka veya birim evrenin içindeki oranına göre temsil edilmiştir.

Sencer ve Sencer (1978:482-483) aynı karakteristikleri taşıyan birimlerden örnekleme girecek olanların seçimi bütünüyle araştırmacıya bırakılabileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda tabakalar belirlenirken İl Milli Eğitimden alınan istatistiki bilgiler, okulların yerleşim yerleri, göç alıp almaması, veli profili, öğrenci özellikleri, öğretmen ve yöneticilerle yapılan görüşmelerin sonuçları ile Aydın ilinde yapılan benzer çalışmalar referans alınmıştır. Böylece evren içindeki örneklem amaca uygun olarak sınıflandırılarak evren benzer alt tabakalara ayrılmıştır.

Doküman inceleme kapsamında 1., 2. ve 3. sınıf hayat bilgisi ders ve çalışma kitaplarının analizinde ise kitapların belirlenmesi aşamasında ölçüt örnekleme yapılmıştır. Ders kitaplarının 2017-2018 eğitim-öğretim dönemi içerisinde MEB tarafından onaylanmış olması bir ölçüt olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların isimleri Alt SED düzeyindeki okullarda çalışan öğretmenler için A1,A2,A3 vd.; Orta SED düzeyindeki okullarda çalışan öğretmenler için O1, O2,O3 vd.;

Üst SED düzeyindeki okullarda çalışan öğretmenler için Ü1,Ü2,Ü3 vd... şeklinde kodlanmıştır.

Nitel araştırmalarda veri kaynakları, araştırmanın amacı doğrultusunda ve odaklandığı hedef çerçevesinde olayları ve olguları yaşayan ve yaşadıklarını aktarabilecek, yansıtabilecek birey veya bireylerle sınırlandırılır. Araştırmanın çalışma gurubu alanda yapılan ön çalışmalar doğrultusunda belirlenir. Bu şekilde yapılan araştırmalar ve çalışmalarda görüşmeler uzun sürebileceğinden çalışma grubunun sınırlandırılması doğaldır. (Yıldırım ve şimşek, 2005). Bu araştırma kapsamını 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Aydın ili Efeler Merkez ilçesinde yer alan 15 farklı ilkokulda görev yapan 45 sınıf öğretmeni oluşturmakta olup katılımcılara dair bazı özellikler aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 22 tanesi kadın, 23 tanesi erkektir.
2. Araştırmaya katılan 45 sınıf öğretmeninin 2 tanesi 20-30 yaş aralığında, 8 tanesi, 31-40 yaş aralığında, 19 tanesi 41-50 yaş aralığında, 15 tanesi 51-60 yaş aralığında ve 1 tanesi 60 yaş üzeridir.
3. Araştırmaya katılan öğretmenler alt-orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyleri temsil edecek şekilde her sınıf düzeyinden 15 kişiden oluşmaktadır.
4. Araştırmaya katılan 45 sınıf öğretmeninin 34 tanesinin eğitim fakóltesi, 6 tanesinin eğitim enstitüsü, 3 tanesinin fen edebiyat fakóltesi, 1 tanesinin ziraat fakóltesi, 1 tanesinin mühendislik fakóltesi mezunu olduğu tespit edilmiştir.
5. Araştırmaya katılan 45 sınıf öğretmeninin 15 tanesi 1. Sınıf, 15 tanesi 2. Sınıf ve 15 tanesi 3. sınıf öğretmenidir.
6. Araştırmacılara mesleki deneyim olarak baktığımızda 3 tanesi 1-10 yıl, 13 tanesi 11-20 yıl, 14 tanesi 21-30 yıl, 15 tanesi 31-40 yıl mesleki deneyime sahip olduğu tespit edilmiştir.
7. Araştırmaya katılan toplam 45 öğretmenin 12 tanesi daha önce değerler eğitimiyle ilgili bir eğitim aldığını beyan ederken 33 tanesi değerler eğitimiyle ilgili hiçbir eğitim almadđını beyan etmiştir.

8. Değerler eğitimiyle eğitim aldığını beyan eden 12 öğretmenin tamamı bu eğitimin rehberlik hizmetleri kapsamında verilen eğitim olduğunu beyan etmiştir.

9. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 33 tanesi değerler eğitimiyle ilgili sınıf panosu düzenlerken 12 tanesi hiçbir şekilde değerler eğitimiyle ilgili sınıf panosu hazırlamadığını beyan etmiştir.

10. Sınıf panosu düzenlediğini beyan eden 33 öğretmenden 7 tanesi her hafta 26 tanesi her ay düzenli olarak değerler eğitimi sınıf panosunu düzenlediğini beyan etmiştir.

11. Ayrıca araştırmaya katılan 45 sınıf öğretmeninden 39 tanesi okul panosunu düzenlerken 6 tanesi okul panosunu düzenlemediğini beyan etmiştir.

12. Okul panosunu düzenleyen 39 öğretmenin 1 tanesi her hafta ve 38 tanesi her ay düzenli olarak sınıf panosunu düzenlediğini beyan etmiştir.

13. Bunun yanında araştırmaya katılan 45 öğretmenin 8 tanesi doğrudan öğretimin, 4 tanesi dolaylı öğretiminin, 33 tanesi de hem dolaylı hem de doğrudan öğretimin etkili olacağını savunmuştur.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında nitel araştırma tekniklerinden görüşme ve doküman incelemeden yararlanılmıştır.

Görüşme nitel araştırmalarda en sık kullanılan yöntemlerden biridir. Görüşme tekniğini kullanmak bir hipotezi test etmek değil, insanların olay ve olguları nasıl anladıkları ve anlamlandırdıklarını derinlemesine incelemektir. Bu nedenle temel odak nokta görüşme yapılan bireylerin hikâyeleri, düşünceleri, deneyimleri ve yaşantılarıdır ve tasvir ettikleri düşünceleridir (Seidman, 1991). Bizim dışımızdaki insanları olayları nasıl algıladığı, olaylara nasıl tepkiler verdiği ve hayatı nasıl anlamlandırdıkları oldukça güçtür. Bu sebeple herkesin hayatı anlamlandırma ve ifade şekli farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma nitel araştırmacıları araştırmanın amacı kapsamında insanlara özgü kişisel dünyalarındaki perspektifleri sistematik olarak araştırmaya amaçlamıştır. Görüşme, insanların bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını, düşüncelerine ve algılarını ortaya çıkarmada kullanılan zor bir yöntemdir (Bogdan ve Biklen, 1992). Görüşmelerde günlük yaşamda kullandığımız gibi sözlü iletişim kullanarak gerekli dokümanları ve bilgileri toplamaya

çalışılır. İlk bakışta kolay bir veri toplama yöntemi olarak görülse de görüşme sorularının ve formunun hazırlanması, test edilmesi, görüşmelerin ayarlanması, görüşme yapılacak bireylerin ayarlanması, ses kayıtların dokümanite edilmesi gibi birçok zorluğu mevcuttur.

Araştırma kapsamında öğretmenler için araştırmacı tarafından literatür taranarak hazırlanmış 7 soruluk yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Daha önce yapılan benzer çalışma sonuçları, program değerlendirme çalışmaları uygulamaları ve yapılan iki pilot uygulama sonucunda asıl görüşme soruları belirlenmiştir.

İkinci aşamada araştırmanın amacı ile ilgili bilgileri kapsayan yazılı materyallerin analiz edilmesine geçilmiştir. Doküman incelemesi araştırılmak istemen konu, araştırılması hedeflenen olgu(lar) doğrultusunda bilgi muhteva eden yazılı eserlerin analizini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Doküman incelemesi, araştırılacak konu ya da araştırma probleminin belirli zaman içerisinde üretilmiş dokümanlar, konuyla ilgili birden fazla kaynak ve farklı zaman aralıklarında üretilmiş dokümanların geniş bir zamana dayalı olarak incelenmesine olanak sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada MEB tarafından onaylanmış 2017-2018 eğitim öğretim dönemi sürecinde okutulan 1., 2. ve 3. sınıf hayat bilgi ders ve çalışma kitapları, hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımlara ilişkin doküman analizi yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma için alan yazındaki ilgili kitaplar, makaleler, tezler gibi kaynaklar incelenerek, konu ile ilgili literatür taramaları yapılmıştır. Araştırmanın verilerini toplamak için geliştirilen görüşme formu, Aydın ili, Efeler ilçesinde yer alan 15 farklı ilkokuldaki sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır. Veriler 2017-2018 Eğitim-Öğretim dönemi bahar döneminde toplanmıştır.

Görüşmeler, çalışma grubunu oluşturan ilkokullarda görev yapan 1., 2. ve 3. sınıf öğretmenleri olup çalışma grubunu oluşturan öğretmen sayısı, görüşmelerin yapıldığı yerler ve görüşme süreleri hakkında detaylı bilgiler aşağıdaki gibidir:

1. Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler Aydın Efeler İlçe merkezinde bulunan farklı sosyo ekonomik düzeye sahip ilkokullarda bulunan toplam 45 öğretmenle yapılmıştır.

2. Görüşmelerin 19 tanesi öğretmenler odasında, 3 tanesi müdür odasında, 1 tanesi müdür yardımcısı odasında, 11 tanesi kafede, 4 tanesi öğretmenin evinde, 1 tanesi araştırmacının evinde, 2 tanesi toplantı salonunda ve 4 tanesi okul bahçesinde gerçekleştirilmiştir.

3. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin 4 tanesi 30 dk, 21 tanesi 45 dk., 16 tanesi 60 dk. ve 4 tanesi 60 dk. üzeri görüşme süresi olarak tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmeler sırasında öğretmenler ses kayıt cihazına izin vermedikleri (3 tanesi hariç) için tüm görüşmeler not alma şeklinde kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Nitel veri analizi birbirini takip eden üç aşamadan oluşmaktadır; verilerin azaltılması, verilerin gösterimi ve sonuçların ortaya konulması ve doğrulanmasıdır (Miles and Huberman, 1994).

Not alma tekniği ile tutulan görüşme kayıtları öncelikle iki sütundan oluşan metin formatına dönüştürülerek yapılandırılmış bir görünüme kavuşturulmuş ve verilerin analizine hazır hale getirilmiştir. Verilerin analizi sürecinde ilk aşamada betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme sürecinde yer alan sorular dikkate alınarak da sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Öğretmenlerin verdikleri cevaplar, görüşme formundaki araştırma sorularının ortaya koyduğu temalar üzerinden frekans dağılımları ile sunulmuştur. İkinci aşamada içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler benzer kavram, tema ve kod çerçevesinde bir araya getirilerek anlaşılır bir biçimde yorumlanır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Hayat bilgisi ders kitaplarındaki değerleri incelemek üzere bir form oluşturulmuştur; ancak 2017-2018 Öğretim Programı'nda Hayat Bilgisi 1, 2, ve 3. sınıflarda 22 değer ele alınsa da 2017-2018 Öğretim Programı'nda olmayan ve Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında olduğu düşünülen diğer değerler de dikkate alınarak içerik analizi yapılmıştır.

Nitel araştırmalarda veri analizi kadar verilen doğrulanması da ayrı bir öneme sahiptir. Bu sebeple yapılan kodlamalar belirli aralıklarla tekrar gözden geçirildikten sonra analizler iki farklı uzman tarafından karşılaştırılarak karşılıklı olarak uyum kontrol

edilmiştir. Bu araştırmada içerik analizi yapılırken kodlayıcı güvenirliğini sağlamak için araştırmacıdan farklı olarak eğitim bilimleri bölümünde doktora eğitimini tamamlamış ikinci bir araştırmacının da verileri kodlaması ve kodlamaları gözden geçirmesi sağlanmıştır. Birbiriyle uyum göstermeyen ifadeler alanda doktora derecesine sahip farklı bir uzmanın görüşü alınarak tekrar değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Miles ve Huberman'a (1994) göre, nitel araştırmalarda kodlamanın güvenirliğini ve geçerliğini sağlamak oldukça önem taşımaktadır. İç tutarlılık olarak adlandırılan güvenirlik değer i hesaplanmasında %80'in üzerinde değer çıktığında, analiz güvenilir kabul edilmektedir. Bu değer aşağıdaki şekilde her oluşturulan kategori için, kodlayıcıların uzlaşma sayılarının, uzlaşma ve uzlaşmama sayılarının toplamına bölünmesiyle bulunmaktadır.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Uzlaşma Sayısı}}{\text{Uzlaşma+ Uzlaşmama Sayısı}}$$

Bu çalışmada güvenirlik hesaplaması %90 olarak hesaplandığı için sonuçlar güvenilir kabul edilmiştir. Ek olarak i güvenirliğin sağlanması amacıyla metin içi doğrudan alıntılara yer verilmiş, art zamanlı güvenirlik kapsamında görüşmeler tematik analiz yapıldıktan belirli aralıklar sonrasında araştırmacı tarafından tekrar gözden geirilmif ve uygun değeriflikler yapılarak kodlamaların güvenirliği arttırılmıştır.

Nitel araştırmada geçerlik araştırmacının araştırdığı durumu, olguyu, olayları olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız resmetmesi anlamındadır (Yıldırım ve şimşek,2016). Bu çalışmada geçerlik için yapılan işlemler şunlardır:

Yapılan gözlemler ve yüzyüze görüşmeler sırasında katılımcılarla yakınlık kurularak derinlemesine ve gerçek veri toplanmaya çalışılmıştır. Dış geçerlik için ikinci olarak, öğretmenlerle yapılan görüşmelerin yanı sıra doküman analizi sonuçlarından yararlanılarak araştırmada farklı kaynaklarla verilerin çeşitliliği sağlanarak çalışma grubu geniş tutulmuştur.

Doküman analizinde hayat bilgisi öğretim programı, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan değerlerin tespitinde geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması amacıyla;

Konuyla ilgili çalışmalar incelendikten sonra 2017-2018 Öğretim Programları çerçevesinde hazırlanan ünitelendirilmiş yıllık ders planlarında yer alan ara disiplinler, kişisel nitelikler, uyrılar ve beceriler başlıkları altındaki açıklamalar dikkate alınmıştır. Bunlara ek olarak bütün kazanımların açıklamaları dikkate alınarak ve kazanımların anlamlara neyi ihtiva ettiği araştırılmış, ders ve öğrenci çalışma kitapları satır satır okuma tekniğiyle cümle ve paragraf bağlamında ayrı ayrı ele alındıktan sonra bütün değerlerin yer aldığı bir tablo oluşturulmuştur. Tablo doğrultusunda araştırmacı tarafından farklı günlerde kodlamalar yapıp çıkan sonuçlar farklı zamanlarda doktora derecesine sahip 2 farklı uzmanının görüşüne sunulduktan sonra kodlar frekans tablosu haline getirilmiştir.

BÖLÜM IV.

4. BULGULAR

4.1. Doküman Analizine İlişkin Bulgular

Doküman analizi neticesinde elde edilen verilerin analizinde elde edilen bulgular, araştırma alt amaçları doğrultusunda sırasıyla sunulmuştur.

4.1.1. Hayat Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar, Ders Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Değerler

“Birinci/ikinci/üçüncü sınıf hayat bilgisi öğretim programında yer alan kazanımlar, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan değerler nelerdir?” şeklinde ifade edilmiş olup kazanımlarda, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan değerler sırasıyla sunulmuştur.

Birinci Sınıf Hayat Bilgisi dersi “Okulumuzda Hayat”, “Evimizde Hayat”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemizde Hayat” ve “Doğada Hayat” ünitelerinden oluşmaktadır. Programda ilkokul 1. sınıf düzeyindeki öğrencilerden; okulu, işleyişini, kurallarına tanıma, takip etme ve uyma, okulda ve evde aile bireyleriyle iletişime geçme, temizliğine ve kişisel bakımına dikkat etme, sağlığını korumak için alması gereken önlemleri fark etme, okulda, sokakta, evde, parkta, bahçede, yolda ve yolculukta güvenlik kurallarına uyma; ülkesinin genel özelliklerini tanıma, Atatürk’ün hayatı, dini ve milli bayramlar, yakın çevresinde bulunan hayvanlar ve bitkiler, mevsimler ve özellikleri ile transformasyon gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları beklenmektedir. Kazanımlar, çocukların doğrudan gözlemlenebilir davranışlarının yanında, bilgi, tutumlu olmak, beceri ve değerleri de içeren ifadelerdir. Hayat bilgisi dersi ünitelendirilmiş yıllık planları incelediğimizde kazanım bünyesindeki değerlerin “kazanımlarla ilgili kişisel nitelikler” bölümünde olduğunu görmekteyiz.

2009 programında tüm kazanım ve etkinlik örneği için açıklamalar ayrı ayrı oluşturulmuştur. Bu açıklamalarda her kazanım ve etkinlik örneğinin ilişkilendirileceği kişisel nitelikler, beceriler, ara disiplinler, ders içi, diğer derslerle, Atatürkçülük konuları, uyarılar ve değerlendirme yer almaktadır. 2015 programında ise bazı kazanımlar için açıklamalara yer verilirken bazıları için verilmemiştir. 2015 programının yapısı ve vizyonu

dikkate alındığında çocuğun merkeze alındığı görülebilir. Temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, öz güveni yüksek, çevresi ve kendisiyle barışık, millî ve manevi değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmektir.

2017-2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde değerlerin, temel yaşam becerileri başlığı altında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca birinci sınıfta yer alan bazı kazanımlar ikinci sınıfta, ikinci sınıftaki bazı kazanımlar ise üçüncü sınıfta tekrarlanmıştır. Kazanımların tekrarlanması durumunda konu, içerik, etkinlik ve dersin işlenişinin öğrencinin gelişimi dikkate alınarak öğretmen tarafından düzenlenmesi beklenebilir.

Tablo 4.1. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.1.1.1.	Sınıf içi tanışma etkinliğine katılır.	Kendini analiz etmek, özgüven.
HB.1.1.2	Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.	Duyarlılık, empati, kendini analiz etmek, saygı
HB.1.1.3	Okula geliş ve okuldan gidişlerde güvenlik kurallarına uyar.	Duyarlılık, sabır, sorumluluk
HB.1.1.4.	Sınıfının okul içindeki yerini bulur.	-----
HB.1.1.5.	Sınıf içerisinde bulunan ders araç ve gereçleri ile şeref köşesini tanır.	Vatanseverlik
HB.1.1.6.	Bayrak töreninde nasıl davranması gerektiğini kavrar.	Duyarlılık, saygı, sorumluluk, vatanseverlik
HB.1.1.7.	Okulunun bölümlerini tanır.
HB.1.1.8.	Okul çalışanlarını tanır.
HB.1.1.9.	İhtiyaç duyduğu durumlarda okul çalışanlarından yardım alır.	Dayanışma, yardımseverlik
HB.1.1.10.	Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır.	Temizlik, şiddetsiz hayat, açık fikirli olmak, katılımcılık
HB.1.1.11.	Okul kurallarına uyar.	Kurallara uymak, sorumluluk, duyarlılık, temizlik, saygı kendini kontrol altına almak
HB.1.1.12.	Okulda iletişim kurarken nezaket ifadelerini kullanır.	Empati, hoşgörü, nezaket duyarlılık, ahlak, şiddetsiz hayat, saygı
HB.1.1.13	Okul içi etkinliklerde görev almaya istekli olur.	Sabır, sorumluluk, cesur olmak, meraklı olmak, katılımcılık, saygı, çalışkanlık, dayanışma.
HB.1.1.14.	Okulla ilgili olumlu duygu ve düşünceler geliştirir.	Kendi amaçlarını seçebilmek, hoşgörü, yeniliğe açıklık, meraklı olmak, saygı.
HB.1.1.15.	Kullanacağı ders araç ve gereçlerini seçer.	Sorumluluk, kendi amaçlarını seçebilmek.

İlk tema olan ‘‘Okulumuzda Hayat’’ teması toplamda 15 kazanımdan oluşmaktadır.İlk iki kazanımında kendini analiz etmek değeri kazandırılabilir. HB.1.1.1 ve HB.1.1.2. numaralı ilk iki kazanım öğrencinin kendini analiz etmesi gereken kazanımlardır. Bu kazanımlarda öğrencilerin sınıf içi tanışma etkinliklere katılırken ve kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt edebilmesi için kendini analiz etmeye ihtiyacı olduğu için kendini analiz etmek değerine vurgu yapıldığı söylenebilir.

HB.1.1.1. numaralı kazanım aynı zamanda özgüven değeri ile ilgili olarak da bir kazanım olarak değerlendirilebilir.Tanışma etkinliklerine katılan öğrencilerin kendilerini tanıtmaları, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla tanışmaları için aynı zamanda özgüvene de ihtiyaçları vardır. Bu sebeple bu kazanım özgüven değeri ile ilişkilendirilebilir.

HB.1.1.2. numaralı kazanım duyarlılık, empati ve saygı değerleri ile ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Kendisi ve akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt edeken öğrencilerin fiziksel özellikleri üzerinde de durularak özel gereksinimli bireylerin farkına varılması toplumsal duyarlılık değeriyle, onların kullandığı cihaz ve protezlerin dikkat edilmesi öğrencilerde empati ve saygı değeriyle oluşacağı umulabilir.

HB.1.1.3. numaralı kazanım duyarlılık, sabır, sorumluluk ve kurallara uymak değeri ile ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Servis araçlarında uyulması gereken temel kurallar, yaya geçidi, kaldırım ve yolların kullanımı öğrencilerin kurallara uyma ve sorumluluk değeri kazandırılmasıyla ilişkilendirilebilir. Okula geliş ve gidişlerde trafik kurallarının yanında tanıdığı ve tanımadığı kimselerle nasıl iletişimde bulunacağı, iletişimde bulunurken nelere dikkat etmesi gerektiği toplumsal duyarlılık değeriyle ilişkilendirilebilir. Bu bilinçlerin zaman içerisinde kazanılacağı ve kazandırılılabileceği düşünülürse okula geliş ve okuldan gidişlerin aynı zamanda sabır ve sebatla umulacağı düşünülürse bu kazanımın sabır değeriyle kazanılacağı umulabilir.

HB.1.1.5. numaralı kazanım vatanseverlik ile ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir.Sınıf içerisinde bulunan şeref köşesini tanıırken şeref köşesini oluşturan İstiklal Marşı, Gençliğe Hitabe, Gazi Musatafa Kemal’in portresi ve Türk Bayrağı’nın olması bu kazanımın işlenirken vatanseverlik değerini aktaracağı ve bu değerın öğrencilerde oluşacağı beklenebilir.

Türk bayrağı ve İstiklal Marşı bir miras olarak düşünülürse bu değerlere sahip çıkmak, saygı duymak sorumluluklarımızın farkındalığımız ve vatanseverliğimiz

ölçüsündedir diyebiliriz. Bu sebeple HB.1.1.6. numaralı kazanım kültürel mirasa duyarlılık, saygı, sorumluluk ve vatanseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir.

HB.1.1.9. numaralı kazanımın dayanışma ve yardımlaşma değeriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir.Öğrencinin ihtiyaç duyduğu durumlarda okul çalışanlarından (öğretmen, nöbetçi öğretmen, hizmetli ve idari personel) hangi durumlarda izin ve yardım isteyeceği öğrencilere bu kazanım doğrultusunda dayanışma ve yardımlaşma değerlerinin kazandırılmasıyla oluşabileceği söylenebilir.

HB.1.1.10 numaralı kazanımın temizlik, şiddetsiz hayat, açık fikirli olmak ve katılımcılık değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir.Sınıf içi kuralları belirleme sürecinde sınıf eşyalarını özenli kullanma, sınıfı temiz tutma gibi kuralları belirleme sürecini temizlik değeriyle ilişkilendirebiliriz.İletişimde zamanlamaya dikkat etme ile arkadaşlarına ve arkadaşlarının eşyalarına zarar vermeme gibi kuralları belirleme sürecini şiddetsiz değeriyle ilişkilendirebiliriz. Sınıf içi kuralların öğretmen ve öğrencilerle hep birlikte oluşturulması sürecini ise açık fikirli olma ve katılımcılık değerleriyle ilişkilendirip temizlik, şiddetsiz hayat, açık fikirli olmak ve katılımcılık değerlerinin bu kazanımla oluşabileceği umulabilir.

HB.1.1.11. numaralı kazanımın kurallara uymak, sorumluluk, temizlik, duyarlılık, saygı, kendini kontrol altına almak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Merdiven iniş çıkış kurallarına uyma, pencereden aşağıya sarkmama, kablo ve prizlere dokunmama gibi kuralların kurallara uymak, sorumluluk değerleriyle ilişkilendirebiliriz. Okul eşyalarını özenli kullanma; sınıf, koridor, okul bahçesi, tuvaletler ve yemekhaneyi temiz tutma ve çöp kovasını kullanma kurallarının temizlik, çevreye duyarlılık değeriyle ilişkilendirebiliriz. Gerekli durumlarda sıraya girme kuralını da saygı ve kendini kontrol altına almak değeriyle ilişkilendirebiliriz. Okul kurallarına uyma sürecinin kurallara uymak, sorumluluk, temizlik, saygı, duyarlılık ve kendini kontrol altına almak değerleriyle oluşacağı umulabilir.

HB.1.1.12. numaralı kazanımın empati, nezaket, toplumsal duyarlılık, saygı, şiddetsiz hayat, ahlak ve hoşgörü değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu düşünülebilir. Okulda iletişim kurarken nezaket ifadelerinden “ teşekkür ederim, mehaba, günaydın, iyi günler hoşça kal, lütfen, rica ederim” ifadelerin öğrencilerin öğretmenleri, arkadaşları ve

okul çalışanlarıyla iletişim kurarken kullandığı nezakat ifadelerindedir. Okulda iletişime geçen öğrencilerin bu ifadeleri kullanmaları nezaket, hoşgörü, saygı ve ahlak değerlerini kazandırılacağı umulabilir. Bu değerleri kazanan öğrencilerin aynı zamanda empati değerini de kazanabileceği bu sebeple okullarda şiddetsiz hayatın daha da arttırılabileceği bu kazanım vasıtasıyla oluşabileceği umulabilir.

HB.1.1.13. numaralı kazanımın sabır, saygı, cesur olmak, meraklı olmak, sorumluluk, çalışkanlık, dayanışma, katılımcılık değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Okul içi etkinliklere istekli olan bir öğrencinin cesur olmak ve meraklı olmak değerlerini kazanması umulmaktadır. Okul içi etkinliklere bakıldığına belirli gün ve haftalara katılma, kulüp faaliyetlerinde bulunma, okul meclisi çalışmalarına katılma vb. konuların olduğu ve bu etkinliklere katılmaya istekli olan bir öğrencide katılımcılık, dayanışma, çalışkanlık ve saygı değerinin oluşması öngülmektedir. Bu tür etkinliklerin zaman alması, öğrenciler arasında iletişimlerini mecur bırakması, okul dışı zamanlarda ayrıca çaba istemesi sebebiyle öğrencilerde sorumluluk ve sabır değerlerini de oluşturacağı umulabilir.

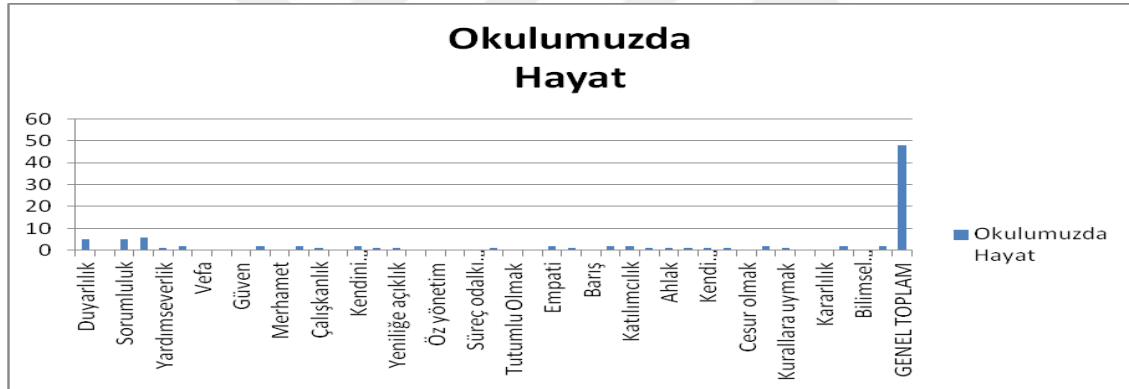
HB.1.1.14. numaralı kazanımın kendi amaçlarını seçebilmek, yeniliğe açıklık, meraklı olmak, hoşgörü ve saygı değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Okulla ilgili olumlu duygu ve düşünceler geliştiren bireylerin aynı zamanda meraklı olan, yeniliğe açık ve kendi amaçlarını seçebilen bireylerin bu değerleri de kazanmaları beklenebilir. Okulun öğrencilerin bireysel yaşamlarına arkadaş edinme, oyun oynama, eğlenme, bilgi edinme vb. kazanımlarını aktarırken öğrencilerin hoşgörü ve saygı değerlerinin de oluşması umulabilir.

HB.11.15. numaralı kazanımın sorumluluk ve kendi amaçlarını seçebilmek değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin ders araç ve gereçlerini seçerken aynı zamanda kullanacağı ders araç ve gereçlerinin doğru ve kullanılması, taşınması vb. hususların kazandırılırken öğrencilere sorumluluk ve kendi amaçlarını seçebilmek değerinin oluşması da umulabilir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Okulumuzda Hayat” ünitesinde 15 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 25 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 48’dir. Bu 48 değer 25 tanesi 8 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 23 değer programda

olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla saygı değeri (6) , sorumluluk değeri (5) ve duyarlılık değeri (5) kazanımda yer almaktadır. Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, bağımsızlık, bilimsellik, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, aile birliğine önem verme, güven, sevgi, merhamet, vefa ve paylaşma değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde temizlik, kendini analiz etmek empati, hoşgörü, şiddetsiz hayat, katılımcılık, meraklı olmak, kurallara uymak, kendi amaçlarını seçebilmek, nezaket, açık fikirli olmak, kendini kontrol altına almak, ahlak, yeniliğe açıklık ve özgüven değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.2. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesini

Tablo 4.3. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.1.2.1.	Aile bireylerini tanıtır.	Kendini analiz etmek, aile birliğine önem verme, saygı.
HB.1.2.2.	Aile hayatının önemini kavrar.	Aile birliğine önem verme, dayanışma, sevgi, saygı, merhamet, barış, hoşgörü.
HB.1.2.3.	Evinin yerini tarif eder.	Güven
HB.1.2.4.	Evde aile bireyleri ile iletişim kurarken nezaket ifadelerini kullanır.	Aile birliğine önem verme, empati, saygı, nezaket
HB.1.2.5.	Evdeki kaynakları verimli bir şekilde kullanır.	Sorumluluk, tutumlu olmak, duyarlılık.
HB.1.2.6.	Gün içerisinde neler yapabileceğini planlar.	Kendini kontrol altına almak, kendini analiz etmek, kendini kanallandırmak, kendi amaçlarını seçebilmek.
HB.1.2.7.	İstek ve ihtiyaçları arasındaki farkı ayırt eder.	Kendini analiz etmek

“Evimizde hayat” birinci sınıf hayat bilgisi dersinin ikinci temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 7 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, aile birliğine önem verme, sorumluluk ve kendini analiz etmek değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.1.2.1 numaralı kazanımın kendini analiz etmek, aile birliğine önem verme ve saygı değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Aile kavramı açıklanırken, anne, baba, dede ve nine gibi kişilerin isimleri üzerinde durulurken her öğrencini aile içindeki yeri ve önemi üzerinde durularak öğrencilere kendi kendilerinin analiz etmeleri üzerine yoğunlaşmaları sağlanabilir. Ailede boşanma, evden ayrılma gibi yaşantıları olan çocukların bulunduğu sınıflarda kazanım işlenirken öğretmen daha duyarlı olabilir ve aile birliğinin önemi üzerine daha çok vurgu yapılarak bu değerlerin oluşması sağlanabilir.

HB.1.2.2. numaralı kazanımın aile birliğine önem verme, dayanışma, sevgi, saygı, merhemet, barış ve hoşgörü değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere aile hayatının önemi üzerine vurgu yapılırken aileyi bir arada tutan değerlere (sevgi, saygı, bağlılık, merhamet, vefa vb.) aile içi işbirliği ve dayanışmanın aile üzerine katkıları üzerinde durularak aile birliğine önem verme ve dayanışma değerlerine vurgu yapılarak bu değerlerin oluşması sağlanabilir.

HB.1.2.3. numaralı kazanım güven değeriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencinin evinin yanında, karşısında, arkasında, sağında ve solunda neler olduğu, ev adresi ve velisinin iletişim bilgilerinin yazılı olduğu bilgilerin yanında buldurması bu bilgileri kimlerle ne kadar paylaşması gerektiği hususlarına vurgu yapılarak güven değerinin kazandırılması amaçlanabilir.

HB.1.2.4. nuralaralı kazanımın aile birliğine önem verme, saygı, nezaket ve empati değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin evde aile bireyleriyle iletişim kurarken duygularını, düşüncelerini ve isteklerini nezaket kuralları çerçevesinde uygun ses tonu, mimik ve kelimelerle yerine getirebilmesi için aileye saygı, nezaket ve empati değerlerinin oluşmasına vurgu yapılarak bu değerlerin kazandırılması umulabilir.

HB.1.2.5. numaralı kazanımın sorumluluk, duyarlılık ve tutumlu olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Evdeki kaynakları verimli bir şekilde kullanmayı planlanması, elektrik, su ve kişisel temizlik malzemelerinin tasarruflu kullanımının üzerine

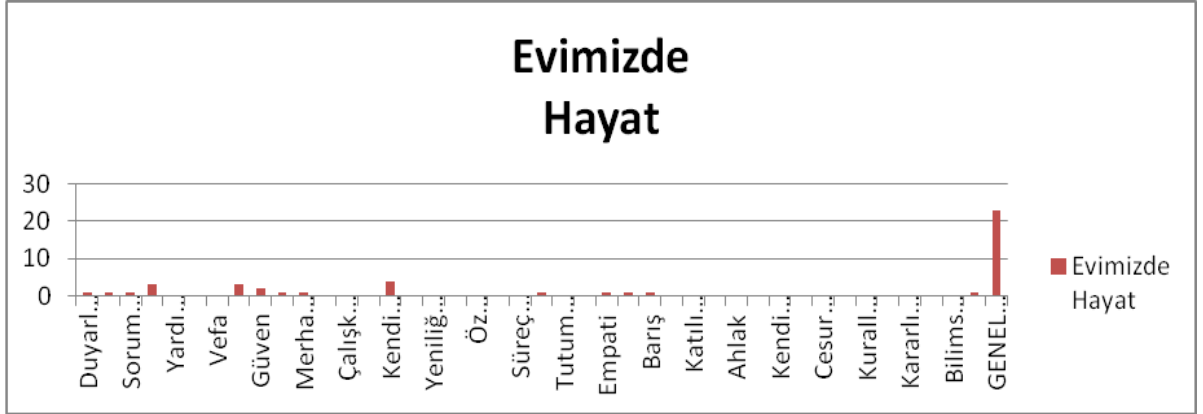
vurgu yapılarak sorumluluk, duyarlılık ve tutumlu olmak değerlerinin kazandırılması ve bu kazanımla bu değerlerin oluşması umulabilir.

HB.1.2.6. numaralı kazanımın kendini analiz etmek, kendi amaçlarını seçebilmek, kendini kontrol altına almak ve kendini kanalize etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Gün içerisinde neler yapabileceğini (oyun oynama, ders çalışma, dinlenme, uyuma, beslenme, ailesi ve arkadaşlarıyla birlikte nitelikli zaman geçirme ve kitle iletişim araçlarını kullanma) planlaması için öğrencinin kendini analiz etmek, kendi amaçlarını seçmek ve kendini kontrol altına almak değerlerini kazanmış olması beklenebilir. Bu doğrultuda bahsi geçen değerlerin bu kazanım vasıtasıyla oluşacağı umulabilir.

HB.1.2.7. numaralı kazanımın kendini analiz etmek değeriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin istek ve ihtiyaçları arasındaki farkı ayırt edebilmesi için öğrencilerin kendilerini analiz etmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda bu kazanımla kendini analiz etmek değerinin oluşması beklenebilir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Evimizde Hayat’’ ünitesinde 7 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 15 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 23’tür. Bu 23 değerın 10 tanesi 8 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 13 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla kendini analiz etmek değeri (4), saygı değeri (3) ve aile birliğine önem verme değeri (3) kazanımda yer almaktadır. Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, paylaşma, sabır, vatanseverlik, vefa ve yardımseverlik değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde kendini kanalize etmek, empati, hoşgörü, kendi amaçlarını seçebilmek, nezaket ve barış değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.4. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.5. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.1.3.1.	Kişisel bakımını düzenli olarak yapar.	Sağlıklı olmaya önem verme, Kendini disiplin altına alma, Tutumlu olmak, temizlik
HB.1.3.2.	Sağlığını korumak için alması gereken önlemleri fark eder.	Sağlıklı olmaya önem verme, sağlıklı beslenmeye önem vermek, sorumluluk, temizlik
HB.1.3.3.	Sağlığı için yararlı yiyecek ve içecekleri seçer.	Sağlıklı olmaya önem verme, sağlıklı beslenmeye önem vermek.
HB.1.3.4.	Gün içerisinde öğünlere uygun ve dengeli beslenir.	Sağlıklı olmaya önem verme, sağlıklı beslenmeye önem, kendini disiplin altına alma.
HB.1.3.5.	Temizlik kurallarına dikkat ederek kendisi için yiyecek hazırlar.	Sağlıklı beslenmeye önem verme, temizlik, kurallara uymak.
HB.1.3.6.	Yemek yerken görgü kurallarına uyar.	Kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, temizlik.
HB.1.3.7.	Kitle iletişim araçlarını kullanırken beden sağlığını korumaya özen gösterir.	Sağlıklı olmaya önem verme, kurallara uymak, kendi amaçlarını seçebilmek, sonuç odaklı olmak, kendini kontrol altına almak.

“Sağlıklı Hayat” birinci sınıf hayat bilgisi dersinin üçüncü temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 7 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, sağlıklı olmaya önem verme, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kurallara uymak ve sorumluluk değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.1.3.1. numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem verme, temizlik, kendini disiplin altına almak, tutumlu olmakla ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin kişisel bakımlarını düzenli olarak yapabilmeleri için el, yüz yıkama, dişlerini tekniğine uygun olarak fırçalama, saç tarama, günlük kıyafetlerini giyme ve özenli

kullanma, kişisel bakımlarının sürekliliğinin sağlanması gerekliliği, kişisel bakımın yapılırken kaynakların verimli kullanılması üzerinde vurgu yapılarak sağlıklı olmaya önem verme, temizlik, kendini disiplin altına alma ve tutumlu olmak değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.3.2. numaralı kazanım sorumluluk, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme ve sağlıklı beslenmeye önem vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin sağlığını korumak için alınması gereken önlemleri fark etmeleri için kişisel temizliği yapma, mevsimine uygun giyinme, meyve ve sebzeleri tüketmeden önce yıkama, spor yapma, bulaşıcı hastalıklardan korunma yolları, akılcı ilaç kullanma, diş hekimine ve doktora gitmenin gerekliliği hususlarına vurgu yapılarak üzerine düşen görevi yapma (sorumluluk), temizlik, sağlıklı olmaya önem vermek ve sağlıklı beslenmeye önem vermek değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.3.3. numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem vermek ve sağlıklı beslenmeye önem vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin sağlıkları için yararlı yiyecek ve içecek seçimi yapabilmeleri için dengeli beslenmeleri için tüketmeleri gereken temel bitkisel ve hayvansal besinlere, dengeli beslenirken yiyecek ayırt etmemelerine, kaynağı belli olmayan gıdalar ile açıkta ve/veya sokakta satılan gıdalar, gazlı içecekler vb. tüketiminin sağlıklarına zararlı olduğu vurgusu yapılarak sağlıklı olmaya önem verme ve sağlıklı beslenmeye önem vermek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.1.3.4 numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem vermek, sağlıklı beslenmeye önem vermek ve kendisini disiplin altına almak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Gün içerisinde öğünlere uygun ve dengeli beslenmesi hedefi doğrultusunda çalışmalar yapılarak sağlıklı olmaya önem verme, sağlıklı beslenmeye önem vermek ve kendini disiplin altına almak değerlerinin oluşması umulabilir.

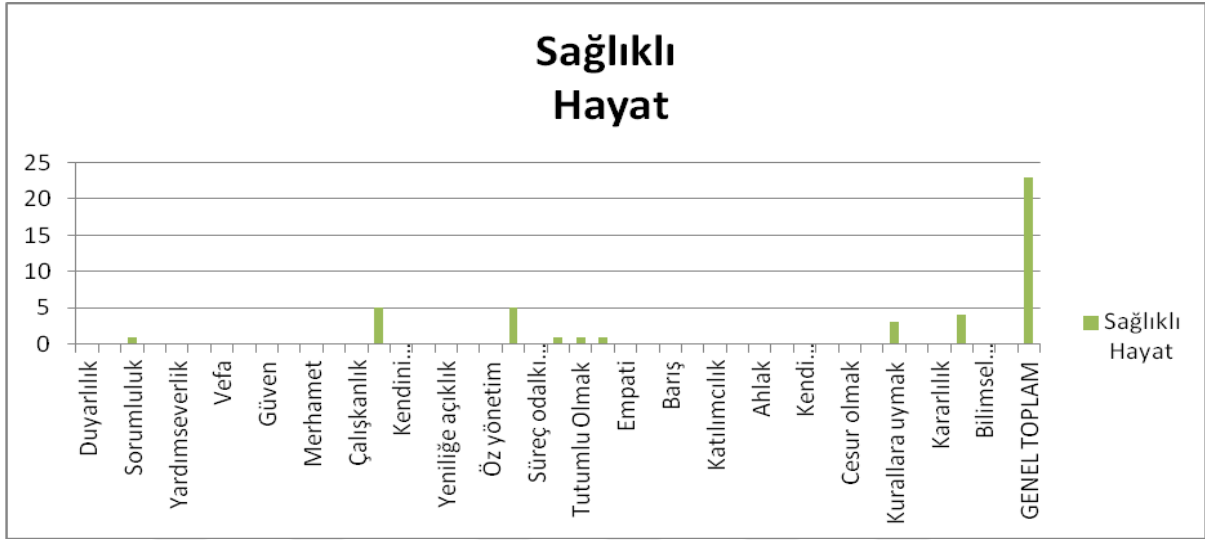
HB.1.3.5. numaralı kazanım temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek ve kurallara uymak değeriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin temizlik kurallarına dikkat ederek kendisi için yiyecek hazırlamaları ayrıca öğrencilerin güvenliği için kesici alet, ocak ve fırın kullanmadan hazırlayabilecekleri yiyecekler üzerinde durularak temizlik ve kurallara uymak değerinin oluşması umulabilir.

HB.1.3.6. numaralı kazanım temizlik, kurallara uymak ve kendini kontrol altına almak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin yemek yerken görgü kurallarına uymaları için okulda ve evde yemeğini yerken temiz bir şekilde üstüne dökmeden yeme, ayakta yemek yememe, ağızda lokma varken konuşmama, peçete kullanama, ihtiyacı kadar yemek yeme, ekmek ve yiyecek israfını önleme konularına vurgu yapılarak temizlik, kurallara uymak ve kendini kontrol altına almak değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.3.7. numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem vermek, kurallara uymak, kendi amaçlarını seçebilmek, sonuç odaklı olmak ve kendini kontrol altına almak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını kullanırken beden sağlıklarını korumaya özen göstermeleri için televizyon, telefon, bilgisayar ve modem gibi kitle iletişim araçlarını bilinçli kullanımının önemi, kitle iletişim araçları kullanırken dikkat edilmesi gereken noktalar ile bu araçların yanlış kullanımın insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri vurgulanarak sağlıklı olmaya önem verme, kurallara uymak, kendi amaçlarını seçebilmek, sonuç odaklı olmak ve kendini kontrol altına almak değerlerinin oluşması umulabilir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Sağlıklı Hayat’’ ünitesinde 7 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 9 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 23’tür. Bu 23 değerın 1 tanesi tek değerden oluşan ve programda olan değerdir. Geriye kalan 22 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla sağlıklı olmaya önem verme değeri (5), sağlıklı beslenmeye önem vermek değeri (5) ve temizlik (5) kazanımda yer almaktadır. Ünitadaki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik, vefa ve yardımseverlik değerlerine hiçbir şekilde rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde sağlıklı olmaya önem vermek, sağlıklı beslenmeye önem vermek, temizlik, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, kendi amaçlarını seçebilmek, tutumlu olmak ve kendini disiplin altına almak değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.6. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.7. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.1.4.1.	Okulda ve evde güvenlik kurallarına uyar.	Sorumluluk , kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, süreç odaklı olmak, sonuç odaklı olmak
HB.1.4.2.	Okula geliş ve okuldan gidişlerde insanların trafikteki davranışlarını gözlemler.	Kurallara uymak, sosyal problem çözmek, öz yönetim.
HB.1.4.3.	Okula geliş ve okuldan gidişlerde trafik kurallarına uyar.	Kurallara uymak, süreç odaklı olma, kendini kontrol altına almak
HB.1.4.4.	Çevresindeki kişilerle iletişim kurarken güvenlik kurallarını uygular.	Saygı, kurallara uyma, kararlılık.
HB.1.4.5.	Acil durumlarda yardım almak için arayacağı kurumların telefon numaralarını bilir.	Sorumluluk, duyarlılık, yardımseverlik.
HB.1.4.6.	Teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanır.	Süreç odaklı olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, yeniliğe açıklık, meraklı olmak, sorumluluk
HB.1.4.7.	Kendisi için güvenli ve güvensiz alanları ayırt eder.	Sonuç odaklı olma, sorumluluk, kendini analiz etmek

“Güvenli Hayat” birinci sınıf hayat bilgisi dersinin dördüncü temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 7 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, sorumluluk ve kurallara uymak değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.1.4.1. numaralı kazanım sorumluluk, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, süreç odaklı olmak ve sonuç odaklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu

söylenbilir. Öğrencilerin evde ve okulda kurallara uymaları için merdivenlerden dikkatli inip çıkma, asansörü doğru kullanma, ıslak zeminde dikkatli yürüme, sınıf içindeki camlı eşyaları (dolap, şeref köşesi, pano vb) dikkatli kullanma, camdan ve balkondan aşağıya sarkmama; elektrikli prizleri, kablolar ve ateşle oynamama, suyu açık bırakmama, temizlik malzemelerini tanıma, dikkatli kullanma ve gaz kaçağı gibi durumlarda ne yapılabileceği gibi hususlara vurgu yapılarak sorumluluk, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, süreç odaklı olmak ve sonuç odaklı olmak değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.4.2. numaralı kazanım kurallara uymak, sosyal problem çözmek ve öz yönetim değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenbilir. Öğrencilerin okula geliş ve okuldan gidişlerde insanların trafikteki davranışlarını gözleme bilincini aşılıp yerleştirmek için trafik kavramından hareketle öğrencilerin, diğer bireylerin trafikte doğru ve yanlış yaptığı davranışlar üzerinde durularak kurallara uymak, sosyal problem çözmek ve öz yönetim değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.4.3 numaralı kazanım kurallara uymak, süreç odaklı olmak, kendini kontrol altına almak ve sorumluluk değeriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenbilir. Öğrencilerin okula geliş ve okuldan gidişlerde trafik kurallarına uymalarını sağlamak için karşıya geçme, yaya kaldırımı olan ve olmayan yerlerde yürüme veya yaya olarak trafikte görünürlükle ilgili önlemleri alma üzerinde durulabilir. Trafik işaret levhaları (dur, geç, yay geçidi, dikkat, okul geçidi, bisiklet giremez gibi çocuğun yaşamıyla doğrudan ilişkili olanlar) ve işaretlerinin olmadığı yerlerde ne yapacağını bilme (alt ve üst geçitler, yaya geçitleri, okul geçitleri, ışıklı trafik işaret cihazlarının ve trafik polislerinin olduğu yerler, duran bir aracın önünden ve arkasından geçmeme vb.) konular ele alınarak ve bu bahsi geçen konular üzerinde vurgu yapılarak öğrencilerde süreç odaklı olmak, kendini kontrol altına almak ve sorumluluk değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.4.4. numaralı kazanım saygı, kurallara uymak ve kararlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenbilir. Öğrencilerin çevrelerindeki kişilerle iletişim kurarken güvenlik kurallarına uymalarını ve uygulamalarını sağlamak için insanlarla iletişim kurarken kişisel haklarını ihlal eden herhangi bir öneriyle karşılaştıklarında etkili reddetme davranışı sergilemeleri üzerinde vurgu yapılarak saygı, kurallara uyma ve kararlılık değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.4.5. numaralı kazanım sorumluluk, duyarlılık ve yardımseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin acil durumlarda yardım almak için arayacakları kurumların telefon numaralarının öğretilmesi için gereksiz ihbarda bulunmanın sakıncaları vurgulanarak itfaiye 110, ambulans 112, polis imdat 155, jandarma 156 ve orman yangını 177 gibi kurumlar ve telefon numaraları ele alınabilir. Bu konulara vurgu yapılarak kazanım bünyesinde yer alan sorumluluk, duyarlılık ve yardımseverlik değerlerinin oluşması umulabilir.

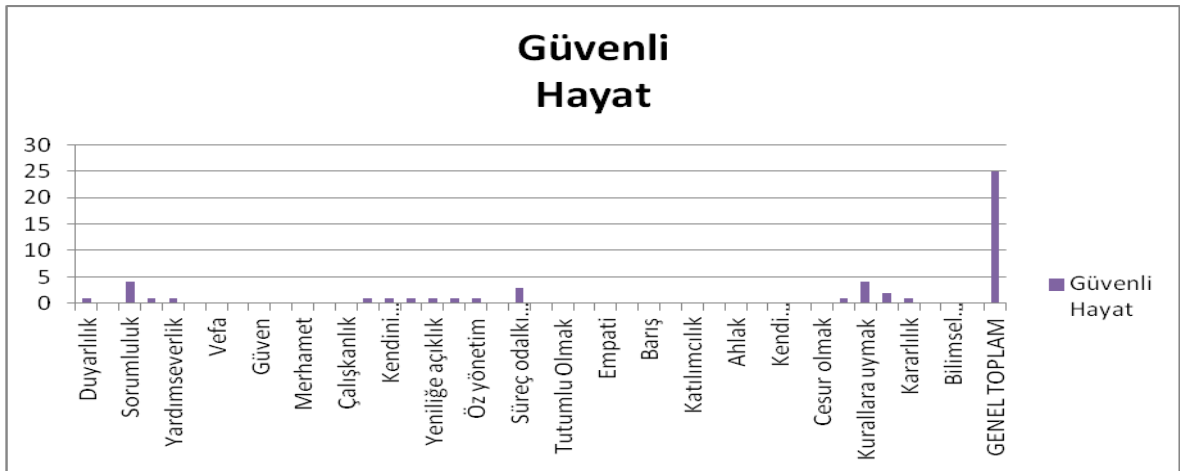
HB.1.4.6. numaralı kazanım süreç odaklı olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, yeniliğe açıklık, meraklı olmak ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanmaları sağlamak için bilgisayar, televizyon, cep telefonu, tablet, oyun konsolu ve elektrikli ev aletleri gibi elektronik araç ve gereçlerin güvenli kullanımı üzerinde durulabilir. İnternet, bilgisayar oyunu ve sosyal medya gibi teknoloji bağımlılığına neden olabilecek durumlar karşısında dikkatli olmaları gerektiği vurgusu da yapılarak süreç odaklı olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, yeniliğe açıklık, meraklı olmak ve sorumluluk değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.1.4.7 numaralı kazanım sonuç odaklı olmak, sorumluluk ve kendini analiz etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin kendileri için güvenli ve güvensiz alanları ayırt edebilmelerini sağlamak ve bu bilinci onlarda yerleştirmek için güvensiz alanlar olarak asansör ve merdiven boşluğu, balkonlar, binaların bodrum katları, inşaat alanları, su kanalları, çukurlar, su birikintileri ve süs havuzları gibi alanlar üzerinde durularak ve bu alanlar üzerinde vurgu yapılarak sonuç odaklı olmak, sorumluluk ve kendini analiz etmek değerlerinin oluşması beklenebilir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Güvenli Hayat” ünitesinde 7 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 16 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 25'tir. Bu 23 değer 7 tanesi 4 değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 18 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla kurallara uymak değeri (4), sorumluluk değeri (4) ve süreç odaklı olmak değeri (3) yer almaktadır. Üniteye kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sevgi,

vatanseverlik ve vefa değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde kurallara uymak, süreç odaklı olmak, sonuç odaklı olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, kendini kontrol altına almak, kendini kanalize etmek, meraklı olmak, yeniliğe açıklık, sosyal problem çözmek, öz yönetim ve kararlılık değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.8. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.9. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.1.5.1.	Yaşadığı yeri bilir.	Meraklı olmak, vefa
HB.1.5.2.	Yakın çevresindeki tarihî doğal ve turistik yerleri fark eder.	Duyarlılık, vefa.
HB.1.5.3.	Ülkemizin genel özelliklerini tanır.	Vatanseverlik.
HB.1.5.4.	Ülkemizde, farklı kültürlerden insanlarla bir arada yaşadığını fark eder.	Duyarlılık, hoşgörü, saygı.
HB.1.5.5.	Atatürk'ün hayatını bilir.	Vatanseverlik, sevgi.
HB.1.5.6 .	Bayram, kutlama ve törenlere katılmaya istekli olur.	Vatanseverlik, duyarlılık

'Ülkemizde Hayat'' birinci sınıf hayat bilgisi dersinin beşinci temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 6 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu vatanseverlik değeriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.1.5.1. numaralı kazanım meraklı olmak ve vefa değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin yaşadıkları yerleri tam manasıyla öğrenmeleri ve bilmeleri için aile büyüklerinden, yaşadıkları yerin (mahalle, köy/ilçe/il) isimleri, yetiştirilen ürünler vb. belirgin özellikler hakkında bilgi edinmeleri istenerek bu konular hakkında bilgiler verilerek veya bu hususlara vurgu yapılarak meraklı olma ve vefa değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.1.5.2. numaralı kazanım duyarlılık ve vefa değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin yakın yerlerdeki ve çevresindeki tarihi, doğal ve turistik yerlerin fark etmeleri sağlanarak ve bu hususlara vurgu yapılarak duyarlılık (kültürel mirasa duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık) ve vefa değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.5.3. numaralı kazanım vatanseverlik değeriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere güzel ülkemizin, cennet vatanımızın genel özelliklerini tanıtırken ülkemizin adı, başkenti, Türk bayrağının şekli ve rengi ile İstiklala Marşı'nın milli marşımız olduğu üzerinde durularak ve vurgu yapılarak vatanseverlik değerinin oluşması beklenebilir.

HB.1.5.4. numaralı kazanım duyarlılık, hoşgörü ve saygı değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere ülkemizde, farklı kültürlerden insanlarla bir arada yaşadığını fark ettirmek için ülkemizde bulunan mültecilere, ülkemizde bulunan farklı etnik yapılar, ülkelerinden zorunlu veya isteğe bağlı göç etmiş kişilere, herkesin aynı olamayacağı ve bu hususların bir zenginlik olduğu gibi hususlara özellikle vurgu yapılarak toplumsal duyarlılık, farklılıklara saygı ve hoşgörü değerlerinin oluşması umulabilir.

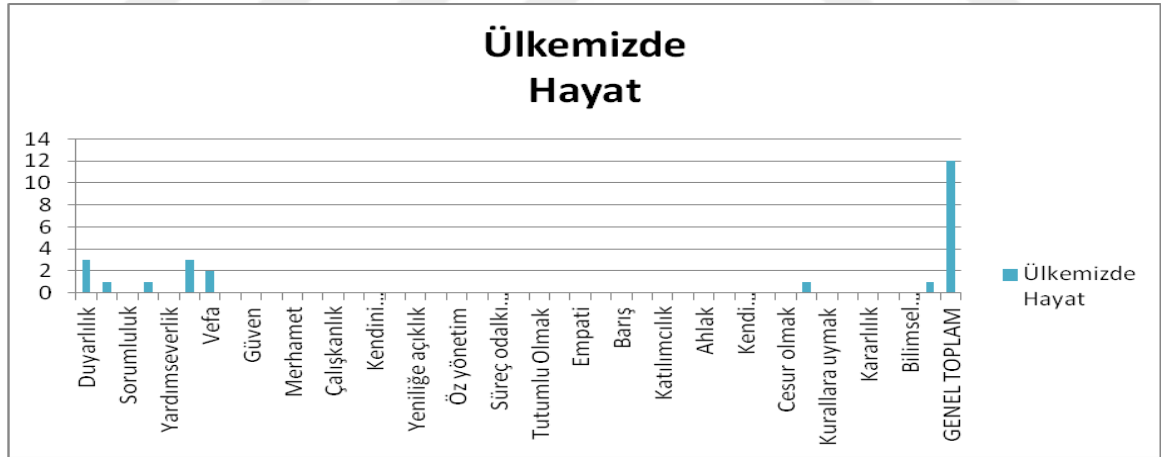
HB.1.5.5. numaralı kazanım vatanseverlik ve sevgi değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere Atatürk'ün hayatını öğrenmeleri, içselleştirmeleri için görsel ve işitsel materyaller kullanılarak Atatürk'ün doğum yeri, anne ve babasının adı, ölüm yeri ve Anıtkabir üzerinde durularak ve milli kültür bilincine vurgu yapılarak vatanseverlik ve sevgi değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.5.6. numaralı kazanım vatanseverlik ve duyarlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere bayram, kutlama ve törenlere katılmaya istekli olmalarını sağlamak ve bu bilinci oluşturmak için milli-dini bayramlar ile bunlar için

yapılan hazırlıklar üzerinde durulabilir. Bayram, kutlama ve törenlerin önemi vurgulanarak vatanseverlik ve kültürel mirasa duyarlılık değerlerinin oluşması umulabilir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Ülkemizde Hayat” ünitesinde 6 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 7 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 12’dir. Bu 12 değer 10 tanesi 5 değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 2 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla duyarlılık değeri (4), vatanseverlik değeri (4) ve vefa değeri (3) yer almaktadır. Üniteye kazananlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak ve hoşgörü değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.10. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Hayat Ünitesi’nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.11. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Doğada Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB1.6.1.	Yakın çevresinde bulunan hayvanları gözlemler.	Duyarlılık, sevgi.
HB.1.6.2.	Yakın çevresinde bulunan bitkileri gözlemler.	Duyarlılık, süreç odaklı olmak, sevgi
HB.1.6.3.	Yakın çevresinde bulunan hayvanları ve bitkileri korumaya özen gösterir.	Duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik, kararlılık.
HB.1.6.4.	Doğayı ve çevresini temiz tutma konusunda duyarlı olur.	Duyarlılık, saygı, temizlik, kurallara uymak, sorumluluk,
HB.1.6.5.	Geri dönüşümü yapılabilecek maddeleri ayırt eder.	Sevgi, duyarlılık.
HB.1.6.6.	Güneş, Ay, Dünya ve yıldızları gözlemler.	Bilimsellik, meraklı olmak
HB.1.6.7.	Mevsimleri ve özelliklerini araştırır.	Süreç odaklı olmak, meraklı olmak
HB.1.6.8.	Mevsime göre doğada meydana gelen değişiklikleri kavrar.	Duyarlılık, süreç odaklı olmak

“Doğada Hayat” birinci sınıf hayat bilgisi dersinin altıncı temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 8 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık), sevgi (doğa sevgisi ve hayvan sevgisi) değeriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.1.6.1 numaralı kazanım duyarlılık ve sevgi değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerde bu değerlerin oluşması için yakın çevrede bulunan hayvanların (balıklar, kuşlar, sürüngenler, böcekler ve evcil hayvanlar vb.) gözlemlenmesi, bu hayvanların nelerle beslendikleri ve nerede barındıkları üzerinde durularak özellikle de yakın çevresinde bulunan hayvanların gözlemlenmesi istenerek doğal çevreye duyarlılık ve hayvan sevgisi değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.1.6.2 numaralı kazanım duyarlılık, süreç odaklı olmak ve sevgi değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerde bu değerlerin oluşması için yakın çevresinde bulunan bahçe bitkileri, yabani bitkiler ve ağaçlar, bitkilerin zaman içinde nasıl değiştiği (bitkilerin büyümesi, yapraklarını dökmesi ve açması, bitkilerin çiçek açması vb.) gibi konular üzerinde durulabilir. Öğrencilerin yakın çevresinde bulunan bitkilerin gözlemlenmesi istenerek ve bu hususa vurgu yapılarak doğal çevreye duyarlılık, süreç odaklı olma ve hayvan sevgisi gibi değerlerin oluşması beklenebilir.

HB.1.6.3. numaralı kazanım duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik ve kararlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin yakın çevresinde bulunan

hayvanları ve bitkileri korumaya sevk ederek, onları korumaya özen göstererek ve bu hususlara ayrıca vurgular yapılarak doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik ve kararlılık değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.6.4.numaralı kazanım duyarlılık, saygı, temizlik, kurallara uymak ve sorumluluk değeriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere doğayı ve çevresini temiz tutmaları konusunda duyarlı olmaları, doğayı ve çevreyi temiz tutumlu olmak için gerekenlerin yapılmasını ve bu konuda çevredekilerin nezaket kuralları çerçevesinde uyarılması üzerinde durularak doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, çevreye saygı, temizlik ve kurallara uymak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.1.6.5. numaralı kazanım sevgi ve duyarlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin geri dönüşümü yapılabilecek maddeleri (plastik, kağıt, pil, bitkisel yağ ve cam vb.) ayırt edebilmelerini sağlamak için özellikle geri dönüşümü yapılabilecek maddeler üzerinde vurgu yapılarak doğa sevgisi ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.1.6.6. numaralı kazanım bilimsellik ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin güneş, ay, dünya ve yıldızları gözlemlemesi istenerek güneş, dünya, ay ve yıldızların şekli, büyüklüğü, içeriği vb. hususlarda da vurgu yapılarak bilimsellik ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

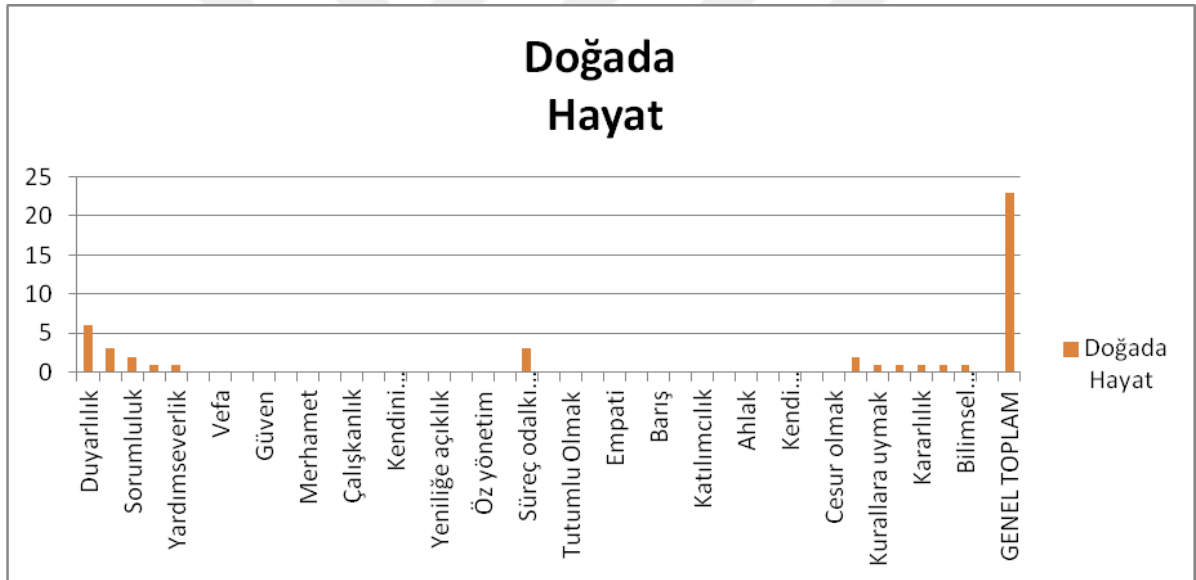
HB.1.6.7. numaralı kazanım süreç odaklı olmak ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere mevsimler, mevsimlerin özellikleri araştırılarak bu kazanım kapsamında süreç odaklı olmak ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.1.6.8. numaralı kazanım duyarlılık, süreç odaklı olma ve sonuç odaklı olma gibi değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere mevsimlere göre doğadaki değişiklikler ile bu değişikliklerin bitkiler, hayvanlar ve insanlar üzerindeki etkilerin neler olduğu üzerinde durularak, mevsimlere göre doğada meydana gelen değişiklikler üzerinde vurgu yapılarak doğal çevreye duyarlılık, süreç odaklı olma ve sonuç odaklı olma değerlerinin oluşması beklenebilir.

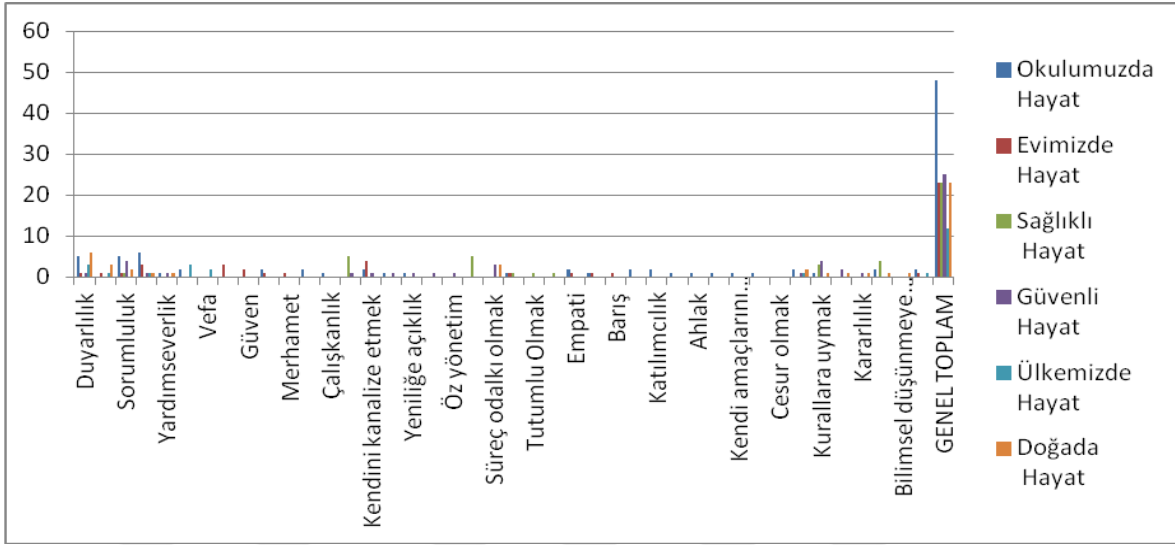
Birinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Doğada Hayat’’ ünitesinde 8 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 12 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu

belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 23'tür. Bu 12 değerın 14 tanesi 6 değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 8 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünölen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla duyarlılık değeri (6), süreç odaklı olmak değeri (3) ve sevgi değeri (3) yer almaktadır. Ünitelerdeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, vatanseverlik ve vefa değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer olmadığı görölmektedir. Ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak, süreç odaklı olmak, kurallara uymak, sonuç odaklı olmak, kararlılık ve temizlik değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.12. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemizde Doğada Ünitesi'nde Yer Alan Listesi

Tablo 4.13. Birinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Yer Alan Değerlerin Genel Görünümü

2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1.,2. ve 3. kitap) ile 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı incelendiğinde, 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ünite isimleri, kazanım sayısı ve ders saati (Tablo 4.60.'ta belirtilmiştir) gibi hususların farklılaştığı tespit edilmiştir. 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı incelendiğinde “Okulumuzda Hayat” ünitesi 11 kazanım ve 30 ders saati, “Evimizde Hayat” ünitesi 9 kazanım 28 ders saati, “Sağlıklı Hayat” ünitesi 7 kazanım 22 ders saati , “Güvenli Hayat” ünitesi 6 kazanım ve 20 ders saati , “Ülkemizde Hayat” ünitesi 8 kazanım ve 20 ders saati son olarak “Doğada Hayat” ünitesi 9 kazanım ve 24 ders saatinden oluştuğu tespit edilmiştir. 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı incelendiğinde ise “Ben ve Okulum” ünitesi 11 kazanım 24 ders saati, “Ailem ve Evim” ünitesi 6 kazanım 22 ders saati, “Sağlıklı Hayat” ünitesi 7 kazanım 28 ders saati, “Güvenli Hayat” ünitesi 8 kazanım 28 ders saati, “Ülkemi Seviyorum” ünitesi 6 kazanım 20 ders saati ve son olarak “Doğa ve Çevre” ünitesi 10 kazanım 24 ders saatinden oluştuğu tespit edilmiştir.

2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1,2. ve 3. kitap) ve 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı ünite isimlerinin bazılarının isminin farklı olduğu, kazanım sayısı ve ders saatlerinin farklı olduğu aşağıdaki Tablo 4.14.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.14. 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1,2. ve 3. Kitap) ve 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı Ünite İsimlerinin Bazılarının İsmi'nin Farklı Olduğu, Kazanım Sayısı Ve Ders Saatlerinin Farklı Olduğunu Belirten Tablo

2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı Ve 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları
Okulumuzda Hayat ünitesi 11 kazanım ve 30 ders Saat	Ben ve Okulum ünitesi 11 kazanım 24 saat
Evimizde Hayat ünitesi 9 kazanım 28 ders saat	Ailem ve Evim ünitesi 6 kazanım 20 saat
Sağlıklı Hayat ünitesi 7 kazanım 22 ders saat	Sağlıklı Hayat ünitesi 7 kazanım 28 saat
Güvenli Hayat ünitesi 6 kazanım ve 20 ders saat	Güvenli Hayat ünitesi 8 kazanım 28 saat
Ülkemizde Hayat ünitesi 8 kazanım ve 20 ders saat	Ülkemi Seviyorum ünitesi 6 kazanım 20 saat
Doğada Hayat ünitesi 9 kazanım ve 24 ders saat	Doğa ve Çevre ünitesi 10 kazanım 24 saat
Toplamda 6 ünite 50 kazanım 144 saat.	Toplamda 6 ünite 48 kazanım 144 saat.

Programda İlkokul 2. sınıf düzeyindeki öğrencilerden; okulun yakın çevresini tanıma, sınıfla ilgili karar alma süreçlerine katılma, arkadaşlarıyla yardımlaşma ve grup etkinliklerine katılma, bilinçli para harcama, evinin adresini tarif etme, akrabalarını tanıma, aile içi iş birliği ve dayanışma, dengeli beslenme, sağlıklı büyüme ve gelişme için yapılması gerekenler, yolculuk yaparken güvenlik kurallarına uyma, yakın çevresindeki kültürel miras öğeleri, Türk bayrağı ve İstiklâl Marşı, Atatürk' ün çocukluğu, bitki ve hayvan yetiştirme, doğa olayları ve doğal afetlere karşı alınabilecek önlemler gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları beklenmektedir.

Tablo 4.15. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ben ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.2.1.1.	Kendini farklı özellikleriyle tanıtır.	Özsaygı, saygı, kendini analiz etmek
HB.2.1.2.	Bireysel farklılıklara saygı duyar.	Saygı
HB.2.1.3.	Okulun yakın çevresini tanıtır.
HB.2.1.4.	Sınıfla ilgili konularda karar alma süreçlerine katılır.	Cesur olmak, katılımcılık, uzlaşma
HB.2.1.5.	Kaynakları ve eşyaları özenli kullanır.	Tutumlu olmak, sorumluluk
HB.2.1.6.	Sınıf ve okul içi çalışmalarda arkadaşlarıyla yardımlaşır.	Yardımsızlık
HB.2.1.7.	İhtiyaçlarını, isteklerini, duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını nezaket kuralları içerisinde açık bir şekilde ifade eder.	Nezaket, kendini analiz etmek
HB.2.1.8.	Rutin bir günde neleri, hangi zaman diliminde yaptığını açıklar.	Süreç odaklı olmak
HB.2.1.9.	Sınıfta ve okulda grupla yapılan etkinliklere katılır ve kurallara uyar.	Kurallara uymak, işbirliği, birlik, katılımcılık
HB.2.1.10.	Sınıfta ve okulda arkadaşlarıyla oyun oynarken kurallara uyar.	Kurallara uymak
HB.2.1.11.	Parasını ihtiyaçları doğrultusunda bilinçli bir şekilde harcar.	Tutumlu olmak

'Ben ve Okulum'' ikinci sınıf hayat bilgisi dersinin birinci temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 10 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, kendini analiz etmek, sorumluluk ve kurallara uymak değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.2.1.1. numaralı kazanım öz saygı, saygı ve kendini analiz etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrenilerin fiziksel özellikleri, hoşlandıkları, yapabildikleri ve yapmak istedikleri üzerinde vurgu yapılarak bu değerlerin oluşması umulabilir.

HB.2.1.2. numaralı kazanım saygı değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin fiziksel ve zihinsel engellilik, ilgi ve yetenekleri gibi bireysel farklılıkları ele alınabilir. Ayrıca farklı özelliklere sahip bireyleri olduğu gibi kabul etme, onların kullandığı cihazlara dikkat etme gibi unsurlar üzerinde vurgu yapılarak farklılıklara saygı değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.4. numaralı kazanım cesur olmak, katılımcılık ve uzlaşma değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin farklı görüş ve çözümler çerçevesinde sınıf içi etkinliklerin belirlenmesi ve planlanması, sınıf kurallarını belirleme, pano

hazırlama ve sınıfın süslenmesi gibi konular üzerinde durulabilir. Ayrıca kararlara katılma konusunda nasıl bir iletişim dili kullanılacağı ve birlikte çalışmanın temel kuralları üzerinde de vurgu yapılarak cesur olmak, katılımcılık ve uzlaşma değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.5. numaralı kazanım tutumlu olmak ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde elektrik, su ve temizlik malzemelerinin, çeşitli eşyaların, ders araç ve gereçlerinin kullanımında tasarrufa özen gösterilmesi gibi konular üzerinde durularak ve bu hususlara vurgu yapılarak tutumlu olmak ve sorumluluk değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.6. numaralı kazanım yardımseverlik değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşma, adil davranma, dürüstlük ve güven çerçevesinde sınıf, okul içi, okul dışı vb. yerlerde yardımlaşmaları üzerinde vurgu yapılarak yardımseverlik değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.7. numaralı kazanım nezaket ve kendini analiz etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilerin ihtiyaçlarını, isteklerini, olaylar karşısında duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını çekingenlik göstermeden açık ve anlaşılır bir dil ile ifade edebilme becerisini geliştirmek için etkinlikler yapılarak ve bu konulara vurgu yapılarak nezaket ve kendini analiz etmek değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.8. numaralı kazanım süreç odaklı olmak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin bir gün içinde neler yaptığını zaman ile ilişkilendirerek ifade etmesinin sağlanması, zamanı kullanma ve planlama becerisinin geliştirilmesi üzerinde durularak ve vurgu yapılarak süreç odaklı olmak değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.9. numaralı kazanım kurallara uymak, iş birliği, birlik ve katılımcılık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin belirli gün ve haftalara katılma, kulüp faaliyetlerinde bulunma, okul meclisi çalışmalarına katılma, sınıf ve okul müsabakalarına katılma, gezi gibi etkinliklere katılma hususlarına vurgu yapılarak kurallara uymak, iş birliği, birlik ve katılımcılık değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.10. numaralı kazanım kurallara uymak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin oyun oynarken arkadaşlarına karşı uygun dil kullanma, onlara zarar vermeme, oyunu kazanma veya kaybetmenin doğal bir durum olması gibi

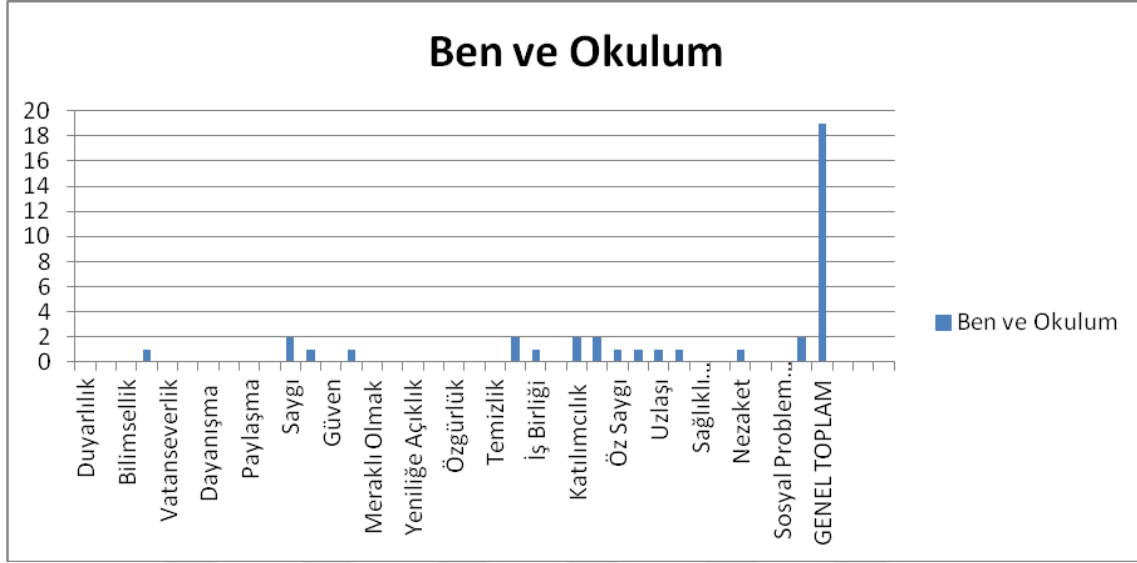
konular üzerinde durulabilir. Ayrıca oyun oynarken kazanmak ve kaybetmenin doğal bir sonuç olduğu, oyunun kuralları çerçevesinde oynanması gerektiği hususlarına vurgu yapılarak kurallara uymak değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.1.11. numaralı kazanım tutumlu olmak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin İstek ve ihtiyaç kavramlarından hareketle paranın tutumlu kullanımı üzerinde durularak ve bu hususlara vurgu yapılarak tutumlu olmak değerinin oluşması umulabilir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Ben ve Okulum’’ ünitesinde 11 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 14 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 19’dur. Bu 19 değer 4 tanesi 3 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 15 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla saygı değeri (2) , katılımcılık değeri (2) , tutumlu olmak değeri (2), kendini analiz etmek değeri (2) ve kurallara uymak değeri (2) yer almaktadır.

Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, dayanışma, çalışkanlık, duyarlılık, doğruluk, merhamet, dürüstlük, estetik, güven, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sevgi, vatanseverlik ve vefa değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde öz saygı, cesur olmak, katılımcılık, uzlaşma, tutumlu olmak, başkalarına nazik olmak, kendini analiz etmek, süreç odaklı olmak, sonuç odaklı olmak, kurallara uymak, işbirliği ve birlik değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.16. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ben Ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.17. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ailem be Evim Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.2.2.1.	Yaşadığı evin adresini bilir.	Güven
HB.2.2.2	Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.	Açık fikirli olmak
HB.2.2.3.	Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.	Temizlik, sorumluluk
HB.2.2.4.	Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.	Tutumlu olmak
HB.2.2.5.	Yakın akrabalarını tanıtır.	Vefa, aile birliğine önem verme
HB.2.2.6.	Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir.	Yardımselik, dayanışma, işbirliği

”Ailem ve Evim ” ikinci sınıf hayat bilgisi dersinin ikinci temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 6 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların güven, açık fikirli olmak, temizlik, sorumluluk, tutumlu olmak, vefa, aile birliğine önem verme, yardımselik, dayanışma ve iş birliği değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.2.2.1. numaralı kazanımın güven değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin köy, kasaba, şehir, mahalle, sokak, numara gibi adres bilgilerini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilmesi ve tanımadığı kişilerle paylaşmaması üzerinde durularak güven değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.2.2. numaralı kazanım açık fikirli olmak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin evde yapmaktan, sorumluluk almaktan, severek, isteyerek yaptığı ve yapmak istediği işler üzerinde vurgu yapılarak açık fikirli olmak değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.2.3. numaralı kazanım temizlik ve sorumluluk değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin giysilerini, çalışma masasını, oyuncaklarını temiz ve düzenli tutma, kişisel olarak kullandığı odasının da temiz tutulması gerektiği üzerinde durulabilir. Kişisel bakımın sürekliliğinin sağlanması gerektiği üzerinde de durularak aynı zamanda kaynakların verimli ve bilinçli kullanılması üzerinde vurgu yapılarak temizlik ve sorumluluk değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.2.4. numaralı kazanım tutumlu olmak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin evdeki kaynakların bilinçli tüketilmesi ve kullanılması üzerinde durulur. Evdeki kaynakları kullanırken dikkat etmesi gereken noktalar üzerinde durulduğu gibi bu kaynakların yanlış ve bilinçsiz kullanımının doğuracağı sonuçlara da vurgu yapılarak tutumlu olmak değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.2.5. numaralı kazanım vefa ve aile birliğine önem verme değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere yakın akraba kavramı açıklanarak teyze, dayı, yenge, amca, hala, nine, dede vb. kişilerin isimleri ve bu isimlerin belirgin özellikleri üzerinde durulabilir. Boşanma, evden ayrılma ve ölüm gibi nedenlerle ebeveynlerin ayrıldığı ailelerin çocuklarının bulunduğu sınıflarda daha da özenli davranılarak ve bahsi geçen konulara vurgu yapılarak vefa ve aile birliğine önem verme değerlerinin oluşması umulabilir.

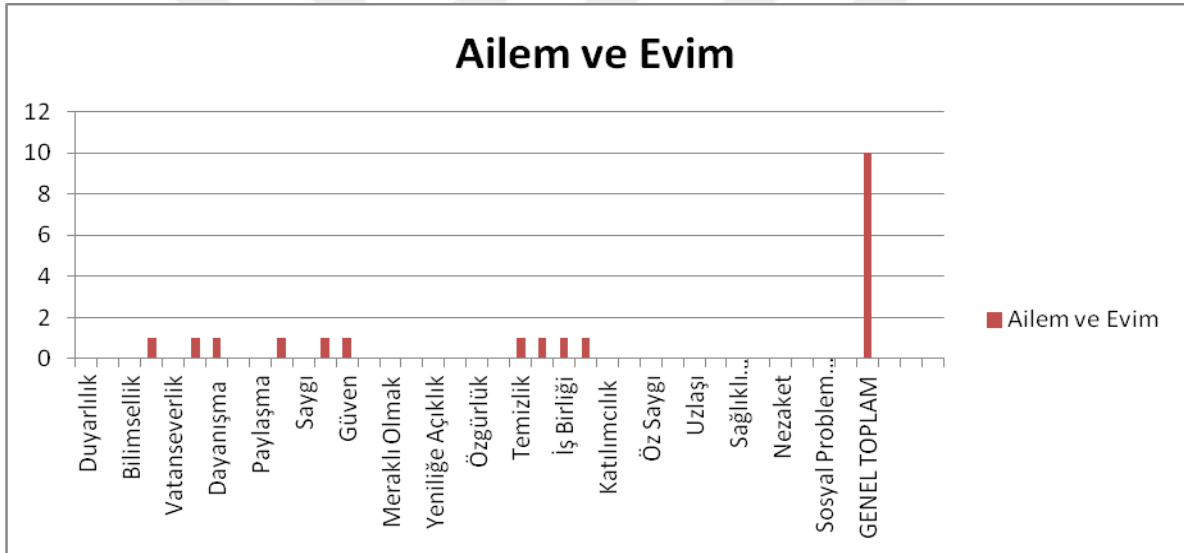
HB.2.2.6. numaralı kazanım yardımlaşma, dayanışma ve iş birliği değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımseverlik ile aile içi iş birliği üzerinde vurgu yapılarak yardımseverlik, dayanışma ve iş birliği değerlerinin oluşması umulabilir.

İkinci Sınıf Hayat Bilgisi dersi ‘Ailem ve Evim’ ünitesinde 6 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 10 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 10’dur. Bu 10 değer 6 tanesi 6 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 4 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda sadece tutumlu

olmak değeri (1), sorumluluk değeri (1), yardımseverlik değeri (1), iş birliği değeri (1), güven değeri (1), aile birliğine önem verme değeri (1), dayanışma değeri (1), açık fikirli olmak değeri (1), ve temizlik değeri (1) kazanımda yer almaktadır.

Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı ve sevgi değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde tutumlu olmak, iş birliği, açık fikirli olmak ve temizlik değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.18. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ailem Ve Evim Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.19. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.2.3.1	Dengeli beslenme için vücudun ihtiyaç duyduğu besin maddelerini tanır.	Sağlıklı beslenmeye önem vermek, sağlıklı olmaya önem vermek
HB.2.3.2	Dengeli beslenmeyi dikkate alarak kendisi için yemek hazırlar.	Sağlıklı olmaya önem vermek, sorumluluk.
HB.2.3.3	Yemek yerken görgü kurallarına uyar.	Temizlik, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak
HB.2.3.4.	Sağlıklı büyüme ve gelişme ile kişisel bakım, spor, uyku ve beslenme arasındaki ilişkiyi fark eder.	Sağlıklı olmaya önem vermek, sağlıklı beslenmeye önem vermek
HB.2.3.5	Sağlığını korumak için yaşadığı evi ve çevreyi temiz tutar.	Duyarlılık, sağlıklı olmaya önem vermek
HB.2.3.6.	Sağlıkla ilgili hizmet veren kurumları ve meslekleri tanır.	Yeniliğe açıklık, meraklı olmak
HB.2.3.7.	Kendisinin ve toplumun sağlığını korumak için ortak kullanım alanlarında temizlik ve hijyen kurallarına dikkat eder.	Duyarlılık, sağlıklı olmaya önem vermek, temizlik

“Sağlıklı Hayat” ikinci sınıf hayat bilgisi dersinin üçüncü temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 7 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu sağlıklı beslenmeye önem vermek, duyarlılık ve sağlıklı olmaya önem vermek değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.2.3.1. numaralı kazanım sağlıklı beslenmeye önem vermek ve sağlıklı olmaya önem vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere yumurta, peynir, et, süt, ekmek, su, meyve ve sebze gibi örnekler üzerinden konu açıklanarak dengeli ve düzenli beslenerek vücudun ihtiyaç duyduğu besin maddeleri üzerinde vurgu yapılarak sağlıklı beslenmeye önem vermek ve sağlıklı olmaya önem vermek değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.3.2. numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem vermek ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere kesici alet, ocak ve fırın kullanmadan hazırlayabileceği yiyecekler üzerinde durularak dengeli ve sağlıklı beslenme yapabilmek için kendisi için yiyecek hazırlama üzerinde vurgu yapılarak kesici alet, ocak ve fırın kullanmadan hazırlayabileceği yiyecekler üzerinde durularak sağlıklı olmaya önem verme ve sorumluluk değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.3.3. numaralı kazanım temizlik, kurallara uymak ve kendini kontrol altına almak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin yemeğini

temiz bir şekilde üstüne dökmeden yeme, ayakta yemek yememe, ağızda lokma varken konuşmama, peçete kullanma gibi unsurlar üzerinde durulabilir. Ayrıyeten öğrencilere ihtiyacı kadar yemek yeme ve yiyecek israf etmeme, yiyecek israfını önleme konuları üzerinde de vurgu yapılarak temizlik, kurallara uymak ve kendini kontrol altına almak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.3.4. numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem vermek ve sağlıklı beslenmeye önem vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere sağlıklı büyüme ve gelişme için kişisel bakımın düzenli ve bilinçli yapılması, spor, uyku ve beslenmenin yeterli, düzenli ve dengeli yapılması hususlarında yapılması üzerine dikkat çekilerek sağlıklı olmaya önem vermek ve sağlıklı beslenmeye önem vermek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.3.5. numaralı kazanım duyarlılık ve sağlıklı olmaya önem vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere sağlığını korumak için yaşadığı evin ve çevrenin temiz tutulması gerektiği, yaşadığı çevre ve evin temiz tutulmaması durumunda hangi sağlık problemleriyle karşılaşabilecekleri hususuna dikkat çekilerek duyarlılık ve sağlıklı olmaya önem vermek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.3.6. numaralı kazanım yeniliğe açıklık ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirebiliriz. Öğrencilere hastane, toplum sağlığı merkezi, sağlık ocağı, eczane gibi kurumlar; doktorluk, hemşirelik, eczacılık ve diş hekimliği gibi meslekler üzerinde durularak yeniliğe açıklık ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

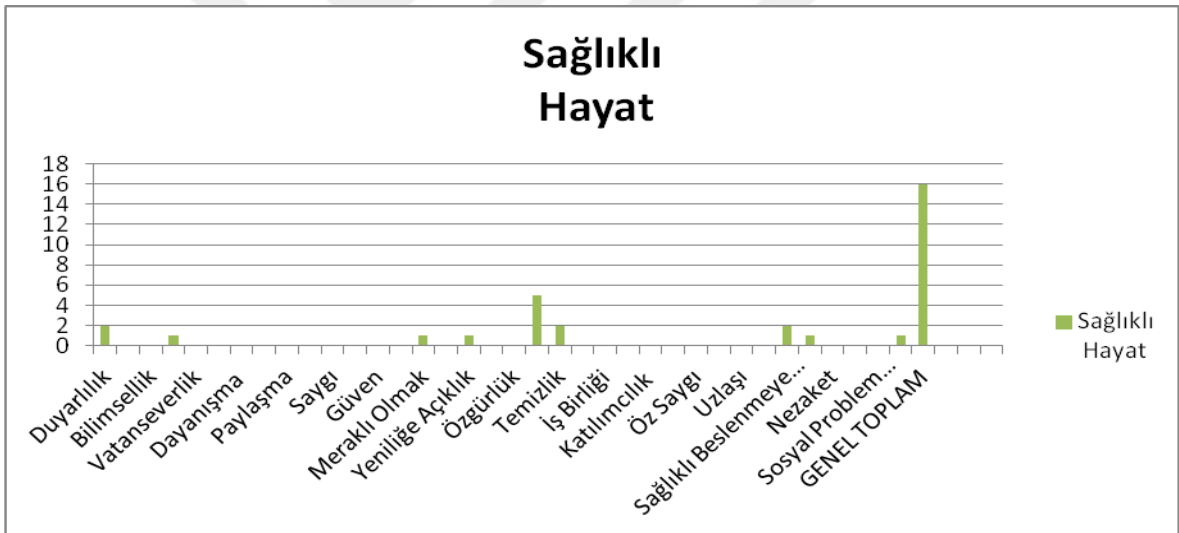
HB.2.3.7. numaralı kazanım temizlik, duyarlılık ve sağlıklı olmaya önem vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere yaşadığı çevrenin, ortak kullanım alanlarının, kişi ve toplumun sağlığının korunması için temiz ve hijyen içinde olması gerektiği bu sebeple temizlik ve hijyen kurallarına dikkat edilmesi gerektiği hususlarına vurgu yapılarak temizlik, duyarlılık ve sağlıklı olmaya önem vermek değerlerinin oluşması umulabilir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘Sağlıklı Hayat’ ünitesinde 7 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 10 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 16’dır. Bu 16 değer 3 tanesi 2 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 13 değer programda

olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla sağlıklı olmaya önem vermek değeri (5) ve duyarlılık değeri (2) kazanımda yer almaktadır.

Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik ve vefa değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde sağlıklı olmaya önem vermek, temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, yeniliğe açıklık ve meraklı olmak değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.20. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.21. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.2.4.1.	Yaya olarak trafik kurallarına uyar.	Kurallara uymak
HB.2.4.2.	Ulaşım araçları ile yolculuk ederken kurallara uyar.	Kurallara uymak
HB.2.4.3.	Tanıdığı veya tanımadığı kişilerle iletişim kurarken nelere dikkat etmesi gerektiğini bilir.	Nezaket, güven
HB.2.4.4.	Oyun oynamak için güvenli alanları seçer ve oyun araçlarını güvenli kullanır.	Kendi amaçlarını seçebilmek, sorumluluk, kurallara uymak.
HB.2.4.5	Teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanır.	Kurallara uymak, sorumluluk.
HB.2.4.6.	Acil durumlarda yardım alabileceği kurumların yanı sıra, yakın çevresindeki kişilerin hangilerinden yardım alacağını bilir.	Yardımseverlik, sosyal problem çözüme, sorumluluk
HB.2.4.7.	İlaç kullanımı ile ilgili nelere dikkat edeceğini bilir.	Sorumluluk, kurallara uymak.
HB.2.4.8.	Herhangi bir sağlık problemi, alerjik durumu, sürekli kullandığı ilaç vb. varsa bunları yazılı olarak yanında bulundurması gerektiğini bilir.	Sorumluluk, kendini kontrol altına almak, sağlıklı olmaya önem vermek

“Güvenli Hayat” ikinci sınıf hayat bilgisi dersinin dördüncü temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 8 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu kurallara uymak ve sorumluluk değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.2.4.1 numaralı kazanım kurallara uymak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir.

Karşıdan karşıya geçme, yaya kaldırımı olan ve olmayan yerlerde yürüme, yaya olarak trafikte görünürlükle ilgili önlemleri alma üzerinde durularak öğrencilerde kurallara uymak değerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.4.2 numaralı kazanım kurallara uymak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir.

Özel araçlar, toplu taşıma araçları ve okul servisi gibi araçlarda güvenlik açısından zorunlu olan kurallar üzerinde durularak ve vurgu yapılarak öğrencilerde kurallara uymak değerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.4.3 numaralı kazanım nezaket ve güven değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere gerçek yaşam ve sanal ortamdaki iletişimden hareketle konu izah edilerek insanlarla iletişim kurarken kişisel haklarını ihlal eden herhangi bir

öneriyle karşılaştıklarında etkili savunma, reddetme davranışı sergilenmesi, kişisel haklarını ihlal etmeden iletişim kuran insanlara sevgi, saygı ve anlayış çerçevesinde nazikçe davranış sergilemeleri hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde nezaket ve güven değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.4.4. numaralı kazanım kendi amaçlarını seçebilmek, kurallara uymak ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde seçili alanlarda bulunan oyun araçlarının güvenli kullanımının yanı sıra bisiklet, kaykay, paten, kızak vb. araçları kullanırken kask takma, uygun kıyafetler giyme ve hız yapmama gibi konular üzerinde durularak kendi amaçlarını seçebilmek, kurallara uymak ve sorumluluk değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.4.5. numaralı kazanım kurallara uymak ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde bilgisayar, televizyon, cep telefonu, tablet ve oyun konsolu gibi elektronik araçların güvenli şekilde kullanılması üzerinde durulabilir. Ayrıca elektrik süpürgesi, çamaşır makinesi, fırın, ocak gibi elektrikli ev aletleri ile ateş ve ateşli her türlü araç ve gereci yetişkinler olmadan kullanmanın tehlikeleri üzerinde vurgu yapılarak, teknolojik ürünlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusuna dikkat çekilerek kurallara uymak ve sorumluluk değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.4.6. numaralı kazanım yardımseverlik, sosyal problem çözmek ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Gereksiz ihbarda bulunmanın sakıncaları vurgulanarak itfaiye 110, ambulans 112, polis imdat 155 ve jandarma 156; aile, kadın, çocuk, özürlü ve sosyal hizmet danışma hattı alo 183 kurum ve telefon numaraları ele alınabilir. Ayrıca aile ve yakın çevrenin de adres bilgisi ve iletişim numarasını bilmenin üzerine dikkat çekilerek yardımseverlik, sosyal problem çözmek ve sorumluluk değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.4.7 numaralı kazanım sorumluluk ve kurallara uymak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde reçetesiz ilaç kullanılmaması ve ilaçların yetişkin kontrolünde kullanılması gerekliliği üzerinde durularak sorumluluk ve kurallara uymak değerlerinin oluşması beklenebilir.

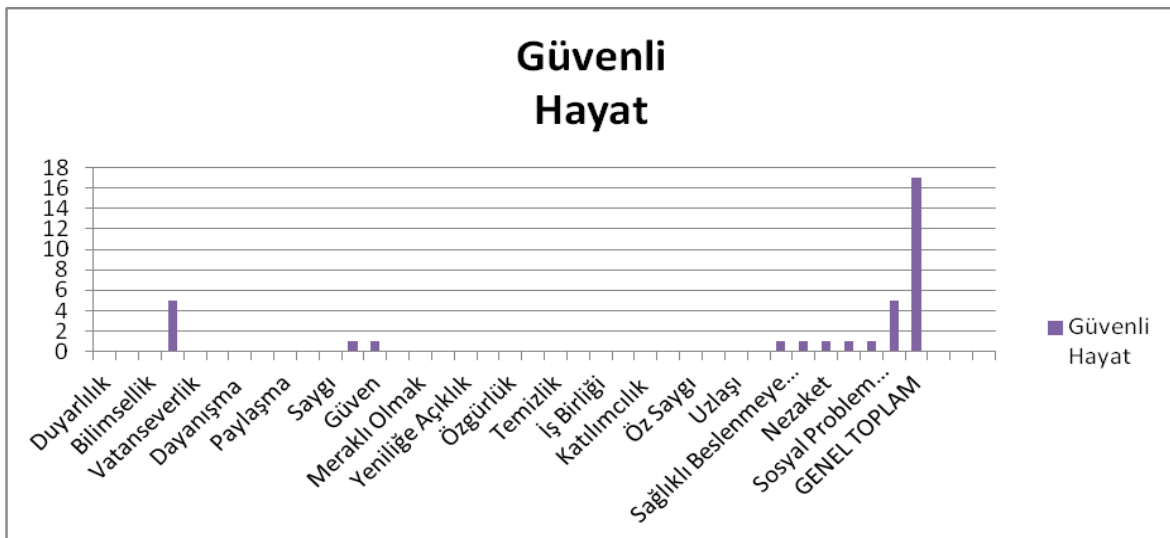
HB.2.4.8 numaralı kazanım sorumluluk, kendin kontrol altına almak ve sağlıklı olmaya önem vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Sağlık problemi yaşayan bireylerin, alerjik vaka yaşayan, kronik alerjik olan kişilerin ve sürekli

ilaç kullanmak zorunda olanların öncelikle ilaçlarını ve bunları yazılı olarak bulundurma gerektiği gibi bu durumlardan yakın çevresinde yaşayan arkadaş, eş ve dostuna bilgi vermesi gerektiği gibi hususların üzerinde durularak öğrencilerde sorumluluk, kendin kontrol altına almak ve sağlıklı olmaya önem vermek değerlerinin oluşması beklenebilir.

İkinci Sınıf Hayat Bilgisi dersi ‘Güvenli Hayat’ ünitesinde 8 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 9 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 17’dir. Bu 17 değer 7 tanesi 3 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 10 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla sorumluluk değeri (5) kurallara uymak değeri (5) kazanımda yer almaktadır.

Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik ve vefa değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde sağlıklı olmaya önem vermek, temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kendini kontrol altına almak, nezaket, kendi amaçlarını seçebilmek ve sosyal problem çözmek değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.22. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Güvenli Hayat Ünitesi’nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.23. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.2.5.1.	Yakın çevresindeki kültürel miras öğelerine örnekler verir.	Duyarlılık, vatanseverlik
HB.2.5.2.	Yakın çevresinde yapılan üretim faaliyetlerini gözlemler.	Yeniliğe açıklık, meraklı olmak
HB.2.5.3.	Harita ve küre üzerinde Türkiye'nin yerini gösterir	Analiz etme
HB.2.5.4.	Türk bayrağının ve İstiklal Marşı'nın vatanını ve milletini temsil ettiğini fark eder.	Vatanseverlik, özgürlük, bağımsızlık
HB.2.5.5	Milli bayramlar ile Atatürk İlişisini açıklar.	Vatanseverlik
HB.2.5.6.	Dini bayramlar ile ilgili etkinliklere katılır.	Vatanseverlik, duyarlılık
HB.2.5.7.	Dini bayramların paylaşım ve dayanışma için özel günler olduğunu fark eder.	Vefa, paylaşma, vatanseverlik, paylaşma

'Ülkemi Seviyorum'' ikinci sınıf hayat bilgisi dersinin beşinci temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 7 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, vatanseverlik ve duyarlılık değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.2.5.1. numaralı kazanım duyarlılık ve vatanseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Gelenek ve görenekler, yemek, giyim-kuşam, müzik, folklor ve yöresel oyunlar gibi konulardan örnekler üzerinde durularak öğrencilerde duyarlılık ve vatanseverlik değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.5.2. numaralı kazanım yeniliğe açıklık ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Sanayi, tarım ve hayvancılık gibi iş kollarından hareketle konu açıklanabilir. Öğrencilere yakın çevresinde yapılan üretim faaliyetlerini gözlemlemesi için onlarda öncelikle konularla ilgili merak oluşturularak ve yeniliğe açık olmaları gerektiği, iyi birer gözlemci olmaları gerektiği hususlarının üzerinde vurgu yapılarak yeniliğe açıklık ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.5.3. numaralı kazanım analiz etmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Bütünün içinde parçaların olduğu, parçalar bütünü oluşturduğu örneğiyle dünya üzerinde ve yer küre üzerinde içinde yaşadığı ülkenin nerede olduğu, komşularının kimler olduğu hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde analiz etmek değerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.5.4. numaralı kazanım vatanseverlik, özgürlük ve bağımsızlık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Türk bayrağının ve İstiklal Marşı'nın vatanını ve milletini temsil ettiğini aynı zamanda bağımsızlık ve özgürlüğümüzün sembolü olduğu gerçeğinin üzerinde durulabilir. Türk bayrağının nasıl oluştuğu, renginin ne anlama geldiği, hilal ve ayın neyi simgelediği, Mehmet Akif ERSOY'un İstiklal Marşı'nı yazarken ülkenin içinde bulunduğu durum ve milli şairimizin marşımızı yazarken yaşadığı duygu durumu, İstiklal Marşı'mızın bize ne ifade ettiği gibi hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde vatanseverlik, özgürlük ve bağımsızlık değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.5.5. numaralı kazanım vatanseverlik değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencinin gelişim seviyesine uygun olarak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nın millî bayram olmasının Millî Mücadele ile ilişkisi ve Atatürk'ün liderliği üzerinde durularak vatanseverlik değerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.5.6. numaralı kazanım duyarlılık ve vatanseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramı ile bu bayramların anlamı üzerinde durularak öğrencilerde duyarlılık ve vatanseverlik değerlerinin oluşması beklenebilir.

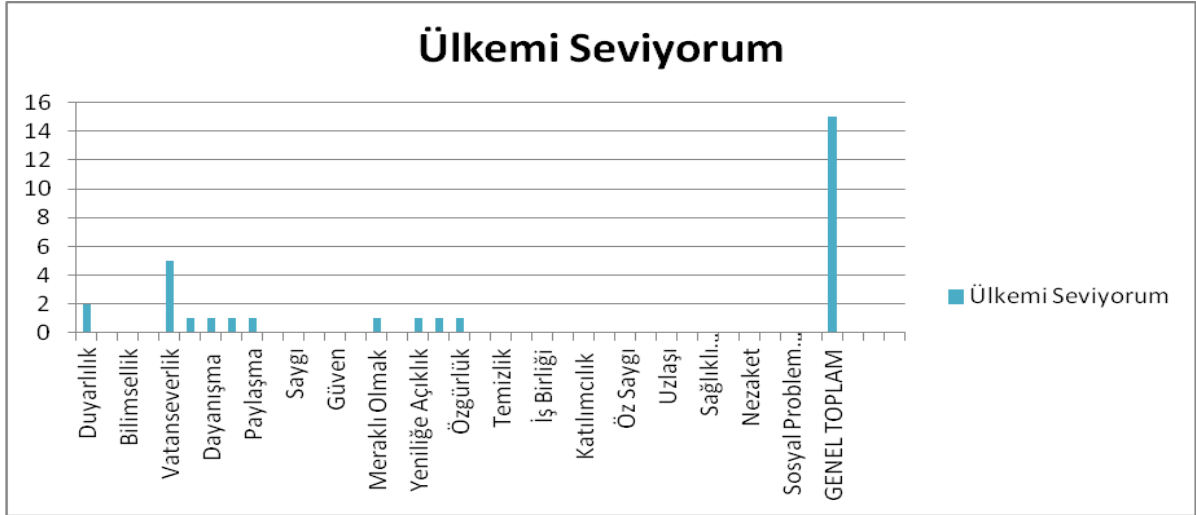
HB.2.5.7. numaralı kazanım vatanseverlik, vefa, paylaşma ve dayanışma değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'nda ev ve çevresinde bayram öncesi hazırlıklar, bayramlaşma, ikramlar ve çocuklar için bayramın anlamı gibi konular üzerinde durularak öğrencilerde vatanseverlik, vefa, paylaşma ve dayanışma değerlerinin oluşması beklenebilir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi 'Ülkemi Seviyorum'' ünitesinde 6 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 10 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 15'dir. Bu 15 değer 11 tanesi 6 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 4 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla vatanseverlik değeri (5) duyarlılık değeri (2) kazanımda yer almaktadır.

Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bilimsellik, çalışkanlık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik,

güven, merhamet, misafirperverlik, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde yeniliğe açıklık, meraklı olmak, analiz etmek ve özgürlük değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.24. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.25. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Doğa ve Çevre Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.2.6.1.	Bitkilerin büyümesinde ve sağlıklı kalmasında uygun ısı, hava ve suyun etkisini gözlemleyerek tanımlar.	Süreç odaklı olmak
HB.2.6.2.	Bitki yetiştirme ve ağaç dikmenin doğaya olan katkılarını kavrar.	Sevgi
HB.2.6.3.	Hayvanların hayatlarını sürdürebilmesi için su, hava ve besinlere ihtiyacı olduğunu açıklar.	Sevgi
HB.2.6.4.	Çevresinde bulunan bitki ve hayvanları korur.	Duyarlılık, sevgi
HB.2.6.5.	Güneşin hareketlerini gözlemleyerek yönleri gösterir.	Bilimsellik, meraklı olmak, süreç odaklı olmak
HB.2.6.6.	Mevsimleri ve mevsimlere göre doğadaki değişiklikleri kavrar.	meraklı olmak, süreç odaklı olmak
HB.2.6.7.	Doğa olayları sonucu oluşan doğal afetlere örnekler verir.	Sonuç odaklı olmak
HB.2.6.8.	İnsanların çevre üzerinde olumsuz etkilerine örnekler verir.	Sevgi, duyarlılık
HB.2.6.9.	İnsanların hangi davranışlarının çevre kirliliğine neden olduğunu gözlemler.	Duyarlılık, süreç odaklı olmak
HB.2.6.10.	Tüketilen maddelerin geri dönüşümüne katkıda bulunur.	Sorumluluk, duyarlılık

“Doğa ve Çevre” ikinci sınıf hayat bilgisi dersinin altıncı temasıdır. Bu temada değerlerle ilgili 10 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu sevgi (doğa sevgisi, hayvan sevgisi...) ve duyarlılık değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.2.6.1.numaralı kazanım süreç odaklı olma değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Bitkilerin tohumdan veya bitki soğanından çimlenmesi, büyümesi ve sağlıklı kalmasında ısı, hava ve suyun nasıl bir etkisinin olduğu gözlemlenerek gözlem sonuçları kaydedilir ve çıkan sonuçlar paylaşılır olgusu vurgulanarak öğrencilerde süreç odaklı olma değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.6.2. numaralı kazanım sevgi değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere bitki yetiştirme ve ağaç dikmenin katkılarının yanında imkânlar dâhilinde öğrencilerin uygulamalı olarak bitki yetiştirme ve ağaç dikmeleri sağlanmalı, bitkilerin, ağaçların ve doğanın korunması ve bu yönde bilinç oluşması gibi hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde sevgi (doğa sevgisi, ağaç sevgisi, bitki sevgisi) değerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.6.3. numaralı kazanım sevgi değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Hayvanların da bizde olduğu gibi yaşamlarını idame ettirebilmeleri için su, hava ve besine ihtiyaç duydukları, doğada bulunan bir düzen olduğu ve bu düzenin korunması gerektiği gibi hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde sevgi (doğa sevgisi, hayvan sevgisi) değerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.6.4. numaralı kazanım duyarlılık ve sevgi değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Çevresinde bulunan bitki ve hayvanların da en az insanlar kadar yaşamayı hak ettikleri, onların hayatımızda vazgeçilmez yerlerinin olduğu gibi hususların üzerinde durularak duyarlılık (çevreye duyarlılık) ve sevgi (hayvan sevgisi, doğa sevgisi) değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.6.5. numaralı kazanım bilimsellik, meraklı olma ve süreç odaklı olma değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Ana yönler üzerinde durulabilir, ara yönler verilebilir, güneşin doğuşu ve batışıyla birlikte yönler (kuzey, güney, doğu, batı) verilebilir. Güneşin hareketlerinin gözlemlenerek yönlerin dışında da hayatımıza bu hareketin ne gibi bir getirisi olduğu gibi hususlara da vurgu yapılarak öğrencilerde bilimsellik, meraklı olma ve süreç odaklı olma değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.2.6.6. numaralı kazanım meraklı olmak ve süreç odaklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Mevsimlere göre doğadaki değişiklikler; bu değişikliklerin bitkiler, hayvanlar ve insanlar üzerindeki etkilerinin gözlemlenmesi ile bu etkilerin ifade edilmesi üzerinde durularak öğrencilerde meraklı olmak ve süreç odaklı olmak değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.6.7 numaralı kazanım sonuç odaklı olmak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Sel, heyelan, çığ, fırtına, hortum, deprem gibi afetler ve bunların nasıl oluştuğu konuları üzerinde durularak öğrencilerde sonuç odaklı olmak değerinin oluşması umulabilir.

HB.2.6.8. numaralı kazanım sevgi ve duyarlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Ormanların yok edilmesi, erozyon ve çevre kirliliği gibi konular üzerinde durularak öğrencilerde sevgi (doğa sevgisi) ve duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık) değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.2.6.9. numaralı kazanım duyarlılık ve süreç odaklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. İnsanların hangi davranışlarının çevre kirliliğine neden olduğunu hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde duyarlılık ve süreç odaklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

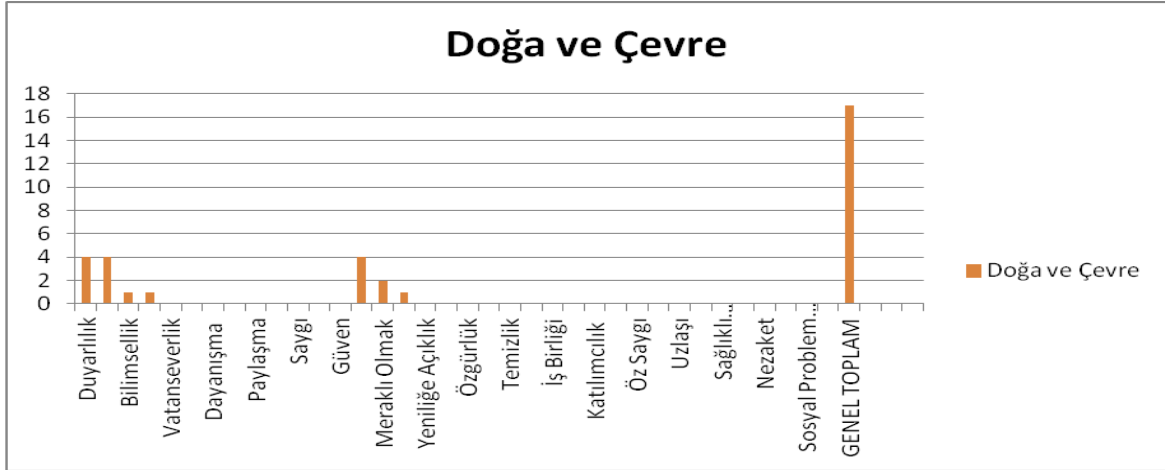
HB.2.6.10. numaralı kazanım sorumluluk ve duyarlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Plastik, kâğıt, pil, bitkisel yağ ve cam gibi maddelerin tekrar kullanılabilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durularak öğrencilerde sorumluluk ve duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık) değerlerinin oluşması beklenebilir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi “Doğa ve Çevre” ünitesinde 10 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 7 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 17’dir. Bu 17 değer 10 tanesi 4 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 7 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla süreç odaklı olmak değeri (4) duyarlılık değeri (4) ve sevgi değeri (4) kazanımda yer almaktadır.

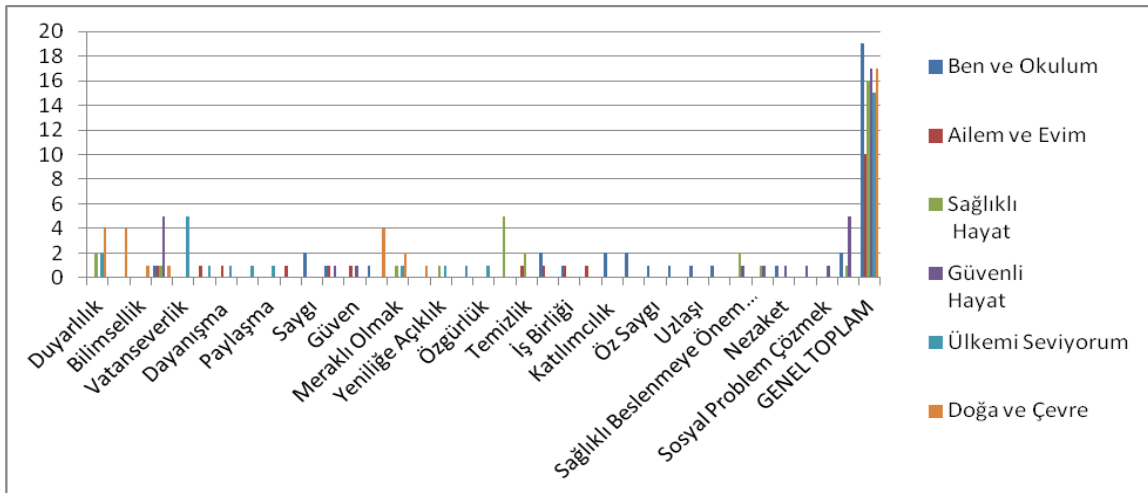
Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı,

vatanseverlik, yardımseverlik ve vefa değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde süreç odaklı olmak, meraklı olmak ve sonuç odaklı olmak değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.26. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Programı Doğa ve Çevre Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.27. İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Yer Alan Değerlerin Genel Görünümü

3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1. 2. ve 3.ve kitap), 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı ile 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı incelendiğinde, 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programıyla ünite isimleri, kazanım sayısı ve ders saati (Tablo 4.28.'de belirtilmiştir) gibi hususların farklılaştığı tespit edilmiştir. 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı

incelendiğinde ‘‘Okulumuzda Hayat’’ ünitesi 9 kazanım ve 24 ders saati, ‘‘Evimizde Hayat’’ ünitesi 8 kazanım 20 ders saati, ‘‘Sağlıklı Hayat’’ ünitesi 5 kazanım 13 ders saati , ‘‘Güvenli Hayat’’ ünitesi 6 kazanım ve 15 ders saati , ‘‘Ülkemizde Hayat’’ ünitesi 9 kazanım ve 22 ders saati son olarak ‘‘Doğada Hayat’’ ünitesi 6 kazanım ve 14 ders saatinden oluştuğu tespit edilmiştir. 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı incelendiğinde ise ‘‘Okul Heyecanım’’ ünitesi 30 kazanım 38 ders saati, ‘‘Benim Eşsiz Yuvam’’ ünitesi 35 kazanım 46 ders saati, ‘‘Dün, Bugün, Yarın’’ ünitesi 20 kazanım 23 ders saatinden oluştuğu tespit edilmiştir.

2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1., 2. ve 3.kitap), Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı ve 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı ünite isimlerinin bazılarının isminin farklı olduğu, kazanım sayısı ve ders saatlerinin farklı olduğu aşağıdaki Tablo 4.28’de gösterilmiştir.

Tablo 4.28. 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı İle 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1.,2. ve 3.kitap), Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı ve 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı Ünite İsimlerinin, Kazanım Sayısı ve Ders Saatlerinin Farklı Olduğunu Gösteren Tablo

2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı	2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Ünitelendirilmiş Yıllık Planı, 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları ve 3. Hayat Bilgisi Öğretmen Kılavuz Kitabı
Okulumuzda Hayat ünitesi 9 kazanım ve 24 ders saat,	Okul Heyecanım Ünitesi 30 kazanım 38 ders saati
Evimizde Hayat ünitesi 8 kazanım 20 ders saat,	Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi 35 kazanım 46 ders Saati
Sağlıklı Hayat ünitesi 5 kazanım 13 ders saat,	Dün, Bugün, Yarın ünitesi 20 kazanım 23 ders Saati
Güvenli Hayat ünitesi 6 kazanım ve 15 ders saat,	-
Ülkemizde Hayat ünitesi 9 kazanım ve 22 ders saat,	-
Doğada Hayat ünitesi 6 kazanım ve 14 ders saat.	-
Toplamda 6 ünite 43 kazanım 106 ders saati.	Toplamda 3 ünite 85 kazanım 107 ders saati.

Programda İlkokul 3. sınıf düzeyindeki öğrencilerden; sınıfın ve okulun krokisini çizme, okulun tarihini araştırma, okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını demokratik yollarla ifade etme, komşuluk ilişkileri, evde tasarruf, planlı olma, mevsimlere özgü yiyeceklerle beslenme, bilinçli tüketici özellikleri, trafik işaretleri, yakın çevresinde meydana gelebilecek kazalar, milletin ortak kullanım alanları ve araçları, yakın çevresinde yer alan tarihî, doğal ve turistik yerler, Atatürk'ün kişilik özellikleri, yön bulma, meyve ve sebzelerin yetiştirilme şartları, insan ve çevre etkileşiminin sonuçları ile doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alma gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları beklenmektedir

Tablo 4.29. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.3.1.1.	Okula niçin hazırlıklı gelmesi gerektiğini açıklar.	Sorumluluk, kendini ifade etme
HB.3.1.2	Öğrenciler arasındaki benzerlik ve farklılıkların doğal olduğunu kabul eder.	Barış, saygı, sevgi, hoşgörü, empati
HB.3.1.3.	Arkadaş seçerken ve kişiye tercihlerde bulunurken olumlu değerleri gözetir.	Kendini kontrol altına almak, öz yönetim, karar vermek,
HB.3.1.4.	Öğretmenleri ve arkadaşlarıyla etkileşimde bulunurken ve iletişim kurarken uygun davranışlar gösterir.	Nezakət, saygı
HB.3.1.5.	Arkadaşlarıyla ve başkalarıyla ilişkilerinde duygularını uygun biçimde ifade eder.	Sevgi, saygı, barış, hoşgörü
HB.3.1.6.	Başkalarının duyarlılıklarına saygı göstererek kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade eder.	Dürüstlük, adalet, saygı, sabır
HB.3.1.7.	Demokratik uygulamaların üstünlüklerini okul yaşantısındaki örneklerden hareketle tartışır.	Dürüstlük, adalet, hoşgörü, saygı, sabır
HB.3.1.8.	Arkadaşlarının yanlış davranışlarını fark eder ve yanlışlık içermeyen davranışlar sergiler.	Doğruluk, saygı
HB.3.1.9.	Öğretmeni, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde gerektiğinde sorun çözme becerisini kullanır.	Sosyal problem çözmek
HB.3.1.10.	Okulunun ve sınıfının krokisini çizer.
HB.3.1.11.	Okulunun tarihi hakkında araştırma yapar ve sunar	Meraklı olmak, vefa
HB.3.1.12.	Okul ve sınıf eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkabilecek sorunları çözmek için alternatifler üretir.	Sosyal problem çözmek, adalet
HB.3.1.21.	Millî bayramları kutlama nedenlerini açıklar ve bayramları daha etkili kutlamak amacıyla ürettiği fikirleri uygular.	Vatanseverlik, saygı
HB.3.1.13.	Oyun sonucunda kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabul eder.	Adalet

Tablo 4.29. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi (devamı)

HB.3.1.14.	Okulda kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili çözüm yolları üretir ve en uygun çözüm yolunu uygular.	Kurallara uymak, sonuç odaklı olmak, sosyal problem çözmek
HB.3.1.15.	Okul yaşamıyla ilgili iyimser bir bakış açısı geliştirir	Kararlılık, vatanseverlik
HB.3.1.19.	Okulda, bir kaza ya da acil durum meydana geldiğinde neler yapılması gerektiğini ifade eder.	Yardımseverlik
HB.3.1.22.	Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak edindiği bilgileri yazılı, sözlü veya görsel yollarla ifade eder.	Kararlılık, kendini ifade etmek, vatanseverlik
HB.3.1.20.	Özel günlerin toplumsal paylaşımlar için uygun zamanlar olduğunu kabul eder ve kutlamalar için alternatifler üretir.	Sevgi, barış, hoşgörü
HB.3.1.23.	Tüketici olarak sahip olduğu hakları bilir ve bilinçli tüketici davranışları sergiler.	Sorumluluk
HB.3.1.24.	Nasıl daha iyi öğrendiğini açıklayarak kendisine uygun öğrenme tekniklerini seçer ve kullanır.	Kendini ifade etmek, kendini analiz etmek
HB.3.1.25.	Yönergeleri takip ederek okuldaki bilgi teknolojilerinden yararlanır.	Yeniliğe açıklık, bilimsellik
HB.3.1.26.	Okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının güvenliği için trafik işaret ve levhalarına, trafik kurallarına uyar.	Kurallara uymak, sorumluluk
HB.3.1.27.	Okula geliş ve gidişlerinde başkalarının kabul edilemez önerileriyle karşılaştığında etkili reddetme davranışı sergiler.	Güven, özgüven
HB.3.1.28.	Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı kişilerle aralarında çıkabilecek sorunlar için hangi çözüm yollarına başvurabileceğini açıklar.	Sosyal problem çözmek, kendini analiz etmek
HB.3.1.29.	Kulüp ve diğer grup çalışmalarında grubun henüz fark edilmeyen ortak ihtiyaçlarına duyarlı olur.	Duyarlılık
HB.3.1.30.	Kulüp veya grup çalışmalarında alınacak kararlar ve yapılacak çalışmalarda arkadaşlarını bir fikir etrafında bir araya getirir.	Açık fikirli olmak, liderlik
HB.3.1.31.	Dürüst davranışlarda bulunarak arkadaşlarının güvenini kazanır.	Doğruluk, dürüstlük, güven
HB.3.1.32.	Bir grup üyesi olarak dürüstlüğü, yeterliliği ile grup arkadaşlarının ve liderinin güvenini kazanır.	Güven, işbirliği, dürüstlük, katılımcılık
HB.3.1.34.	Okul Heyecanım' temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.	Kendini ifade etmek

“Okul Heyecanım” üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinin birinci ünitesidir. Bu ünite de değerlerle ilgili 29 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, saygı, sevgi, dürüstlük, adalet, kendini ifade etmek, hoşgörü ve sosyal problem çözmek değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.3.1.1. numaralı kazanım sorumluluk ve kendini ifade etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerden günlük programa uygun ders programı yapma, ders programına uygun ders araç gereçlerini, ödevlerini, çalışmalarını çantasına hazırlayıp okula getirme, okula getirdiği araç gereçleri neden çantasına koyup okula getirdiği açıklamasının yaptırılarak, okula neden ve niçin hazırlıklı gelmesinin gerekliliği açıklanarak ve bu husulara vurdu yapılarak sorumluluk ve kendini ifade etmek değerlerinin öğrencilerde oluşması umulabilir.

HB.3.1.2. numaralı kazanım barış, saygı, sevgi, hoşgörü ve empati değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerden benzer ve farklı yanlarının karşılaştırarak farklılıkların doğal olduğu, fiziksel ve zihinsel engellilik, ilgi ve yetenekleri gibi bireysel farklılıklar da ele alınabilir. Ayrıca farklı özelliklere sahip bireyleri olduğu gibi kabul etme, onların kullandığı cihazlara dikkat etme gibi unsurlar üzerinde vurgu yapılarak barış, saygı, sevgi, hoşgörü ve empati değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.1.3 numaralı kazanım kendini kontrol altına almak, öz yönetim ve karar vermek değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere arkadaş edinmedeki değerler üzerinde durularak, arkadaş seçimi ve kişisel tercihlerde bulunurken hangi değerleri gözetmesinin gerektiği, nelere dikkat etmesi gerektiği ve nasıl bir yol izlemesi gerektiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde kendini kontrol altına almak, öz yönetim ve karar verme değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.1.4. numaralı kazanım nezaket ve saygı değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere konuşma ve dinleme rolleri verilerek iyi bir konuşmacı ve dinleyici olmanın önemi üzerinde durularak iletişim kurarken hangi davranışların uygun, hangi davranışların uygunsuz olacağı hususlarına vurgu yapılabilir. Ayrıca öğretmenleri ve arkadaşlarıyla nasıl bir iletişim dili kullanılacağı, iletişim kurarken nelere dikkat etmesi gerektiği, sağlıklı bir etkileşimin nasıl olabileceği ve nasıl olması gerektiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde nezaket ve saygı değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.1.5. numaralı kazanım sevgi, saygı, barış ve hoşgörü değerleriyle ilgili bir kazanım olduğu söylenebilir. Öğrencilere farklı duyu organlarına sahip olduğu, farklı durumlarda farklı duyu organlarımızla tepki verdiğimizizi, kendimizi ifade ederken duygularımızım uygun şekilde ifade etmemiz gerektiği hususlarına vurgu yapılarak başkalarına sevgi, saygı, barış ve hoşgörü değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.1.6. numaralı kazanım dürüstlük, adalet, saygı ve sabır değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde arkadaşlarıyla ve başkalarıyla ilişkilerinde ihtiyaçlarını, isteklerini, olaylar karşısında duygularını, düşüncelerini ve itirazlarını çekingenlik göstermeden açık ve anlaşılır bir dil ile ifade edebilme becerisini geliştirmeleri için isteklerini nasıl dile getirebilecekleri, arkadaşlarının ve başkalarının istek ve görüşlerine karşı nasıl bir tutum sergilemeleri gerektiği üzerine vurgu yapılarak öğrencilerde dürüstlük, adalet, saygı ve sabır değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.7. numaralı kazanım dürüstlük, adalet, hoşgörü, saygı ve sabır değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerden sınıftaki ve okuldaki demokratik uygulamaların neler olduğu hakkında tartışarak görüş bildirmeleri ve bu uygulamaları listelemeleri istenerek listelenen demokratik uygulamaların üstünlüklerinin neler olduğunu araştırmaları ve araştırma sonuçlarını sınıfta sunmaları sağlanarak öğrencilerde dürüstlük, adalet, hoşgörü, saygı ve sabır değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.1.8. numaralı kazanım doğruluk ve sabır değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerden yanlı davranışların konu olduğu çeşitli senaryolar verilerek öğrencilerden bu senaryoları canlandırmaları, canlandırma sırasında ne hissettikleri ve böyle durumlarda ne yapabilecekleri tartışılarak, çıkan sonuçlara göre cevaplar doğru davranış örnekleriyle karşılaştırılarak ve yanlı davranışlarla yanlı olmayan davranışlar üzerinde vurgu yapılarak öğrencilerde doğruluk ve sabır değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.9. numaralı sosyal problem çözmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerden, okul çalışanları ve arkadaşları ile ilişkilerinde karşılaşılabilecekleri sorunlarla ilgili senaryo oluşturmaları istenerek, senaryoları canlandırarak yapay sorunları çözmek için önerilerde bulunmaları istenebilir. Çözüm önerilerinden en uygun olanına karar vermeleri istenerek öğretmenleri, okul çalışanları ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde ne gibi sorunlarla karşılaşılabilecekleri ve bunlara ne gibi

çözümler üretmeleri gerektiği husularının üzerinde de vurgu yapılarak öğrencilerde sosyal problem çözmek değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.11. numaralı kazanım meraklı olmak ve vefa değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin okullarının geçmişiyle ilgili neleri öğrenmek istedikleri sorularak, merak uyandırılabilir. Belirlenen sorular doğrultusunda araştırma yapılarak okullarının tarihi ile ilgili bilgi toplayıp sınıfta sunum yapmaları istenerek öğrencilerde meraklı olmak ve vefa değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.12. numaralı kazanım sosyal problem çözmek ve adalet değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere eşyalarını özenli kullanmadıklarında ortaya çıkabilecek sorunlar fark ettirilerek, okul ve kişisel eşyalarını özenli kullanmadığında ne gibi sorunlarla karşılaşabilecekleri, eşyalarını düzenli ve özenli kullanmadıklarında karşılaştıkları durumlara yönelik ne gibi çözüm yolu aramaları ve önermeleri üzerinde durularak ve bu hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde sosyal problem çözmek ve adalet değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.21. numaralı kazanım vatanseverlik ve sevgi değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde millî bayramlarla ilgili ön bilgiler hatırlatılarak hangi millî bayramın ne zaman ve neden kutlandığı üzerinde durularak öğrencilerin dikkatleri çekilmeye çalışılabilir. Öğrencilerin bayramları anlam ve önemleri bakımından birbirinden ayırt edebilmeleri amacıyla hangi bayramların niçin ve ne zaman kutlandığı nedenleriyle birlikte açıklanabilir. Milli bayramların kutlama nedenleri hissettirilerek öğrencilerde milli bayramların daha etkili nasıl kutlanacağı hususlarında yeni fikirler üretmeleri sağlanarak, milli bayramların ülkemiz, milletimiz ve toplumumuz açısından ne gibi anlamlar ifade ettiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde vatanseverlik ve sevgi değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.13. numaralı kazanım adalet değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde kaybetme ve kazanmanın doğal olduğunu, kaybedenin kazananı tebrik etmesi gerektiği, kazanan ve kaybedenin adil bir şekilde belirlenmesi gerektiği gibi hususlar vurgu yapılarak öğrencilerde adalet değerinin yerleşmesi beklenebilir.

HB.3.1.14. numaralı kazanım kurallara uymak, sonuç odaklı olmak ve sosyal problem çözmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Okulda kurallara

uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlar belirlenerek, kurallara uyulmadığında ne gibi sorunlarla karşılaşabilecekleri, karşılaştıkları sorunlara ilişkin çözüm yollarının neler olabileceği, bulduğu çözüm yolunu nasıl daha etkili ve en uygun biçimde kullanabileceği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde kurallara uymak, sonuç odaklı olmak ve sosyal problem çözmek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.15. numaralı kazanım kararlılık ve vatanseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin okulla ilgili olumlu duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri istenebilir, okulla ilgili duygularını nedenleriyle birlikte açıklamalarına fırsat verilebilir, okul yaşamında karşılaştıkları güçlükler varsa bunlara yönelik alan çalışmalar yapılabilir. Atatürk'ün yaşamı boyunca öğrenmeye olan ilgi ve isteğine dikkat çekilerek Atatürk'ün de bir zamanlar onlar gibi öğrenci olduğu hatırlatılarak, Atatürk'ün öğrencilik yılları ile ilgili anılarından örnekler verilebilir ayrıca Atatürk'ün babasının vefatı ile okul değiştirmesi sonucu yaşadığı sorunlarına rağmen güçlükler karşısında yılmadığı da vurgulanarak öğrencilerde kararlılık ve vatanseverlik değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.19. numaralı kazanım yardımseverlik değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Okulda meydana gelebilecek kaza ve acil durumların neler olabileceği belirlenerek belirlenen bu durumlarda neler yapılabileceği üzerinde durulabilir. Okulda bir kaza ya da acil durum meydana gelmesi durumunda kimlerden nasıl yardım isteneceği hususuna da vurgu yapılarak öğrencilerde yardımseverlik değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.22. numaralı kazanım kararlılık, vatanseverlik ve kendini ifade etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde Atatürk'ün öğrenim hayatı, öğrenimini hangi askeri okullarda tamamladığı, öğrenim hayatını hangi zorluklar altında tamamladığı hususlarına vurgu yapılarak ve bu konuda öğrencilerin araştırma yapmalarına olanak sağlayarak, yapılan araştırmaların yazılı, sözlü ve görsel yollarla ifade edilmesine olanak sağlayarak öğrencilerde kararlılık, vatanseverlik ve kendini ifade etmek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.20. numaralı kazanım sevgi, barış ve hoşgörü değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere özel günlerde neler yaptıkları, neler yapılması gerektiği, özel günlerin her türlü paylaşım için en uygun zamanlardan biri olduğu, millî bayramların coşkulu kutlanabilmesi için yapılabileceklerle ilgili alternatifler üretmeleri

sağlanarak ve özel gün ve milli bayramların önemine vurgu yapılarak sevgi, barış ve hoşgörü değerlerinin öğrencilerde oluşması beklenebilir.

HB.3.1.23. numaralı kazanım sorumluluk değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Satın alınan bir ürünün bozuk çıkması durumunda ortaya çıkan problemlerin neler olabileceği, böyle durumlarda ne yapılması ve hangi çözüm yollarının aranması gerektiği, tüketici haklarının ne olduğu ve bilinçli bir tüketici olarak neler yapması gerektiği gibi hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde sorumluluk değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.24. numaralı kazanım kendini ifade etmek ve kendini analiz etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin yaş düzeyine uygun bir öğrenme stillerini ölçen bir anket uygulayarak, çıkan sonuçlara göre her öğrencinin kendisini analiz edip daha iyi nasıl öğrenebildiği açıklaması istenerek, öğrenciye alternatif öğrenme teknikleri ve öğrenme stilleri tanıtılıp bunlar arasından kendisine en uygun stil ve tekniği seçmelerine yardımcı olarak, her öğrencinin öğrenme stil ve tekniğinin farklı olabileceği ve bunun çok normal bir şey olduğu vurgusu yapılarak öğrencilerde kendini analiz etme ve kendini ifade etmek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.25. numaralı kazanım yeniliğe açıklık ve bilimsellik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin bilgi edinebileceği ve bilgi edinmesine yardımcı olacak araçlar tanıtılıp açıklanarak, bilgi teknolojilerinin kullanımına ilişkin çeşitli yönergeler belirlenerek, belirlenen yönergelere uygun uygulamalar yapılarak, öğretmen rehberliğinde kitap, ansiklopedi, bilgisayar ve benzeri araçların nasıl kullanılacağı ile ilgili çalışmalar yapılarak yeniliğe açıklık ve bilimsellik değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.26. numaralı kazanım kurallara uymak ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Okula geliş ve gidişlerinde kendilerinin başkalarının güvenliği için neler yapmaları gerektiği, trafik işaret ve levhalarının ne anlama geldiği, okula geliş ve gidişlerinde kurallara uymazsa ne gibi durumlarla karşılaşabilecekleri, bu durumlarda ne yapmaları gerektiği gibi hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde kurallara uymak ve sorumluluk değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.27. numaralı kazanım güven ve öz güven değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı kişilerle ne gibi kabul

edilemez sorunlar yaşayabilecekleri ve bu kişilerin kabul edilemez önerilerine nasıl etkili reddetme davranışı sergilemeleri konusunda vurgu yapılarak öğrencilerde güven ve öz güven değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.28. numaralı kazanım sosyal problem çözmek ve kendini analiz etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Okula geliş ve gidişlerinde karşılaştığı kişilerle ne gibi sorunlar yaşayabilecekleri ve bu karşılaştığı kişilerle aralarında çıkabilecek, aralarında yaşanabilecek sorunlara ne gibi çözümler üretmeleri, nasıl tepki vermeleri gerektiği ve üretilen çözümlerin nasıl ifade edilmesi gerektiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde sosyal problem çözmek ve kendini analiz etmek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.29. numaralı kazanım duyarlılık değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Kulüp ve grup çalışmalarında grubun henüz fark edilemeyen ortak ihtiyaçlarının neler olabileceği hissettirilerek saptanan ortak ihtiyaçlara uygun fikirler üretmeleri sağlanarak sınıfta, grupta ve kulüp çalışmalarında ortak ihtiyaçlara duyarlı olmaları hususunda vurgu yapılarak öğrencilerde duyarlılık değerinin gelişmesi ve oluşması umulabilir.

HB.3.1.30. numaralı kazanım açık fikirli olmak ve liderlik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Kulüp veya grup çalışmalarında görev alan arkadaşları ile birlikte projelerde, performanslarda, etkinliklerde alınacak kararlar ve yapılacak çalışmalarda arkadaşlarını temel hedef ve ödev doğrultusunda kendi fikirleri etrafında toplayabilecekleri hususuna değinilerek öğrencilerde açık fikirli olmak ve liderlik değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.31. numaralı kazanım doğruluk, dürüstlük ve güven değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere arkadaşlarının güvenini kazanmak için hangi davranışlarda bulunmaları gerektiğine, dürüst davranış göstermediklerinde, arkadaşlarına karşı doğru olmadıklarında arkadaşlarının, dostlarının güvenini kaybedecekleri hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde doğruluk, dürüstlük ve güven değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.32. numaralı kazanım güven, dürüstlük, katılımcılık ve işbirliğiyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerden ortak bir çalışmada kimlerle birlikte olmak istediklerini ve bunun nedenlerini açıklamaları, bu nedenler arasında takım ruhu ve

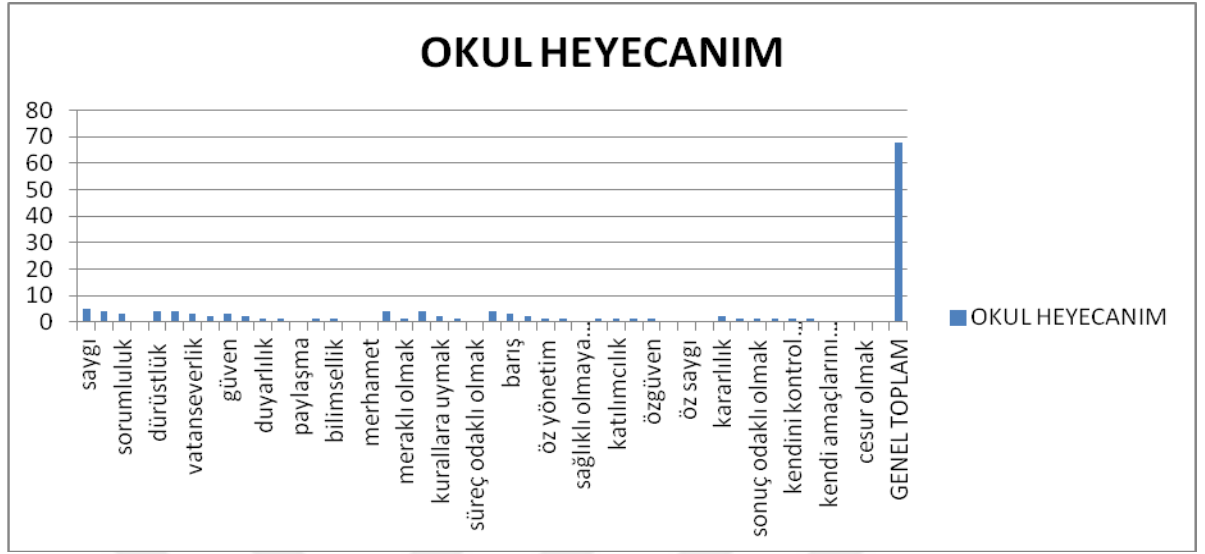
grup üyelerinin tutum ve davranışlarında ne tür değerlere sahip olması gerektiği, ne tür disiplinlere dikkat etmesi gerektiği ve ne tür davranışlar sergilemesi gerektiği hususlarına değinilerek öğrencilerde güven, dürüstlük, katılımcılık ve işbirliği değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.1.33. numaralı kazanım kendini ifade etme değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. “Okul Heyecanım” ünitesinde sıkça kullanılan ve yeni öğrenilen kavramların neler olduğu, bu kavramların onlar için ne ifade ettiği hususlarına değinilerek öğrencilerde kendini ifade etmek değerinin oluşması beklenebilir.

Üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi “Okul Heyecanım” ünitesinde 29 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 33 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 68’dir. Bu 68 değerın 34 tanesi 13 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 34 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla saygı değeri (5), sevgi değeri (4) , dürüstlük değeri (4), adalet değeri (4), sosyal problem çözmeye (4), hoşgörü değeri (4) ve kendini ifade etmek değeri (4) kazanımda yer almaktadır.

Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (bağımsızlık, çalışkanlık, dostluk, estetik, misafirperverlik, değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde kendini ifade etmek, sosyal problem çözmek, hoşgörü, barış, kendini analiz etmek, kurallara uymak, kararlılık, meraklı olmak, yeniliğe açıklık, liderlik, katılımcılık, iş birliği, öz yönetim, açık fikirli olmak, nezaket, özgüven, empati, kendini disiplin altına alma ve karar vermek değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.30. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.31. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.3.2.1.	Barınmanın insanın temel ihtiyaçlarından biri olduğunu kavrar ve bu ihtiyacın karşılanmasının önemini belirtir.	Sağlıklı olmaya önem vermek
HB.3.2.3.	Hayalindeki evi planlar ve sanat yoluyla ifade eder.	Kendini ifade etmek, yeniliğe açıklık, açık fikirli olmak
HB.3.2.4.	Adres bilgilerine sahip olmanın önemini belirtir.	Sorumluluk, güven
HB.3.2.5.	Evini yön ile ilgili temel kavramları kullanarak bildiği yere göre tarif eder.	Kendini ifade etmek, öz yönetim
HB.3.2.6.	Yön bulmada kullanılan çeşitli yöntemleri ve araçları merak eder ve araştırır.	Meraklı olmak, yeniliğe açıklık
HB.3.2.7.	Aile büyüklerinden hayatta olanların çocukluğunu araştırır.	Meraklı olmak, vefa
HB.3.2.8.	Farklılıkların doğal olduğunu kabul eder ve farklı özelliklere sahip kişilere hoşgörüsüyle yaklaşır.	Hoşgörü, sevgi, saygı, barış, nezaket
HB.3.2.9.	Fiziksel özelliklerini tanıyarak olumlu bir beden imgesi geliştirir.	Öz saygı, öz güven
HB.3.2.10.	İnsanlığa hizmet etmiş kişilerin çocukluklarını ve yaptıklarını araştırır ve sunar.	Kendini ifade etmek, meraklı olmak
HB.3.2.11.	Hayatımızı kolaylaştırmak için çalışanları tanıyarak ve yaptıkları işleri açıklar.	Öz yönetim, meraklı olmak
HB.3.2.12.	Hayalindeki meslekle ilgili duygu, düşünce ve beklentilerini sanat yoluyla ifade eder.	Kendini ifade etmek

Tablo 4.31. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi (devamı)

HB.3.2.13.	Ailesi ve yakın çevresiyle iletişim kurarken, sözel olmayan iletişim öğelerinin de kullanıldığını fark eder.	Kendini ifade etmek
HB.3.2.14.	Aile üyeleri arasındaki ilişki ve iletişim biçimi ile diğer kişilerle olan ilişki ve iletişim biçimi arasındaki farkı ayırt ederek ailenin özel bir çevre olduğunu kavrar.	Sevgi, saygı, aile birliğine önem verme hoşgörü
HB.3.2.15.	Kendi ailesi ile başka aileleri karşılaştırarak, aile yapılarının farklı olabileceğini keşfeder.	Aile birliğine önem verme, saygı
HB.3.2.16.	Farklı sosyal ve ekonomik gruplara mensup kişilerin bakış açılarının farklı olabileceğini kabul ederek bu kişilere ön yargısız davranır.	Hoşgörü, doğruluk, dürüstlük
HB.3.2.17.	Aile içinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için, sorun çözme becerisini kullanır.	Sosyal problem çözmek
HB.3.2.18.	Çevresini gözlemleyerek hangi iletişim türlerinin kullanıldığını araştırır.	Meraklı olmak
HB.3.2.19.	Ailede kararlar alınırken görüş bildirir ve kendisinin üstlenebileceği görevlerle ilgili yeni fikirler üretmek bunları uygular.	Kendini ifade etmek, açık fikirli olmak, katılımcılık
HB.3.2.21.	Yapacağı işleri öncelik ve önem sırasına koyarak günlük ve haftalık çalışma planları yapar, yaptığı planlara uyar.	Analiz etmek, kendini analiz etmek, süreç odaklı olmak, kurallara uymak
HB.3.2.23.	Kendi parasını uygun biçimde, önceliklerini belirleyerek harcar.	Tutumlu olmak, sabır
HB.3.2.28.	Ailesinde ve yakın çevresinde (akrabaları, komşuları, vb.) birbirlerinin haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler.	Sevgi, saygı, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük
HB.3.2.29.	Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önemi açıklar.	Vatanseverlik, liderlik, adalet
HB.3.2.30.	Ailesi ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinde olumlu tepkiler yaratan ve görgü kurallarına uyan davranışlar gösterir.	Saygı
HB.3.2.31.	Kişisel olarak gelişimine uygun amaçlar belirleyerek bu amaçlara ulaşmak için izleyeceği aşamaları planlar.	Kendi amaçlarını seçebilmek, kendini analiz etme, süreç odaklı olmak
HB.3.2.32.	Amaçlarına ulaşabilmek için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğini kabul eder ve karşılaşılabileceği eleştirilere açık olur.	Sorumluluk, şeffaflık
HB.3.2.33.	Kayıp veya başarısız olma olasılığını göze alarak, yenilikleri deneme cesareti gösterir ve bundan zevk alır.	Yeniliğe açıklık, cesur olmak
HB.3.2.34.	Ailesiyle birlikte eğlenmenin aile bireylerine katkılarını açıklar, bunun için planlar yapar ve planıyla ilgili düşüncelerini etkili bir biçimde sunar.	Aile birliğine önem verme, süreç odaklı olmak, kendini ifade etmek, sevgi, saygı
HB.3.2.36.	Çeşitli ortamlarda liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini araştırır.	Meraklı olmak
HB.3.2.37.	Kişisel eşyalarını ve başkalarının eşyalarını özenli kullanmadığında ortaya çıkan sorunları çözer.	Sağlıklı olmaya önem vermek, Sosyal problem çözmek, saygı

Tablo 4.31. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi (devamı)

HB.3.2.38.	Evde meydana gelebilecek tehlikeli ya da acil durumlarda ne yapması gerektiğini uygulayarak gösterir.	Kendini ifade etmek, kurallara uymak
HB.3.2.39.	Doğal afetler sırasında evinde yapılması gerekenleri, yetişkinler eşliğinde uygulayarak gösterir.	Kurallara uymak
HB.3.2.42.	Bir evin farklı işlevlere sahip bölümleri ile ülkenin farklı özelliklere sahip yerleri arasında bir benzerlik görür; evin bütünlüğü ile Türkiye'nin bütünlüğü arasında bağlantı kurar.	Vatanseverlik, duyarlılık
HB.3.2.43.	İnsanların mutluluğunun, bireylerin aile içerisinde ve ülke genelinde üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmelerine bağlı olduğunu kavrar.	Sorumluluk
HB.3.2.44.	Aralarındaki benzerliklere ve farklılıklara karşın bütün insanların aynı gezegeni paylaştıklarını karşın bütün insanların aynı gezegeni paylaştıklarını fark ederek, daha iyi bir dünya yaratmak için her bireyin üzerine düşen görevler olduğunu kavrar.	Sevgi, barış, hoşgörü, paylaşma, sorumluluk
HB.3.2.45.	"Benim Eşsiz Yuvam" temasında kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır. geçen	Kendini ifade etme

"Benim Eşsiz Yuvam" üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinin ikinci ünitesidir. Bu ünite de değerlerle ilgili 35 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, kendini ifade etme, saygı, sevgi, meraklı olmak, sorumluluk ve hoşgörü değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.3.2.1. numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem vermek değeriyle ilgili bir kazanımdır. Canlıların temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacı üzerinde durularak bu ihtiyaçların karşılanmaması durumunda ortaya çıkabilecek sorunlar üzerinde durularak bu ihtiyacın karşılanmasının önemini belirtmeleri istenerek, insanların sağlıklı olmaları ve sağlıklı yaşayabilmeleri için belirli standartları taşıyan barınaklarda yaşayabilecekleri hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde sağlıklı olmaya önem vermek değerinin oluşması umulabilir.

HB.3.2.3. numaralı kazanım kendini ifade etmek, açık fikirli olmak ve yeniliğe açıklık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Her öğrencinin kendi evleriyle ilgili konuşması istenerek, her öğrenciye bir ev tasarlaması istenerek, tasarladıkları evlerin nasıl olacağı hususunu sanat yoluyla ifade etmeleri istenerek

öğrencilerde kendini ifade etmek, açık fikirli olmak ve yeniliğe açıklık değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.4. numaralı kazanım sorumluluk ve güven değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde adres bilgilerine sahip olmanın önemini fark etmeleri sağlanarak, adres bilgilerini tam olarak bilmediklerinde karşılaşabilecekleri durumlar üzerinde durularak, adres bilgilerini bilmesi, güvenlik ve korunmayı sağlamada yeri geldiğinde lazım olacağı hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde sorumluluk ve güven değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.5. numaralı kazanım kendini ifade etmek ve öz yönetim değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerde zamanı ve mekânı doğru algılama becerilerinin geliştirmesi sağlanarak, ana yönleri kullanarak evinin yönünü ve yerini tarif etmesi sağlanarak öğrencilerde kendini ifade etmek ve öz yönetim değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.6 numaralı kazanım meraklı olmak ve yeniliğe açıklık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Sabit bir noktanın referans alınmasıyla ve o noktanın bilinen bir mekân olarak varsayılmasıyla çeşitli yerlerin bu referans noktasına göre tarif edilmesi istenerek bu tarifte geçen yönleri hangi yöntemlerle bulacakları sınıfa getirilen kaynaklardan araştırmaları sağlanarak, ayrıca bilgi teknolojilerini kullanma becerisi arttırılarak öğrencilerde meraklı olmak ve yeniliğe açıklık değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.7. numaralı kazanım meraklı olmak ve vefa değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Aile büyüklerinin çocukluğunu araştırmaları istenerek, çocukluk dönemindeki oynadıkları oyunlar, teknolojik gelişmeler, bayramlar, özel gün ve geceler vb. hususların araştırılması istenerek öğrencilerde meraklı olmak ve vefa değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.8. numaralı kazanım hoşgörü, sevgi, saygı, barış ve nezaket değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. İnsanlardaki ayırt edici ve farklı özelliklerin önemi vurgulanır. Dış görünüşü nasıl olursa olsun her insanın da onu diğer insanlardan farklı kılan kişilik özelliğinin olduğu açıklanır. Öğrencilerden kişilik özelliğini söylemeleri istenerek verdikleri cevaplar doğrultusunda Atatürk'ün hangi kişilik özelliklerine sahip olduğu hususunda geçmiş bilgiler hatırlatılabilir. Çeşitli etkinliklerle Atatürk'ün kişilik

özelliklerinden insan sevgisi sezdirilir. Ayrıca fiziksel ve zihinsel engellilik, ilgi ve yetenekleri gibi bireysel farklılıkları ele alınarak farklı özelliklere sahip bireyleri olduğu gibi kabul etme, onların kullandığı cihazlara dikkat etme gibi unsurlar üzerinde vurgu yapılarak öğrencilerde hoşgörü, sevgi, saygı, barış ve nezaket değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.2.9. numaralı kazanım öz saygı ve öz güven değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin birbirlerinin fiziksel özelliklerini farklı olabileceğinin üzerinde durularak birbirlerinden farklı olan özelliklerine dikkat çekilerek herkesin kendini olduğu gibi kabul etmesinin üzerine vurgu yapılarak öğrencilerde öz saygı ve öz yönetim değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.10. numaralı kazanım kendini ifade etmek ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. İnsanlığa hizmet etmiş çeşitli meslek çalışanlarının yaptıkları ile araştırma yapmaları istenerek insanlığa hizmet etmiş kişilerin yaptıkları ile ilgili öğrendiklerini özgün bir şekilde sunmaları istenerek öğrencilerde kendini ifade etmek ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.11. numaralı kazanım öz yönetim ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Mesleklerin nasıl oluştuğu, çeşitli mesleklerin hayatımızdaki yeri ve önemi, mesleklerin hayatımızı nasıl kolaylaştırdığı, mesleklerin olmaması durumunda hayatımızda ne gibi sıkıntılar yaşanabileceği üzerinde durularak ve meslek dallarını yaptıkları işlerle beraber açıklanarak öğrencilerde öz yönetim ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.12. numaralı kazanım kendini ifade etmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Meslekler hakkında genel bir izlenime sahip olan öğrenciler hayallerindeki meslekleri hakkındaki duygu, düşünce ve beklentilerini çeşitli sanat yollarıyla (resim, müzik, drama ve yazı vb. çalışmalarıyla) ifade ederek sergilemeye yönlendirilerek öğrencilerde kendini ifade etmek değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.13. numaralı kazanım kendini ifade etmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerden sözsüz iletişimin ne olduğu, sözsüz iletişimi nasıl ve hangi zamanlarda kullanma gereği duyulduğu, sözsüz iletişimin toplumdan topluma anlamsal olarak farklılaşabileceği üzerinde durularak öğrencilere kendi ailelerinde hangi sözsüz iletişim öğelerini kullandıkları, sözsüz iletişim kurarken nelere dikkat ettikleri ve

sözlü iletişim kurarken sözsüz iletişim öğelerinin de kullanıldığı konusu üzerinde durularak öğrencilerde kendini ifade etmek değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.14. numaralı kazanım sevgi, saygı, aile birliğine önem verme ve hoşgörü değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Aile üyeleri ve diğer kişilerin gözlemlenmesi istenerek aile üyeleriyle diğer kişiler arasındaki ilişki ve iletişim biçimi arasındaki fark hissettirilerek ailenin özel bir çevre (ailesinde boşanma, ayrılma, vefat vb. hususların yaşandığı, sosyal hizmetlerde yaşayan, bakıcı anne ve baba yanında büyüyen çocukların bulunduğu sınıflarda bu hususlara ayrıca önem gösterilmelidir) olduğu fark ettirilerek ve bu hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde sevgi, saygı, aile birliğine önem verme ve hoşgörü değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.2.15. numaralı kazanım aile birliğine önem verme ve saygı değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere aile yapısının ne olduğu, çekirdek aile ve geniş ailenin ne olduğu ile bunlar arasındaki farklarının neler olduğu, kendi aileleriyle başka ailelerin karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıkların olabileceği, farklı aile yapılarının (ailesinde boşanma, ayrılma, vefat vb. hususların yaşandığı, sosyal hizmetlerde yaşayan, bakıcı anne ve baba yanında büyüyen çocukların bulunduğu sınıflarda bu hususlara ayrıca önem gösterilmelidir) olmasının normal bir olgu olduğu konuları üzerinde durularak öğrencilerde aile birliğine önem verme ve saygı değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.2.16. numaralı kazanım hoşgörü, doğruluk ve dürüstlük değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. İnsan hak ve hürriyetleri ile ilgili kısa bilgiler verilerek, toplumumuzda, içinde yaşadığımız çevrede aynı konuyla ilgili farklı bakış açılarına sahip olunabileceğini, düşüncelerin başka insanların hak ve hürriyetine zarar vermeden, onların haklarını gasp etmeden farklı biçimlerde ifade edilebileceğini kabul etmeleri sağlanabilir. Bunun yanında farklı sosyal çevre ve ekonomik statüdeki insanların sahip oldukları farklı özellikleri olabileceği gibi, dünya görüşleri ve olaylara bakış açılarının da farklı olabileceği üzerinde durularak çevresindeki bu tür insanlara ön yargısız, hoşgörülü bir şekilde ve olduğu gibi doğru bir şekilde kabul etmeleri ve bu farklılıkların normal olduğu hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde hoşgörü, doğruluk ve dürüstlük değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.17. numaralı kazanım sosyal problem çözmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Aile içinde ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili hususlara

değirilerek bu tür olgularla karşılaştıklarında problemi iyi analiz edip problem çöme basamaklarını kullanarak aile içinde ortaya çıkan/çıkabilecek anlaşmazlıkları çöme ve üstesinden gelme konularına vurgu yapılarak öğrencilerde sosyal problem çöme değirinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.18. numaralı kazanım meraklı olmak değiriyle ilgili bir kazanım olarak değirlendirilebilir. Çeşitli iletişim türleri ile ilgili çevresinde gözlem yaparak, araştırma yaparak hangi tür iletişim türlerinin (yazılı, sözlü, görsel, işitsel iletişim türleri) kullanıldığı hususlarının üzerinde durularak öğrencilerde meraklı olmak değirinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.19. numaralı kazanım kendini ifade etmek, açık fikirli olmak ve katılımcılık değirleriyle ilgili bir kazanım olarak değirlendirilebilir. Ailelerinde ne tür görüşlerin ortak olarak karara bağlandığı, ortak olarak karara bağlanan kararlarda öğrencilerin görüş ve onayların alınıp alınmadığı, ailede görev dağılımının nasıl yapıldığı, görev dağılımda üstlenebilecekleri görevlerin öğrencilere verilip verilmediği, yapılan bu işlerin adil bir şekilde yapılması gerektiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde kendini ifade etmek, açık fikirli olmak ve katılımcılık değirlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.21. numaralı kazanım analiz etmek, kendini analiz etmek ve süreç odaklı olmak değirleriyle ilgili bir kazanım olarak değirlendirilebilir. Yapılacak iş ve işlemler için günlük ve haftalık palanlarının olması gerektiği, günlük işler için ayırdıkları sürelerini net ve anlaşılır olması gerektiği, planlananların önem sırasına konarak yapılması gerektiği, yapılan plana azami düzeyde uyulması gerektiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde analiz etmek, kendini analiz etmek ve süreç odaklı olmak değirlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.23. numaralı kazanım kurallara uymak, tutumlu olmak ve sabır değirleriyle ilgili bir kazanım olarak değirlendirilebilir. Kendi parasını uygun biçimde harcayabilmesi için kişisel ihtiyaç listesi oluşturmaları gerektiği, bu listeyi önceliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenlenmesi gerektiği, ihtiyaç ve isteğin farklı şeyler olduğu hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde kurallara uymak, tutumlu olmak ve sabır değirlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.28. numaralı kazanım sevgi, saygı, hoşgörü, doğruluk ve dürüstlük değirleriyle ilgili bir kazanım olarak değirlendirilebilir. Aile bireylerinin gün içinde neler

yaptıkları konusuna değinilerek aile bireylerinin sorumlulukları olduğunu, her bireyin sorumluluklarını yerine getirip getirmediğı, haklarını savunup savunmadığı konuları izah edilir. İnsanların sahip olduğu hak ve hürriyetlere sahip olduğu, bu hak ve hürriyetlerin ailede ve yakın çevrede daha dikkatli bir şekilde riayet edilmesi gerektiğı, bu hususlara dikkat edildiğinde aile bireylerinin birbirlerini karşılıksız sevebileceğı, birbirlerine saygı duyabileceğı, hoşgörüyü yaklaşılabileceğı vb. sonuçlar üzerinde durularak öğrencilerde sevgi, saygı, hoşgörü, doğruluk ve dürüstlük değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.29. numaralı kazanım vatanseverlik, liderlik ve adalet değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Atatürk'ün insan hak ve hürriyetlerine verdiği önemi araştırmaları istenerek, ülkemizin kurtuluşu, vatanımızın onun liderliğiyle nasıl felaha erdiği, kadın ve erkeklerin onun adilliğıyle nasıl eşitliğe kavuştuğı konuları üzerinde durularak öğrencilerde vatanseverlik, liderlik ve adalet değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.30. numaralı kazanım saygı değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Ailesinde ve yakın çevresinde iyi ilişkiler kurmak için hangi görgü kurallarına uyulması gerektiğı ifade edilerek, bu ilişkilerde olumlu tepkiler almak için saygı çerçevesinde görgü kurallarına uyulması gerektiğı huşularına vurgu yapılarak öğrencilerde saygı değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.31. numaralı kazanım kendi amaçlarını seçebilmek, kendini analiz etmek ve süreç odaklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öncelikli olarak hedef belirlemenin yaşamdaki önemine, seçilen ve belirlenen hedeflerin kişisel olarak gelişimine uygun amaçlar şeklinde olması gerektiğine, amaçların ulaşılabilir, gerçekçi olması gerektiğine ve amaçlarına ulaşmak için izleyeceği ve izlemesi gereken basamaklara vurgu yapıp öğrencilerde kendi amaçlarını seçebilmek, kendini analiz etmek ve süreç odaklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.32. numaralı kazanım sorumluluk ve şeffaflık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Her bir öğrenciden belirlediğı hedefi ve hedefe ulaşmak için izleyeceği aşamalar belirtilerek hedef ve amaçlarına ulaşabilmesi için kişisel olarak çaba harcaması gerektiğı ve hedeflere ulaşmada karşılaşabileceğı eleştirilere açık olması konuları üzerinde durularak öğrencilerde sorumluluk ve şeffaflık değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.33. numaralı kazanım yeniliğe açıklık ve cesur olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere denemeden başarılı olunamayacağı, yenilikler için cesur olmak, kaybetme ve başarısız olabilme ihtimallerini de göze alınması gerektiği üzerinde durularak öğrencilerde yeniliğe açıklık ve cesur olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.34. numaralı kazanım aile birliğine önem verme, süreç odaklı olmak, kendini ifade etmek, sevgi ve saygı değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Ailesiyle birlikte eğlenmenin aile bireylerine ve kendisine olan katkıları açıklanarak bu birlikteliğin sürekli olmasına gayret gösterilmesi gerektiği bu sebeple yapacakları etkinlik ve birliktelikler için planlar yapması ve planlarıyla ilgili düşüncelerini etkili, saygılı bir şekilde sevdiği ailesine sunmaları gerektiği hususlarına değinilerek, bu şekilde aile içi saygının, sevginin artıp aile bağlarının güçlenebileceği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde aile birliğine önem verme, süreç odaklı olmak, kendini ifade etmek, sevgi ve saygı değerlerinin oluşması umulabilir.

HB.3.2.36. numaralı kazanım meraklı olmak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerinin araştırılması sağlanarak, araştırma sonunda liderlerin sorumluluğu ve gruplar üzerindeki rolüne değinilerek, liderlerin toplumdaki rolleri, liderlere neden ihtiyaç duyulur, nasıl lider olunur, liderlerin özellikleri nelerdir gibi hususların üzerinde durularak öğrencilerde meraklı olmak değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.37. numaralı kazanım sağlıklı olmaya önem vermek, sosyal problem çözmek ve saygı değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere kişisel eşya ve başkalarının eşyalarını özensiz kullanım sonucu ortaya çıkabilecek sorunlar (sağlık ve sosyal) üzerinde durulabilir, başkalarının eşyalarını özenli kullanmadığında yaşadığı sorunları nasıl çözeceği (sorun çözme basamaklarını uygulayarak, sorunları çözmeleri sağlanır.) ve bu sorunları kullanırken nasıl bir dil kullanması gerektiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde sağlıklı olmaya önem vermek, sosyal problem çözmek ve saygı değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.38. numaralı kazanım kendini ifade etmek ve kurallara uymak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Evde tehlikeli durum oluşturabilecek şeyler üzerinde durularak, evde güvenlik kurallarına uyulmadığında karşılaşılabilecekleri

sonuçların neler olabileceği ve bu durumlarda yapılabileceklerin neler olabileceği, tehlikeli ya da acil durumlarda yapılması gerekenler üzerinde durularak ve bu durumları uygulamalı olarak öğrencilere gösterilmesi istenerek öğrencilerde kendini ifade etmek ve kurallara uymak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.39. numaralı kazanım kurallara uymak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Doğal afetlerden korunma yolları tartışılarak, deprem, yangın vb. afetler sırasında evde yapılması gerekenler üzerinde durularak, bu tür durumlarda yapılması gerekenler öğretmen rehberliğinde gösterilerek, doğal afetlerle ilgili tatbikatlar yapılarak, doğal afetlerle ilgili eylem planlarının sınıf içi ve dışı görülebilecek yerlere asılarak öğrencilerin afet esnasında uyması gereken kurallar benimsetilerek öğrencilerde kurallara uymak değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.42. numaralı kazanım vatanseverlik ve duyarlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Evin farklı bölümleri ve odaları olduğu, her oda ve bölümdeki eşyaların farklı olduğu gibi işlevlerinin de farklı ve benzer olabileceği, ülkemizin de aynen bir ev gibi bölgeleri arasında farklılıklar ve benzerlikler olduğu bu farklılardan oluşan bütüne ev ya da ülke denilebileceği vurgulanarak, önemli işlevlere sahip bölüm ya da bölgeler olmadığında ne gibi sorunlar yaşanabileceği üzerinde vurgu yapılarak, ülkemizi de aynen evimiz gibi severek, ona sahip çıkarak, onun değerlerini koruyup geliştirerek benimsememiz gerektiği hususlarına vurgu yapılarak öğrencilerde vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.43. numaralı kazanım sorumluluk değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Her bireyin ailesine karşı yerine getirmesi gereken görev ve sorumlulukları olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak da yerine getirmesi gereken görev ve sorumlulukları olduğu belirtilip bunlar arasında bağ kurmaları sağlanarak insanların mutluluğunun aile içinde ve ülke genelinde üzerine düşen ödev, görev ve sorumlulukları yerine getirmesiyle oluşabileceği hususuna vurgu yapılarak öğrencilerde sorumluluk değerinin oluşması umulabilir.

HB.3.2.44. numaralı kazanım sevgi, barış, hoşgörü, paylaşma ve sorumluluk değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Yerkürede yaşayan insanların beden, zihnen, fiziken, ruhen benzerliklere ve farklılıklara sahip olabileceği, bu farklılıkların insanlarda bir üstünlük sağlamadığı gibi farklılıkların birer zenginlik olduğu,

aynı gezegeni paylaşan insanların daha iyi bir dünyada yaşamak adına üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirerek sevgi, saygı, hoşgörü ve barış içinde yaşamaları kendi ellerinde olduğu konularına vurgu yapılarak öğrencilerde sevgi, barış, hoşgörü, paylaşma ve sorumluluk değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.2.45.numaralı kazanım kendini ifade etmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak ifade edilebilir. Bu ünite de sıkça kullanılan ve yeni öğrenilen kavramların neler olduğu, bu kavramların onlar için ne ifade ettiği, bu kavramların yerinde ve doğru bir şekilde kullanılması hayatlarına ne gibi bir anlam katıp onlara ne gibi değerler ifade ettiği hususlarına değinilerek öğrencilerde kendini ifade etmek değerinin oluşması beklenebilir.

Üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi ‘Benim Eşsiz Yuvam’ ünitesinde 35 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 35 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 83’tür. Bu 83 değerın 32 tanesi 16 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 51 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla kendini ifade etmek değeri (9) , saygı değeri (7) , meraklı olmak değeri (6), sevgi değeri (5), hoşgörü değeri (5) ve sorumluluk değeri (4) kazanımlarda yer almaktadır.

Ünite deki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, dostluk, estetik, merhamet, misafirperverlik ve yardımseverlik değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde kendini ifade etmek, meraklı olmak, hoşgörü, kurallara uymak, yeniliğe açıklık, süreç odaklı olmak, sosyal problem çözmek, barış, kendini analiz etmek, öz yönetim, açık fikirli olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, liderlik, katılımcılık, nezaket, analiz etmek, öz saygı, tutumlu olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, şeffaflık ve cesur olmak değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.32. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

Tablo 4.33. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi

Kazanım Kodu	Kazanım	Kazanımda Olduğu Düşünülen Değerler
HB.3.3.10.	Bayram kutlamalarına katılarak, millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurar.	Vatanseverlik, duyarlılık, katılımcılık
HB.3.3.1.	Önceki yıllarda tek başına yapamadığı halde şimdi yapabildiği davranışları ayırt eder ve zaman içinde ortaya çıkan bu değişimin nedenlerini açıklar.	Kendini analiz etmek, kendini ifade etmek
HB.3.3.2.	Kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimin yüzlerine ve bedenlerine nasıl yansıtıldığını fark eder.
HB.3.3.3.	Kendisinin veya anne-babasının hayatında zaman içinde oluşan değişiklikleri fark eder ve bunları sözlü ya da yazılı olarak sunar.	Kendini ifade etmek, analiz etmek
HB.3.3.4.	Gelecekte, mesleğini seçerken göz önünde bulundurması gereken noktalar hakkında sorular sorar.	Meraklı olmak, analiz etmek
HB.3.3.5.	Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafikte gösterir, meteorolojinin tahminleriyle karşılaştırır.
HB.3.3.6.	Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgu ve olayları sanat yoluyla ifade eder.	Kendini ifade etme, . vatanseverlik
HB.3.3.7.	Atatürk'ün kişilik özellikleri ile ulusal bir lider olması arasında bağlantı kurar.	Liderlik, vatanseverlik
HB.3.3.9.	Diğer ülkelerin bayraklarını inceleyerek bayrağımızla olan benzerliklerini ve farklılıklarını belirtir.	Analiz etmek, vatanseverlik, duyarlılık

Tablo 4.33. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Kazanımlar ve Kazanımlarla İlgili Olabilecek Değerler Listesi (devamı)

HB.3.3.11	Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenler hakkında fikirler üretir.	Yeniliğe açıklık, duyarlılık, vatanseverlik
HB.3.3.14.	Farklı hava koşullarının trafikteki etkilerini açıklar.	Analiz etmek
HB.3.3.18.	Ulaşım araçlarının geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiğini araştırarak bulgularını sınıfta sunar.	Süreç odaklı olmak, kendini ifade etmek, meraklı olmak, analiz etmek
HB.3.3.20	Bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında bilgi toplar ve sınıfta sunar.	Kendini ifade etmek, bilimsellik, meraklı olmak
HB.3.3.21.	Geçmişten günümüze iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimi araştırır.	Meraklı olmak
HB.3.3.22.	Yaşadığı yerleşim biriminin eski ve yeni hâlini araştırır; bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları ayırt eder.	Analiz etmek, meraklı olmak
HB.3.3.23	Aile büyüklerinin küçükken oynadığı oyunları araştırır, bu oyunlarla kendisinin ve arkadaşlarının oynadığı oyunları karşılaştırarak değişimi ve sürekliliği fark eder.	Süreç odaklı olmak, meraklı olmak
HB.3.3.24.	Müzelerden ve tarihî mekânlardan bir eğitim ortamı olarak yararlanır; nesnelerin müzelerdeki eski hâli ile yeni hâlini karşılaştırarak zaman içindeki değişimi kavrar.	Vatanseverlik, duyarlılık, meraklı olmak, süreç odaklı olmak
HB.3.3.29.	Birey, toplum ve çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığı kavrar ve bunu gösteren örnekler verir.	süreç odaklı olmak , Sosyal problem çözmek, yardımlaşma, dayanışma, işbirliği, hoşgörü, merhamet
HB.3.3.30.	Doğal afetlerden korunabilmek için çözüm yolları üretir.	Analiz etmek
HB.3.3.32.	“Dün, Bugün, Yarın” temasında geçen kavramları yerinde ve doğru bir biçimde kullanır.	Kendini ifade etmek

“Dün-Bugün-Yarın” üçüncü sınıf hayat bilgisi dersinin üçüncü ünitesidir. Bu ünite de değerlerle ilgili 18 kazanım bulunmaktadır. Kazanımların çoğu, meraklı olmak, analiz etmek, kendini ifade etmek, vatanseverlik, süreç odaklı olmak ve duyarlılık değerleriyle ilgilidir. Kazanımları daha detaylı inceleyecek olursak:

HB.3.3.10. numaralı kazanım vatanseverlik, duyarlılık ve katılımcılık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Eskiden milli bayramların nasıl kutlandığı aktararak, milli bayramlardaki tarihi olaylarla ilgili açıklamalarda bulunularak, milli bayramlarla tarihi olaylar arasında bağlar olduğu ve bu bağların güçlü olarak kalması ve korunmasının onların ellerinde olduğu konusuna değinilerek, milli bayramların bizler için ne ifade ettiği konusunun üzerinde durularak, milli bayramlara katılımın teşviki ve milli

bayramlara duyarlı olunması konularının üzerinde vurgu yapılarak öğrencilerde vatanseverlik, duyarlılık ve katılımcılık değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.1. numaralı kazanım kendini analiz etmek ve kendini ifade etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin daha önceki yıllarda tek başına yapamadıkları halde şimdi yapabildikleri davranışları düşünmeleri ve açıklamaları istenerek, bunları birbiriyle karşılaştırıp büyüme, olgunlaşma ve tek başına yetebilme davranışlarını ayırt etmeleri istenerek, şimdi yapabildiklerinin ve daha önceki senelerde yapamadıklarının zaman içinde ortaya çıkan değişimin ve gelişimin doğal bir sonucu olduğu konusu öğrencilerden nedenleriyle birlikte açıklanması istenerek öğrencilerde kendini analiz etmek ve kendini ifade etmek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.3. numaralı kazanım kendini ifade etmek ve analiz etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Kendilerinin veya anne babalarının hayatında zaman içinde oluşan değişikliklerle ilgili bilgi toplayıp zaman içinde oluşan değişimlerin nedenlerini araştırıp fark etmeleri sağlanarak, her bir öğrencinin topladıkları bilgileri sözlü ya da yazılı olarak sınıfta sunmaları istenerek öğrencilerde kendini ifade etmek ve analiz etmek değerlerinin gelişmesi beklenebilir.

HB.3.3.4. numaralı kazanım meraklı olmak ve analiz etmek değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere meslekler hakkında kısa bilgiler verilerek, farklı meslek dallarından bireyleri sınıfa davet ederek, her bir mesleğin farklı birer özelliği olduğu, her mesleğin kolaylıklarının yanında zorluklarının da olduğu belirtilerek, gelecekte hangi mesleği seçmek istedikleri sorularak, hangi mesleği edinmek istiyorlarsa bunun için gerekli bilgi, beceri ve özellikleri taşımaları gerektiği belirtilerek öğrencilerde meraklı olmak ve analiz etmek değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.6. numaralı kazanım kendini ifade etmek ve vatanseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Atatürk'ün hayatı ile ilgili önemli olay ve olgular üzerinde durulup bu olay ve olguların çeşitli sanat yollarıyla ifade edilmesi sağlanarak öğrencilerde kendini ifade etme ve vatanseverlik değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.7. numaralı kazanım liderlik ve vatanseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Atatürk'ün kişilik özelliklerine dikkat çekilerek, Atatürk ile ilgili yabancı ülkelerden çeşitli kişilerin söylemiş oldukları sözler aktararak, hangi kişilik

özellikleriyle ulusal bir lider olarak kabul edildiği üzerinde durularak, Atatürk'ün liderliğiyle kişilik özelliklerinin arasında bağlantı kurmaları sağlanarak öğrencilerde liderlik ve vatanseverlik değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.9. numaralı kazanım analiz etmek, vatanseverlik ve duyarlılık değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Çeşitli ülke bayraklarının resimleriyle kendi bayrağımızın karşılaştırılması istenerek, bizim bayrağımızla olan benzerlik ve farklılıkları bulmaları istenerek, bayrağımızın renginin nasıl oluştuğu, hilal ve ayın ne anlama geldiği, bu bayrak için neleri feda edip bu vatani nasıl kazandığımız hususlarına da değinilerek öğrencilerde analiz etmek, vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.11. numaralı kazanım yeniliğe açıklık, duyarlılık ve vatanseverlik değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Cumhuriyetimizin geçmişten günümüze var olduğu ve gelecekte de var olacağı vurgulanarak cumhuriyeti Atatürk'ün önderliğinde atalarımızın kurduğunu, onu yaşatacak ve yükseltecek olan bizler olduğu, cumhuriyeti korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için gerekenler hakkında fikirler üretmeleri sağlanarak öğrencilerde yeniliğe açıklık, duyarlılık ve vatanseverlik değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.14. numaralı kazanım analiz etmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Farklı hava koşullarının (karlı, donlu, buzlu, sisli, yağmurlu ve dolulu) ne olduğu açıklanarak, trafik kazalarıyla hava koşulları arasında ilişki kurmaları istenebilir, hava koşullarının (ıslak ve kuru zemin) arasındaki hava koşullarının trafiğe olan etkisi de açıklanıp karşılaştırılarak öğrencilerde neden sonuç ilişki becerisinin geliştirilmesi sağlanarak analiz etmek değerinin oluşması umulabilir.

HB.3.3.18. numaralı kazanım süreç odaklı olmak, kendini ifade etmek, analiz etmek ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Geçmişten, günümüze kadar ulaşım araçlarının nasıl bir değişim gösterdiğinin araştırılması istenerek, araştırılan bu değişimin yıllar içinde nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiği fark ettirilerek, konu hakkındaki bulguları sınıfta çeşitli yöntemlerle sunmaları ve ifade etmeleri istenerek öğrencilerde süreç odaklı olmak, kendini ifade etmek, analiz etmek ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.20. numaralı kazanım kendini ifade etmek, bilimsellik ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin

ne olduğu araştırılması istenerek hayatımıza ne gibi yeri ve önemi olduğu, günlük hayatımızı nasıl kolaylaştırdığı hususlarına değinilerek öğrencilerin yaptığı araştırmaların sınıf ortamında sunulup izah etmeleri istenerek öğrencilerde kendini ifade etmek, bilimsellik ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.21. numaralı kazanım meraklı olmak değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Geçmişten günümüze iletişim teknolojilerinde meydana gelen değişim ve gelişimlerin öğrenciler tarafından araştırılması istenerek öğrencilerde meraklı olmak değerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.22. numaralı kazanım analiz etmek ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Yaşadığı yerleşim yerinin eski ve yeni halinin araştırılması istenerek, eski yapılar ile yeni yapıların karşılaştırılması istenerek bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkların karşılaştırılması istenerek öğrencilerde analiz etmek ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.23. numaralı süreç odaklı olmak ve meraklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Öğrencilere aile büyüklerinin çocukken oynadıkları oyunların neler olduğu, kendi oynadıkları oyunlarla aile büyüklerinin oynadıkları oyunları karşılaştırarak oyunlardaki benzerliklerin neler olduğu, neden bazı oyunların değişmediği, bazı oyunların ise değiştığı tartışılarak oyunlardaki değişim ve süreklilikle ilgili düşüncelerini aktarmaları istenerek öğrencilerde süreç odaklı olmak ve meraklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.24. numaralı kazanım vatanseverlik, duyarlılık, meraklı olmak ve süreç odaklı olmak değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Müze veya tarihî mekân gezisi düzenlenerek, müze ve tarihi mekânların tarihi eserleri çeşitli yönlerden (tarz, biçim, görünüş, kullanım, renk, desen, büyüklük) incelenmesi istenerek, müzedeki ve tarihi mekânlardaki eserlerin eski ve yeni hallerinin karşılaştırılması istenerek, buralardaki tarihi eserlerin zaman içindeki değişimlerinin incelenmesi ve değişimin fark edilmesi sağlanarak, müze ve tarihi mekânların ülkemiz için kültürel bir zenginlik olduğu, bu zenginlikler koruma, sahiplenme ve tanıtma için faaliyetlerde bulunmaları gerektiği, bunların vatanımız için zenginliklerin yanında tanıtım yüzü olduğu konularına vurgu yapılarak öğrencilerde vatanseverlik, duyarlılık, meraklı olmak ve süreç odaklı olmak değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.29. numaralı kazanım işbirliği, süreç odaklı olmak, sosyal problem çözmek, yardımseverlik ve dayanışma değerleriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Birey, toplum ve çevre arasında yakından uzağa doğru görünmeyen bağlarla birbirlerine bağlı olduğu da vurgulanabilir. Toplum, birey ve çevrede karşılıklı bağlılık ve bağımlılığın, sosyal hayatın getirileri olarak birbirlerine muhtaç olabileceği, birbirlerine ihtiyaç duyduklarında sıkıntı ve problemleri yardımlaşma ve dayanışma yoluyla çözebilecekleri, aralarındaki sosyal problemleri probleme dönüştürmeden çözebilecekleri, bağımlılığın doğal sonucu olarak çoğu konuda işbirliği yapmak zorunda kalabilecekleri hususlarına dikkat edilerek ve bu hususlara vurgu yapılarak öğrencilerde, süreç odaklı olmak, sosyal problem çözmek, yardımseverlik ve dayanışma değerlerinin oluşması beklenebilir.

HB.3.3.30. numaralı kazanım analiz etmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Doğal afet konuları tekrar edilerek konuyla ilgili çeşitli kaynaklardan yararlanarak doğal afetlerden korunmak için araştırma yapıp topladıkları bilgilerle çözüm yolu üretebilmeleri konularına değinilerek öğrencilerde analiz etmek değerinin oluşması beklenebilir.

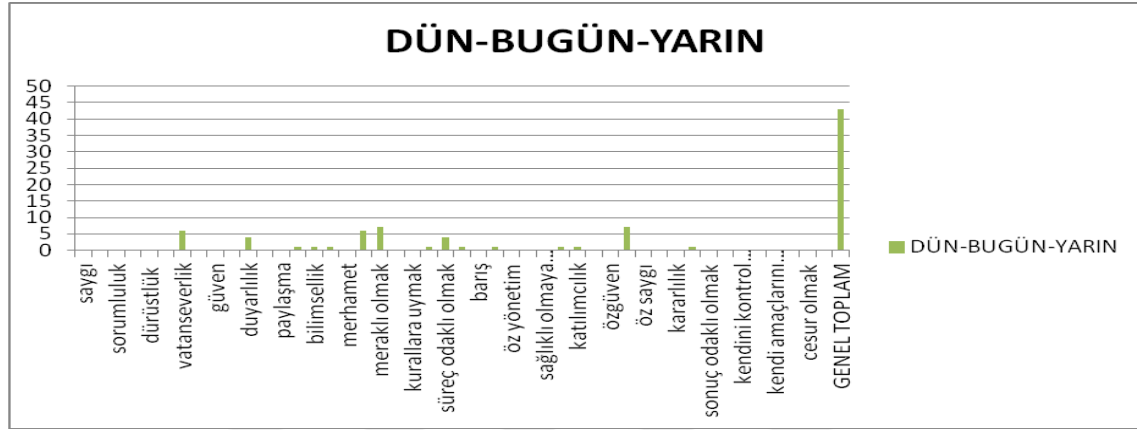
HB.3.3.32. numaralı kazanım kendini ifade etmek değeriyle ilgili bir kazanım olarak ifade edilebilir. Bu ünite de sıkça kullanılan ve yeni öğrenilen kavramların neler olduğu, bu kavramların onlar için ne ifade ettiği, bu kavramların yerinde ve doğru bir şekilde kullanılması hayatlarına ne gibi bir anlam katıp onlara ne gibi değerler ifade ettiği hususlarına değinilerek öğrencilerde kendini ifade etmek değerinin oluşması beklenebilir.

Üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Dün-Bugün-Yarın’’ ünitesinde 20 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların toplamda 15 ayrı değer ifadesi ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Kazanımlarda bulunan toplam değer sayısı 43’tür. Bu 43 değer 13 tanesi 5 ayrı değerden oluşan ve programda olan değerlerdir. Geriye kalan 30 değer programda olmadığı halde kazanımlarda olduğu düşünülen değerlerdir. Kazanımlarda en fazla meraklı olmak değeri (7) , analiz etmek değeri (7), vatanseverlik değeri (6), kendini ifade etme değeri (6), duyarlılık değeri (4) ve süreç odaklı olmak değeri (4) kazanımda yer almaktadır.

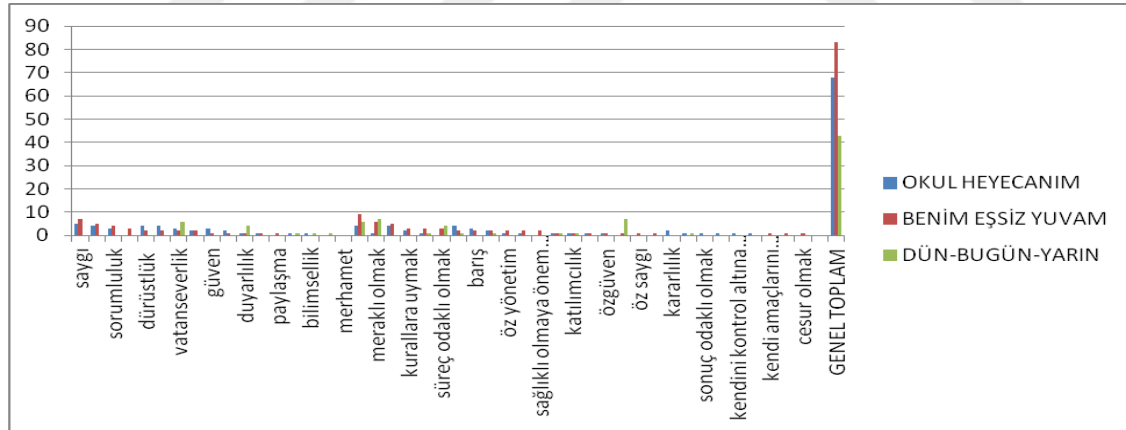
Ünite deki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı değerlerin (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, vefa ve sorumluluk değerlerine hiçbir kazanımda rastlanmamıştır.) hiç yer almadığı görülmektedir. Ancak

programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak, analiz etmek, kendini ifade etmek, süreç odaklı olmak, yeniliğe açıklık, sosyal problem çözmek, kendini analiz etmek, liderlik, katılımcılık ve işbirliği değerlerinin olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tablo 4.34. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Programı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler Listesi

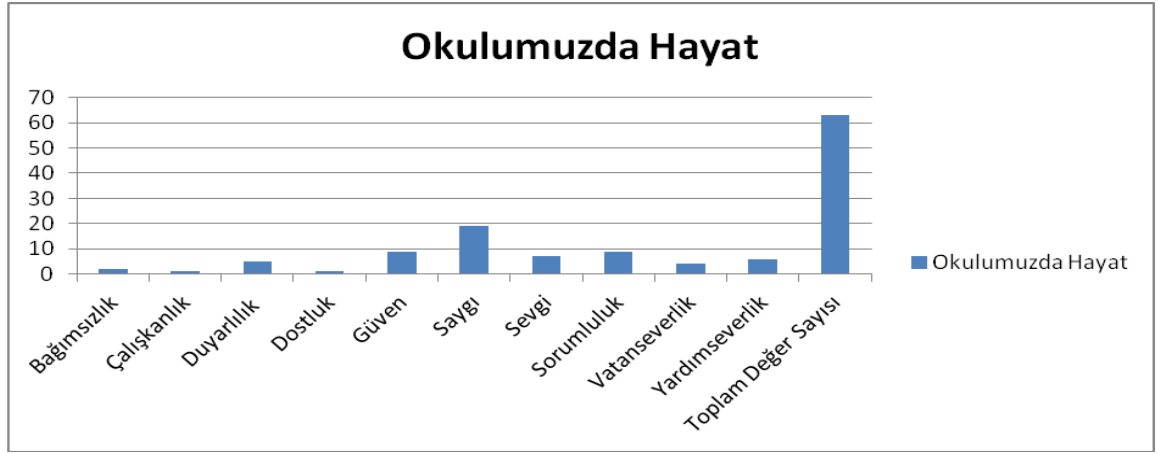

Tablo 4.35. Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kapsamında Yer Alan Değerlerin Genel Görünümü

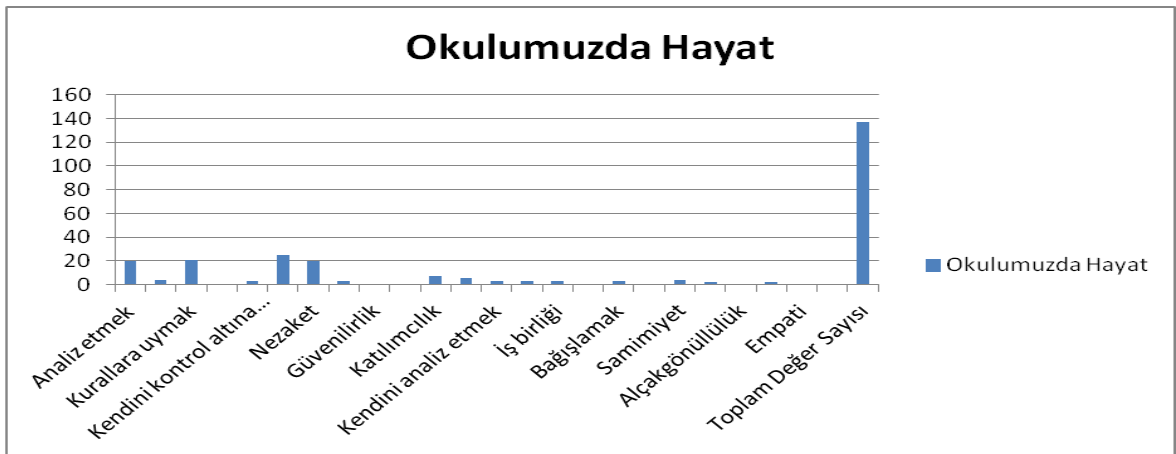
Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, bağımsızlık (2), çalışkanlık (1), duyarlılık (5), dostluk (1), güven (9), saygı (19), sevgi (9), sorumluluk (9), vatanseverlik (4) ve yardımseverlik (6) değerleridir. Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.36'de gösterilmiştir.

Tablo 4.36. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

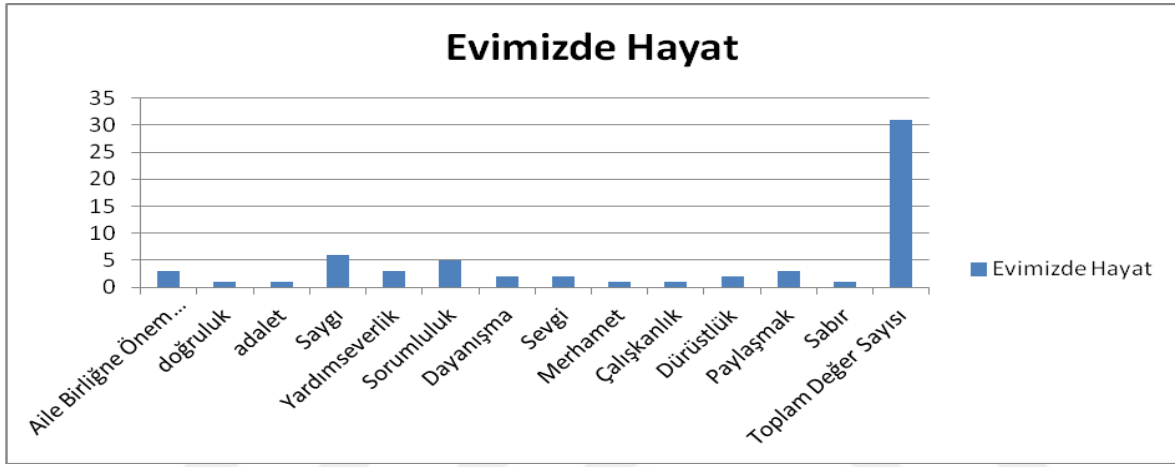
Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, analiz etmek (20), güvenlik (4), kurallara uymak (21), süreç odaklı olmak (4), kendini kontrol altına almak (2), kendini ifade etmek (14), nezaket (26), açık fikirli olmak (3), güvenilirlik (1), liderlik (1), katılımcılık (5), birlik (6), kendini analiz etmek (3), sonuç odaklı olmak (5), iş birliği (5), iyi niyet (1), affedici olmak (1), bağışlamak (2), kardeşlik (1), samimiyet (3), ölçülü olmak (2), kendini kontrol etmek (1), alçakgönüllülük (1), başarı (2), empati (1), sağlıklı olmaya önem vermek (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.37'de gösterilmiştir.

Tablo 4.37. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okulumuzda Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

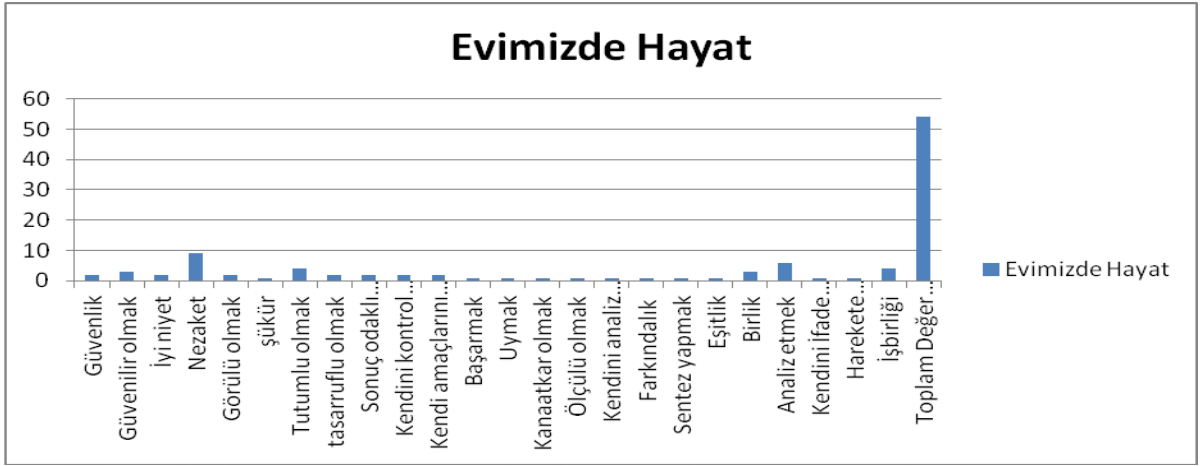
Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, aile birliğine önem verme (3), doğruluk (1), adalet (1), yardımseverlik (3), saygı (6), yardımseverlik (3), sorumluluk (5), dayanışma (2), sevgi (2), merhamet (1), çalışkanlık (1), dürüstlük (2), paylaşmak (3) ve sabır (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.38'te gösterilmiştir.

Tablo 4.38. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

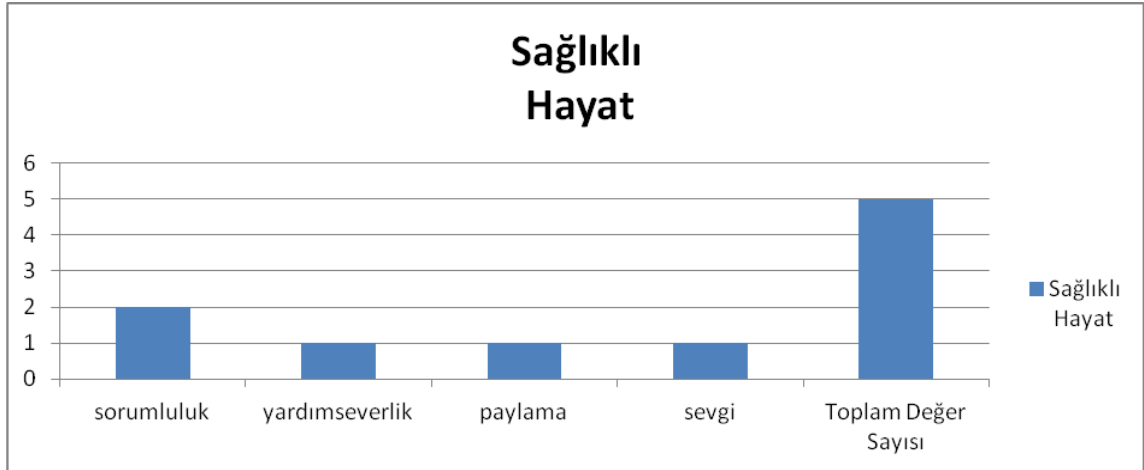
Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, güvenlik (2), güvenilir olmak (3), iyi niyet (2), nezaket (9), görgülü olmak (2), şükür (1), tutumlu olmak (4), tasarruflu olmak (2), sonuç odaklı olmak (2), kendini kontrol altına almak (2), kendi amaçlarını seçebilmek (2), başarmak (1), kanaatkâr olmak (1), ölçülü olmak (1), kendini analiz etmek (1), farkındalık (1), sentez yapmak (1), eşitlik (1), birlik (3), analiz etmek (6), kendini ifade etmek (1), harekete geçebilmek (1) ve işbirliği (4) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.39'te gösterilmiştir.

Tablo 4.39. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Evimizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, sorumluluk (2), yardımseverlik (1), paylaşma (1) ve sevgi (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.40'te gösterilmiştir.

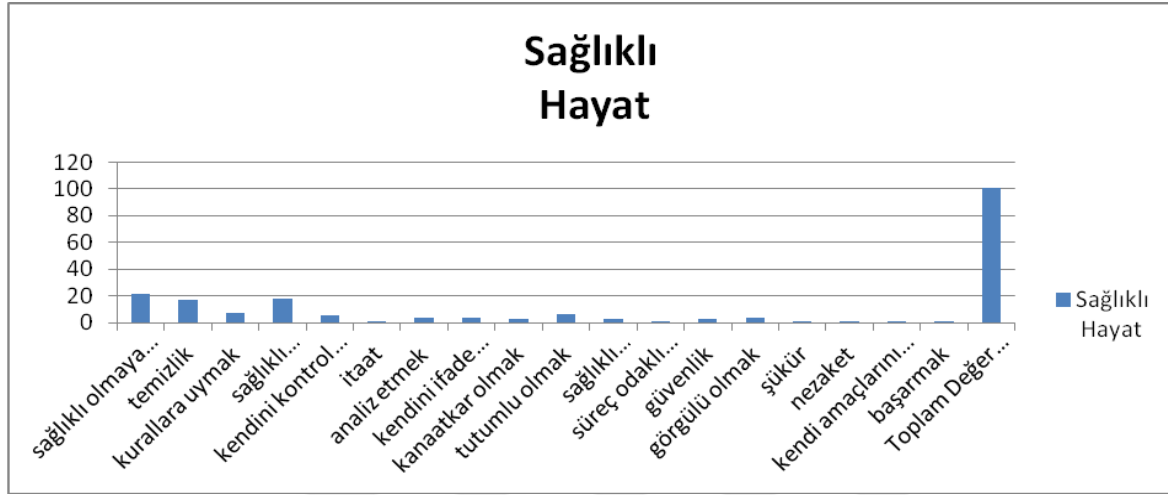
Tablo 4.40. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, sağlıklı olmaya önem vermek (21), temizlik (17), kurallara uymak (7), sağlıklı beslenmeye önem vermek (18), kendini kontrol altına almak (5), itaat (1), analiz etmek (4), kendini ifade etmek (4), kanaatkâr olmak (3), tutumlu olmak (6), sağlıklı yaşamaya önem vermek (3), süreç odaklı olmak (3), güvenlik (3), görgülü olmak

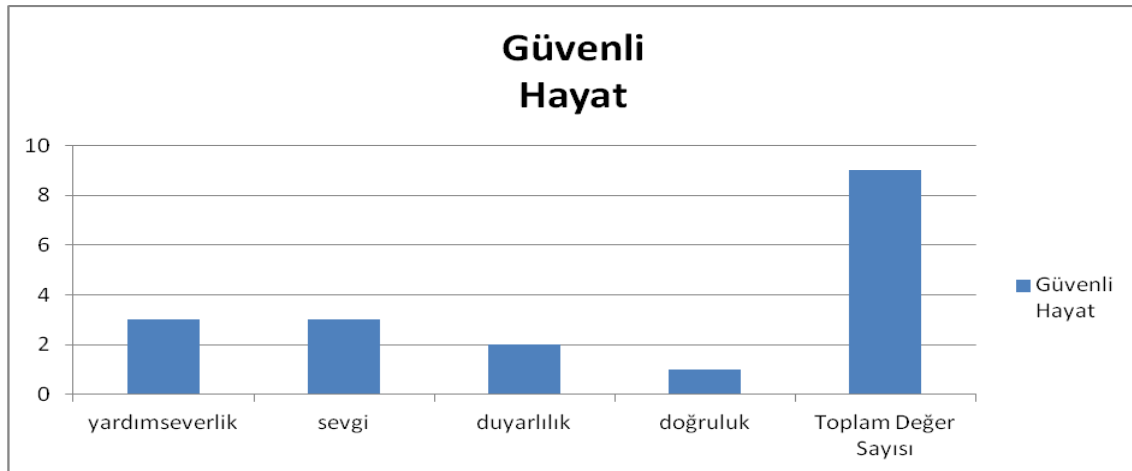
(4), şükür (1), nezaket (1), kendi amaçlarını seçebilmek (1) ve başarmak (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.41'de gösterilmiştir.

Tablo 4.41. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

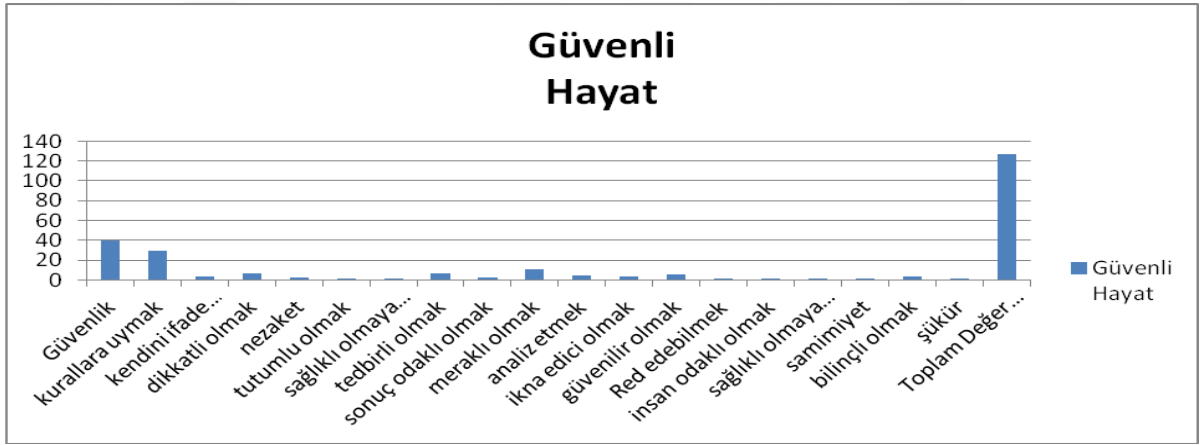
Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, yardımseverlik (3), sevgi (3), duyarlılık (2) ve doğruluk (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.42'de gösterilmiştir.

Tablo 4.42. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

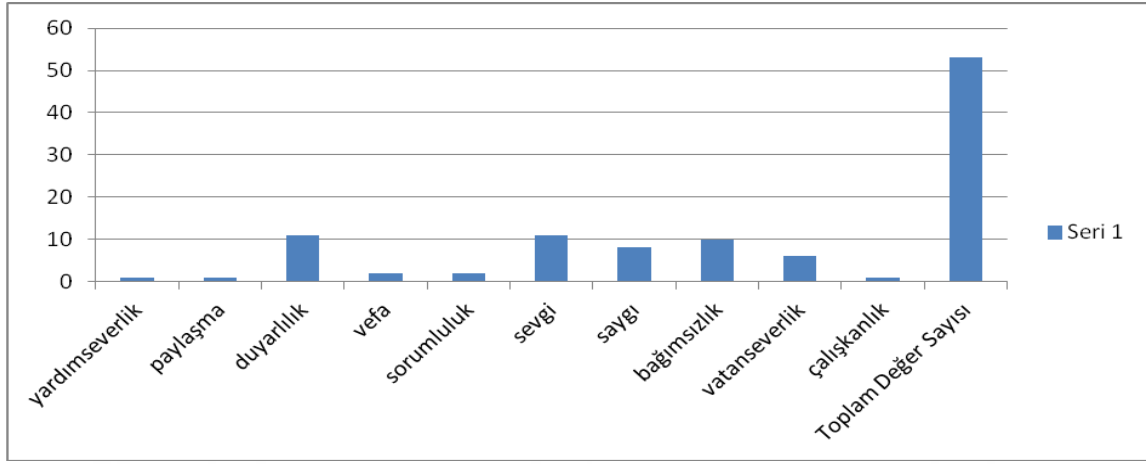
Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, güvenlik (40), kurallara uymak (29), kendini ifade etmek (4), dikkatli olmak (7), nezaket (2), tutumlu olmak (1), sağlıklı olmaya önem vermek (2), tedbirli olmak (7), sonuç odaklı olmak (2), meraklı olmak (11), analiz etmek (5), ikna edici olmak (3), güvenilir olmak (6), red edebilmek (1), insan odaklı olmak (1), samimiyet (1), bilinçli olmak (4) ve şükür (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.43'te gösterilmiştir.

Tablo 4.43. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

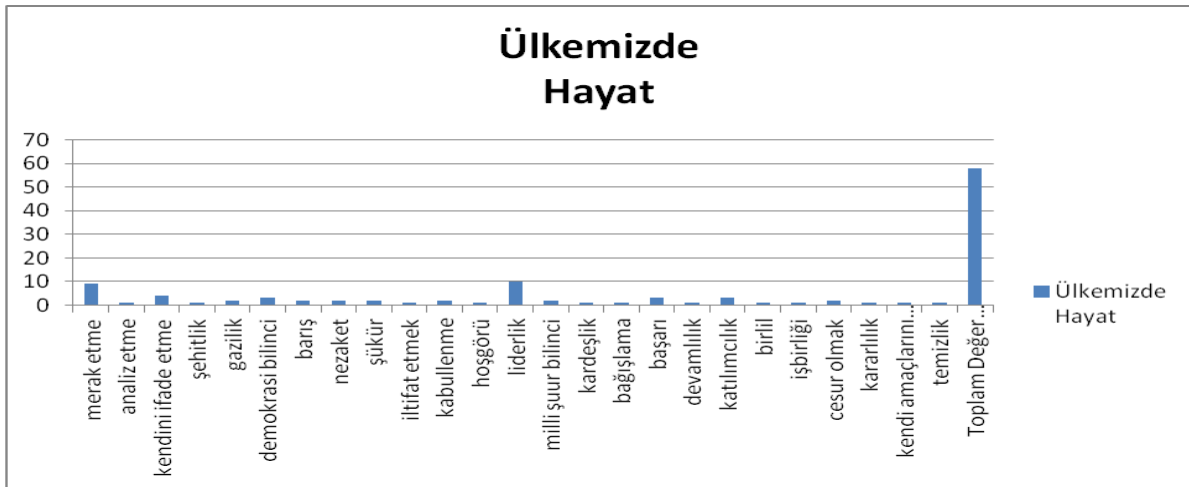
Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, yardımseverlik (1), paylaşma (1), duyarlılık (11), vefa (2), sorumluluk (2), sevgi (11), saygı (8), bağımsızlık (10), vatanseverlik (6) ve çalışkanlık (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.44'da gösterilmiştir.

Tablo 4.44. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

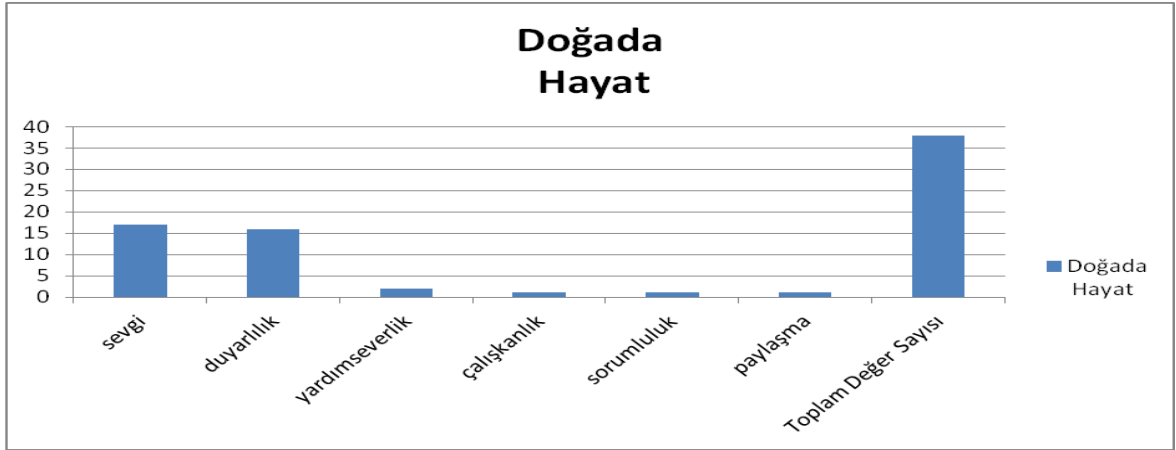
Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, meraklı olmak (9), analiz etmek (1), kendini ifade etmek (4), şehitlik (1), gazilik (2), demokrasi bilinci (3), barış (2), nezaket (2), şükür (2), iltifat etmek (1), kabullenmek (2), hoşgörü (1), liderlik (10), milli şuur bilinci (2), kardeşlik (1), bağışlama (1), başarı (3), devamlılık (1), katılımcılık (3), birlik (1), işbirliği (1), cesur olmak (2), kararlılık (1), kendi amaçlarını seçebilmek (1) ve temizlik (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.45'da gösterilmiştir.

Tablo 4.45. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemizde Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

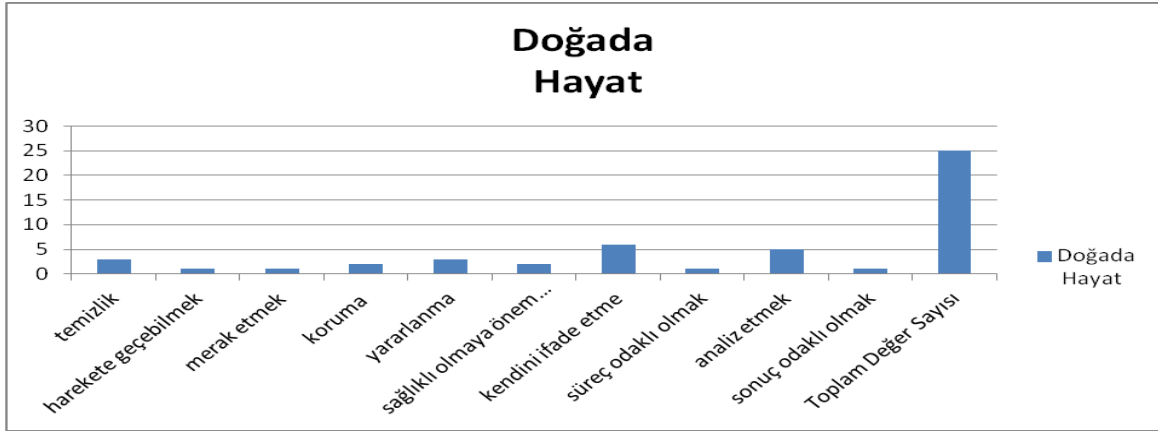
Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, sevgi (17), duyarlılık (16), yardımseverlik (2), çalışkanlık (1), sorumluluk (1) ve paylaşma (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.46'de gösterilmiştir.

Tablo 4.46. Programda Olup İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

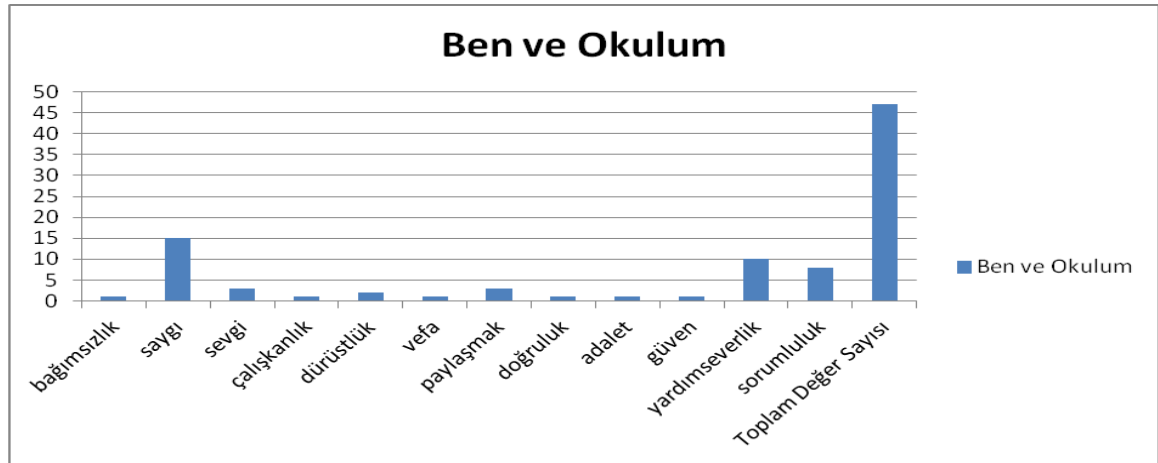
Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, temizlik (3), harekete geçebilmek (1), meraklı olmak (1), korumak (2), yararlanmak (3), sağlıklı olmaya önem vermek (2), kendini ifade etmek (6), süreç odaklı olmak (1), analiz etmek (5) ve sonuç odaklı olmak (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.47'de gösterilmiştir.

Tablo 4.47. Programda Olmayıp İlkokul 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ben ve Okulum Ünitesi'nde bağımsızlık (1), saygı (15), sevgi (3), çalışkanlık (1), dürüstlük (2), vefa (1), paylaşma (3), doğruluk (1), adalet (1), güven (1), yardımseverlik (10) ve sorumluluk (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.48'te gösterilmiştir.

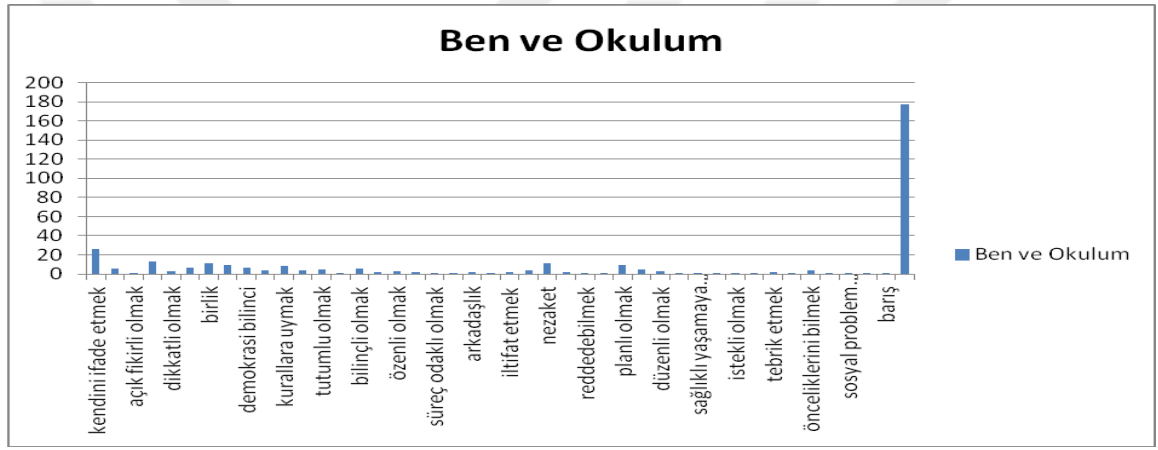
Tablo 4.48. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ben ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ben ve Okulum Ünitesi'nde yer alan değerler, kendini ifade etmek (26), kendini analiz etmek (6), açık fikirli olmak (1), analiz etmek (13), dikkatli olmak (3), katılımcılık (7), birlik (11), işbirliği (9), demokrasi bilinci (7), çoğulculuk (4), kurallara uymak (8), tasarruflu olmak (4), tutumlu olmak (5), temizlik (1), bilinçli olmak (6), çalışmalarını sergilemek (2), özenli

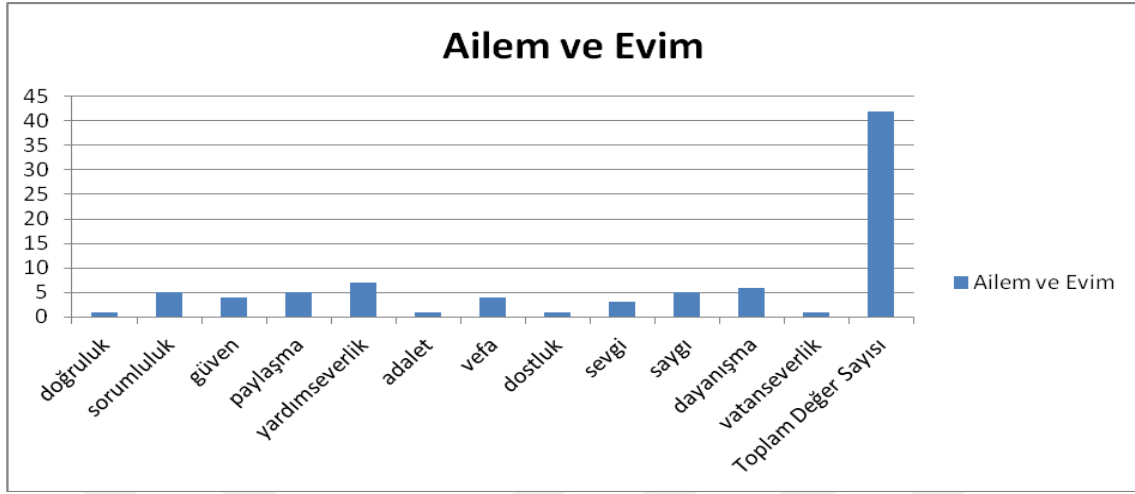
olmak (3), sonuç odaklı olmak (2), süreç odaklı olmak (1), sentez yapmak (1), arkadaşlık (2), hoşgörü (1), iltifat etmek (2), şükür (4), nezaket (11), kabullenmek (2), reddedebilmek (1), yapıcı olmak (1), planlı olmak (9), kendi amaçlarını seçebilmek (5), düzenli olmak (3), sağlıklı olmaya önem vermek (1), sağlıklı yaşamaya önem vermek (1), dakik olmak (1), istekli olmak (1), tekrar etmek (1), tebrik etmek (2), farkındalık (1), önceliklerini bilmek (4), şehitlik (1), sosyal problem çözmek (1), kendini kontrol altına almak (1) ve barış (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğada Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.49'te gösterilmiştir.

Tablo 4.49. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ben ve Okulum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

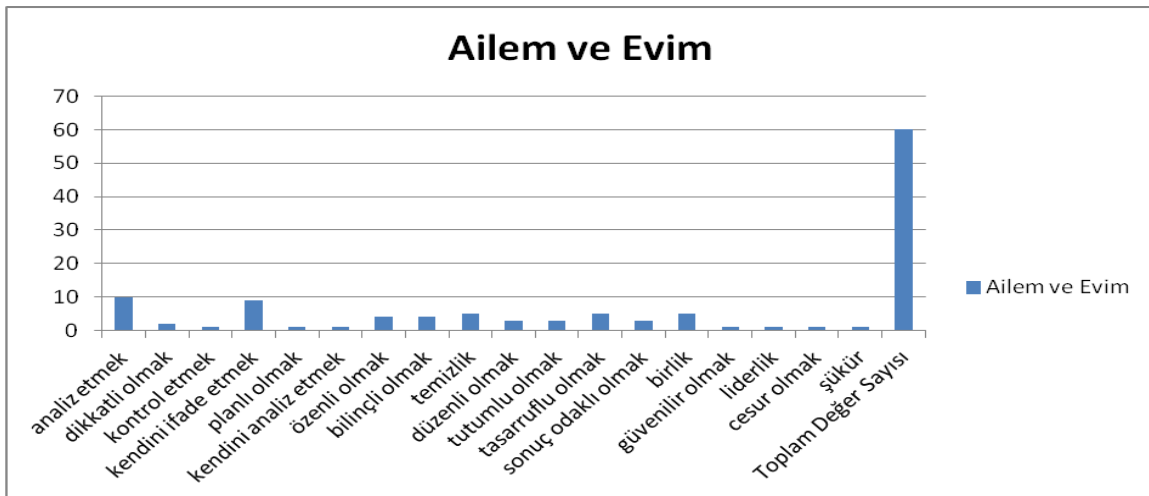
Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde yer alan değerler, doğruluk (1), sorumluluk (5), güven (4), paylaşma (5), yardımseverlik (7), adalet (1), vefa (4), sevgi (3), saygı (5), dayanışma (6) ve vatanseverlik (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.50'te gösterilmiştir.

Tablo 4.50. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

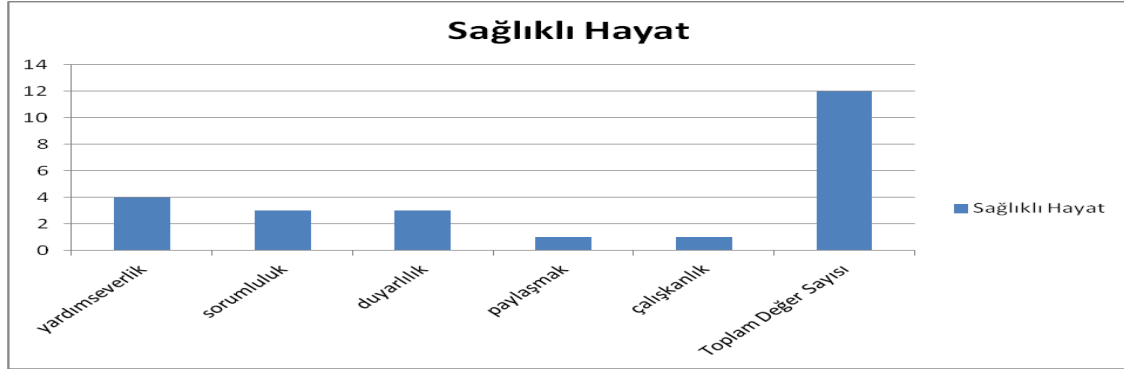
Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde yer alan değerler, analiz etmek (10), dikkatli olmak (2), kontrol etmek (1), kendini ifade etmek (9), planlı olmak (1), kendini analiz etmek (1), özenli olmak (4), bilinçli olmak (4), temizlik (5), düzenli olmak (3), tutumlu olmak (3), tasarruflu olmak (2), sonuç odaklı olmak (3), birlik (5), güvenilir olmak (1), liderlik (1), cesur olmak (1) ve şükür (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.51'da gösterilmiştir.

Tablo 4.51. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ailem ve Evim Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

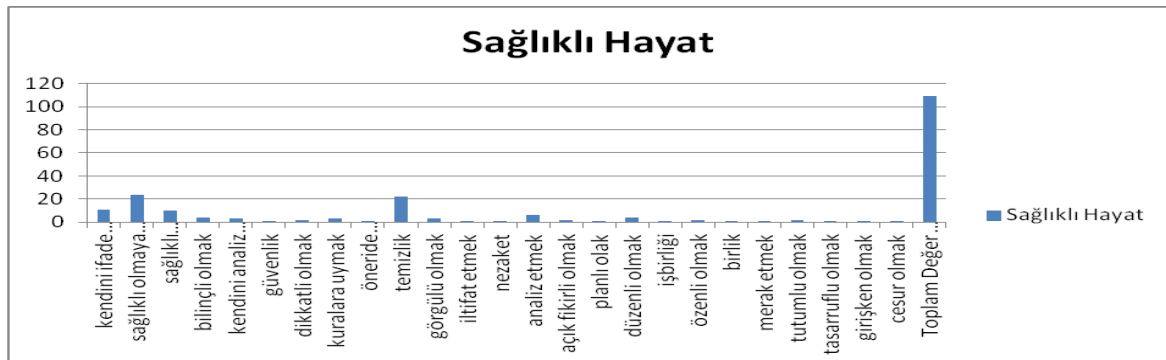
Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, yardımseverlik (4), sorumluluk (3), duyarlılık (3), paylaşma (1) ve çalışkanlık (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.52'de gösterilmiştir.

Tablo 4.52. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

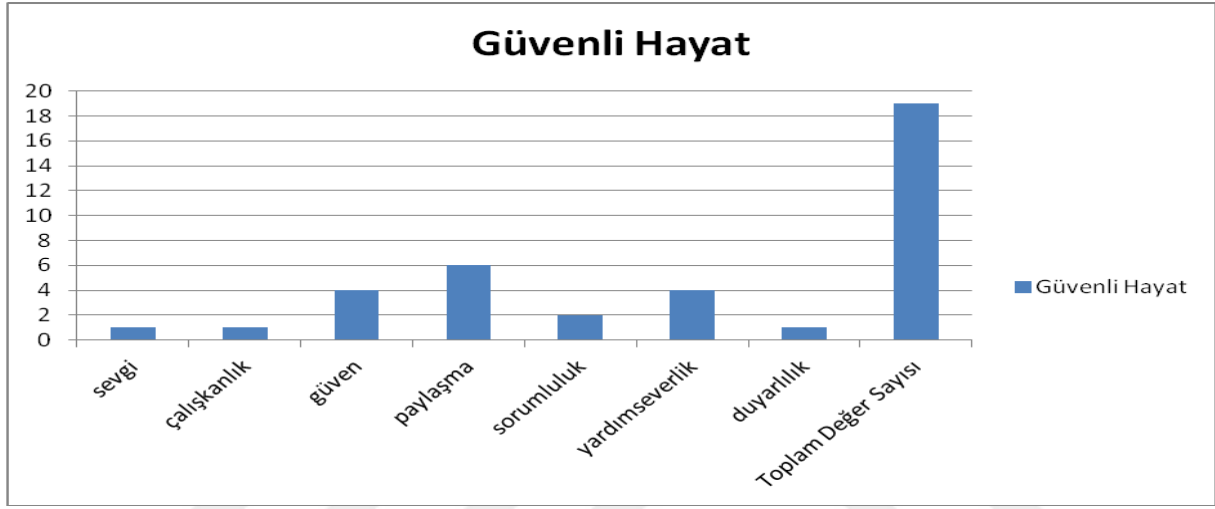
Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, kendini ifade etmek (11), sağlıklı olmaya önem vermek (24), sağlıklı beslenmeye önem vermek (10), bilinçli olmak (4), kendini analiz etmek (3), güvenlik (1), dikkatli olmak (2), kurallara uymak (3), öneride bulunmak (1), temizlik (22), görgülü olmak (3), iltifat etmek (1), nezaket (1), analiz etmek (6), açık fikirli olmak (2), planlı olmak (1), düzenli olmak (4), işbirliği (1), özenli olmak (2), birlik (1), merak etmek (1), tutumlu olmak (2), tasarruflu olmak (1), girişken olmak (1) ve cesur olmak (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.53'de gösterilmiştir.

Tablo 4.53. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Sağlıklı Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

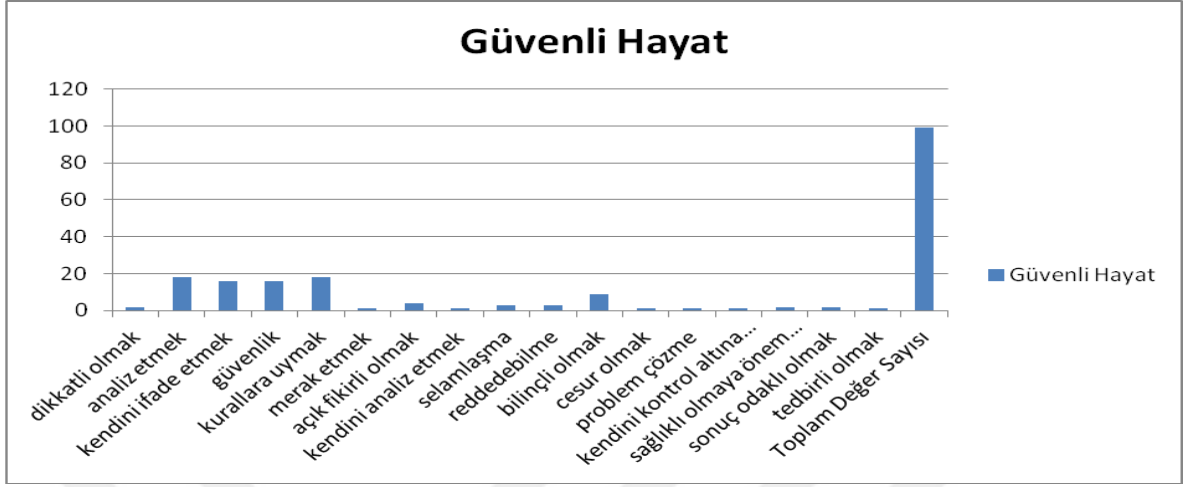
Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, sevgi (1), çalışkanlık (1), paylaşma (6), güven (4), sorumluluk (2), yardımseverlik (4) ve duyarlılık (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.54'da gösterilmiştir.

Tablo 4.54. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

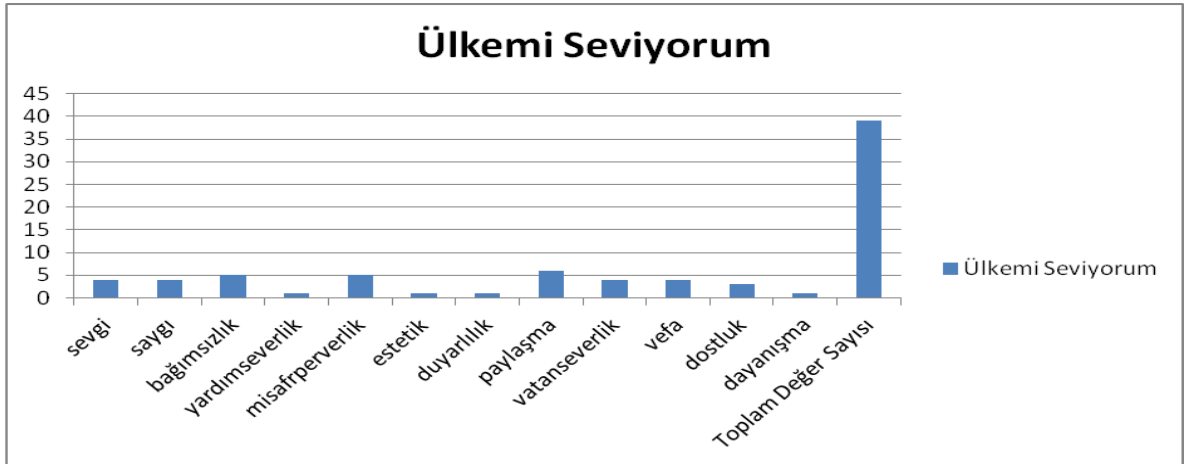
Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, dikkatli olmak (2), analiz etmek (18), kendini ifade etmek (16), güvenlik (16), kurallara uymak (18), meraklı olmak (1), açık fikirli olmak (4), kendini analiz etmek (1), selamlaşma (3), reddedebilme (3), bilinçli olmak (9), cesur olmak (1), problem çözmek (1), kendini kontrol altına almak (1), sağlıklı olmaya önem vermek (2), sonuç odaklı olmak (2) ve tedbirli olmak (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Güvenli Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.55'de gösterilmiştir.

Tablo 4.55. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Güvenli Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde yer alan değerler, sevgi (4), saygı (4), bağımsızlık (5), yardımseverlik (1), misafirperverlik (5), estetik (1), duyarlılık (1), paylaşma (6), vatanseverlik (4), vefa (4), dostluk (3) ve dayanışma (1) değerleridir. Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.56'da gösterilmiştir.

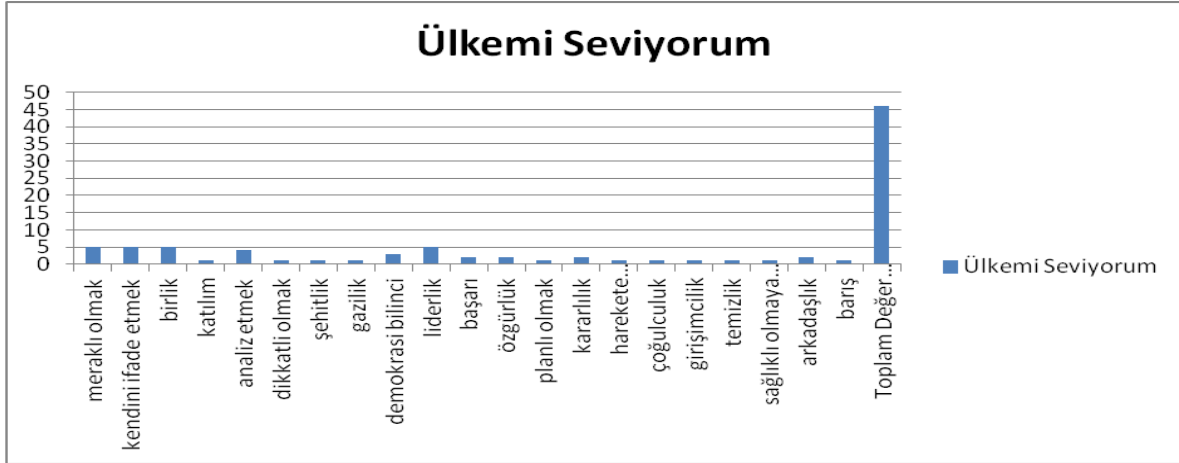
Tablo 4.56. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde yer alan değerler, meraklı olmak (5), kendini ifade etmek (5), birlik (5), katılımcılık (1), analiz etmek (4), dikkatli olmak (1), şehitlik (1), gazilik (1), demokrasi bilinci (3), liderlik (5), başarı (2), özgürlük (2), planlı olmak (1), kararlılık (2), harekete

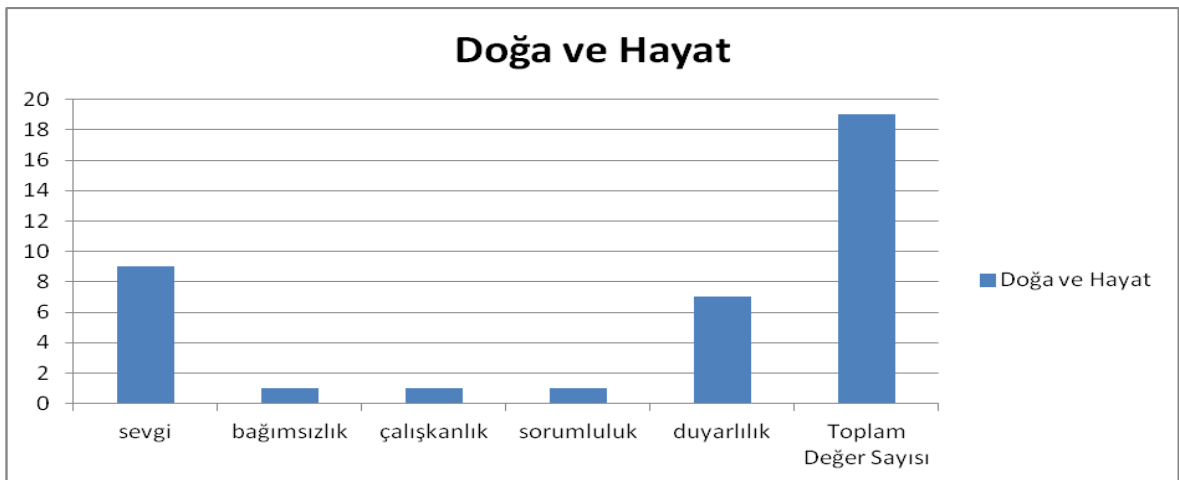
geçebilmek (19, çoğulculuk (1), girişimcilik (1), temizlik (1), sağlıklı olmaya önem vermek (1), arkadaşlık (2) ve barış (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.57'de gösterilmiştir.

Tablo 4.57. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Ülkemi Seviyorum Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

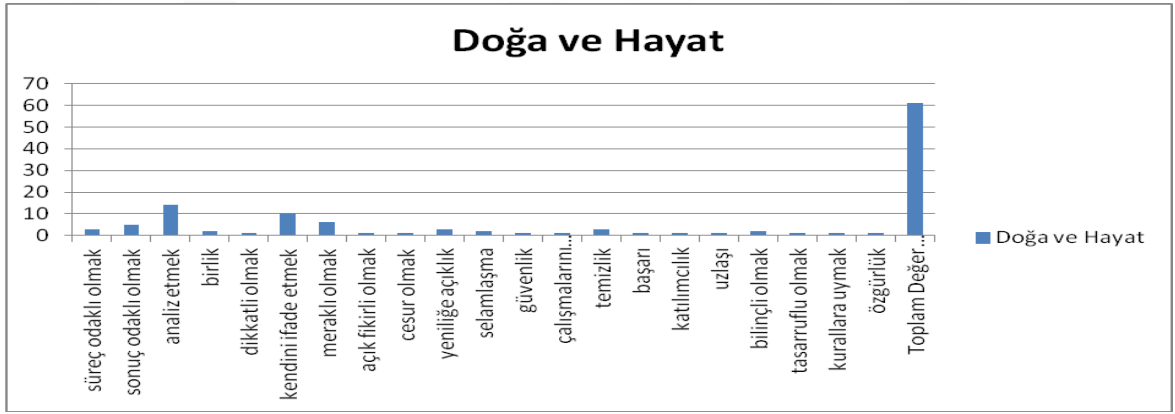
Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğa ve Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, sevgi (9), bağımsızlık (1), çalışkanlık (1), sorumluluk (1) ve duyarlılık (7) değerleridir. Programda olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Doğa ve Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.58'de gösterilmiştir.

Tablo 4.58. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğa ve Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

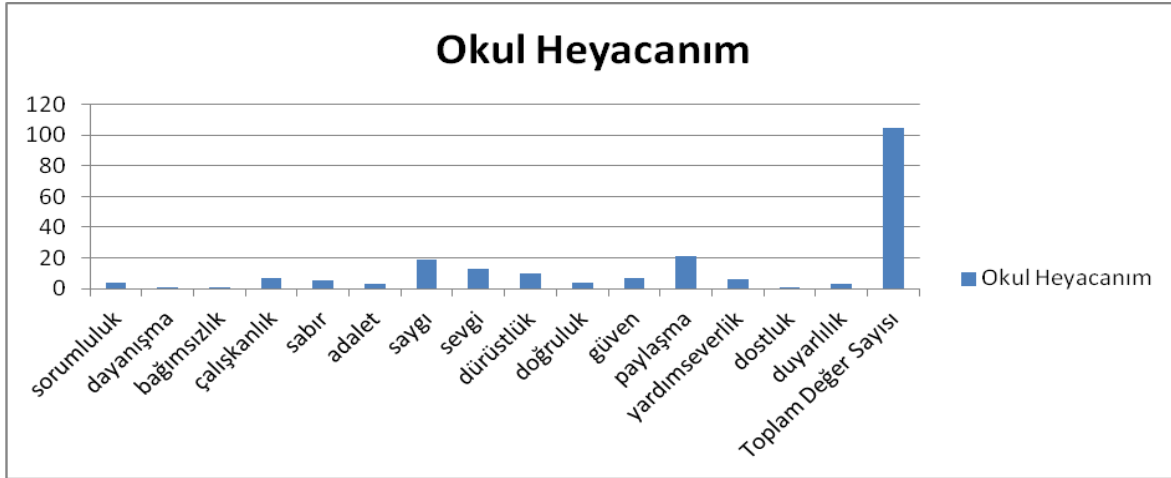
Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğa ve Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler, süreç odaklı olmak (3), sonuç odaklı olmak (3), analiz etmek (14), birlik (2), dikkatli olmak (1), kendini ifade etmek (10), meraklı olmak (6), açık fikirli olmak (1), cesur olmak (1), yeniliğe açık olmak (3), selamlaşma (2), güvenlik (1), çalışmalarını sergilemek (1), temizlik (3), başarı (1), katılımcılık (1), uzlaşa (1), bilinçli olmak (2), tasarruflu olmak (1), kurallara uymak (1) ve özgürlük (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Doğa ve Hayat Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.59'da gösterilmiştir.

Tablo 4.59. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Doğa ve Hayat Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

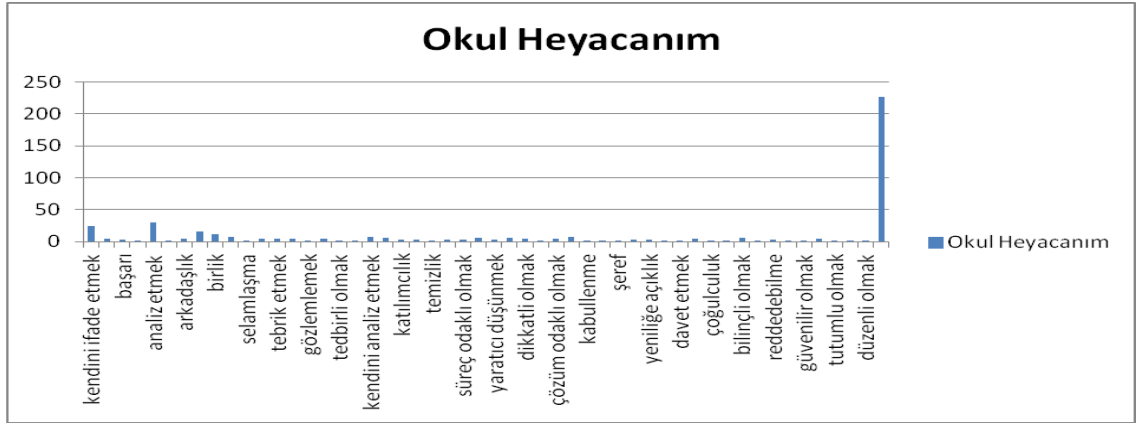
Programda olup İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler, sorumluluk (4), dayanışma (1), bağımsızlık (1), çalışkanlık (7), sabır (5), adalet (3), saygı (19), sevgi (13), dürüstlük (10), doğruluk (4), güven (7), paylaşma (21), yardımseverlik (6), dostluk (1) ve duyarlılık (3) değerleridir. Programda olup İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.60'ta gösterilmiştir.

Tablo 4.60. Programda Olup İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

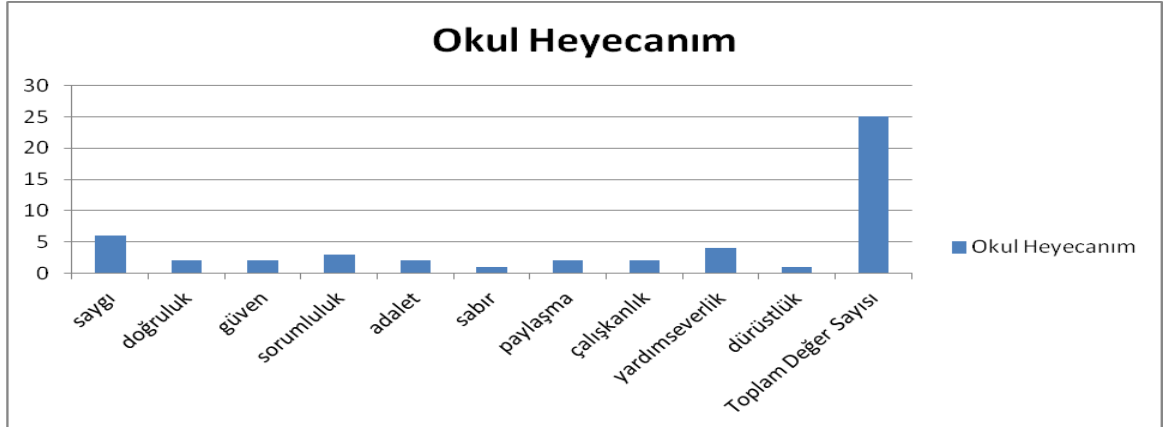
Programda olmayıp İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler, kendini ifade etmek (25), planlı olmak (4), başarı (3), kontrol etmek (1), analiz etmek (30), hoşgörü (2), arkadaşlık (4), açık fikirli olmak (16), birlik (11), sonuç odaklı olmak (7), selamlaşma (2), şükür (4), tebrik etmek (5), nezaket (5), gözlemlemek (1), tedbirli olmak (2), kendini kontrol altına almak (1), kendini analiz etmek (8), demokrasi bilinci (6), katılımcılık (3), sosyal problem çözmek (3), temizlik (2), problem çözmek (3), analitik düşünmek (6), yaratıcı düşünmek (3), meraklı olmak (6), dikkatli olmak (4), özenli olmak (2), çözüm odaklı olmak (4), kurallara uymak (8), kabullenmek (2), girişimcilik (1), şeref (1), azim (3), yeniliğe açıklık (3), işbirliği (2), davet etmek (1), liderlik (4), çoğulculuk (1), öneride bulunmak (1), bilinçli olmak (6), güvenlik (1), reddedebilme (3), kararlılık (1), güvenilir olmak (1), barış (4), tutumlu olmak (1), yeterlilik (1) ve düzenli olmak (1) değerleridir. Programda olmayıp İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.61'de gösterilmiştir.

Tablo 4.61. Programda Olmayıp İlkokul 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olup İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler, saygı (6), doğruluk (2), güven (2), sorumluluk (3), adalet (2), sabır (1), paylaşma (2), çalışkanlık (2), yardımseverlik (4) ve dürüstlük (1) değerleridir. Programda olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.62'de gösterilmiştir.

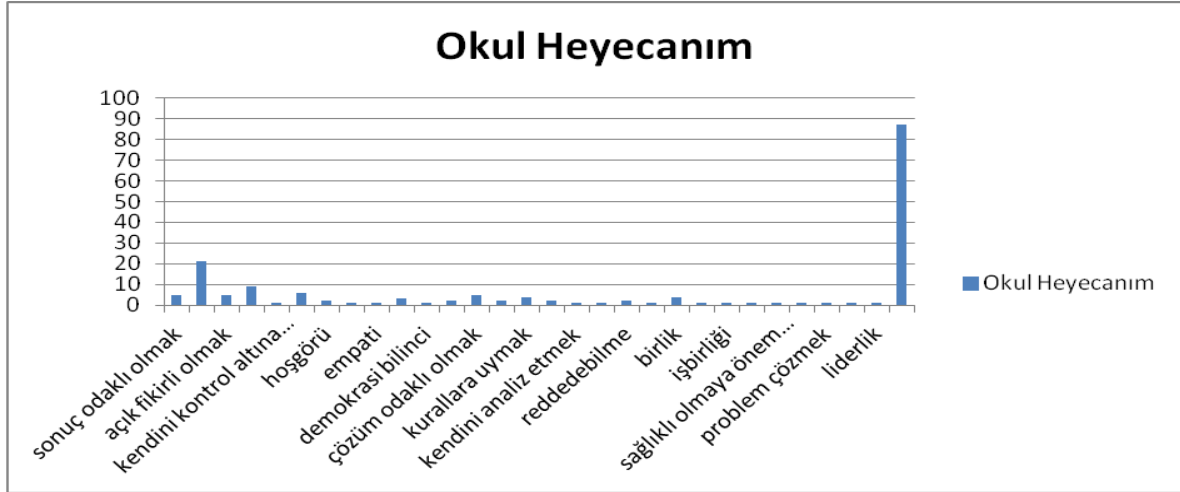
Tablo 4.62. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olmayıp İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler, sonuç odaklı olmak (5), kendini ifade etmek (21), açık fikirli olmak (5), analiz etmek (9), kendini kontrol altına almak (1), nezaket (6), hoşgörü (2), güvenilir olmak (1), empati (1), önceliklerini bilmek (3), demokrasi bilinci (1), süreç odaklı olmak (2), çözüm odaklı olmak (5), yaratıcı düşünmek (2), kurallara uymak (4), bilinçli olmak (2), kendini analiz etmek (1), kendini kanalize etmek (1),

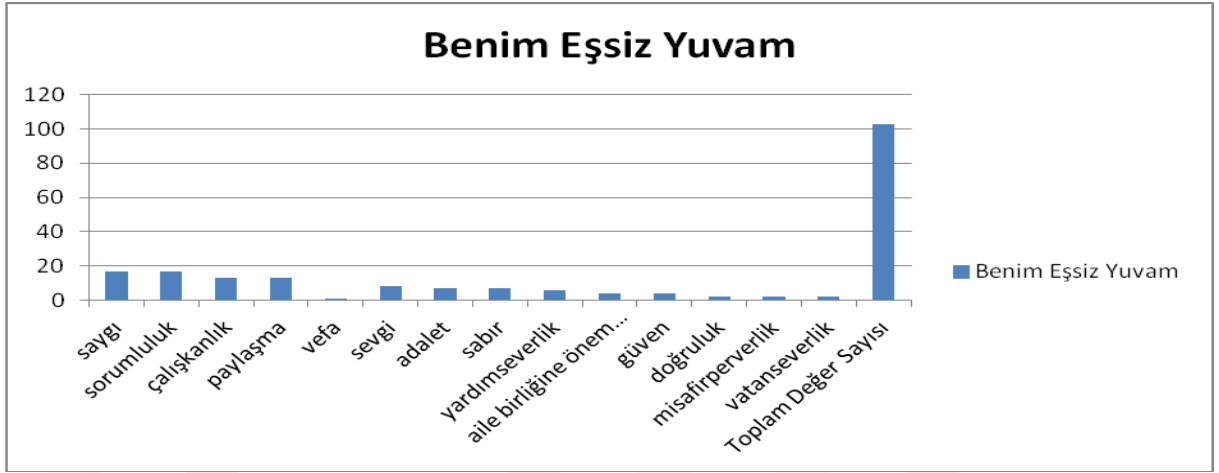
reddedebilmek (2), sosyal problem çözmek (1), birlik (4), ikna etmek (1), işbirliği (1), planlı olmak (1), sağlıklı olmaya önem vermek (1), özenli olmak (1), problem çözmek (1), arkadaşlık (1) ve liderlik (1) değerleridir Programda olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.63'te gösterilmiştir.

Tablo 4.63. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Okul Heyecanım Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

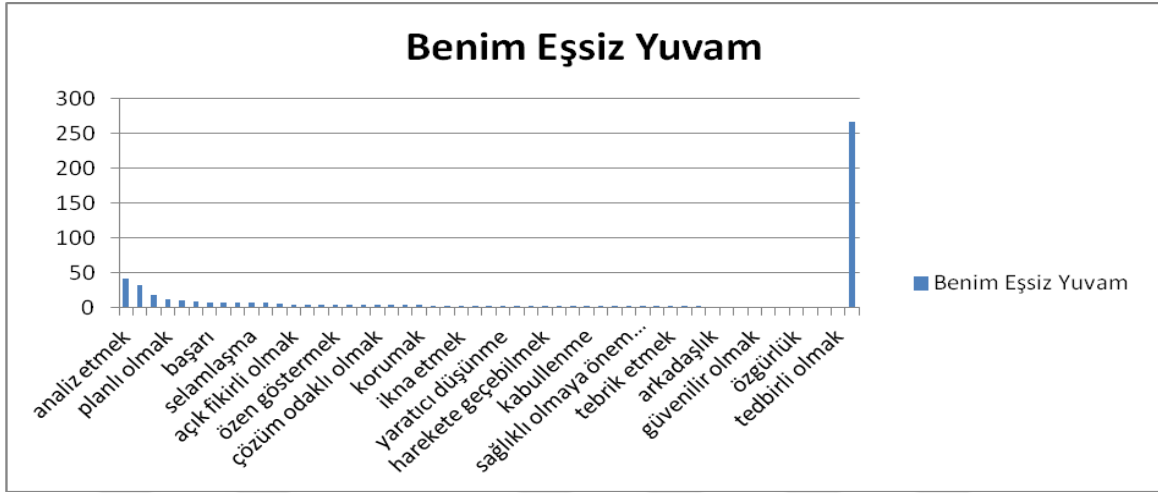
Programda olup İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler, saygı (17), sorumluluk (17), çalışkanlık (13), paylaşma (13), sevgi (8), adalet (7), yardımseverlik (6), aile birliğine önem verme (4), güven (4), doğruluk (2), misafirperverlik (2), vatanseverlik (2) ve vefa (1) değerleridir. Programda olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.64'te gösterilmiştir.

Tablo 4.64. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

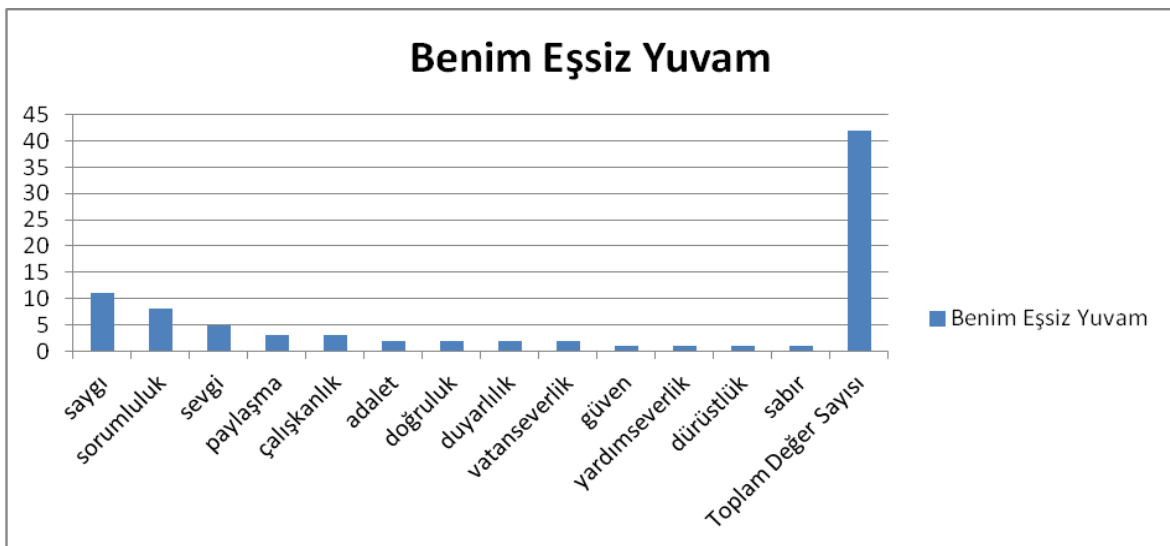
Pogramda olmayıp İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler, analiz etmek (42), kendini ifade etmek (32), meraklı olmak (18), planlı olmak (12), kendini analiz etmek (10), liderlik (9), başarı (8), sonuç odaklı olmak (8), birlik (7), selamlaşma (7), yeniliğe açıklık (7), nezaket (6), açık fikirli olmak (5), düzenli olmak (5), önceliklerini bilmek (5), özen göstermek (5), şükür (5), azim (5), çözüm odaklı olmak (4), eşitlik (4), güvenlik (4), korumak (4), bilinçli olmak (3), gözlem yapmak (3), ikna etmek (3), problem çözmek (3), tasarruflu olmak (3), yaratıcı düşünmek (3), analitik düşünmek (3), görgülü olmak (2), harekete geçebilmek (2), hoşgörü (2), iyi niyet (2), kabullenmek (2), kararlı olmak (2), katılımcılık (2), sağlıklı olmaya önem vermek (2), sebat (2), süreç odaklı olmak (2), tebrik etmek (2), tutumlu olmak (2), uzlaş (2), arkadaşlık (1), çalışmalarını sergilemek (1), dikkatli olmak (1), güvenilir olmak (1), işbirliği (1), kurallara uymak (1), özgürlük (1), sağlıklı beslenmeye önem vermek (1), savunmak (1) ve tedbirli olmak (1) değerleridir. Programda olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.65'te gösterilmiştir.

Tablo 4.65. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

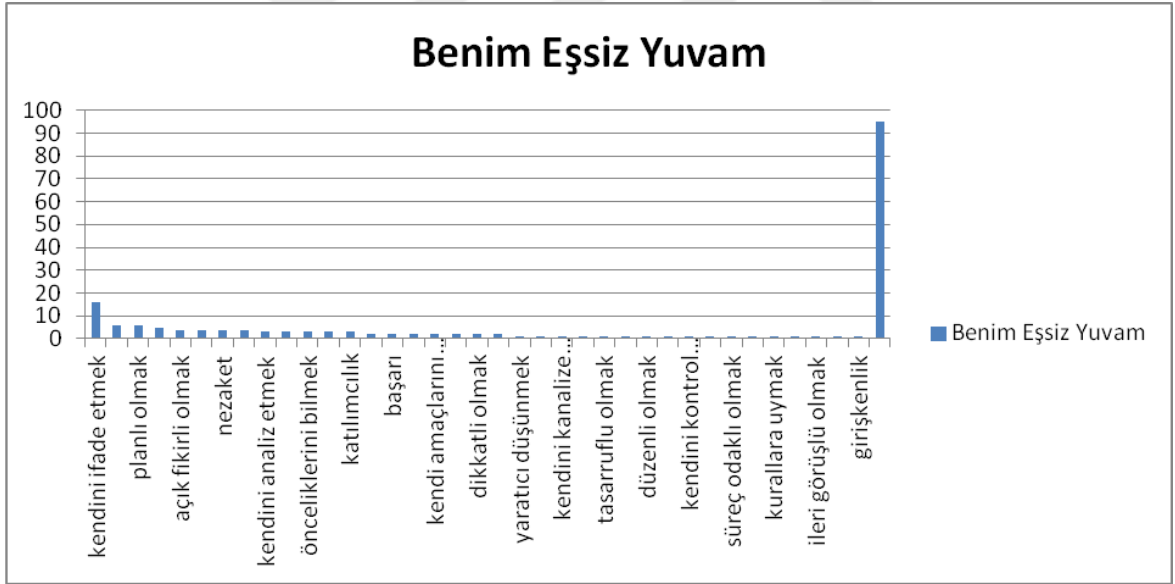
Programda olup İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler, saygı (11), sorumluluk (8), sevgi (5), paylaşma (3), çalışkanlık (3), adalet (2), doğruluk (2), duyarlılık (2), vatanseverlik (2), güven (1), yardımseverlik (1), dürüstlük (1) ve sabır (1) değerleridir. Programda olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.66'da gösterilmiştir.

Tablo 4.66. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

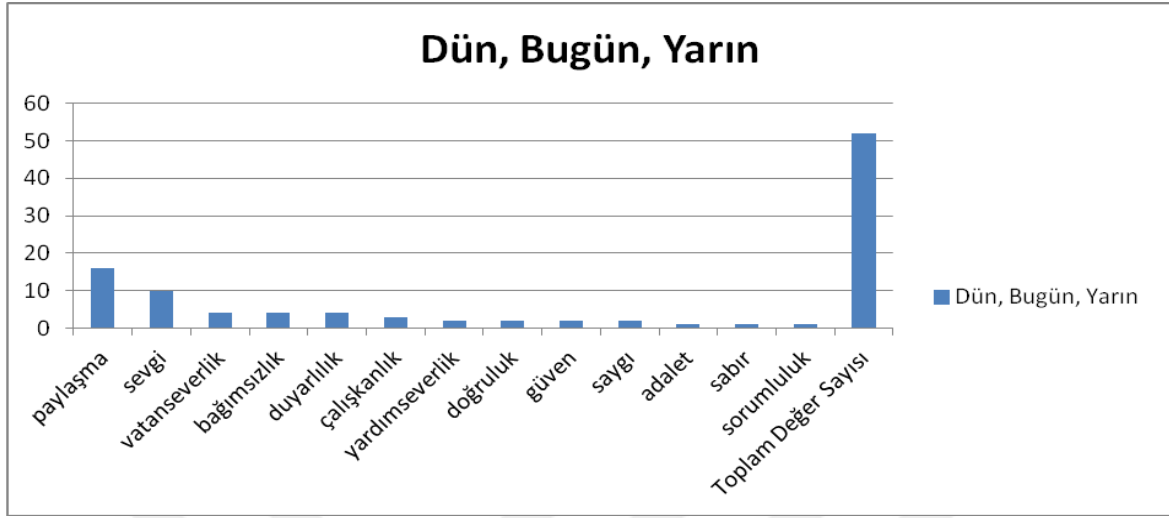
Programda olmayıp İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler, kendini ifade etmek (16), birlik (6), planlı olmak (6), çözüm odaklı olmak (5), açık fikirli olmak (4), liderlik (4), nezaket (4), analiz etmek (4), kendini analiz etmek (3), meraklı olmak (3), önceliklerini bilmek (3), tutumlu olmak (3), katılımcılık (3), korumak (2), başarı (2), temizlik (2), kendi amaçlarını seçebilmek (2), güvenlik (2), dikkatli olmak (2), bilinçli olmak (2), yaratıcı düşünmek (2), kendini kanalize etmek (1), problem çözmek (1), tasarruflu olmak (1), güvenilir olmak (1), düzenli olmak (1), selamlaşma (1), kendini kontrol altına almak (1), analitik düşünmek (1), süreç odaklı olmak (1), harekete geçebilmek (1), kurallara uymak (1), hoşgörü (1), ileri görüşlü olmak (1), özen göstermek (1) ve girişkenlik (1) değerleridir. Programda olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.67'de gösterilmiştir.

Tablo 4.67. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

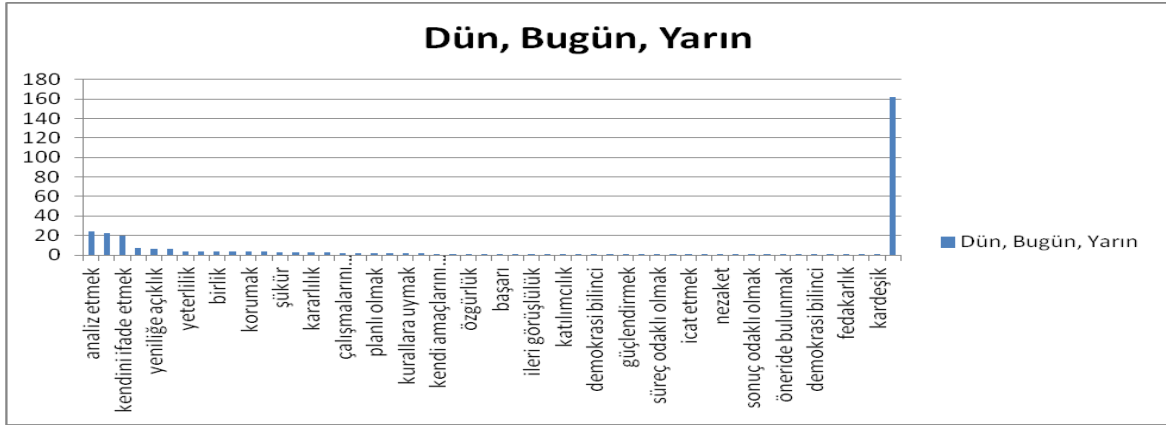
Programda Olup İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde yer alan değerler, paylaşma (16), sevgi (10), vatanseverlik (4), bağımsızlık (4), duyarlılık (4), çalışkanlık (3), yardımseverlik (2), doğruluk (2), güven (2), saygı (2), adalet (1), sabır (1) ve sorumluluk (1) değerleridir. Programda olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.68'de gösterilmiştir.

Tablo 4.68. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

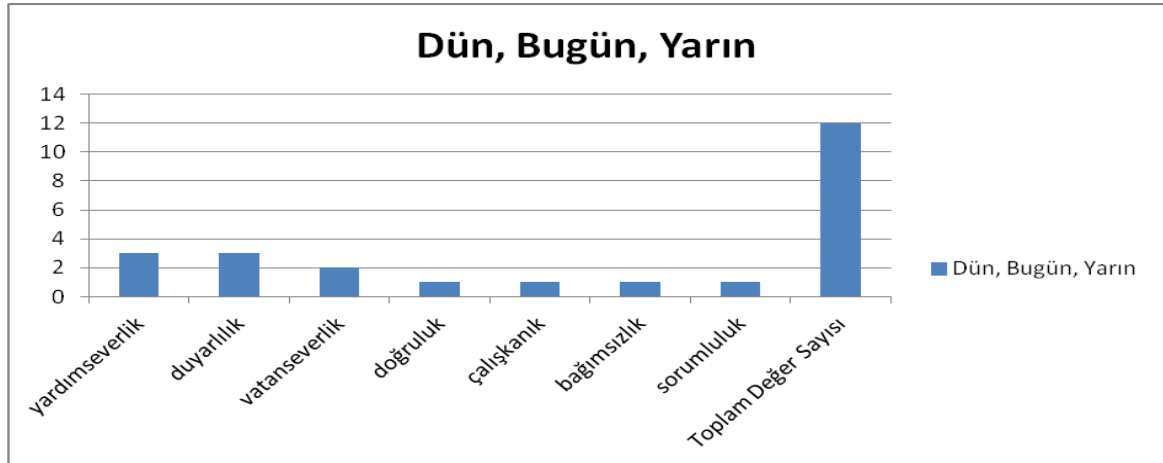
Programda olmayıp İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde yer alan değerler, analiz etmek (24), meraklı olmak (22), kendini ifade etmek (20), liderlik (7), yenliğe açıklık (6), güvenlik (6), yeterlilik (4), kendini analiz etmek (4), birlik (4), tedbirli olmak (4), korumak (4), bilinçli olmak (4), şükür (3), cesur olmak (3), kararlılık (3), harekete geçebilmek (3), çalışmalarını sergilemek (2), gözlem yapmak (2), planlı olmak (2), karşılıklı bağımlılık (2), kurallara uymak (2), temizlik (2), demokrasi bilinci (2), kendi amaçlarını seçebilmek (1), empati (1), özgürlük (1), davet etmek (1), başarı (1), düzenli olmak (1), ileri görüşlülük (1), katılımcılık (1), eşitlik (1), geliştirmek (1), güçlendirmek (1), tasarruflu olmak (1), süreç odaklı olmak (1), açık fikirli olmak (1), icat etmek (1), girişimcilik (1), nezaket (1), işbirliği (1), sonuç odaklı olmak (1), ikna etmek (1), öneride bulunmak (1), çözüm odaklı olmak (1), dikkatli olmak (1), fedakarlık (1), armağan etmek (1) ve kardeşlik (1) değerleridir. Programda olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.69'da gösterilmiştir.

Tablo 4.69. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olup İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde yer alan değerler, yardımseverlik (3), duyarlılık (3), vatanseverlik (2), doğruluk (1), çalışkanlık (1), bağımsızlık (1) ve sorumluluk (1) değerleridir. Programda olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.70'te gösterilmiştir.

Tablo 4.70. Programda Olup 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

Programda olmayıp İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde yer alan değerler, kendini ifade etmek (18), analiz etmek (12), meraklı olmak (8), korumak (5), liderlik (4), kendini analiz etmek (3), sonuç odaklı olmak (3), cesur olmak (2), güçlendirmek (2), harekete geçebilmek (2), demokrasi bilinci (2), karşılıklı bağımlılık (2), yeterlilik (1), gözlem yapmak (1), geliştirmek (1), emanet etmek

(1), armağan etmek (1), bilinçli olmak (1), tasarruflu olmak (1), süreç odaklı olmak (1), kurallara uymak (1), başarı (1), dikkatli olmak (1), yeniliğe açıklık (1), öneride bulunmak (1), tedbirli olmak (1) ve çözüm odaklı olmak (1) değerleridir. Programda olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Benim Eşsiz Yuvam Ünitesi'nde yer alan değerler Tablo 4.71'de gösterilmiştir.

Tablo 4.71. Programda Olmayıp 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğrenci Çalışma Kitabı Dün, Bugün, Yarın Ünitesi'nde Yer Alan Değerler

4.2. Öğretmenlerle Yapılan Nitel Görüşmelere İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenleriyle görüşme sonucunda elde edilen verilerin analizine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

4.2.1. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar

Sınıf öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamları ortaya çıkarabilmek amacıyla “Değer kavramı size neyi ifade etmektedir “? sorusu yoluyla görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlara ilişkin tema, kategori, kod listesi Tablo 4.72’ de gösterilmiştir.

Tablo 4.72. Değer Kavramına İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi

Tema	Kategori	Kodlar=Frekanslar
Değer	Kişilik haline getirme	Alışkanlık haline getirme(2) Olumlu davranış kazandırma (2) İnsanı insan yapan kazanımlar (5) Kazanılması gereken karakteristik özellik (1) İyi karakterli birey yetiştirmek (2) Korunması gereken temel davranışlar (1)
	Toplumla bütünleşmeyi sağlayan kurallar	Toplumun temel taşı (2) Gelenek, örf, adet (2) Ahlaki ilkeler (3) Kanun ve yasalara uygunluk (2) Büyüklerini sayan ve küçüklerini seven bir toplum(2) Hayatı kolaylaştıran kurallar (3) Birlikte yaşamı sağlayan kurallar (2) Barışık bir yaşam sürmeyi kolaylaştıran (1) Bütünleştirici bir öge (1) Soyut ölçüler (1) Sosyal yaşamı düzenleyen kurallar (2) İnsanlara eşit mesafede davranmak (2) Etik davranışlar (2) Toplum içerisinde edindiği yer (1) Vicdani kanaatlerin toplamı (1) Kültürün öğeleri (1) Topluma yararlılık (1) Korunması gereken kurallar (1)

Görüşülen Sınıf öğretmenlerinin değerlere yükledikleri anlamlar kişilik haline getirme (13) ve toplumla bütünleşmeyi sağlayan kurallar olmak (31) üzere iki kategori altında toplanmıştır. Öğretmenlerin hepsi değerlerin önemine vurgu yaparak değerleri olumlu davranış kazandırmaya ve toplumla bütünleşmeyi sağlamaya yardımcı birer araç olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Öğretmenler bir anlamda ilkökul öğrencilerinin Karthwohl'un taksonomisindeki duyuşsal alanının son basamağı olan kişilik haline getirme basamağına erişerek değerlerin içselleştirilmesi ve benimsenmesi gerektiği görüşüne vurgu yapmışlardır. Ancak bu sayede etik davranışlar ve ahlaki kurallara uyum gösteren topluma faydalı bireyler olarak yetişecekleri inancında olduklarını ifade etmişlerdir.

Kişilik haline getirme kategorisinde yer alan kodları oluşturan öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Öğrencinin; ahlaki kurallara uygun, kanun ve yasalara uyan, büyüklerini sayan, küçüklerini seven bir kişi haline gelerek mutlu yaşamasını bilmesidir...” (Ü-1)

“Değer kavramı insanı insan yapan düşünceler ve kazanımlardır. Genel anlamda kişinin nesne ile ilişkisinden doğan nitelik olarak anlaşılır. Bu anlamda değer öznel bir görüş açısından değerlendirilir. Değerin bir başka anlamı ise kişinin kendi kişiselliğinin dışında yani insanın deneyimlerinin dışında kendi başına var olan kendinde bir nitelik olarak anlaşılır.”(0-14)

Toplumla bütünleşmeyi sağlayan kurallar kategorisinde yer alan kodları oluşturan öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Toplumumuzca oluşmuş, toplumumuzu ve içinde barındırdığı bireyleri yönlendiren düşünce, inanç vb. şeylerin alışkanlık ve davranış haline gelmesidir. Değerler toplumun sosyal, ahlaki, inanç vb. konularda ihtiyacını karşılayan ölçütler topluluğudur. Okulda ve eğitim hayatında ise öğrencilerin alması, öğrenmesi ve yaşamında uygulaması gereken olgulardır.” (A-4)

“Benim için ‘İnsanlar arasındaki saygı ve sevgi duygularının gelişmesi, birey olarak toplumda saygınlık edinimi, tüm toplumun barışık yaşam sürdürmesi’ anlamlarını ifade etmektedir...” (O-15)

“Toplumda benimsenmiş duygu, düşünce, kural ve kıymetlerin tamamıdır. Değerlerimiz kültürümüzü oluşturur...”(Ü-15)

4.2.2. Değerlerin Yenilenen İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarındaki Rolü

Öğretmenlere, 2017-2018 yılında değerler eğitimi açısından yenilen hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin görüşlerini belirtmeleri için “Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerin yenilenen ilköğretim programlarındaki rolüne ilişkin görüşleriniz nelerdir?, Eski ve yeni program karşılaştırıldığında ne gibi farklılıklardan söz edebilirsiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen verilere ilişkin tema, kategori, kod listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.73. Değerlerin Rolüne İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi

Tema	Kategori	Kodlar=Frekanslar
Değerlerin Rolü	Memnuniyet	Olumluluk (3) Eskiye oranla memnuniyet (3) Etkililik (2) Hayat bilgisi dersleri için uygunluğu (2) Önemlilik (2) Etkililik (3) Ders kitabı ve programın uyumu (2) Faydalılık (2) Hayat bilgisini temsil etmesi (2) Davranışa dönük etkinliklerin yer alması (2)
	Kararsızlık	Paydaşlarla işbirliği (2) Denenmesi gerekliliği (2) Öğretmene görelilik (2) Eskiye oranla benzerlik (3) Belirsizlik (1) Zamana dönüklük (2) Toplumla bütünleşmesi (1)
	Etkisizlik	Yetersizlik (1) Aktif kullanılmaması (1) Öğretmene görelilik (1) Yüzeysellik (1) Teoride etkililik (1) Uygulama-teori dengesizliği (1) Hayatla ilişkilendirilmemesi (1) Bölgelere göre değişim göstermesi gereği (1) Pilot uygulamanın yetersizliği (1)

Tablo 4.73’te görüldüğü gibi hayat bilgisi ders programı kapsamındaki yer alan değerlerin yenilenen ilköğretim programlarındaki rolü hakkındaki öğretmen görüşleri memnuniyet (23), kararsızlık (13) ve etkisizlik (9) olmak üzere göreceli olup üç kategoride toplanmıştır. Buna göre memnuniyetlerini belirten öğretmenler en çok eskiye oranla programın daha iyi olduğunu, hayat bilgisi dersleri için uygunluğu, ders kitabı ve programın uyumu, faydalılık ve davranışa dönük etkinliklerin yer alması vb. gibi kodlarda toplanmışlardır.

Programdan memnun olduklarını belirten öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Çocuğun kişisel gelişimine yön veriyor, yaşam tarzına, hayata bakışına etki ediyor. Değerleri yakından uzağa doğru kavramasını sağlıyor. Milli ve manevi değerleri daha iyi kavrama çabası içine sokuyor.” (0-10)

“Mutlu bireyler yetiştirmek için hayat bilgisi dersinde kişisel nitelikler ve değerlerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır,

hoşgörü, saygı, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerler ve değerleri anlatmaya yarayan alt değerler yenilenen programla beraber ders kitaplarında yer almıştır.” (Ü-15)

“Yenilenen eğitim programı ile değerler eğitimi arasında bir tutarlılık vardır. Değerler kavramı programın aktarılmasında rol oynamaktadır.” (0-14)

Program konusunda kararsız olduklarını belirten öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Daha önceden de uyguladığımız ve hayat bilgisi dersinde verdiğimiz kazanımların içine değerler yerleştirildi ancak şimdi bu yapmış olduğumuz işe bir isim konuldu ve bu konu popüler oldu. Eski programla yeni program arasında değişen çok şey olduğunu düşünmüyorum.” (A-5)

“Değerler eğitimi okulda verilen değerler eğitimiyle okul dışında verilen değerler eğitimi açısından ele almak gerekir. Okulda mecburen vermek zorunda olduğumuz değerler eğitiminde de çevre ve aile faktörü önemli bir tutmaktadır. Değerler eğitimi topyekûn olarak verilmelidir. Okulda değerleri kazanmış gibi görünen bir çocuk dışarda farklı uygulamalarda bulunabiliyor. Bunun için de toplumda çevre ve toplum denetçilerinin (bilinçli bireylerin) olması gerekmektedir. Toplum denetçilerinin ortadan kalktığı zaman bu başarının sadece okuldan beklenmesi hayaldir.

Yenilenen öğretim programına bir tane daha konu eklendi o da sanırsam vefa değeri olması gerekir. Program yenilense de benim incelediğim kadarıyla değişen çok bir şey yok. Programın rolü çoğu zaman bilgi düzeyini ötesine geçmemektedir. Değer eğitimi fırsat eğitimiyle verilmesi daha uygundur. Programda işlenen değer o an öğrencinin hemen kazanacağı anlamına gelmiyor. Sınıfta kaç öğrenci varsa hepsinin aynı anda kazanması mümkün değildir. Bir defa söylemekle, bir ders saatinde işlemekle kazanılacak bir durum değildir. Ekim ayındaki bir değeri sadece o ayda ve derste işlersek, yeri geldiğinde tekrar etmezsek, ani gelişen durumlar karşısında bu değeri doğaçlama vermezsek çocuk o değeri ve kazanımı çok zor elde eder.” (A-2)

Programın etkisiz olduklarını belirten öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Öncelikle değerler eğitiminin verilebileceği, hissettirilebileceği en güzel ve en etkili dersin hayat bilgisi dersi olduğunu düşünüyorum. Yenilenen programın kazanımlarla olsun etkinliklerle olsun biraz daha öne çıktığını görebiliriz. Ancak bizlere örtülü olarak vermemiz gerektiği taslak programda ve yenilenen programda belirtildiğini düşünürsek yenilenen programın teorik anlamda etkili olabileceğini söyleyebilirim. Uygulama, teorinin hayata aktarılması belki de daha fazla zaman da alabilir.” (0-14)

“Yenilenen eğitim programı ile değerler eğitimi arasında bir tutarlılık vardır. Değerler kavramı programın aktarılmasında rol oynamaktadır. Ancak yenilenen programın alt yapı çalışmasının yapılmadığı, pilot uygulamasının yapılmadığı, araç-gereç temini hususunda eksiklikler yaşandığı ve öğretmenlere rehberlik konularında eksikliklerin olduğunu ifade edebilirim.” (Ü-12)

4.2.3. Değerlerin Öğrencilerin Seviyelerine Uygunluğu

Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerlerin öğrenci seviyesine uygun olup olmadığına dair öğretmenlere yöneltilen 3.görüşme sorusu “Hayat bilgisi ders öğretim programı kapsamındaki değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygunluğu hakkındaki görüşleriniz nasıldır?” şeklinde ifade edilmiş olup bu sorunun analizine ilişkin tema, kategori, kod listesi Tablo 4.74’te gösterilmiştir.

Tablo 4.74. Değerlerin Öğrenci Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi

Tema	Kategori	Kodlar=Frekanslar
Değerlerin Öğrenci Seviyesine Uygunluğu	Olumlu	Aile katkısının okul çağından önce etkili olduğu (4) Aile ve öğretmen pekiştirmeleri (1) Öğretmene düşen görevlerin layıkıyla yerine getirilmesi (2) Okul-aile işbirliği (1) Öğretmenin iyi bir rol model olması (3) Öğretmenin değerler konusunu diğer ders, konu, disiplin vb. hususlarla ilişkilendirmesi (1) Öğretmen yeterliliği (11) Zamana bırakma(1) Değerlerin yaşatılarak öğretilmesi (1) Öğrencilerin iyi güdülenmesi ve motive edilmesi (1) Değerlerin yaşantıya dönük olarak işlenip içselleştirilmesi (2) Değerler konularının işlendiği ders saati (1)
	Olumsuz	Kazanımların gerçekleştirilebilecek düzeyde olmaması (3) Bazı değerlerin öğrencilerin zihinsel gelişimlerine uygun olmaması (3) Etkinliklerin, materyallerin ve kaynakların yetersizliği (5) Öğrencilerin içselleştirmede sıkıntı yaşadığı (3) Öğrencilerin farklılıklarını dikkate almaması(3) Okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi (1) Ders kitaplarıyla öğretim programı yapısının değerler eğitimi açısından uygun olmadığı (1) Öğretmen yetersizliği (1) Hizmet içi eğitim (1)

Değerlerin Öğrenci Seviyesine Uygunluğu teması adı altında öğretmen görüşlerinin olumlu (24) ve olumsuz (21) olmak üzere iki temel kategori altında toplandığı görülmüştür.

Öğretmenlerden 24 tanesi değerlerin öğrenci seviyesine uygun olduğunu ve kazanımların gerçekleştirilebilecek düzeyde olduğunu farklı açılardan ifade etmişlerdir. Bunlar; aile katkısının okul çağından önce etkili olduğu (4), aile ve öğretmen pekiştirmeleri (1), öğretmene düşen görevlerin layıkıyla yerine getirilmesi (2), okul-aile işbirliği (1), öğretmenin iyi bir rol model olması (3), öğretmenin değerler konusunu diğer ders, konu, disiplin vb. hususlarla ilişkilendirmesi (1), öğretmen yeterliliği (11), zamana bırakma (1), değerlerin yaşatılarak öğretilmesi (1), öğrencilerin iyi güdülenmesi ve motive edilmesi (1), değerlerin yaşantıya dönük olarak işlenip içselleştirilmesi (1), değerler konularının işlendiği ders saati (1) gibi hususlardır.

Değerlerin öğrenci seviyelerine uygun olduğunu öğretmen yeterliliğiyle ifade eden 11 öğretmen görüşünden örnek iki alıntı aşağıdaki gibidir:

“Değerler sınıf öğretmeni tarafından sınıfın anlayıp, kavrayıp, özümseyebileceği bir şekilde öğretildiği sürece yol göstericidir. Yani kazanımların öğrencilerin seviyelerine uygunluğu öğreticinin kendini sunabildiği, aktarabildiği kadardır. Öğrenci seviyesine uygun olmayan, soyut kalan veya yaparak anlatılması gereken değerleri bilen ve uygulayan bir öğretmen için kazanımların seviyesinin çok önemli olmadığını düşünüyorum; çünkü karşınızdaki sizin kendinizi anlatabildiğiniz kadar sizi anlar. Bu sebeple öğretmen nitelikleri ve donanımlarının ehemmiyeti bir kere daha karşımız çıkıyor diyebiliriz.” (Ü-13)

“Hayat bilgisi programı kapsamındaki değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu düşünüyorum. Bir eğitim programında hedef, içerik, eğitim durumu ve sınama durumu olmak üzere dört öge vardır. Öğretimin planlama, uygulama ve değerlendirmesinde bu unsurlar sürekli birbirleri ile etkileşim halindedir. Bunları yönetmek öğretmenin yeterliliği doğrultusunda değişen değişkenlerdir. Süreç ve sonucu doğru yöneten öğretmenin Hayat bilgisi programı kapsamındaki değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olmasa bile uygun seviyeye düşürmek için etkinlik, yöntem-teknik ve kişisel becerilerle yapabilecektir diyorum.” (O-11)

Değerlerin öğrenci seviyelerine uygun olduğunu çarpıcı bir ifade olan değerler konularının işlendiği ders saati olarak ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu düşünüyorum. Bu genel bir değerlendirmeydi. Her derste ve kazanımda olduğu gibi bütün öğrencilerin aynı anda kanmasını beklemediğimiz gibi değerleri de bütün öğrencilerin tam manasıyla anlamasını, kavramasını ve uygulamasını beklememiz mümkün değildir. Ben bu dersi özellikle sabah ilk saatime koyuyorum. Çocuklar dinç ve çevik oluyorlar. Bu sayede vermek istediğim bütün kavram ve değerleri en azından bilgi basamağı olarak kazandırdığımı düşünüyorum.” (A-5)

Özetle değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Ders kitaplarının içeriklerinde ve ders işleniş sürecinde kazanımlara yedirilen ve etkinlikler vasıtasıyla verdiğimiz değerle öğrencilerin seviyelerine

uygun olduğunu düşünüyorum. Uygun olmayan değer değil de çocukların ilgisini çekmeyen bir konu, etkinlik olduğunda biz öğretmenler devreye giriyoruz ve de girmeliyiz'' (Ü-15)

''Programdaki değerler seviyeye uygundur. Ders kitaplarının programdaki beceri, bilgi, alışkanlık ve değerleri kazandırma açısından yapılandırmacı yaklaşımla verilmeye çalışıldığını görmekteyiz. Buna paralel olarak kazanımlarla beraber yani kazanımların içinde verilmek suretiyle belirlenen değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu düşünüyorum. Ben ilgili kazanımda, etkinlikte çocuğun anında gerekli değeri kazanmasını da bazen beklemiyorum. Zaman içinde yaşandıkça, çocuklar zihinsel açıdan gelişimlerini tamamladıkça zaten gerekli değeri kazanıyorlar.'' (O-1)

''Hayat bilgisi programı kapsamındaki değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu düşünüyorum, öğrencilerin seviyelerine uygun olmayan değerleri uygun halde somutlaştırarak, öğrencilere hissettirerek örtük şekilde kazandırabiliriz. Burada önemli olan öğretmenin becerisidir.'' (A-9)

Öğretmenlerin 21 tanesi değerlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığına dair görüş belirtmişlerdir. Bunun nedenleri arasında kazanımların gerçekleştirilebilecek düzeyde olmaması (3), bazı değerlerin öğrencilerin zihinsel gelişimlerine uygun olmaması (3), etkinliklerin, materyallerin ve kaynakların yetersizliği (5), öğrencilerin içselleştirmede sıkıntı yaşadığı (3), öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerinin düşük olup öğrenciler arasında bireysel farklılıkların olduğu (3), okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi (1), ders kitaplarıyla öğretim programı yapısının değerler eğitimi açısından uygun olmadığı (1) öğretmen yetersizliği (1) ve hizmet içi eğitim eksikliği (1) gibi konulara değinmişlerdir.

Değerlerin öğrenci seviyesine uygun olmamasını etkinliklerin, materyallerin ve kaynakların yetersiz olduğuna bağlayan 5 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

''Hayat Bilgisi dersinde hayat bilgisi kitabı veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Öğrenci ders çalışma kitaplarında değerler öğretime ilişkin etkinliklerin yetersiz olduğunu görmekteyim.'' (A-12)

“Seviyelerine uygundur demem tam olarak doğru olmaz. Bazı değerler çok soyut kalabiliyor (vefa, dostluk, sabır...). Bu değerlerin kazanımında ders kitabında yer almadığı veya eksik olduğundan dolayı farklı kaynaklardan, materyallerden ve teknolojiden faydalanmaya çalışarak aktarmaya çalışıyoruz.” (O-14)

Değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığını çarpıcı bir ifade olan ders kitaplarıyla öğretim programı yapısının değerler eğitimi açısından uygun olmadığını ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Her değer her sınıf için uygun olmadığını düşünerek bazı değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığını düşünüyorum. Yenilenen programla beraber öğretim programında 22 değer olduğu ifade edilirken öğretim programının yenilenmesi ve değişmesine rağmen 2. sınıf ve 3. sınıf ders kitaplarının değişmedi, kazanım ve içerik açısından incelendiğinde öğretim programıyla tutarsız olduğu görmekteyim. Buradan hareketle programda ifade edilen değerlerin kazanımlarda ve ders kitaplarında olmaması bu değerlerin en azından bilişsel anlamda değerler eğitimi açısından uygun olmadığını beyan edebilirim.” (O-14)

Özetle hayat bilgisi ders programında yer alan değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığını ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“İlkokul döneminde 1. sınıf düzeyinde değerler eğitimi konularının matematiksel olarak biraz soyut kaldığını bu yüzden değerlerin öğretimi süreci boyunca somutlaştırma, yaşatma, rol model olma gibi konulara çok dikkat etmemiz gerektiğini düşünmekteyim. Sınıf düzeyleri yükseldikçe bu oran aşağılara düşmekte fakat soyut kavramlar tamamen ortadan kalkmamaktadır.” (Ü-3)

“Bana göre değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygunluğu öğrenciye eğitim verilen yerin sosyo-kültürel özelliklerine göre değişmektedir. En azından bizim okuldaki öğrencilerin, velilerin ve sosyal çevrenin sosyo-kültürel özelliklerinin kötü olması ve bu mevcut değerlere sahip öğrencilere değer öğretmemiz ve onları bu konuda eğitmemiz bizim açımızdan büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır.” (A-6)

“Bazılarının uygun bazılarının ise zihinsel gelişimlerine uygun olmadığını düşünüyorum. Dayanışma, paylaşma ve sorumluluk gibi kazanımların bu yaş

grubuna kolay hissettirilebileceğini ancak; bilimsellik, vefa gibi değerlerin daha zor hissettirilebileceğini düşünmekteyim.” (Ü-1)

4.2.4. Değerler Eğitime İlişkin Karşılaşılan Problemler

Öğrenme öğretme sürecinde değerlerin öğretimine ilişkin karşılaşılan problemlere yanıt aramak amacıyla 4.görüşme sorusunda Sınıf öğretmenlerine “Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerler eğitime ilişkin öğrenme öğretme süreciniz nasıl işliyor? Bu süreçte karşılaştığınız problemler nelerdir? ” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerinin değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemler hakkındaki görüşlerine ilişkin tema, kategori, kod listesi Tablo 4.75’te gösterilmiştir.

Tablo 4.75. Değerlerin Kazandırılmasında Karşılaşılan Problemlere İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi

Tema	Kategori	Kodlar=Frekanslar
Değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemler	Aile	Okul öncesi eğitimin yetersizliği (7) Ailelerin yanlış rol model olmaları (5) Ailelerdeki bilinç eksikliği (3) Değerler eğitiminin aileyle bütünleşip devam etmemesi (1) İlgisiz ve problemlili aile profili (4) Aile desteğinin yeterli olmaması (4) Ailelerin tutarsız davranışları (4) Ailelerin değerlere yaklaşımı (2) Ailelerin hayat tarzı (1) Aile ortamının uygunsuzluğu (1) Okul-aile işbirliği eksikliği (1) Ailelerin olumsuz etkileri (1) Ailelerin eğitim ihtiyacı (2) Değerlerin ailede karşılığının olmaması (2) Ailelerin yanlış davranışları pekiştirmeleri (1) Ailelerin değerler konusunda hassasiyetlerinin düşük olması (1) Ailelerin duyarsız tavırları (1)
	Öğretmen	Öğretmenlerin yanlış rol model olmaları (8) Öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçları (2) Değerler eğitiminin öğretmen vicdanına bırakılması (1) Öğretmenlerin tutarsız davranış sergilemeleri (2) Öğretmenlerin yetersizliği (2) Öğretmenlerin iletişimde kullandıkları dil (1) Öğretmenlerin empati yeteneğinin durumu (1) Öğretmenlerin öğrencilerine yaklaşım tarzı (1)

Tablo 4.75. Değerlerin Kazandırılmasında Karşılaşılan Problemlere İlişkin Tema, Kategori ve Kod Listesi (devamı)

	KİA	Kitle iletişim araçlarının amacı dışında kullanılması (1) Kitle iletişim araçlarının yanlış kullanılması (2) Kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan programların denetimsizliği (2) Sosyal medyanın denetimsizliği (2) Kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri (6) Kitle iletişim araçlarının bilinçsiz tüketimi (3) Kitle iletişim araçlarının zamansız kullanımı (1) Teknolojinin amacı dışında kullanımı (1)
	Çevre	Çevrenin tutarsız davranışları (3) Çevrenin yanlış rol model olması (6) Çevrenin değerler eğitimi için uygun olmaması (1) Değişen ve gelişen dünya şartlarına ayak uyduramama (1) Çevre desteğinin sağlanamaması (2) Toplumsal dinamiklerin idrak edilememesi (1) Çevredeki insan profilinin kötü olması (1) Çevrenin olumsuz etkileri (2) Değerlerin toplumda karşılığının olmaması (3) Çevrenin yanlış davranışları pekiştirmesi (1) Toplum duyarlılığının azalması (2) Çevre tutumunun farklı olması (1)
	Öğrenci	Öğrencilerin değerleri içselleştirememesi (7) Öğrencilerden kaynaklı bireysel farklılıkların olması (1) Öğrencilerin değerleri benimsememeleri (2) Öğrencilerin hazırbulunuşluklarının yeterli düzeyde olmaması (2) Öğrencilerdeki temel ihtiyaçların giderilememesi (1)
	Süreç	Değerler eğitiminin diğer derslere taşınmaması (1) Değerler eğitimi için kullanılan zamanın yetersizliği (5) Doğru davranışların anında pekiştirilmemesi (2) Değerlerin alternatif yöntem-teknikler kullanılarak aktarılamaması (1) Sürekliliğin sağlanamaması (1)
	Yönetici	Yöneticilerin yanlış rol model olmaları (1)
	Etkinlik	Etkinliklerin yetersiz olması (3) Kavramların soyut kalması (2)
	Kazanım	Kazanımların sayısı fazla olması (1) Kazanımların dağılımının normal olmaması (2)
	Okul	Okulun bulunduğu bölgenin insan profili (1) Sınıfların kalabalık olması (1) Sınıfların donanımlarının yetersiz olması (1)
	Program	Program hazırlanırken bireysel farklılıkların gözetilmemesi (1) Programın amacına tam anlamıyla uygun olmaması (1)
	Diğer	Akademik başarıya daha çok önem verilmesi (1) Tüm paydaşların işbirliği halinde olamamaları (1)

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemler teması altında aileden kaynaklanan problemler (36), öğretmenden kaynaklanan problemler (18), kitle iletişim araçlarından kaynaklanan problemler (18), çevreden kaynaklanan problemler (24), öğrenciden kaynaklanan problemler (13), öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklanan problemler (10), okul yöneticilerden kaynaklanan problemler (1), etkinliklerden kaynaklanan problemler (5), kazanımların niteliği ve niceliğinden kaynaklanan problemler (3), okuldan kaynaklanan problemler (3), programdan kaynaklanan problemler (2) ve diğer sebeplerden kaynaklanan problemler (2) olmak üzere 12 kategori altında toplandığı görülmüştür.

Öğretmenlerden 36 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin aileden kaynaklandığını farklı açılardan ifade etmiştir. Bunlar; okul öncesi eğitimin yetersizliği (7), ailelerin yanlış rol model olmaları (5), ailelerdeki bilinç eksikliği (3), değerler eğitiminin aileyle bütünleşip devam etmemesi (1), ilgisiz ve problemlili aile profili (4), aile desteğinin yeterli olmaması (4), ailelerin tutarsız davranışları (4), ailelerin değerlere yaklaşımı (2), ailelerin hayat tarzı (1), aile ortamının uygunsuzluğu (1), okul-aile işbirliği eksikliği (1), ailelerin olumsuz etkileri (1), ailelerin eğitim ihtiyacı (2), değerlerin ailede karşılığının olmaması (2), ailelerin yanlış davranışları pekiştirmeleri (1), ailelerin değerler konusunda hassasiyetlerinin düşük olması (1), ailelerin duyarsız tavırları (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında aileden kaynaklanan problemlerin okul öncesi eğitimin yetersizliğiyle ifade eden 7 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Programda da belirtildiği gibi örtük bir şekilde öğretimi yapılan değerlerin içselleştirilebilmesi için öncelikle ailede başlayıp okulda devam etmesi gerekmektedir.” (Ü-1)

“Değerler eğitimi ailede başlar. Çocuk temelde ailede gördüğü değerleri benimseyerek ya da onları doğru kabul ederek okula başlar. Bir yanlış hareketinde doğru konuştuğu için cezalandırılan çocuk okul hayatında da doğru sözlü olmanın gerektiğini bilmesine rağmen en ufak bir durumda yalana başvurmayı tercih edebiliyor. Okulda verilen bu kazanımı çocuğun aile hayatında olumsuz etkiler

bıraktığı için paylaşma, sevgi, saygı gibi değerleri çocuğa kazandırmak oldukça güçleşiyor.” (O-2)

“Değerler eğitiminin ailede verilmeye başlanması gerektiğini düşünüyorum. Ailede kazandırıldıktan sonra okullarda farklı etkinliklerle pekiştirilmesinin daha doğru olacağını düşünüyorum.” (Ü-8)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında aileden kaynaklanan problemleri çarpıcı bir ifade olan ailelerin eğitim ihtiyacından kaynaklandığını ifade eden 2 öğretmen görüşünden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Aile eğitimine yer verilmelidir. Toplumun eğitim ve kültür düzeyi yükseltilmeye çalışılmalıdır.” (O-4)

“Çocuklar evde geçirdikleri zamanlarda ailelerinden gördükleri şekilde davranmak istiyor. Haliyle okulda da aynı şekilde olsun istiyorlar. Velilere yönelik toplantılarda örnek davranış göstermelerini tavsiye ediyorum.” (Ü-15)

Özetle hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında yaşanan problemlerin aile kaynaklı olduğunu ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Toplumun yapısı ve kültür seviyesine bağlı olarak, özellikle okulda yapılan eğitimlerim ailede devam etmediği gözlemlenebiliyor.” (O-1)

“En büyük sorunu ailelerde yaşadım. Sınıfta sıkıntılı olan çocukların genelinde ailede de sorunlar olduğunu gözlemledim.” (Ü-7)

“Öğrencinin yaşadığı aile ve çevresel koşullar okuldaki öğretilen davranışların boşa gitmesine sebep olmaktadır. Davranış kazandırması ve olumlu alışkanlıklar kazandırmak işi için aile ortamında da sağlıklı olması şarttır. Okul ile aile arasındaki işbirliği sağlandığında öğrenciye olumlu yönde yansıyor.” (A-3)

Öğretmenlerden 18 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin öğretmenlerden kaynaklandığını farklı açılardan ifade etmiştir. Bunlar; öğretmenlerin yanlış rol model olmaları (8), öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçları (2), değerler eğitiminin öğretmen vicdanına bırakılması (1), öğretmenlerin tutarsız davranış

sergilemeleri (2), öğretmenlerin yetersizliği (2), öğretmenlerin iletişimde kullandıkları dil (1), öğretmenlerin empati yeteneğinin durumu (1), öğretmenlerin öğrencilerine yaklaşım tarzı (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğretmenden kaynaklanan problemlerin öğretmenlerin yanlış rol model olmalarıyla ifade eden 8 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Öğretmenin doğru model olması değerlerin kazandırılmasında çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ü-2)

“Öğretme öğrenme sürecini süsleyen, işleyen öğretmendir. Öğretmenin de konuların, etkinliklerin sığlaştığı, soyutlaştığı yerde devreye girip farkını göstermesi gerekmektedir. Nitekim her şeyi programda olduğu şekliyle değil de bazen inisiyatifler alarak, ders içi etkinlikleri ve ödevlendirmeleri, yöntem-tekniki çeşitlendirerek işlemesi gerekmektedir. Bu da öğretmenin kendini yetiştirmesi, güncellemesi ve donatması ile olur.

Bunu yanında değerlerin öğretiminde aile ve çevrenin etkisi kesinlikle tartışılmaz. Şu kadar var ki ilkokul döneminde bir öğretmen öğrencilerinin her şeyi olduğu düşünülürse, öğrencinin rol model aldığı, devamlı onun gibi olmaya çalıştığı ve olmak istediği kişinin öğretmen olduğu düşünülürse öğretmenlerimizin attığı adımdan aldığı nefese, giydiği elbiseden parfüm seçimine kadar çok titiz olmaları gerekmektedir.” (Ü-11)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğretmenden kaynaklanan problemleri çarpıcı ifadeler olan değerler eğitiminin öğretmen vicdanına bırakılması ve öğretmenlerin iletişimde kullandıkları dil ile ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Öğretmenin programda var diye bir değeri işlemesi onu bir yere getirmez sadece yasal zorunluluğunu yerine getirir ve psikolojik olarak rahat olur. Oysa öğretmen bir konuda gerçekten rahatsız olursa o konuya mutlaka eğilmelidir hele bu değerler konusuysa daha çok ağırlık vermelidir. Programda olsun olmasın hele de Hayat Bilgisi gibi derse giriyorsa bir öğretmen hayatın gerçeklerini, toplumdaki belirsizlikleri, sokaktaki sorunları, okulda yanlış giden olayları vb. konuları

mutlaka gündemine almalı, bu konulara mutlaka değinmeli ve gerçek olaylarla aktarmaya çalışmalıdır. Bu da öğretmeninin vicdanıyla ilgili bir durumdur.

Değerler eğitimi vermede öğretmenler yetkin mi, tutarlı mı, olumlu davranışları pekiştiriyor mu, olumsuz durumlarda anında müdahale ederek çocuklara kalkan olabiliyor mu?

Kalkan olurken çocuklara duygusal olarak yaklaşabiliyor mu, empati kurabiliyor mu, yoksa onlara sen diliyle mi yaklaşıyor? Bunlar da değerlerin öğretiminde önemli noktalar olup genelde yaşadığımız problemlerdendir.” (A-2)

Özetle hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında yaşanan problemlerin öğretmenlerden kaynaklı olduğunu ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Biz öğretmenler kendimizi en son ne zaman güncelledik ve eğitimdeki son gelişmelerden haberimiz ne durumdadır?

Bu sorunun cevabı müspet olduğu sürece değerleri öğretmede, uygulamada, aktarmada ve davranış haline çözüm bulmuşuz demektir. Ben bir öğretmen olarak, eğitici olarak, bir baba olarak örnek olmaya, örnek davranış sergileyenleri ödüllendirerek diğer öğrencilerimizin de hangi davranışı yapıp yapmaması gerektiği, hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğunu öğretip bu öğrencileri eğitip öğretmekle mükellefim. Bunları yapmadığım zaman büyük problemler yaşadığımı ifade edebilirim.”(Ü-8)

“Öğretmenler açısından çok sıkıntı yaşamıyoruz sadece öğretmen arkadaşlarımla daha kaliteli hizmet içi eğitim istiyoruz.

Çevremiz, ailelerimiz ve potansiyelimiz farklı değerlere farklı sosyoekonomik düzeye ve farklı görüşe sahip olduklarından değerler konusunda çevremizden ve ailelerimizden burada öğrettiğimiz değerlerin uygulama safhalarında yardımcı olmalarını ve doğru örnek teşkil etmeleri gerektiğini düşünüyorum.

Değerleri kazandırmada etkinlikleri uygulamada yeterli zamanı bazen bulamıyorum. Bu sorunu aynı değeri diğer derslerde de işlediğimizde ya da aynı

muhteviyatı yakaladığımızda farklı etkinlik ya da yöntem tekniklerle öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde vermeye çalışıyorum ama; en etkili çocukların her şeyi bilen her şeyin en doğrusunu yaptığını düşünen biz öğretmenlerin doğru model olması ve yapmadığı şeyleri öğrencilere yapma dememesidir. Sigara içen bir öğretmenin öğrencisine sigara içme demesi hiç etkili olmuyor. Temizlik ve çevreye duyarlılıktan bahseden bir öğretmenin yere çöp atıp çevremizi temiz tutalım demesi öğrenciler üzerinde hiç etki bırakmadığı gibi kavram kargaşası yaşamasına bile sebebiyet veriyor. Sonuçta öğrenci bu değerleri sadece okulda uyulması gereken kurallar olarak algılayıp yaşamda ve hayatında uygulamada davranış haline getiremiyor. Bu sebeple kazanımların seviyesi ne olursa olsun ailenin, çevrenin, öğretmenlerin ve yöneticilerin ve hatta üst sınıfların doğru davranış sergilemeleri çok önemlidir. Kritik değerlerin kazanımlarında eğer öğrenci doğru davranış sergiliyorsa anında pekiştirmeliyiz ben bunun çok faydasını gördüm. Yoksa havanda su dövmekten öte gidemeyiz ve birçok problemle kar karşıya kalabiliriz.”
(O-14)

Öğretmenlerden 18 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin kitle iletişim araçlarından kaynaklandığını farklı açılardan ifade etmiştir. Bunlar; kitle iletişim araçlarının amacı dışında kullanılması (1), kitle iletişim araçlarının yanlış kullanılması (2), kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan programların denetimsizliği (2), sosyal medyanın denetimsizliği (2), kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri (6), kitle iletişim araçlarının bilinçsiz tüketimi (3), kitle iletişim araçlarının zamansız kullanımı (1) ve teknolojinin amacı dışında kullanımı (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında kitle iletişim araçlarından kaynaklanan problemlerin kitle iletişim araçlarının olumsuz etkilerinden kaynaklandığını belirten öğretmen görüşlerinden örnek alıntı aşağıdaki gibidir:

“Kitle iletişim araçları, sosyal medya, TV programlarının yanlış içerik, olumsuz örnek ve davranış sergileyen programlarının faal saatlerde olması, eğitici programları olmayışı ya da gece geç saatlerde olması gibi sıkıntılara maruz kalmaktayız. Sonuç olarak öğrencilerimiz toplumumuzda benimsenen bu tip hal ve hareketleri kabullenmekte ya da bu tip davranışları normal görmeye başlamaktadır.” (Ü-3)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında kitle iletişim araçlarından kaynaklanan problemleri dikkat çekici ifadeler olan kitle iletişim araçlarının denetimsizliği ve sosyal medyanın denetimsizliğinden kaynaklandığını belirten 4 öğretmen görüşünden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Kitle iletişim araçları da hayatımızda ve değerlerin doğru ve yanlış kazanımında çok önemli araçlar olduğunu düşünüyorum. Çöpçatanlık dizilerinin saatlerine baktığımızda öğrencilerin aktif olduğu saatlerde, faydalı programların ise gece geç saatlere konulduğunu görmekteyiz. Devlet, RTÜK buna bir çözüm bulmalıdır.

Kitle iletişim araçlarının da çok fazla kullanılması ve tam olarak denetlenmemesi de sorun teşkil etmektedir. Bunları çözmek için veli bilinçlendirilmelidir.” (A-1)

“Kitle iletişim araçlarının, sosyal medyanın, TV programlarının zamansız, yersiz, bilinçsiz tüketimi ve amacının dışında kullanımının yanında değerlerimizi yozlaştırıcı programlar yapması değerler üzerinde ciddi miktarda hasar oluşturmaktadır. Bu sebeple RTÜK ve diğer denetleyici kurumlara özellikle TV saatlerindeki programlara, program içeriklerine ve program saatlerine yönelik bir inceleme yapmasını uygun görmekteyim.” (A-15)

Özetle hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasındaki problemlerin kitle iletişim araçlarından kaynaklandığını ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Televizyon, bilgisayar ve internet gibi kitle iletişim araçlarının ve sosyal medyanın faydalarının yanında kontrollü kullanılmadığında daha çok zararının olduğunu düşünüyorum.” (A-14)

“İletişim araçlarının bilinçsiz aileler tarafından öğrencilerin kullanımına e tüketimine bilinçsizce sunulması değerleri anlatmada, aktarmada, benimsetmede ve yaşatmadaki problemlerim olarak sıralayabilirim.” (A-13)

“Toplumun bu hale gelmesinde kitle iletişim araçları, sanayi ve teknolojinin baş döndürücü şekilde gelişmesi ve gelişen teknolojiyi yanlış idrak

etme ve ayak uyduramama gibi sebepler değerlere ilişkin yozlaşmamıza neden olmuştur diyebiliriz.” (Ü-14)

Öğretmenlerden 24 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin çevreden kaynaklandığını farklı açılardan ifade etmiştir. Bunlar; çevrenin tutarsız davranışları (3), çevrenin yanlış rol model olması (6), çevrenin değerler eğitimi için uygun olmaması (1), değişen ve gelişen dünya şartlarına ayak uyduramama (1), çevre desteğinin sağlanamaması (2), toplumsal dinamiklerin idrak edilememesi (1), çevredeki insan profilinin kötü olması (1), çevrenin olumsuz etkileri (2), değerlerin toplumda karşılığının olmaması (3), çevrenin yanlış, davranışları pekiştirmesi (1), toplum duyarlılığının azalması (2) ve çevre tutumunun farklı olması (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında çevreden kaynaklanan problemlerin çevrenin yanlış rol model olmasından kaynaklandığını belirten 6 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Çevremiz, ailelerimiz ve potansiyelimiz farklı değerlere farklı sosyoekonomik düzeye ve farklı görüşe sahip olduklarından değerler konusunda çevremizden ve ailelerimizden burada öğrettiğimiz değerlerin uygulama safhalarında yardımcı olmalarını ve doğru örnek teşkil etmeleri gerektiğini düşünüyorum.” (A-2)

“Ben daha çok çevre ve ailenin değerleri öğrenme ve uygulama açısından önemli olduğunu savunuyorum. Bu sebeple çevreyi, toplumu oluşturan bireyler öncelikle toplum normlarına uygun davranış gösterip iyi birer model olurlarsa bizim okulda öğrettiğimiz değerler daha da çok anlam kazanır. Biz okulda yaparak yaşayarak, gösterip yaptırarak gerçek yaşamda nasıl ve nerde kullanılacağını öğretirken toplum, çevre ve aile buna hazır ortamlar sunmalıdır.” (Ü-6)

“Hayat bilgisi dersinde değerleri kazandırmada toplumun yanlış davranışlara tavır koymaması, bananecilik yapması bunun yanında yanlış davranışları pekiştirmesi bizim işimizi zorlaştırıyor. Bizim öğrenciye A diye öğrettiğimiz bir şey toplumda ve yaşadığı çevrede A olmasa da olur veya B olsun denildiği zaman insanoğlu yaradılış fitratı gereği işine geleni yapıyor. Hal böyle olunca eğitim kurumlarında alınan değerlerle etraftaki değerler aynı şeyi ifade etmiyor ve tutarsız bir durum oluşuyor. Bu sebeple içinde yaşadığımız toplumun

her açıdan iyi bir rol model olması için çok dikkat etmesi gerektiğini düşünüyorum.” (A-14)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında çevreden kaynaklanan problemleri çarpıcı bir ifade olan değişen ve gelişen dünyaya şartlarına ayak uyduramamadan kaynaklandığını belirten 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Değişen dünya şartlarından hangi oranda etkileniyoruz ve bu çatışmadan hangi oranda etkileniyoruz?” (O-12)

Özetle hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasındaki problemlerin çevreden kaynaklandığını ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Çevrenin verilmesi gereken değerler konusunda tamamlayıcı olmaması, daha doğrusu değerler uygun davranış sergilememesi öğrencilerde kafa karışıklığı yaratmaktadır.” (A-1)

“Süreçte istediğimiz değeri teorik olarak anlatıp bilgi düzeyinde bu değerleri kazandırabiliriz ancak; gerçek yaşamda uygulanabilirliğini test etmek için zamana ihtiyaç duymaktayız. Bu zaman içinde bizim kazandırdığımız değerler aile ve çevre ile uyuyor mu, aile öğrencinin doğru davranış ve alışkanlıklarını destekliyor mu yoksa görmezden mi geliyor ya da okulda öğretilen değerler ile aile ve çevrede yaşananlar ne kadar tutarlıdır?”

Sonuç olarak değerler bir bütün halinde okul, aile ve çevre ile şekillenir. Bu ayaklardan birinin olmaması ya da aksaması süreci ve sonucu olumsuz etkileyecektir.” (Ü-12)

“Hayat Bilgisi dersinde genel olarak herhangi bir sorun yaşamıyorum. Fakat öğrencilere verilen bazı değerlerin öğrenciler tarafından yeterince içselleştirilemediğini düşünüyorum. Bunda da öğrencinin çevresinin, ailesinin ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisinin olduğunu düşünüyorum.” (A-4)

Öğretmenlerden 13 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin öğrenciden kaynaklandığını farklı açılardan ifade etmiştir. Bunlar; öğrencilerin değerleri içselleştirememesi (7), öğrencilerden kaynaklı bireysel farklılıkların olması (1),

öğrencilerin değerleri benimsememeleri (2), öğrencilerin hazırbulunuşluklarının yeterli düzeyde olmaması (2) ve öğrencilerdeki temel ihtiyaçların giderilememesi (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğrenciden kaynaklanan problemlerin öğrencilerin değerleri içselleştirememesinden kaynaklandığını belirten 7 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Okulda verilen değerlerin tam manasıyla evde, sokakta yaşanmadığına birçok kez şahit oldum.” (Ü-4)

“Hayat bilgisi dersinde genel olarak herhangi bir sorun yaşamıyorum. Fakat öğrencilere verilen bazı değerlerin öğrenciler tarafından yeterince içselleştirilemediğini düşünüyorum. Bunda da öğrencinin çevresinin, ailesinin ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisinin olduğunu düşünüyorum.” (A-4)

“Bazen değerleri içselleştirmede ve kazandırmada sıkıntılar yaşayabiliyorum. Böyle durumlarda günlük yaşamdan örnekler verip drama yapıyoruz.” (Ü-12)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğrenciden kaynaklanan problemleri çarpıcı bir ifade olan öğrencilerin temel ihtiyaçlarının giderilememesinden kaynaklandığını belirten 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Ancak şu da var ki çocukların temel ihtiyaçlarının giderilmiş olması da çok önemlidir. Çocuk o gün açsa değerler eğitiminden çocuğa ne, umurunda bile olmaz. Peki nasıl değer kazandıracaksın, bu tamamen öğretmenin o anki tutumuna bağlıdır. Öğretmen vardır o çocuğun temel ihtiyacı olan açlığı giderir ve yoluna devam eder. Öğretmen vardır çocuğun aç olması onun için çok şey önem arz etmez, dersini anlatır çıkmaz. Burada da öğretmen ve vicdan baş başadır.” (A-2)

Özetle hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasındaki problemlerin öğrenciden kaynaklandığını ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Sınıfta işlediğimiz herhangi bir değeri çocuk birkaç gün önemsiyor. Daha sonra eve gidince ya da sınıftan ayrılınca unutupuyor. Özellikle adalet, saygı, sabır ve duyarlılık değerlerini edindirmede zorlanıyorum. Sorduğunda hepsi biliyor ama uygulamada sıkıntılar oluşuyor. Okuldaki eğitim öğretim kapsamında ve Hayat Bilgisi dersi kapsamında verdiğimiz değerler eğitimiyle, öğretmenlerimizin ve ailelerimizin yaşam şekilleri örtüşmedikçe bu durum böyle devam edeceğe benziyor.” (Ü-10)

“Değerlerin alışkanlık ve davranış halini alabilmesi için yaşam tarzı olarak benimsenmesi gerektiğini düşünüyorum. Ancak süreçte öğrencilerin algılama düzeyleri değişebiliyor. Bu sebeple süreci uzun tutmak için değerleri hayat bilgisi dersinin dışında diğer derslere ve ders dışına da taşıyabilmeliyiz. Örneğin ‘ Atatürk ’ hakkında bir konu ya da bir değeri sadece bir hayat bilgisi dersinde görmüyoruz. Türkçe dersinde ya da matematik dersinde de görebiliyoruz. Biz bu değerleri yayabilmeliyiz ki bir derste bir saatte verebileceğimiz bir değeri birden fazla derste daha fazla süre zarfında vermiş olalım. Böylece daha kalıcı ve etkili olacağını düşünüyorum. Çocuk bir derste gördüğünü, duyduğunu veya dikkatini çekmediği bir değeri, konuyu unutabiliyorken iç içe sarmal bir program olunca bu daha efektif olabiliyor. Ayrıca değerler yaşam tarzı olarak benimsenmelidir. Bireysel farklılıkları ve algılama düzeylerini dikkate aldığımızda bize verilen süreler yetmiyor. Bunun için farklı yöntem ve teknikler kullanmaya farklı materyaller kullanmaya çalışıyoruz.” (Ü-2)

Öğretmenlerden 9 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklandığını farklı açılardan ifade etmiştir. Bunlar; değerler eğitiminin diğer derslere taşınmaması (1), değerler eğitimi için kullanılan zamanın yetersizliği (5), doğru davranışların anında pekiştirilmemesi (2), değerlerin alternatif yöntem-teknikler kullanılarak aktarılamaması (1) ve sürekliliğin sağlanamaması (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklanan problemlerin değerler eğitimi için kullanılan zamanın yetersizliğinden kaynaklandığını belirten 5 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Değerleri kazandırmada etkinlikleri uygulamada yeterli zamanı bazen bulamıyorum. Bu sorunu aynı değeri diğer derslerde de işlediğimizde ya da aynı muhteviyatı yakaladığımızda farklı etkinlik ya da yöntem tekniklerle öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde vermeye çalışıyorum.” (O-14)

“Ben süre anlamında sıkıntı yaşıyorum. Derse yüklenen içerikle öngörülen sürenin uyuşmadığını düşünmekteyim. Çözüm olarak ders bitiminde normal program dışında okul bittikten sonra etüt saatinde değerler eğitiminin etkinliklerini ve değerlendirme sorularını yapıyoruz.” (Ü-5)

“Etkinlikler yapılırken zaman ve ailelerin ilgisinin az olması, sınıfların kalabalık olması Hayat Bilgisi dersinde özellikle değerler eğitimine yönelik ciddi problemler oluşturmaktadır.” (O-10)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklanan problemleri çarpıcı bir ifade olan sürekliliğin sağlanamamasından kaynaklandığını belirten 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Sınıfta yaptığınız, faaliyete geçirdiğiniz değerler ailelerce desteklenmediğinde değerler havada kalıyor. Verilen değerler sadece o ay için değil süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Değerleri uyguluyoruz fakat faaliyete geçirmekte sürekliliğini takip etmekte önemsenmiyorsa sıkıntılar oluşabilir.” (O-3)

Özetle hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasındaki problemlerin öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklandığını ifade eden bazı öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Süreçte öğrencilerin algulama düzeyleri değişebiliyor. Bu sebeple süreci uzun tutmak için değerleri hayat bilgisi dersinin dışında diğer derslere ve ders dışına da taşıyabilmeliyiz. Örneğin ‘ Atatürk ’ hakkında bir konu ya da bir değeri sadece bir hayat bilgisi dersinde görmüyoruz. Türkçe dersinde ya da matematik dersinde de görebiliyoruz. Biz bu değerleri yayabilmeliyiz ki bir derste bir saatte verebileceğimiz bir değeri birden fazla derste daha fazla süre zarfında vermiş olalım. Böylece daha kalıcı ve etkili olacağını düşünüyorum. Çocuk bir derste gördüğünü, duyduğunu veya dikkatini çekmediği bir değeri, konuyu untabiliyorken iç içe sarmal bir program olunca bu daha efektif olabiliyor.” (Ü-2)

“Ben bir öğretmen olarak, eğitici olarak, bir baba olarak örnek olmaya, örnek davranış sergileyenleri ödüllendirerek diğer öğrencilerimizin de hangi davranışı yapıp yapmaması gerektiği, hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğunu öğretip bu öğrencileri eğitip öğretmekle mükellefim.” (Ü-15)

“Öğretmenin 22 değeri Hayat Bilgisi dersinde sırasıyla vermesi mümkün olmayabilir. Bu öğrenciye sadece bilgi düzeyinde bilgi kazandırabilir ama çok şey katmayabilir. Bunun için değerler mutlak suretle gerçek yaşamda uygulandığı gibi anlatılmalı ve mümkünse uygulanmalıdır.” (A-2)

Öğretmenlerden 1 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin okul yöneticilerinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bun; okul yöneticilerinin yanlış rol model olması (1) konusudur.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında okul yöneticilerinden kaynaklanan problemlerin okul yöneticilerinin yanlış rol model olmasından kaynaklandığını belirten 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Çocukların her şeyi bilen her şeyin en doğrusunu yaptığını düşünen biz öğretmenlerin doğru model olması ve yapmadığı şeyleri öğrencilere yapma dememesidir. Sigara içen bir öğretmenin öğrencisine sigara içme demesi hiç etkili olmuyor. Temizlik ve çevreye duyarlılıktan bahseden bir öğretmenin yere çöp atıp çevremizi temiz tutalım demesi öğrenciler üzerinde hiç etki bırakmadığı gibi kavram kargaşası yaşamasına bile sebebiyet veriyor. Sonuçta öğrenci bu değerleri sadece okulda uyulması gereken kurallar olarak algılayıp yaşamda ve hayatında uygulamada davranış haline getiremiyor. Bu sebeple kazanımların seviyesi ne olursa olsun ailenin, çevrenin, öğretmenlerin ve yöneticilerin ve hatta üst sınıfların doğru davranış sergilemeleri çok önemlidir.” (O-14)

Öğretmenlerden 5 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin etkinliklerin kaynaklandığını ifade etmiştir. Bunlar; etkinliklerin yetersiz olması (3) ve kavramların soyut kalması (2) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin etkinliklerden yetersiz olmasından kaynaklandığını belirten 3 öğretmen görüşünden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Etkinlikler noktasında daha can alıcı, dikkat çekici ve masajı net verecek etkinlikler tercih edilirse değerlerin kazandırılmasında daha verimli oluruz diye düşünüyorum.” (Ü-3)

“Genelde çocukların değerler ile etkinliklerde çok kendini açmadıklarını, olayları hikâyelendirme, anlatabilme yerine tek kelimelik çözümlerle yaklaşma durumları meselenin bir yerde tıkanmasına sebep oluyor.” (O-6)

“Hayat bilgisi dersini ve içinde yer alan değerleri temel alırsak etkinliklerin sığıltıktan kurtararak öğrencileri hayatın içinde olduğu gibi, gerçek yaşama uygun olarak bireysel farklılıklara hitap eder şekilde düzenlenmelidir.” (Ü-11)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin kavramların soyut kalmasından kaynaklandığını belirten 2 öğretmen görüşünden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“En büyük problem 1., 2. ve 3 sınıf öğrencilerinin soyut kavramları anlamada zorlanmalarıdır.” (A-9)

“Kavramların soyut olması akılda kalıcılığı azaltmaktadır. Bu durum zor kısmını oluşturuyor. Kavratma ve öğretme konusunda genelde canlandırmalar, hikaye, drama vb. yöntem–teknikleri kullanarak değişik etkinlikler düzenleyerek sorunlara çözüm üretmeye çalışıyorum.” (A-9)

Öğretmenlerden 3 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin kazanımların niteliği ve niceliğinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bunlar; kazanımların sayısı fazla olması (1) ve kazanımların dağılımının normal olmaması (2) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında kazanımların niteliği ve niceliğinden kaynaklanan bazı kazanımların sayısının fazla olmasından kaynaklandığını belirten 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Kazanımların seviyelerini her sınıfın düzeyine uygun olarak daha gerçekçi davranarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (A-15)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında kazanımların niteliği ve niceliğinden kaynaklanan kazanımların dağılımının normal olmamasından kaynaklandığını belirten 2 öğretmen görüşünden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Bence diğer önemli bir sorun ise, kazanımların seviyelerinin bilgi düzeyinden uygulama, analiz ve sentez düzeyinde olması gerekir ancak değerler kazanımlarının ve diğer kazanımlarının niceliği düşürülerek nitelik ön planda olmalıdır.” (Ü-7)

“Kazanım dağılımına baktığımızda bilişsel alanın alt basamaklarına hitap eden kazanımların fazla olduğu, duyuşsal alanın kazanımlarının değerler konuları ve değerlere hizmet eden alt değerlerle ilişkilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Devinişsel alana baktığımızda öğrencilerin bildiklerini uygulayacakları alanların sınırlı olması, yapma, deneme ve yaşama şansının az olduğu görülmektedir. Hal böyle olunca bildiklerimiz bilgiden öteye geçmediği gibi beceri haline de gelemiyor. Bu sebeple dengeli kazanım dağılımı, kazanımların kazandırılacağı uygun sınıf alanları, ihtiyaçlara cevap veren öğretim programı Hayat Bilgisi ve diğer ders kapsamlarında vermeye çalıştığımız değerlerin kazandırılmasında büyük kolaylık sağlayacaktır diye düşünüyorum.” (O-11)

Öğretmenlerden 3 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin okuldan kaynaklandığını ifade etmiştir. Bunlar; okulun bulunduğu bölgenin insan profili (1), sınıfların kalabalık olması (1) ve sınıfların donanımlarının yetersiz olması (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında okuldan kaynaklandığını okulun bulunduğu bölgenin insan profili ile ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Dezavantajlı bölgede çalıştığım için değerleri kazandırma konusunda sıkıntı yaşıyorum. Okulda kazandırmaya çalıştığımız değeri, öğrenci ailesinde ve çevresinde görmediği için kalıcılığı olmuyor.” (A-7)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında okuldan kaynaklandığını sınıfların kalabalık olmasıyla ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Etkinlikler yapılırken zaman ve ailelerin ilgisinin az olması, sınıfların kalabalık olması Hayat Bilgisi dersinde özellikle değerler eğitime yönelik ciddi problemler oluşturmaktadır.” (O-10)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında okuldan kaynaklandığını sınıfların donanımlarının yetersiz olmasıyla ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Kazanımların kazandırılacağı uygun sınıf alanları, ihtiyaçlara cevap veren öğretim programı Hayat Bilgisi ve diğer ders kapsamalarında vermeye çalıştığımız değerlerin kazandırılmasında büyük kolaylık sağlayacaktır diye düşünüyorum.” (O-11)

Öğretmenlerden 2 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin programın yapısından kaynaklandığını ifade etmiştir. Bunlar; program hazırlanırken bireysel farklılıkların gözetilmemesi (1) ve programın amacına tam anlamıyla uygun olmaması (2) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında programdan kaynaklandığını program hazırlanırken bireysel farklılıkların gözetilmemesi ile ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Hayat Bilgisi dersini ve içinde yer alan değerleri baz alırsak etkinliklerin sıklıktan kurtararak öğrencileri hayatın içinde olduğu gibi, gerçek yaşama uygun olarak bireysel farklılıklara hitap eder şekilde düzenlenmelidir.” (Ü-11)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında programdan kaynaklandığını programın amacına tam anlamıyla uygun olmaması ile ifade eden 2 öğretmen görüşünden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Değerler daha sade, bol örnekli, daha somut ve anlaşılır biçimde ifade edilmelidir. Bu sebeple yenilenen programın öğrencilerin ilgilerini çekecek şekilde dizayn edilmesini beklerdim. Tam anlamıyla bu başartılabilmiş değil.” (O-12)

“Günümüzde giderek artan toplumsal sorunların ortadan kaldırılması ya da azaltılması eğitim ile olabilir. Eğitim programları bu amaçla dizayn edilmeli ve etkin şekilde kullanılmalıdır.” (A-12)

Öğretmenlerden 2 tanesi değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin diğer sebeplerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bunlar; akademik başarıya daha çok önem verilmesi (1) ve tüm paydaşların işbirliği halinde olamamaları (1) gibi konulardır.

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında diğer sebeplerden kaynaklandığını akademik başarıya daha çok önem verilmesi ile ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Okulların görevi sadece öğrencilerin akademik başarılarının arttırıldığı ve geliştirildiği yer midir? Okulların bunun dışında başka görevi yok mudur?” (Ü-15)

Hayat bilgisi ders kapsamında değerlerin kazandırılmasında diğer sebeplerden kaynaklandığını tüm paydaşların işbirliği halinde olamamaları ile ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Okulda verilen değerlerin ailede ve çevrede karşılığı olmadığına, okuldaki eğitimle ailedeki eğitim tutarlı olmadığına, çevre ve ailenin yanlış rol model olarak yanlış değer tutumlarını ve davranışları pekiştirdiğinde bizim okulda verdiğimiz eğitim havada kalıyor. Bu sebeple öğrencinin vaktini en çok geçirdiği okul (yönetici-öğretmen-diğer idari personel-üst sınıflar), çevre (yakın ve uzak çevre) ve aile bu konulara özellikle eğilmelidir.” (O-7)

4.2.5. Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişi

Öğrenme öğretme sürecinin işleyişine ilişkin öğretmenlere “Hayat bilgisi dersi öğretim programına değerlerin kazandırılması sürecinde neler yapıyorsunuz? Değer öğretiminde sıklıkla tercih ettiğiniz yaklaşım, yöntem, teknik ile kullandığınız etkinlikler, yararlandıkları yardımcı kaynak, öğretim teknolojileri ve ölçme değerlendirme faaliyetler nelerdir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Elde edilen verilerin tematik analizi Tablo 4.76.’da gösterilmiştir.

Tablo 4.76. Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişine İlişkin Tema, Kategori, Kod Listesi

Tema	Kategori	Kodlar=Frekanslar
Öğrenme öğretme sürecinin işleyişi	Yaklaşımlar	Telkin yaklaşımı (45) Davranış değiştirme yaklaşımı (28) Değerleri belirginleştirme yaklaşımı (27) Bilişsel gelişimci ahlak yaklaşımı (20) Karakter eğitimi yaklaşımı (18) Değer analizi yaklaşımı (5)
	Yöntem-teknikler	Anlatım yöntemini (45) Örnek olay yöntemini (33) Drama yöntemini (23) Canlandırma yöntemini (32) İşbirliği yöntemini (22) Tartışma yöntemini (15) Problem çözme yöntemi(14) Soru cevap yöntemini (25) Beyin fırtınası tekniğini (25) Oyun yoluyla öğretim Tekniğini (21) Okul içi ve okul dışı gözlem tekniği (15) Kavram haritası tekniğini (9)
	Etkinlikler	Afiş çalışması (22) Pano çalışması (33) Tiyatro etkinliğini (13) Masal etkinliği (25) Proje etkinliğini (4) Sunu etkinliğini (16) Video, film ve müzik etkinliklerini (25) Aile ziyareti uygulamalarını (19) Sosyal sorumluluk uygulamalarını (8) Sevgi kartlarını (7) Gerçek kişi uygulamalarını (12) Yarışma etkinliğini (12)
	Yardımcı kaynak ve öğretim teknolojileri	Atasözleri ve özlü söz (32), Resim (31) Afiş (22) Broşür (13) Ayet ve hadisler (12) Karikatür (8) Film (13) Animasyon (20) Ders ve çalışma kitabı (30) Sınıf tahtası (27) Fotoğraf (17) Bilgisayar (36) Projeksiyon (21) Akıllı tahta (15) Çalışma kağıdı (18)
	Ölçme-değerlendirme	Gözlem (32) Görüşme (7) Ürün dosyası (11) Öz değerlendirme (8) Akran değerlendirme (17) Dereceli puanlama (13)

Görüşmeye katılan 45 öğretmenden değerlerin kazandırılmasında telkin yaklaşımını (32), davranış değiştirme yaklaşımını (28), değerleri belirginleştirme yaklaşımını (27), bilişsel gelişimci ahlak gelişimi yaklaşımını (20), karakter eğitimi yaklaşımını (18) ve değer analizi yaklaşımını (5) değerlerin aktarılmasında kullanılan yaklaşımlar tercih edildiği ifade edilmiştir. Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin tercih ettiği yaklaşımın en çok telkin yaklaşımı olduğu 32 öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Eksikliği o anda vurgulayabiliyorsan çocukta büyük izler bırakıyor. Kendimizi sorgulamamız ve çevremize net mesajlar vermeliyiz (Rol model olma, telkinde bulunma.” (Ü-2)

“Hayat bilgisi ders programında yer alan değerleri sırası ve önem arz ettikçe telkin ve öğüt vermede şeklinde ifade etmeye çalışıyoruz. Ancak şöyle bir durum da var ki öğrencilere elinizdeki ne kadar canlı, diri ve ilgi çekecek şekilde vermeye çalışırsanız öğrenci de o denli aktif ve canlı oluyor. Baktınız istediğiniz gibi bazı şeyler gitmiyor. İşte o zamanda fırsat eğitimiyle, telkinlerle, örnek davranışlarınızla bazı yanlış giden durumları düzeltmeye gidebilirsiniz” (Ü-12)

Görüşmeye katılan 45 öğretmen değerlerin kazandırılmasında anlatım yöntemini (45), örnek olay yöntemini (33), drama yöntemini (23), canlandırma yöntemini (32), işbirliği yöntemini (22), tartışma yöntemini (15), problem çözme yöntemini (14) ve soru cevap yöntemini (25) öğretmen tercih ederken beyin fırtınası tekniğini (25), oyun yoluyla öğretim tekniğini (21), okul içi ve okul dışı gözlem tekniğini (15) ve kavram haritası tekniğini (9) öğretmen değerlerin aktarılmasında kullanılan teknikler olarak ifade etmiştir.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin en çok tercih ettiği yöntemin anlatım yöntemi olduğu 45 öğretmen tarafından ifade edilmiştir. bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Öğretmenlerin belki de en çok kullandıkları ya da kullanmak zorunda kaldıkları geleneksel yöntemlerden olan anlatımı tercih ediyorum. Geleneksel bir yöntem ancak bir o kadar da vazgeçemediğimiz ve değerleri anlatmada olsun diğer derslerde konu anlatmada olsun vazgeçemediğimiz bir yöntemdir”.(A-4)

“Anlatım yöntemini çok kullanıyorum diyebilirim. Öğretmen merkezli bir yöntem olmasına rağmen teorik bilgileri aktarmada sürekli kullandığım bir yöntem olarak ifade edebilirim. Derslerde doğru ve gerekli miktarda, gerekli olduğu yerler dışında sık ve uzun kullanılması etkisini azalttığı gibi öğrencilerin ilgilerinin ve dersteki konuya olan dikkatlerinin azalmasına sebebiyet verecektir. Bu sebeple anlatım yöntemini uzun süre kullanmam gerektiğinde aralara bol, ilgi çekici örnek ve fıkra vb. serpiştirerek daha eğlenceli getirerek derslerde kullanmaya çalışıyorum.” (O-4)

“Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin tercih ettiği tekniğin en çok beyin fırtınası tekniği olduğu 25 öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Yöntem ve teknik olarak yarışma, beyin fırtınası, drama gibi öğrenciyi ön plana çıkaran faaliyetlerde öğrenciler aktif olmaya çalışıyorlar ve de zevk alıyorlar. Bu sebeple ben bunlara özellikle dikkat etmeye çalışıyorum.” (Ü-11)

“Öğrenciyi işin içine sokacak olan yöntem ve tekniklerden canlandırma, örnek olay, oyun yoluyla öğretim, beyin fırtınasını kullanmaya çalışıyorum. Bu yöntem ve teknikleri kullanmamdaki temel sebeplerden biri de ne ben monoton oluyorum, ne der monotonluğa gidiyor ne de öğrenci sıkılıyor. Öğrencilerle beraber herkesin faal olduğu şekliyle ders işlemek özellikle değerler gibi soyut konuların aktarılmasında çok etkili oluyor. Örnek vermek gerekirse sınıf içi sorumluluklarımızı işliyoruz. Ben o gün derse ilk girişimde yapmam gereken ve yapmadığımda dersi olumsuz etkileyecek bir şeyi yapmam. Mesela dolabımın anahtarını unuturum, bilgisayarı getirmem, derse geç gelirim, içeri girerken kapıyı çalmam,.....bu örnekleri uzatıp gitmek mümkündür. Bu işleri öyle can alıcı yapacaksın ki öğrenciyi rahatsız edecek ve bunu size ifade edecek.(İfade etmesi için öncelikle demokratik bir ortamın oluşturulması gerekir) Rahatsızlıklar belirlenir, beyin fırtınası veya örnek olayla sınıflandırılır. Böylece bütün sınıfı ben de dâhil olmak üzere sorumluluklarımız belirlenir. Bu şekilde herkesi ilgilendiren kararlar oy çokluğu ve bütün sınıfın katılımıyla yapıldığı için sonraki zamanlarda bu kurallara uymamam gibi bir durum da oluşmaz.” (A-11)

Görüşmeye katılan 45 öğretmen değerlerin kazandırılmasında afiş çalışması etkinliğini (22), pano çalışması etkinliğini (33), tiyatro etkinliğini (13), masal etkinliğini (25), proje etkinliğini (4), sunu etkinliğini (16), video, film ve müzik etkinliklerini (25), aile ziyareti uygulamalarını (19), sosyal sorumluluk uygulamalarını (8), sevgi kartlarını (7), gerçek kişi uygulamalarını (12) ve yarışma etkinliğini (12) değerlerin aktarılmasında kullanılan etkinlikler olarak ifade etmiştir.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin en çok tercih ettiği etkinliğin pano çalışması etkinliği olduğu 33 öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Kalıcı ve nitelikli öğrenmeler sağlayabilmek en çok kullandığım etkinliklerin başında gelmektedir. Panolar öğrencilerin estetik duygularının gelişmesine, sorumluluk bilinçlerinin gelişmesine, özgüven ve öz yeterliliklerinin artmasına olanak sağladığı için kendi yaptığım ve öğrencilerin yaptığı eserleri ve etkinlikleri burada sergiliyorum.” (A-12)

“Her an görülebilir yerde olması, kolay düzenlenebilir olması, düzenlenmesinde işbirliğini geliştirmesi gibi çeşitli sebeplerden ben kullanmaya çalışıyorum. Bunun yanında sadece değerler eğitiminde değil program dâhilinde ve program dışında öğretmek, sezdirmek ve hissettirmek istediğim her şeyi göz önünde bulundurmanın işe yaradığını fark ettim. Bu gibi işlevselliğinden dolayı faal olarak kullanıyorum diyebilirim.” (O-10)

“Değerleri aktarmada ve gizil öğrenmelerin artırılmasında panoları faal olarak kullanıyorum. İyi planlanmış, öğrencilerin yaptığı etkinliklerin düzenli bir şekilde sergilendiği ve mesajların verildiği bir alan olması nedeniyle bu etkinliği kullanmayı özellikle tercih ediyorum.” (O-11)

Görüşmeye katılan 45 öğretmend değerlerin kazandırılmasında atasözleri ve özlü söz (32), resim (31), afiş (22), broşür (13), ayet ve hadisler (12), karikatür (8), film (13), animasyon (20), ders ve çalışma kitabı (30), sınıf tahtası (27), fotoğraf (17), bilgisayar (36), projeksiyon (21), akıllı tahta (15) ve çalışma kağıdı (18) değerlerin aktarılmasında kullanılan yardımcı kaynak ve öğretim teknolojisi olarak ifade etmiştir.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında en çok kullanılan yardımcı kaynağın olarak atasözleri ve özlü sözlerinin olduğu 32 öğretmen tarafından ifade edilmiştir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitiminde atasözleri, özlü sözler ve deyimleri kullanmaktayım. Kullanma sebebim ise materyale ulaşmanın kolay olması, öğrenciyi alternatif ve çok yönlü düşünmeye olanak sağlamasıdır. Bu tür faaliyetleri panolarımı süslemede, öğrencilerimin çalışmalarını sergilemede, öğrencilere araştırma ruhunu kazandırmada ve değerleri aktarmada kullanmaktayım.” (Ü-9)

“Öğrenciyi araştırmaya iten, geçmişini, gelenek ve göreneklerini öğreten, öğrenciye az sözle çok şeyi ifade etme olanakları sağlayan deyim ve özellikle atasözlerini hayat bilgisi ve Türkçe derslerinde kullanmaya özen gösteriyorum. Kullandığım değer konusuna göre panoda çalışmaları öğrencilerimle beraber sergiliyoruz.” (O-3)

“Bu tür etkinlikler öğrencilerimin ilgisini kolay çekiyor. Değerler konusunda da mesaj vermek istediğim zamanlar atasözlerini sınıf panomda ve okul panosunda sergilemek etkili oluyor. Örnek olarak “Herkes kendi kapısının önünü temizlerse, her yer tertemiz olur.” atasözüyle hem temizlik hem de sorumluluk bilincinin oluşmasına, bu değerlerin alışkanlık haline gelmesinde rol oynamasına ve en sonunda davranış halini almasında önemli yer etmektedir. Sadece değerler konusunda değil diğer dersler için de atasözlerini ve panolarımı faal olarak kullanmaya çalışmaktayız. Bu konuda öğrencilerimin katkıları ve yardımları azımsanamayacak kadar çoktur.” (A-9)

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında öğretim teknolojisi olarak en çok bilgisayardan yararlandığı 36 öğretmen tarafından ifade edilmiştir. bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Yardımcı kaynak olarak bilgisayarı daha çok kullanıyorum. Çağımızda bilgisayarı kullanmak ayırt edici bir durum olmadığı gibi kullanmamak da çok akıllıca bir çözüm değil. Çocukların canlarının sıkıldığı yerlerde devreye sokmak, onların derse ve konuya olan ilgi ve motivasyonlarını arttırmak adına değerleri farklı perspektiflerden öğretme adına bilgisayardan yararlanıyorum.” (A-4)

“Yardımcı kaynak olarak resim, broşür, film, ders kitapları, bilgisayar ve projeksiyon gibi kaynaklardan yararlanmaktayım. Her zaman elimizin altında olması, internetten etkinlik, kaynak ve örnek temininin kolay olması, öğrencilerin dikkatlerini celp etmesi nedeniyle özellikle bilgisayarı kullanmayı tercih ediyorum.” (Ü-12)

“Değerleri aktarmada, anlatmada ve hissettirmede birçok değişik yöntem-teknikten yararlandığım gibi bu yöntem ve tekniklerin kullanımı için gerekli araç-gereçlerden olan bilgisayarın kullanımını sıklıkla yapıyorum. Öğrencilerime hem değerleri öğretme hem dersi sıkıcılıktan kurtarma hem de teknolojiye karşı olan tutumlarını pozitif anlamda katkı yapmak adına çoğu dersimde bilgisayardan faydalandığımı söyleyebilirim.” (A-8)

Görüşmeye katılan 45 öğretmen değerlerin ölçme ve değerlendirilmesinde gözlem (32), görüşme (7), ürün dosyası (11), öz değerlendirme, (8), akran değerlendirme (17), dereceli puanlama (13) vasıtasıyla yaptıklarını ifade etmiştir. Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin ölçme ve değerlendirilmesinde 32 öğretmen gözlemi tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Ölçme-değerlendirmeyi ise sınıf içi ve sınıf dışı gözlem ve dönütlere göre yapıyorum.” (Ü-1)

“Ölçme-değerlendirmeyi gözlem, örnek davranış sergileme, arkadaşları üzerindeki etkisi gibi şeylerle ölçüyorum. Daha çok olumlu mu yoksa olumsuz mu davranıyor, etkileri nasıl bunları gözlemliyorum. Burada bir not baremi ya da bir ölçütümüz tabii ki yok.” (O-2)

“Kesin sonuçlu yani puana dayalı bir ölçme-değerlendirme yapılamıyor. Davranış değişikliği, yaşamına uyarlaması, günlük hayatına katmış olması bize değerlendirme imkânı veriyor. Bunu da daha çok sınıf içi ve sınıf dışı doğal gözlemler vasıtasıyla yapmaya çalışıyorum.” (A-3)

4.2.6. Değer Öğretiminde Öncelik Sıralaması

Değer öğretiminde öncelik sıralaması her ne kadar göreci bir kavram olarak karşımıza çıksa da yedinci görüşme sorusunda görüşülen öğretmenlere “1.sınıftan itibaren Hayat Bilgisi programlarında hangi değerlerin öğretimine öncelik verilmedi?”

Öğretmesinin en kolay ve zor olduğunu düşündüğünüz değerler nelerdir? Bu değerleri sıralayabilir misiniz?” soruları yöneltilmiştir. Elde edilen verilere ilişkin tema, kategori, kod listesi Tablo 4.77’ de verilmiştir.

Tablo 4.77. Değer Öğretiminde Öncelik Sıralaması İlişkin Tema, Kategori, Kod Listesi

Tema	Kategori	Kod=Frekanslar
Değer öğretiminde öncelik sıralaması	Kazandırılması öncelikli olduğu düşünülen değerler	Adalet (23) Dürüstlük (16) Doğruluk (15) Sorumluluk (11) Saygı (10) Sevgi (8) Vatanseverlik (7) Duyarlılık (7) Sabır (6) Aile birliğine önem verme (6) Güven (4) Çalışkanlık (4) Bilimsellik (4) Paylaşma (4) Bağımsızlık (3) Dostluk (3) Merhamet (3) Dayanışma (2) Estetik (1) Vefa (1)
Değer öğretiminde öncelik sıralaması	Kazandırılması en zor olduğu düşünülen değerler	Vefa (18) Doğruluk (13) Sabır (13) Adalet (11) Saygı (11) Duyarlılık (10) Sorumluluk (8) Dürüstlük (7) Güven (5) Estetik (5) Sevgi (5) Dayanışma (4) Vatanseverlik (4) Bilimsellik (4) Dostluk (3) Bağımsızlık (2) Çalışkanlık (2) Alçakgönüllülük (2) Hoşgörü (2) Empati (2) Aile Birliğine Önem Verme (1) Merhamet (1) Paylaşma(1)

Tablo 4.77. Değer Öğretiminde Öncelik Sıralaması İlişkin Tema, Kategori, Kod Listesi (devamı)

	Kazandırılması en kolay olduğu düşünülen değerler	Paylaşma (21) Yardımseverlik (21) Sevgi (15) Dayanışma (14) Merhamet (8) Dostluk (8) Estetik (7) Saygı (6) Çalışkanlık (6) Misafirperverlik (5) Bilimsellik (4) Duyarlılık (4) Sorumluluk (3) Güven (3) Adalet (2) Aile Birliğine Önem Verme (2) Dürüstlük (1) Vatanseverlik (1) Vefa (1) Doğruluk (1) Hoşgörü (1)
--	---	--

Görüşmeye katılan 45 öğretmen değerlerin kazandırılması ve öğretiminde; adalet (23), dürüstlük (16), doğruluk (15) sorumluluk (11), saygı (10), sevgi (8), vatanseverlik (7), duyarlılık (7), sabır (6), aile birliğine önem verme (6), güven (4), çalışkanlık (4), bilimsellik (4), paylaşma (4), bağımsızlık (3), dostluk (3), merhamet (3), dayanışma (2), estetik (1) ve vefa (1) değerlerinin ilk üç sırada öncelikli olarak öğretilmesi gerektiği ifade etmiştir.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında 23 öğretmen tarafından “adalet” değerinin, 16 öğretmen tarafından “dürüstlük” değerinin ve 15 öğretmen tarafından “doğruluk” değerinin öncelikli olarak kazandırılması ve öğretiminin gerekliliğini ifade etmiştir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Öncelikli olarak öğretilmesi gereken değerler olarak sorumluluk, adalet ve çalışkanlığı seçtim çünkü; ülkemizin gençlerinde, öğrencilerinde yani toplumda gözlemlediğim kadarıyla bu değerlere aç olduğumuzu ve bunların ivedi olarak kazandırılması gerektiğini düşünüyorum.” (Ü-1)

“Bence kazandırılması gereken öncelikli değerlerin doğruluk, dürüstlük ve sorumluluk olması gerektiği kanaatini taşıyorum. Neden mi bu değerler? İşte sebebi: Toplumumuzun gelin bir genel tablosuna, fotoğrafına bakalım niye

seçtiğimi gayet iyi anarsınız. Yani demek istiyorum ki, bu konularda kanayan bir yaramız var ve bu yaralarımız zaafımız haline geldi. Bu konularda ve değerlerde daha dikkatli ve samimi olmalıyız.” (Ü-15)

“Öncelikli değerler olarak sorumluluk, dürüstlük ve güveni seçtim. Sorumluluk sahibi bir insan gerekliliklerini, sınırlarını tanır ve bilir. Dürüst insan güvenilir, adil ve adaletlidir. Bunlar da yani bu değerler de toplumu oluşturan temel yapıtaşları olduğu için bu değerlerin her bir öğrenciye ayrı ayrı nakış nakış işlenmesi gerektiğini düşünüyorum.” (A-1)

Görüşmeye katılan 45 öğretmen değerlerin kazandırılması ve öğretiminde; vefa (18), doğruluk (13), sabır (13), adalet (11), saygı (11), duyarlılık (10), sorumluluk (8), dürüstlük (7), güven (5), estetik (5), sevgi (5), dayanışma (4), vatanseverlik (4), bilimsellik (4), dostluk (3), bağımsızlık (2), çalışkanlık (2), alçakgönüllülük (2), hoşgörü (2), empati (2), aile birliğine önem verme (1), merhamet (1) ve paylaşma(1) değerlerinin öğretilmesini en zor değer olarak ilk üç sırada yer aldığını ifade etmiştir. Ancak resmi programda olmadığı halde alçakgönüllülük (2), hoşgörü (2) ve empati (2) değerlerinin de zor kazanılan değerler olarak ifade edilmesi manidar olmuştur.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında 18 öğretmen tarafından “vefa” değerinin, 12 öğretmen tarafından “doğruluk” değerinin ve 13 öğretmen tarafından “sabır ” değerinin kazandırılması ve öğretimi en zor değerler olarak ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Dürüstlük, adalet ve vefa günümüz toplumumuzda en zor kazanılan ya da kazandırdığımızı zannettiğimiz değerler olarak düşünüyorum. Bu değerlerin öğretiminde özellikle biz öğretmenlere ciddi yük binmektedir. Sonra yaptığımız bir hata önemsemediğimiz bir durum yıllar sonra topluma zarar olarak geri dönebiliyor.” (Ü-15)

“Vefa, vatanseverlik ve bağımsızlık değerlerinin kazanımının en zor değerler olarak ifade etmek istiyorum. En zor değerlerin biraz soyut kaldığını düşünüyorum. Bu değerlerin öğretilmesi için ilgi çekici etkinlikler, projeler ve gerçek yaşam alanları oluşturmalıdır. Bu değerlerin programın içinde yer alan zamandan ziyade tamamen örtük programla verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ü-12)

“Vefa, adalet ve dürüstlük değerlerinin zor kazandırılacağına inanıyorum. En zor değerler olarak belirttiğim bu üç değer sadece kazanımlarla, etkinliklerle ve programdaki haliyle tam manasıyla kazandırılacağını sanmıyorum. Özellikle toplumumuzda kişiye özel uygulanan bu değerlerin gerçek kişilerle, gerçek olaylarla, projelerle, sosyal sorumluluk projeleri gibi uygulama alanlarında öğretilmesi gerektiğini düşündüğüm için kazandırılması en güç değerleri vefa, adalet ve dürüstlük olarak seçtim.” (Ü-6)

Görüşmeye katılan 45 öğretmen değerlerin kazandırılması ve öğretiminde; paylaşma (21), yardımseverlik (21), sevgi (15), dayanışma (14), merhamet (8), dostluk (8), estetik (7), saygı (6), çalışkanlık (6), misafirperverlik (5), bilimsellik (4), duyarlılık (4), sorumluluk (3), güven (3), adalet (2), aile Birliğine Önem Verme (2), dürüstlük (1), vatanseverlik (1) vefa (1), doğruluk (1) ve hoşgörü (2) değerlerinin öğretilmesini en kolay değer olarak ilk üç sırada yer aldığını ifade etmiştir. Ancak resmi programda olmadığı halde hoşgörü (2) değerinin de kolay kazanılan değerler olarak ifade edilmesi manidar olmuştur.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında 21 öğretmen tarafından “paylaşma” değerinin, 21, öğretmen tarafından “yardımseverlik” değerinin ve 15 öğretmen tarafından “sevgi ” değerinin kazandırılması ve öğretimi en kolay değerler olarak ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerin görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Paylaşma, yardımlaşma ve dayanışma biz Türk toplumunun genelde en zor günlerinde yaptığı ve de başardığı değerler olarak düşünebiliriz. Örnek vermek gerekirse milli mücadele döneminde bu değerleri uygulamada zirve yaptığımızı söyleyebilirim. Okulumuzun öğrencilerinde en azından benim sınıfımda bu değerlerin uygulandığını, uygulamalarda sıkıntı yaşanmadığını söyleyebilirim. Bir de şunu da ifade etmek istiyorum bu değerler zaten ailede kazanıldığını ifade edebilirim.” (Ü-14)

“Paylaşma, dayanışma ve yardımlaşma değerlerini şu şekilde veriyorum ve bu uygulamayı sizlere de önerebilirim. ‘Suriyeli fakir ve yardıma muhtaç bir aile var. İsterseniz bu hafta sonu hep beraber onların pazar alışverişlerini yapıp ihtiyaçlarını giderebiliriz’ konulu bir proje geliştirerek bu değeri öğretmede yaşantısal alan oluşturabiliriz. Geçen sene okulumda ‘ Her Engelliye Bir Akülü

Araba'' adlı sosyal sorumluluk projesi yürüttük. Kampanya başladı, para toplandı ve araba alınıp mini bir törenle sahibine verildi. O n çoğu öğrencim yardımlaşma, dayanışma, paylaşma ve sorumluluk alma gibi değerleri bil fiil yaşadılar ancak bu çok çabuk unutuldu. Biz bu davranışımızla belki o vatandaşa iyilik yaptık ama sadece bir ihtiyacını giderebildik. Dolayısıyla etkisi fazla sürmediği için değerlerin kazanılmasında sadece belirli bir seviyeye geldik. Engelli kardeşimizin o halini o an gördük, anladık ve unuttuk. Bizlere daha uzun nefesli, yaşantısal ve etkili projeler olması gerekiyor. Burada da kazanımı yapılmış, kazandırılmış değerlerin unutulmaması ve uygulamalarının devamının yapılması için devreye öğretmenler ve konu alan uzmanları girmelidir. Yani öğrenciler değerler konusunda diri ve canlı tutulmalıdır.” (Ü-4)

“En kolay değerler paylaşma, yardımlaşma ve dayanışma olarak belirttim. Toplumumuzun en fakirinden en zenginine yardıma muhtaç biri olduğunda iyi kötü herkes koşar. İyi günlerde kötü günlerde yaşanan herhangi bir doğal afette yardımlaşma ve dayanışma içine gireriz. Özellikle en kötü günlerimizde kenetlenmesini iyi biliriz. Buna örnek vermek gerekirse Çanakkale Savaşları, Kurtuluş Savaşı milli birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın, dayanışmanın ve paylaşmanın hat safhada olduğu zamanlardır. Bu e buna benzer öğrencilerimize bu değerleri kazandırmak için verebilecek o kadar çok örneğimiz var ki bu değerleri anlatmada ve anlatırken yaşatmada hiçbir sıkıntı yaşamıyoruz. Toplumun genel yapısına baktığımızda da bu değerlerin var olduğunu ve yaşatıldığını bu sebeple okula gelmeden bile bu değerlerin çoğu öğrenci tarafından alındığını ve gerçek yaşamda bil fiil kullanıldığını görebilirsiniz.” (A-1)

Öncelikli olarak kazandırılması gereken, kazandırılması zor olan değerler ve kazandırılması kolay olan değerlerin sıralamasına muhalif olup karşı fikir beyan edip böyle bir sıralamanın yapılamayacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Böyle bir sıralamayı yapmak ne kadar doğru olur bilmiyorum. Nereden bakarsan bak hemen hemen bütün değerler birbirleriyle ya ilişkili ya da birbirlerinin ön koşulu olduğunu göreceksiniz.

Örnek vermek gerekirse doğru olmayan biri dürüst olabilir mi?

Dürüst olmayan biri güvenilir olabilir mi?

Güvenilir olmayan biri vatansever olabilir mi?

Vatanını sevmeyen, vatansever olmayan bağımsızlığına düşkün olabilir mi?

Şimdi verdiğim örneklerden daha iyi anlamışsınızdır. Zor, kolay ve öncelikli olarak değerleri tasniflemek zamana, mekâna, içinde yaşadığımız topluma ve toplumun ihtiyaçlarına göre değişebileceği için böyle bir sıralama yapmak bana çok mantıklı gelmiyor.” (O-8)

Değerleri tek tek kolay, zor ve öncelikli olarak kazandırmamız gereken, kazandırılabilen değil de değerlerin sınıflaması açısından sıralamaya alan bir öğretmenin görüşleri şu şekildedir:

“En zor : Sosyal Değerler,

En kolay : Demokratik Değerler,

Öncelikli : Demokratik, manevi ve temel değerler.”

Demokratik kazandırılması en kolay değerler olarak düşünüyorum. Sınıf temsilcisi veya sınıf başkanı seçerken bile bu değerleri öğrencilerimize uygulamalı olarak öğretebiliyoruz.

Kazandırılması en zor değerler olarak dostluk, arkadaşlık gibi sosyal değerlerin öğretiminde oluyor. Aslında öğretiminde değil de uygulanmasında sıkıntılar oluyor. Derste öğrettiğin bir değeri hemen o dersin bitimindeki teneffüste bu değerle ilgili sıkıntıyla karşılaşabiliyorsun. Bu da bize fırsat eğitimi dediğimiz imkanı sunuyor. Anlık, isten dışı gelişen durumlarda da değerler konusunu verdiğimiz olmaktadır. Sadece program çerçevesinde ve programdaki sırasıyla değil imken ve ihtiyaçlar dahilinde değerler konusunu ayrıca işlemekteyim.” (Ü-5)

Özetle değerlerin sıralamalarını farklı açılardan ele alan ve bu değerlerin kazandırılıp gerçek yaşamda uygulanması için süreçte neler yaptığını ve nelere dikkat ederek bu değerleri kazandırmaya çalıştığını beyan eden birkaç öğretmen görüşünden örnek alıntı aşağıdaki gibidir:

“Öncelikli olarak saygı değerinin öğretilmesini savunuyorum. Bayrağa saygı, büyüğe saygı, makama saygı, emeğe saygı, şehide saygı, ezana saygı, çevreye ve

doğaya saygı, öğretmene saygı, anne-babaya saygı, insan haklarına saygı, kutsal değerlere saygı, engelli ve yaşlılara saygı, kadına saygı her şeyden önemlisi insanın kendisine olan saygısı.... Vb. saygı değerini oluşturan kavramların içinin boşaltıldığını düşünürsek öncelikle bu değerın öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bundan dolayı öğrencilerimizin empati yeteneklerinin gelişmesi için ‘ Ben olsam.....yaparım, Ben olsam.....yapmam yada Ben.....yaptım çünkü;....., Ben.....düşünmedim çünkü;.....’ gibi farklı etkinlikler yapmaya özen gösteriyorum. Bu tip farklı etkinlikler öğrencilerin çok dikkatini çekiyor. Bazen drama da kullanarak bu tip değerlerin aktarımını yapmaya çalışıyorum. Bunun yanında değerler konusunda aile katılımlı etkinlikler verip velilerimizin öğrencilerimi gözlemlemesini ve tarafıma bildirimde bulunmalarını istiyorum. Özellikle veli toplantılarında okul-aile tutarlılığından,, tutumlarından ve bunun etkililiğinden defaatle bahsetmişimdir. En son olarak okul, aile ve çevre olarak neler yaptığımızı ve neler yapmamı gerektiğini oturup ortak karara bağlıyoruz. Bu uygulamayı birden fazla değer için uyguladığımız için güzel sonuçlar aldığımızı söyleyebilirim. Öğrenci evde, sokakta ve okula sürekli onu gözlemleyen birilerinin olduğu bilincine vararak belirli bir zaman sonra kazanımı alışkanlık hale gelip o davranışı ve değer uygulamasını doğru olarak ister istemez yapıyor.”(A-12)

4.2.7. Değerler Eğitiminin İyileştirilmesine Dair Öneriler

Araştırmanın son görüşme sorusu öğretmenlere “Değer öğretimi sürecinin daha iyi işlenmesi adına yapılmasını istediğiniz değişikliklere ilişkin öneriler nelerdir? şeklinde ifade edilmiş olup sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersi öğretim programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşlerine ilişkin tema, kategori, kod listesi tablo 4.78’de gösterilmiştir.

Tablo 4.78. Değerler Eğitiminin İyileştirilmesine Dair Önerilerine İlişkin Tema, Alt Tema, Kategori ve Kod Listesi

Üst Tema	Tema	Alt Tema	Kodlar=Frekanslar
Öneriler	Öğretmen eğitimi	Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitime ilişkin önerileri	Öğretmen adayları konuyla ilgili hizmet öncesi eğitime tabi tutulmalı (2) Eğitim fakültelerinin öğretim programlarına(zorunlu/seçmeli/bölüm dışı seçmeli) değerler eğitimi dersi konulmalı (1)
		Öğretmenlerin hizmet içi eğitime ilişkin önerileri	Öğretmenlerin Hizmet içi eğitim ihtiyacı giderilmeli (10)
	Paydaşlara ilişkin öneriler	Okullara ilişkin öneriler	Değer öğretimi okullarla sınırlandırılmamalı (1) Okullara değerlerle ilgili yayınlar gönderilmeli (1)
		Ailelere ilişkin öneriler	Aileler değerlerle ilgili eğitime alınıp bilinçlendirilmeli (4) Aileler iyi rol model olmalı (5) Değerler ailede yaşanmalı (1) Okul öncesi ailedeki eğitim yadsınmamalı (1) Ailelerin okullardan öncelikli beklentisi değişmeli (1) Değerler eğitimi okul öncesinden evla ailede başlamalı (1) Çevre seçimine dikkat edilmeli (1)
		Öğretmelere ilişkin öneriler	Değerler eğitimi hususunda öğretmenlerin hassasiyeti artırılmalı (1) Değerler eğitiminin sadece öğretmenin sorumluluğunda olduğu düşünülmemeli (1) Öğretmenler iyi rol model olmalı (3) Öğretmenlerden sadece akademik başarı beklenmemeli (1) Öğretmen kılavuz kitapları yeniden öğretmenin hizmetine sunulmalı (1)
		Öğrencilere ilişkin öneriler	Öğrencilerin değerlere ilişkin kaynaklara ulaşımı kolaylaştırılmalı (1) Öğrencilerin değerlerle ilgili çalışmaları mutlaka sergilenmeli (1)
		Çevreye ilişkin öneriler	Gelenek ve görenekler sahiplenilmeli (1) Çevre iyi rol model olmalı (3)
		Kitle iletişim ve sosyal medyaya ilişkin öneriler	Kitle iletişim araçları ve sosyal medya denetim altına alınmalı (2) Kitle iletişim araçları ve sosyal medya iyi rol model olmalı (1) Değerle ilgili yayınlar yapılmalı (2) Kitle iletişim araçları eğitim amaçlı olarak da kullanılmalı (1)

Tablo 4.78. Değerler Eğitiminin Programda İyileştirilmesine Dair Önerilerine İlişkin Tema, Alt Tema, Kategori ve Kod Listesi (devamı)

	Programa ilişkin öneriler	Programa hazırlık ile ilgili öneriler	Öğretim programı paydaşların fikirleri doğrultusunda oluşturulmalı (5) Değerle ilgili ihtiyaç analizi yapılmalı (4) Program uygulanmadan önce pilot uygulamaları yapılmalı (1) Programlar hazırlanırken bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalı (2) Değer sayısı azaltılmalı (3) Milli değerler ön plana çıkartılmalı (1)
		Hedefle ilgili öneriler	Kazanım sayısı azaltılmalı (1) Sarmal program modeli uygulamasına devam edilmeli (1)
		İçerikle ilgili öneriler	Etkinliklerin sayısı artırılmalı (2) Etkinlikler ve örnekler gerçek yaşama dönük olmalı (4) Etkinlikler oyun yoluyla öğretilmeli (1) Konular azaltılmalı (1)
		Süreçle ilgili öneriler	Değerlere ayrılan zaman artırılmalı (1) Değerler yaşama dönük anlatılmalı (4) Değerler eğitiminde süreklilik esas alınmalı (1) Değerler eğitiminde fırsat eğitimi uygulaması yapılmalı (1) Değerler eğitimi Hayat Bilgisi dersiyle sınırlandırılmamalı (1) Değerler eğitimi diğer derslerle ilişkilendirilip diğer derslerde de işlenmeli (1) Değerler proje uygulamalarıyla aktarılmalı (1) Değerler eğitimi bilgi düzeyinin ötesine geçmeli (1) Değerler eğitimi veli katımlı sosyal sorumluluk projeleriyle aktarılmalı (3) Topluma mal olmuş kişiler etkinliklerde kullanılmalı (1)
		Değerlendirmeye ilgili öneriler	Değerler bilgi ve teorinin üstünde değerlendirilmeli (1) Program yeniden gözden geçirilmeli (1)

“Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri” üst teması Öğretmenlerin hizmet içi ve öncesi olmak üzere kendilerine ve meslektaşlarına ilişkin öneriler (13), aile, yönetici, çevre ve okul gibi paydaşlara ilişkin öneriler (35) ve programa ilişkin öneriler (43) olarak üç temada incelenebilir. Öğretmenlerin hizmet içi ve öncesi olmak üzere kendilerine ve meslektaşlarına ilişkin önerileri öğretmenlerin hizmet içi eğitime ilişkin önerileri (10) ve öğretmenlerin hizmet öncesi eğitime ilişkin önerileri (3) iki alt temada incelenebilir. Aile, yönetici, çevre ve okul gibi paydaşlara ilişkin öneriler ise okulla (2), aileyle (14) , öğretmenle (7) , öğrenciyle (2), çevreyle (4), kitle iletişim araçları ve sosyal medya (6)

olmak üzere altı alt temada incelenebilir. Programa ilişkin öneriler de programa hazırlık (16), hedef (2), içerik (8), süreç (15) ve değerlendirme (2) olmak üzere toplamda beş alt temada incelenebilir.

Bu tema öğretmenlerin hizmet içi ve öncesi olmak üzere kendilerine ve meslektaşlarına ilişkin önerileri öğretmenlerin hizmet içi eğitime ilişkin önerileri (10) ve öğretmenlerin hizmet öncesi eğitime ilişkin önerileri (3) iki alt temada incelenebilir.

Öğretmenlerden 3 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşlerini öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimin etkililiğini vurgulayarak öğretmen adaylarının bu hususlarda hizmet öncesi eğitimi almaları gerektiğini şu ifadelerle belirtmiştir:

“Öğretmen adayları bu konuda hizmet öncesi eğitime alınmalı ve öğretim programlarında buna yönelik dersleri yoksa öğretim programları gözden geçirilmelidir.” (O-14)

“Üniversitelerin ülkemizin öğretmen ihtiyacını karşılayan bütün bölümlerine Değerlerle ilgili seçmeli veya zorunlu dersler konulmalıdır.” (A-13)

Öğretmenlerden 10 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşlerini öğretmenlerin hizmet içi eğitim eksikliğiyle ifade ederek bu eğitimin meslektaşlarının ve kendilerinin almaları gerektiği ve bu hususlarda kendilerini yetersiz olduklarını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

“Milli Eğitim Bakanlığı'nın bizlere vermiş olduğu ‘Müfredat Tanıtım ve Değerler’ konulu semineri çok yüzeysel bulduğumdan dolayı Müfettişler, Rehberlik Öğretmenleri ve konu alanı uzmanları tarafından tarafımıza değerler (etkinlikleri uygulama, yöntem teknik kullanımı, ölçme değerlendir...) konusunda bizlere rehberlik edebilirler diye öneride bulunabilirim.” (Ü-1)

“Bu çalışmaya kadar değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir araştırma yapmaya ihtiyaç duymamıştım. Öncelikli olarak bu konunun daha ciddiye alınıp yeterli eğitim almamız için gereken çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (A-4)

“Yenilenen program hakkında öğretmenler, rehber öğretmenler de dahil olmak üzere hizmet içi eğitime tabi tutulabilir. Nitekim değerler eğitiminin hala her ay okul panosuna bir şeyler asmak olduğunu sanan meslektaşlarım var.” (A-12)

Bu tema okulla (2), aileyle (14) , öğretmenle (7) , öğrenciyle (2), çevreyle (4), kitle iletişim araçları ve sosyal medya (6)ile ilgili olmak üzere altı alt temada incelenebilir.

Öğretmenlerden 2 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında okulun sadece paydaşlardan biri olduğunu bu sebeple değerler eğitiminin okulla sınırlandırılmaması gerektiği (1) ve okullara değerlerle ilgili düzenli bülten, dergi, kitap gibi kaynaklar gönderilmesi gerektiğini (1) şu ifadelerle belirtmişlerdir:

“Son dönemlerde değerler eğitimine önem verilmesine olumlu bakıyorum. Aynı şekilde devamının gerekliliğine inanıyorum. Ancak şu noktaya değinmeden geçmek istemiyorum: Değerler sadece okulda öğretilemez.” (A-1)

“Değerler eğitimiyle ilgili yayınlar yapılıp okullara düzenli olarak gönderilmelidir diye düşünüyorum.” (A-5)

Öğretmenlerden 14 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında ailelerin paydaşlardan biri olduğunu bu sebeple ailelerin değerler eğitimiyle ilgili eğitime alınıp bilinçlendirilmesi gerektiğine (4), okulda ve çevrede öğrenilen ve öğretilen değerle tutarsızlık olmaması ve yanlış davranış ediniminin engellenmesi için ailelerin iyi ve uygun rol model olması gerektiğine (5), değerlerin ailede yaşanırsa, yaşatılırsa önem ve anlam kazanacağına (1), okul öncesi her ailenin bir eğitim merkezi olduğu ve okula gelmeden bütün çocukların ailede eğitim aldığına bu sebeple okul öncesi aile eğitiminin yadsınmaması gerektiği (1) ve değerler eğitiminin okul öncesinden evla ailede başlaması gerektiğine (1), okulların ve öğrencilerin her ne kadar birinci amaçlarının akademik başarıyı geliştirmek gibi görünse de ailelerin okullardan öncelikli beklentilerinin sadece akademik başarı olmaması gerektiği için ailelerin okuldaki beklentilerinin değişmesi gerektiğine (1) son olarak ailelerin çevre seçimindeki hassasiyetlerinin (1) öğrenciler üzerindeki değer edinimini etkileyeceği bu sebeple bilinçli bir çevre seçimi için çocukların ebeveynleri tarafından kontrol edilmesi gerektiğine değinilmiştir. Özetle Hayat Bilgisi Programında, ders kitabında ve etkinliklerde

yer alan değerlerin kazandırılmasında ailelerin önemli bir yer tuttuğunu ifade eden öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Yeni neslin daha iyi yetişebilmesi için değerlere okul içinde ve okul dışında daha da önem verilmesi gerekmektedir. Gerekirse aileleri de bu konuda eğitim verilmesi gerekmektedir.” (Ü-2)

“Değerlerin eğitimi belirli bir kalıpla verilemez. Bu nedenle toplumumuzdaki bütün paydaşların bilinçli olması, doğru davranışlar sergilemesi, ebeveynlerin çocuklarına doğru ve zamanında bazı değerleri aktarması gerekmektedir. Bunların üstüne okul planlı, disiplinli ve bilinçli olarak zaten değerleri aktarabilecek konumda ve donanımdadır.” (Ü-13)

“Özellikle anne-baba olarak hal, hareket ve davranışlarımıza dikkat etmeliyiz. Nitekim çocuklarımız evlerimizin birere yansıması ve aynası olduğu gerçeğini düşünürsek toplumda meydana gelen onca olumsuz davranışın ve kazandırılmamış değerlerin sorumlusu olarak sadece öğretmeni sorumlu tutamayız. Yani eğitimin ailede başlayıp çevre ve okulda devam ettiği gerçeğini unutmamalıyız.” (Ü-6)

Öğretmenlerden 7 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin paydaşlardan biri olduğunu be sebeple değerler eğitimi hususunda öğretmenlerin hassasiyetlerinin artırılması gerektiğinin (1) de meyvesi olarak öğretmenlerin iyi rol model olmaları gerektiğini (3) ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak öğretmenler şu ifadelerle değinmeden geçmek istememişlerdir: Değerler eğitimi sadece öğretmenin sorumluluğunda olduğu düşünülmemeli (1), öğretmenlerden sadece akademik başarı beklenmemeli (1) ve öğretmen kılavuz kitapları öğretmenlerin yeniden hizmetine sunulmalı (1) ifadeleridir. Özetle hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin önemli bir yer tuttuğu ancak bu eğitimin sadece öğretmen tarafından verilmesinin mümkün olmadığı bu sebeple bütün paydaşların işbirliği halinde çalışmaları gerektiği ifadelerine ilişkin öğretmenlerinden örnek alıntılar şu şekildedir:

“Öğrencilerimizden akademik başarının yanında onlara gerçek hayatta rehberlik edecek değerleri onlara benimsetmeliyiz.”

İnsanımıza, öğrencilerimize insan gibi yaşamayı öğretmek için öncelikle onlara insan gibi muamele etmeli, kazanılan ve duyarlılık haline gelen değerlerin davranış haline gelmesi için elimizden geleni yapmalıyız. Öğretmenlerimizin, ailelerin ve toplumun uygun davranışlar sergileyerek ideal bir model olmalarına dikkat etmeleri gerekmektedir.” (A-3)

“Toplumdaki bireyi eğiten, öğretim yapan veya model olan bütün parçaların bir bütün olarak senkronize bir şekilde çalışarak değerler eğitimi vermelidir. Bu sosyal medya olur, radyo olur, aile olur, öğretmen olur, program olur, arkadaş çevresi ve onların ebeveynleri olur. Bütünü oluşturan parçaların her birinin görevini tam manasıyla yaptığı sürece okulda kazandırdığımız değerlerin anlam bulacağı kanaatini savunuyorum.” (Ü-12)

“Ders kitaplarının yanında öğretmen kılavuz kitaplarının da hazırlanması gerekmektedir; çünkü kılavuz kitabı öğretmenlerin tek kaynağı olmadığı gibi öğretmenlerin yararlanabileceği ana kaynaklardan bir tanesidir. Nitekim bütün sınıf öğretmenlerimizin eğitim fakültesi mezunu olmadığı gerçeği vardır.” (A-13)

Öğretmenlerden 2 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında öğrencilerin de paydaşlardan biri olan öğrencilerin değerlere ilişkin kaynaklara ulaşımı kolaylaştırılmalı (1) ve öğrencilerin değerlerle ilgili yapmış olduğu çalışmaları mutlaka sergilenmeli (1) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu görüşleri destekleyen öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Televizyon ve yayınlar vasıtasıyla öğrenciler, ailelere ve öğretmenlere değerler konularını içeren yayınlar ilgi alanlarına göre basılıp çoğaltılmalı ve ulaşımı kolay olmalıdır.” (A-4)

“Değerlerle ilgili öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalar ay sonunda veya yıl sonunda herkesin görebileceği bir yerde sergilenmeli (öğrenci bu şekilde onure edilmeli.” (O-14)

Öğretmenlerden 4 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında çevrenin paydaşlardan biri olduğunu bu sebeple çevrenin iyi bir rol model olarak (3) gelenek ve göreneklerine sahip çıkması gerektiği (1)

fikrini ifade etmiştir. Bu görüşleri destekleyen öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Zamanla toplumun yozlaşması, kuşak çatışmalarının yaşanması toplumun bireyleri bünyesinde kabul etmesi gibi konularda yozlaşma ve yanlış yönlendirmeler yaşandığı için bu eğitime ihtiyaç olmuştur. Günümüzde bireylerin çevresi ve topluma kabul edilme, kabul görme adına değerlerinden vazgeçtiği ve yozlaştığını fark etmekteyiz. Bundan dolayı çevre ve aile eğitimine en az okul kadar önem verilmelidir.” (Ü-2)

“Değerler eğitimini bütün toplum bireylerinin top yekûn sahip çıkması gerekir. Yaşamda birçok olumsuzluk varken öğrenciye değerler eğitimi öğrenciye sadece okulda var olan programla değerler eğitimini vermek pek inandırıcı olmuyor. Bu sebeple yakından uzaktan değerler eğitimiyle bir şekilde değişken olarak etki eden bütün değişkenlerin yani çevredeki bütün etkenlerin lehte kullanılarak veya kullanılmaya çalışılarak bu eğitimin bilinçli veya bilinçsiz olarak verilmesini ve benimsetilmesini sağlamak durumundayız. Yani herkes üzerine düştüğü kadar taşın altına elini koymalıdır.” (O-5)

Öğretmenlerden 6 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın değerler eğitiminde rolü olduğunu bu sebeple kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın kontrol ve denetim altına alınması gerektiği (2), böylece kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın iyi birer rol model olması gerektiği (1), değerlerle ilgili yayın yapılarak (2) kitle iletişim araçlarının eğitim amaçlı kullanılması gerektiğini savunmuşlardır. Bu görüşleri destekleyen öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

Bu tema programa hazırlık (16), hedef (2), içerik (8), süreç (15) ve değerlendirme (2) olmak üzere toplamda beş alt temada incelenebilir.

Öğretmenlerden 16 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik program hazırlık sürecine yönelik görüşlerini belirtmiştir. Bunlar; öğretim programı paydaşların fikirleri doğrultusunda oluşturulmalı (5), değerle ilgili ihtiyaç analizi yapılmalı (4), program uygulanmadan önce pilot uygulamaları yapılmalı (1), programlar hazırlanırken bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalı (2), değer sayısı azaltılmalı (3) ve milli değerler ön plana çıkartılmalı (1) şeklindedir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik programa yönelik görüşlerini programın hazırlık aşamasındayken öğretim programı paydaşların fikirleri doğrultusunda oluşturulmalı şeklinde ifade eden 5 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Değer konuları öğretmen, öğrenci, veli, uzman, üst yönetici, aile ve çevre gibi bütün paydaşlarla belirlenmelidir.” (Ü-14)

“Programlar oluşturulurken öğretmenlerin de fikri alınmalı, programa konulan değerler toplumun ve okulun ihtiyaçlarını karşılamalı, öğretmenlere (en azından kendime) bu konuda alanında uzman kişilerce rehberlik edilmelidir.” (Ü-9)

“Program hazırlanırken öğretmen görüşleri, veli ve öğrenci ihtiyaçlarına göre hazırlanmalıdır. Bunun için de pilot çalışmalar, ihtiyaç analizleri ve alan taramaları yapılmalıdır.” (Ü-13)

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik programa yönelik görüşlerini çarpıcı bir ifade olan milli ve manevi değerlerin programın hazırlanma sürecinde ele alınarak ön plana çıkartılması gerektiğini ifade eden 1 öğretmenin görüşü şu şekildedir:

“Programlar hazırlanırken öncelikle milli değerleri ön plana çıkarıcı şekilde düzenlenmesi daha verimli olacaktır.” (O-11)

Öğretmenlerden 2 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına hedeflere yönelik görüşlerini belirtmiştir. Bunlar; kazanım sayısı azaltılmalı (1) ve sarmal program modeli uygulamasına devam edilmeli (1) şeklindedir. Bu görüşleri destekleyen öğretmen görüşlerinden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Ders kitaplarındaki değerler ve diğer konulara ilişkin kazanım sayısı azaltılarak her kazanıma düşen ders saati arttırılmalı veya azaltılan kazanım sayılarının ders zamanı yükünün yerine öğrencilere veli katılımlı sosyal sorumluluk projeleri verilmelidir.” (O-7)

“Kalıcılığın sağlanması için her yıl kazanımların tekrar verildiği sarmal model uygulamasına devam edilmelidir. Bunun yanında değerlerin işlenmesinde ve

aktarılmasında her sene aynı yöntem ve teknik uygulamaktan vazgeçilmelidir.”(Ü-5)

Öğretmenlerden 8 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına içeriğe yönelik görüşlerini belirtmiştir. Bunlar; etkinliklerin sayısı arttırılmalı (2), etkinlikler ve örnekler gerçek yaşama dönük olmalı (4), etkinlikler oyun yoluyla öğretilmeli (1) ve konular azaltılmalı (1) şeklindedir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik içerikteki etkinliklerin sayısının arttırılarak etkinlik ve örneklerin gerçek yaşama dönük olarak veya oyunlaştırarak aktarılması gerektiğini düşünen 7 öğretmen görüşünden örnek alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Benim önerim değerlerin sayısı azaltılabilir, etkinlikler ve değerler çocukların seviyelerine uygun olarak seçilerek etkinlik sayıları arttırılabilir. Sayısı azaltılan değerler daha derinlemesine ve daha uzun zaman işlenerek kalıcılığı arttırılabilir.” (Ü-1)

“Programdaki değerlerin kazandırılmasının çok önemli olduğu ve bu değerlerin vazgeçilmez değerlerimiz olduğu kesindir. Bu sebeple bu değerlerin tam anlamıyla idrak edilebilmesi ve gerçek yaşamda uygulamaya konulabilmesi için somut etkinlikler olmalıdır.” (O-14)

“Uygulamalı eğitimin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Örneğin “Yardımlaşma” konusunda mahallede yardıma muhtaç yaşlılara ev ziyareti yapılarak onların günlük ihtiyaçlarını karşılama konusunda (ev temizliği, çevre temizliği, yemek yapma...vb.) öğrencilere bu değerler bu şekilde verilebilir.” (A-7)

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik içerikteki konuların azaltılarak bir değere veya konuya derinlemesine yoğunlaşıp daha fazla zaman ayrılması gerektiğini ifade eden 1 öğretmen görüşünden alıntı aşağıdaki gibidir:

“Hayat bilgisi konuları ve kazanım sayıları azaltılmalıdır. Etkinlikler daha ilgi çekici, etkili ve çocuklara hitap edici olmalıdır.” (O-10)

Öğretmenlerden 15 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına sürece yönelik görüşlerini belirtmiştir. Bunlar; değerlere ayrılan zaman arttırılmalı (1), değerler yaşama dönük anlatılmalı (4), değerler eğitiminde süreklilik esas alınmalı (1), değerler eğitiminde fırsat eğitimi uygulaması yapılmalı (1), değerler eğitimi Hayat Bilgisi dersiyle sınırlandırılmamalı (1), değerler eğitimi diğer derslerle ilişkilendirilip diğer derslerde de işlenmeli (1), değerler proje uygulamalarıyla aktarılmalı (1), değerler eğitimi bilgi düzeyinin ötesine geçmeli (1), değerler eğitimi veli katılımlı sosyal sorumluluk projeleriyle aktarılmalı (3) ve topluma mal olmuş kişiler etkinliklerde kullanılmalı (1) şeklindedir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik süreçte değerler yaşama dönük anlatılmalı şeklinde görüş bildiren 4 öğretmen görüşünden alıntılar aşağıdaki gibi olup özellikle (Ü-4) değerlerin efsane ve masallarla verilemeyeceğini bu sebeple daha gerçekçi olay, yer ve zaman ile günlük yaşamdaki değerlerin aktarılabilceği hususunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Efsane ve masallarla değerlerin verilemeyeceğini düşünüyorum. Daha gerçekçi olaylar, yer ve zaman belirtilerek anlatılan değer daha etki olacağını düşünmekteyim. Özellikle görüp yaşadıkları değerlerin kazandırılmasında önemli yer tutar.

Değerler pat diye anlatılacak şeyler değildir. Yaşanması, yaşatılması, öğretilmesi gereken şeylerdir. Değerlerin uygulandığını görmek istiyorsak her bir değer mutlaka gerçek yaşamla bağlantısını kurarak vermemiz gerektiği kanaatindeyim.” (Ü-4)

Diğer 3 öğretmenin görüşlerinden alıntı örnekleri ise şu şekildedir:

“Hayat bilgisi adı üstünde evlatlarımızı hayata hazırlamalı ve hayatın kurallarını ve yaşamlarını kolaylaştırıp geleceğe ışık tutmalıdır. Değerler ezber olarak değil davranışa dönüşebilen yaşayan kurallar öğretilmelidir.” (Ü-12)

“Öğrencilerimizden akademik başarının yanında onlara gerçek hayatta rehberlik edecek değerleri onlara benimsetmeliyiz.

İnsanımıza, öğrencilerimize insan gibi yaşamayı öğretmek için öncelikle onlara insan gibi muamele etmeli, kazanılan ve duyarlılık haline gelen değerlerin davranış haline gelmesi için elimizden geleni yapmalıyız.” (A-3)

Özetle hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına sürece yönelik görüşlerini ifade eden öğretmen görüşlerinden alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Değerler eğitimi metazori yöntemlerle kazandırılmaz. Değerler eğitimi sadece belirli kişi ve zümrelere bırakılmaz.

Yeri ve zamanı geldiğinde değerler eğitimi uygulamaları yapılmalıdır, ertelenemez.

Değerler eğitimini hayat bilgisi dersi kapsamında 22 değerle sınırlandıramayız.” (A-2)

“Hayat bilgisi dersi ile değerler eğitimini sınırlı tutmamalıyız ve de sınırlı kalmamalıdır. Diğer derslerde de yeri ve zamanı gelince aynı veya toplumumuzun normlarını oluşturan değerleri öğrencilerimize öğretmeliyiz. Aynı değeri birden fazla derste kullanabiliriz. Örnek vermek gerekirse hayat bilgisi dersinde işlediğimiz “Misafirperverlik” değerini türkçe dersinde bu değerle ilgili bir şiir yazdırabiliriz veya hikâye tamamlatma yaptırabiliriz. Müzik dersinde bu değerle ilgili bir şarkı veya ront yapabiliriz. Resim dersinde bu değerle ilgili resim çalışması yapabiliriz. Oyun ve fiziki etkinlik derslerin bu değeri anlatan bir oyun bularak o gün veya o hafta içinde oyunlar oynatabiliriz.” (A-15)

“Topluma mal olmuş örnek şahsiyetlerin hayatlarına, davranışlarına, yaşam tarzlarına hayat bilgisi kitaplarında daha çok yer verilip bütün öğrencilerin görebileceği, etkilenebileceği ortak alanlara asılmalıdır.” (O-14)

Öğretmenlerden 2 tanesi hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına değerlendirmeye yönelik görüşlerini belirtmiştir. Bunlar; değerler bilgi ve teorinin üstünde değerlendirilmeli (1) ve program yeniden gözden geçirilmeli (1)şeklindedir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik değerlendirmelerin bilgi ve teorinin üstünde olması gerektiğini

ve programın yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini savunan 2 öğretmen görüşü şu şekildedir:

“Hayat bilgisi yenilenen öğretim programındaki etkinliklerin çocukların ilgilerini cezbedici, günlük yaşamlarına uygun, bilim ile ilgili konulara daha çok yer veren, ders araç gereç ve materyal kullanımına uygun, daha fazla görsel içerik ve eğlenceli etkinlik içeren bir yapıda hazırlanması gerektiğini belirterek programın yeniden dizayn edilmesi kanaatindeyim.” (O-12)

“Hayat bilgisi programında yer alan kazanımların gerçekleştirileceği sürenin yetersizliği göz önüne alınmalı, öğrencilerin hazırbulunmuşluk seviyelerinin dikkate alınmalı ,değerleri değerlendirme noktasında konu sonu, ünite sonu değerlendirmelerinin kısır döngüden (çoktan seçmeli ve boşluk doldurma) öte alternatif (öz değerlendirme-akran değerlendirme, açık uçlu sorular, proje ve performans değerlendirme, gözlem yoluyla değerlendirme...,) ölçme değerlendirmeleri de tercih etmesi gerektiğini söyleyebilirim.” (A-14)

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Sonuç

5.1.1. Doküman Analizine İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde doküman incelemelerinin bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

5.1.1.1. Hayat Bilgisi Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar, Ders Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarında Yer Alan Değerler

1., 2. ve 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının ve 3. sınıf öğrenci çalışma kitabının incelenmesi sonucunda 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan değerler ve 2017-2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer almayan değerler ünite bazında ele alınarak incelenmiş, betimsel analiz neticesinde tek tek ele alınmış ve frekans olarak bulgularda belirtilmiştir. Netice itibarıyla incelemelerin sonucunda programda olmayan değerlerin daha fazla yer aldığı tespit edilerek aşağıdaki genel kanılara ulaşılmıştır.

Öğretim programında olmayıp da ders kitabı muhteviyatında yer alan değerlerin öğretmenlerin değerlerin isimlerini bilmeden de olsa bu değerleri öğrencilerine öğrettiği yapılan gözlemlerle test edilmiştir. Öğretim programında olduğu halde ders kitaplarında yer almayan değerlerin kazanımlar tarafından öğretilbileceği yani bu değerlerin kazanımların içinde anlamca olduğu görülmüştür.

Öğretim programında olduğu halde ders kitabında yer almayan değerlerin bilinçli olarak ders muhteviyatına alınmadığı gerçeği oluşabilir çünkü değerlerin diğer derslerle, ara disiplinlerle, temel becerilerle, rehberliklerle verilebileceği tespit edilmiştir.

Aynı ünite, konu, paragraf veya cümle içinde birden fazla değere rastlandığı gibi hiçbir değere rastlanılmayan veya hiçbir değer anlam ifade etmeyen konu, paragraf, resim veya cümleye de rastlamak mümkündür. Bununla birlikte illaki her metin veya cümlede değer aramak da doğru olmayacağı düşünülmektedir.

Konulardan, içerikten, resimlerden programda olmadığı halde değer aktarmak tamamen öğretmenin bireysel girişimleri, pedagojik donanımı ve vicdaniyla ilgili bir durum olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında hayat bilgisi öğretim programı yenilenmiş olmasına rağmen 2. sınıf ders kitabı, 3. sınıf ders ve öğrenci çalışma kitabının yenilenen program dâhilinde revize edilmediği ve bir önceki öğretim programı üzerinden eğitim-öğretim faaliyetlerinin sürdürüldüğü tespit edilmiştir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Okulumuzda Hayat’’ ünitesi kapsamında yer alan kazanımlarda en fazla saygı, sorumluluk ve duyarlılık değerleri olduğu tespit edilmiştir. Ünitadaki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, bağımsızlık, bilimsellik, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, aile birliğine önem verme, güven, sevgi, merhamet, vefa ve paylaşma) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde temizlik, kendini analiz etmek empati, hoşgörü, şiddetsiz hayat, katılımcılık, meraklı olmak, kurallara uymak, kendi amaçlarını seçebilmek, nezaket, açık fikirli olmak, kendini kontrol altına almak, ahlak, yeniliğe açıklık ve özgüven değerlerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Evimizde Hayat’’ ünitesi kapsamında yer alan kazanımlarda en fazla kendini analiz etmek, saygı ve aile birliğine önem verme değerleri yer alırken ünitadaki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, misafirperverlik, paylaşma, sabır, vatanseverlik, vefa ve yardımseverlik) değerlerin kazanımlarda hiç yer almadığı; ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde kendini kanalize etmek, empati, hoşgörü, kendi amaçlarını seçebilmek, nezaket ve barış değerlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Sağlıklı Hayat’’ ünitesi kapsamında yer alan kazanımlarda öğretim programında yer alan değerlerden sadece sorumluluk değerinin kazanımlar bünyesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Kazanımlarda en fazla; sağlıklı olmaya önem verme, sağlıklı beslenmeye önem verme ve temizlik değeri yer alırken ünitadaki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik,

vefa ve yardımseverlik) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde sağlıklı olmaya önem vermek, sağlıklı beslenmeye önem vermek, temizlik, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, kendi amaçlarını seçebilmek, tutumlu olmak ve kendini disiplin altına almak değerlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Güvenli Hayat” ünitesi kapsamındaki kazanımlarda en fazla kurallara uymak, sorumluluk ve süreç odaklı olmak değerlerinin yer aldığı belirlenmiştir. Ünitelerdeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sevgi, vatanseverlik ve vefa) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde kurallara uymak, süreç odaklı olmak, sonuç odaklı olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, kendini kontrol altına almak, kendini kanalize etmek, meraklı olmak, yeniliğe açıklık, sosyal problem çözmek, öz yönetim ve kararlılık değerlerinin olduğu görülmüştür.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Ülkemizde Hayat” ünitesindeki kazanımlarda en fazla duyarlılık, vatanseverlik ve vefa değeri kazanımda yer aldığı tespit edilmiştir. Ünitelerdeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sorumluluk ve yardımseverlik) değerlerin kazanımlarda hiç yer almadığı; ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak ve hoşgörü değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Birinci sınıf hayat bilgisi dersi “Doğada Hayat” ünitesindeki kazanımlarında en fazla duyarlılık, süreç odaklı olmak ve sevgi değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Ünitelerdeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, vatanseverlik ve vefa) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda olmadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak, süreç odaklı olmak, kurallara uymak, sonuç odaklı olmak, kararlılık ve temizlik değerlerinin kazanımlarda yer aldığı tespit edilmiştir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘‘Ben ve Okulum’’ ünitesindeki kazanımlarında en fazla saygı, katılımcılık, tutumlu olmak, kendini analiz etmek ve kurallara uymak değerleri tespit edilmiştir. Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, dayanışma, çalışkanlık, duyarlılık, doğruluk, merhamet, dürüstlük, estetik, güven, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sevgi, vatanseverlik ve vefa) değerlerinin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde öz saygı, cesur olmak, katılımcılık, uzlaşma, tutumlu olmak, başkalarına nazik olmak, kendini analiz etmek, süreç odaklı olmak, sonuç odaklı olmak, kurallara uymak, işbirliği ve birlik değerlerinin kazanımlarda yer aldığı görülmüştür.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘Ailem ve Evim’’ ünitesindeki kazanımlarda tutumlu olmak, sorumluluk, yardımseverlik, iş birliği, güven, aile birliğine önem verme, dayanışma, açık fikirli olmak ve temizlik değerleri kazanımlarda yer aldığı tespit edilmiştir. Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı ve sevgi) değerlerin kazanımlarda hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde tutumlu olmak, iş birliği, açık fikirli olmak ve temizlik değerlerinin kazanımlarda yer aldığı tespit edilmiştir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘Sağlıklı Hayat’’ ünitesindeki kazanımlarda en fazla sağlıklı olmaya önem vermek ve duyarlılık değerlerini yer aldığı tespit edilmiştir. Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik ve vefa) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde sağlıklı olmaya önem vermek, temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kurallara uymak, kendini kontrol altına almak, yeniliğe açıklık ve meraklı olmak değerlerinin yer aldığı görülmüştür.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘Güvenli Hayat’’ ünitesindeki kazanımlarda en fazla sorumluluk ve kurallara uymak değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Ünitedeki kazanımlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, doğruluk, dostluk, dürüstlük,

estetik, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik ve vefa) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde sağlıklı olmaya önem vermek, temizlik, sağlıklı beslenmeye önem vermek, kendini kontrol altına almak, nezaket, kendi amaçlarını seçebilmek ve sosyal problem çözmek değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘Ülkemi Seviyorum’ ünitesindeki kazanımlarda en fazla vatanseverlik ve duyarlılık değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Üniteye kazananlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bilimsellik, çalışkanlık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde yeniliğe açıklık, meraklı olmak, analiz etmek ve özgürlük değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

İkinci sınıf hayat bilgisi dersi ‘Doğa ve Çevre’ ünitesindeki kazanımlarda en fazla süreç odaklı olmak, duyarlılık ve sevgi değerleri yer almaktadır. Üniteye kazananlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, vatanseverlik, yardımseverlik ve vefa) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde süreç odaklı olmak, meraklı olmak ve sonuç odaklı olmak yer aldığı tespit edilmiştir.

Üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi ‘Okul Heyecanım’ ünitesindeki kazanımlarda en fazla saygı, sevgi, dürüstlük, adalet, sosyal problem çözüme, hoşgörü ve kendini ifade etmek değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Üniteye kazananlar incelendiğinde programda yer alan bazı (bağımsızlık, çalışkanlık, dostluk, estetik, misafirperverlik) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde kendini ifade etmek, sosyal problem çözmek, hoşgörü, barış, kendini analiz etmek, kurallara uymak, kararlılık, meraklı olmak, yeniliğe açıklık, liderlik, katılımcılık, iş birliği, öz yönetim, açık fikirli olmak, nezaket, özgüven, empati, kendini disiplin altına alma ve karar vermek değerlerinin yer aldığı görülmüştür.

Üçüncü sınıf hayat bilgisi dersi ‘Benim Eşsiz Yuvam’ ünitesindeki kazanımlarda en fazla kendini ifade etmek, saygı, meraklı olmak, sevgi, hoşgörü ve sorumluluk değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Üniteye kazananlar incelendiğinde programda

yer alan bazı (bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, dostluk, estetik, merhamet, misafirperverlik ve yardımseverlik) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde kendini ifade etmek, meraklı olmak, hoşgörü, kurallara uymak, yeniliğe açıklık, süreç odaklı olmak, sosyal problem çözmek, barış, kendini analiz etmek, öz yönetim, açık fikirli olmak, sağlıklı olmaya önem vermek, liderlik, katılımcılık, nezaket, analiz etmek, öz saygı, tutumlu olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, şeffaflık ve cesur olmak değerlerinin yer aldığı görülmüştür.

Üçüncü sınıf Hayat Bilgisi Dersi ‘‘Dün-Bugün-Yarın’’ ünitesindeki kazanımlarda en fazla meraklı olmak, analiz etmek, vatanseverlik değer, kendini ifade etme, duyarlılık ve süreç odaklı olmak değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Üniteye kazananlar incelendiğinde programda yer alan bazı (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, çalışkanlık, doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, vefa ve sorumluluk) değerlerin hiç yer almadığı; ancak programda yer almadığı halde kazanımlar incelendiğinde meraklı olmak, analiz etmek, kendini ifade etmek, süreç odaklı olmak, yeniliğe açıklık, sosyal problem çözmek, kendini analiz etmek, liderlik, katılımcılık ve işbirliği değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Genel anlamda değerlerin kazanımlardaki kişisel nitelikler başlığı altında yer aldığı yapılan doküman incelemeleri sonucunda tespit edilmiştir; ancak 2017-2018 öğretim programında yer alan değerlerin ünitelere ve kazanımlara dengeli olarak dağıtılmadığı, her bir kazanım bünyesinde değer olmadığı gibi bazı kazanımlarda birden fazla değer yer aldığı ve kazanımların içinde programda yer almayan bazı değerlerin de olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2. Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Sonuçlar

Bu bölümde öğretmenlerle yapılan görüşmelerin bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

5.1.2.1. Sınıf Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar

Öğretmenlerin hepsi değerlerin önemine vurgu yaparak değerleri olumlu davranış kazandırmaya ve toplumla bütünleşmeyi sağlamaya yardımcı birer araç olarak gördüklerini ifade ederken değerlere yükledikleri anlamlar genel olarak kişilik haline getirme ve toplumla bütünleşmeyi sağlayan kurallar olmak etrafında toplandığı görülmüştür.

Bireylerin değerleri kişilik haline getirebilmeleri için değerleri içselleştirmeleri ve benimsemeleri gerektiği ancak bu sayede etik davranışlar, ahlaki kurallara uyan ve içinde yaşadığı topluma faydalı birer vatandaş ve birey olabilecekleri sonucuna varılmıştır.

5.1.2.2. Değerlerin Yenilenen İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarındaki Rolü

Öğretmenler hayat bilgisi ders programı kapsamındaki yer alan değerlerin yenilenen ilköğretim programlarındaki rolünden genel olarak duyduğu memnuniyeti dile getirirken bir kısmı konu hakkında kararsız ve belirsizlik yaşadığını ifade ettiği görülmüştür. Yenilenen programda memnuniyetlerini belirten öğretmenler en çok eskiye oranla programın daha iyi olduğunu, hayat bilgisi dersleri için uygun hale geldiğini, ders kitabı ve programın uyumunu, daha çok fayda sağladığını ve etkinliklerin davranışa dönük olarak yer almasını gerekçe gösterirken kararsızlık yaşayanlar bu durumu programın eskiye oranla benzerlik gösterdiğini, yenilenen programın denenmesi gerektiğini ve değerler eğitiminde yaşanan belirsizliğin devam etmesiyle açıkladığı görülmüştür. Yenilenen program bünyesinde yer alan değerler ve değerler eğitimi için etkisiz gözüyle bakan öğretmenlerin değerlerin teorik olarak verildiği, uygulama ve teori dengesizliği, değerlerin aktif olarak günlük yaşamda kullanılmasını içermediği gibi sebeplerle gerekçe gösterdikleri görülmüştür.

5.1.2.3. Değerlerin Öğrencilerin Seviyelerine Uygunluğu

Değerlerin öğrenci seviyesine uygun olduğu, kazanımların gerçekleştirilebilecek düzeyde olduğu ancak bazı değerlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığı görülmüştür.

Bu kapsamda değerlerin öğrenci seviyesine uygunluğunu ve kazanımların gerçekleştirilebilir olmasını etkileyen en önemli faktörlerin okul ağı öncesi aile katkısı, aile ve öğretmenlerin doğru davranışları doğru bir biçimde ve yerinde pekiştirmeleri, öğretmene düşen görevin layıkıyla yerine getirilmesi ve okul aile işbirliği olarak belirlenirken değerlerin öğrenci seviyelerine uygun olmadığı ve bunun nedenleri arasında kazanımların gerçekleştirilebilecek düzeyde olmaması, bazı değerlerin öğrencilerin zihinsel gelişimlerine uygun olmadığı, etkinliklerin, materyallerin, kaynakların yetersizliği

ve okulun bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik düzeyi farklılıkları kodlarında toplanmıştır.

5.1.2.4. Değerler Eğitime İlişkin Karşılaşılan Problemler

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin aileden kaynaklanan problemler, öğretmenden kaynaklanan problemler, kitle iletişim araçlarından kaynaklanan problemler, çevreden kaynaklanan problemler, öğrenciden kaynaklanan problemler, öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklanan problemler, okul yöneticilerden kaynaklanan problemler, etkinliklerden kaynaklanan problemler, kazanımların niteliği ve niceliğinden kaynaklanan problemler, okuldan kaynaklanan problemler, programdan kaynaklanan problemler kategorilerinde farklı kodlarda toplanmıştır.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin aileden kaynaklanan sebepleri; okul öncesi eğitimin yetersizliği, ailelerin yanlış rol model olmaları, ailelerdeki bilinç eksikliği, değerler eğitiminin aileyle bütünleşip devam etmemesi, ilgisiz ve problemlili aile profili, aile desteğinin yeterli olmaması, ailelerin tutarsız davranışları, ailelerin değerlere yaklaşımı, ailelerin hayat tarzı, aile ortamının uygunsuzluğu, okul-aile işbirliği eksikliği, ailelerin olumsuz etkileri, ailelerin eğitim ihtiyacı, değerlerin ailede karşılığının olmaması, ailelerin yanlış davranışları pekiştirmeleri, ailelerin değerler konusunda hassasiyetlerinin düşük olması ve ailelerin duyarsız tavırları olarak bulunmuştur.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin öğretmenlerden kaynaklanma sebepleri; öğretmenlerin yanlış rol model olmaları, öğretmenlerin hizmet içi eğitim ihtiyaçları, değerler eğitiminin öğretmen vicdanına bırakılması, öğretmenlerin tutarsız davranış sergilemeleri, öğretmenlerin yetersizliği, öğretmenlerin iletişimde kullandıkları dil, öğretmenlerin empati yeteneği ve öğretmenlerin öğrencilerine yaklaşım tarzı olarak tespit edilmiştir.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin kitle iletişim araçlarından kaynaklanma sebepleri; kitle iletişim araçlarının amacı dışında kullanılması, kitle iletişim araçlarının yanlış kullanılması, kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan programların denetimsizliği, sosyal medyanın denetimsizliği, kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri, kitle iletişim araçlarının bilinçsiz tüketimi, kitle

iletişim araçlarının zamansız kullanımı ve teknolojinin amacı dışında kullanımı olarak tespit edilmiştir.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin çevreden kaynaklanma sebepleri; çevrenin tutarsız davranışları, çevrenin yanlış rol model olması, çevrenin değerler eğitimi için uygun olmaması, değişen ve gelişen dünya şartlarına ayak uyduramama, çevre desteğinin sağlanamaması, toplumsal dinamiklerin idrak edilememesi, çevredeki insan profilinin kötü olması, çevrenin olumsuz etkileri, değerlerin toplumda karşılığının olmaması, çevrenin yanlış davranışları pekiştirmesi, toplum duyarlılığının azalması ve çevre tutumunun farklı olması olarak görülmüştür.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin öğrenciden kaynaklandığına dair hususlar; öğrencilerin değerleri içselleştirememesi, öğrencilerden kaynaklanan bireysel farklılıkların olması, öğrencilerin değerleri benimsememeleri, öğrencilerin hazırbulunuşluklarının yeterli düzeyde olmaması ve öğrencilerdeki temel ihtiyaçların giderilememesi olarak tespit edilmiştir.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklanma sebepleri; değerler eğitiminin diğer derslere taşınamaması, değerler eğitimi için kullanılan zamanın yetersizliği, doğru davranışların anında pekiştirilmemesi, değerlerin alternatif yöntem-teknipler kullanılarak aktarılamaması ve değerler eğitiminde sürekliliğin sağlanamamasıdır.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin okul yöneticilerinden kaynaklanma sebebi okul yöneticilerinin yanlış rol model olması olarak açıklanmıştır.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin etkinliklerden kaynaklanma hususları; etkinliklerin yetersiz olması ve bazı kavramların soyut kaldığından dolayı öğrencilerin zihinsel gelişimlerine uygun olmaması olarak açıklanmıştır.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin kazanımların niteliği ve niceliğinden kaynaklanma sebepleri; kazanımların sayısı fazla olması ve kazanımların ünitelere normal dağılmaması olarak açıklanmıştır.

Hayat bilgisi ders programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin okuldan kaynaklanma sebepleri; okulun bulunduğu bölgenin insan profilinin kötü olması, sınıfların kalabalık olması ve sınıf donanımlarının yetersiz olması olarak tespit edilmiştir.

Hayat Bilgisi Ders Programı kapsamında değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin programdan kaynaklanma sebepleri; program hazırlanırken bireysel farklılıkların gözetimelemesi ve programın amacına tam anlamıyla uygun olmaması olarak tespit edilmiştir.

Ayrıca akademik başarıya daha çok önem verilmesi ve tüm paydaşların işbirliği halinde olamamaları gibi hususların da değerler eğitimine problem oluşturduğu görülmüştür.

5.1.2.5. Öğrenme Öğretme Sürecinin İşleyişi

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında; öğretmenlerin en çok tercih ettiği yaklaşım olarak; telkin yaklaşımı, davranış değiştirme yaklaşımı ve değer belirginleştirme yaklaşımları; yöntem-teknik ise anlatım yöntemini, örnek olay yöntemi ve drama yöntemi olduğu görülmüştür.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin yaptıkları en çok etkinliklerin; afiş çalışması etkinliği, pano çalışması etkinliği, tiyatro, masal etkinliği, video, film ve müzik etkinlikleri olduğu görülmüştür.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında; öğretmenlerin yararlandıkları yardımcı kaynak ve öğretim teknolojileri olarak en çok atasözleri ve özlü söz, resim, afiş, broşür, ders ve çalışma kitabı, sınıf tahtası, bilgisayar gibi yardımcı kaynak ve teknolojiler olduğu görülmüştür.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak öğretmenlerin değerlerin ölçme-değerlendirilmes faaliyetlerini genel olarak gözlem vasıtasıyla yaptıkları tespit edilmiştir.

5.1.2.6. Değer Öğretiminde Öncelik Sıralaması

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında ve öğretiminde öğretmenlerin en çok önem verdiği ve öncelikle kazandırılması gerektiği değerler; adalet, dürüstlük ve doğruluk değerleridir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında ve öğretiminde kazandırılması en zor değerler; vefa, doğruluk, sabır değerleri olduğu görülmüştür.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında ve öğretiminde kazandırılması en kolay değerler; paylaşma, yardımseverlik ve sevgi değerleri olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2.7. Değerler Eğitiminin İyileştirilmesine Dair Öneriler

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüş ve önerileri öğretmenlerin hizmet içi ve öncesi olmak üzere kendilerine ve meslektaşlarına ilişkin önerileri, aile, yönetici, çevre ve okul gibi paydaşlara ilişkin önerileri ve programa ilişkin önerileri olarak kategorilendirilmiştir.

Öğretmenlerin hizmet içi ve öncesi olmak üzere kendilerine ve meslektaşlarına ilişkin önerileri; öğretmenlerin hizmet içi eğitime ilişkin önerileri ve öğretmenlerin hizmet öncesi eğitime ilişkin önerileri olarak ele alınırken, aile, yönetici, çevre ve okul gibi paydaşlara ilişkin öneriler ise okul, aile, öğretmen, öğrenci, çevre, kitle iletişim araçları ve sosyal medya araçları olarak, programa ilişkin önerileri de programa hazırlık, hedef, içerik, süreç ve değerlendirme boyutlarına yönelik olduğu ifade edilmiştir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimin etkililiğini vurgulanarak öğretmen adaylarının bu hususlarda hizmet öncesi eğitimi almaları gerektiği, öğretmenlerin ise hizmet içi eğitim eksikliği vurgulanarak öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda kendilerini eksik ve yetersiz hissettiği bu sebeple hizmet içi eğitime tabi olmaları ve bu ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiği hususları belirtilmiştir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin aile, yönetici, çevre ve okul gibi paydaşlara ilişkin olarak

okulun sadece paydaşlardan biri olduğunu bu sebeple değerler eğitiminin okulla sınırlandırılmaması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında ailelerin paydaşlardan biri olduğu bu sebeple; ailelerin değerler eğitimiyle ilgili eğitime alınıp bilinçlendirilmesi gerektiğini, okulda ve çevrede öğrenilen ve öğretilen değerle tutarsızlık olmaması ve yanlış davranış ediniminin engellenmesi için ailelerin iyi ve uygun rol model olması gerektiği, değerlerin ailede yaşanır, yaşatılırsa önem ve anlam kazanacağı, okul öncesi her ailenin bir eğitim merkezi olduğu ve okula gelmeden bütün çocukların ailede eğitim aldığına bu sebeple okul öncesi aile eğitiminin yadsınmaması gerektiği, değerler eğitiminin okul öncesinden evla ailede başlaması gerektiği, okulların ve öğrencilerin her ne kadar birinci amaçlarının akademik başarıyı geliştirmek gibi görünse de ailelerin okullardan öncelikli beklentilerinin sadece akademik başarı olmaması gerektiği için ailelerin okuldaki beklentilerinin değişmesi gerektiği ayrıca ailelerin çevre seçimindeki hassasiyetlerinin öğrenciler üzerindeki değer edinimini etkileyeceğinden dolayı bilinçli bir çevre seçimi için çocukların ebeveynleri tarafından kontrol edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Değerler eğitimi hususu sadece öğretmenin sorumluluğunda olduğu düşünülmeyip öğretmenlerden sadece akademik başarı beklenmemesi ve öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmenlerin yeniden hizmetine sunulması gerekliliği; değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin önemli bir yer tuttuğu ancak bu eğitimin sadece öğretmen tarafından verilmesinin mümkün olmadığı bu sebeple bütün paydaşların işbirliği halinde çalışmalarını gerektiği öğretmenler tarafından vurgulanmıştır.

Öğretmenler hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında çevrenin paydaşlardan biri olduğu; bu sebeple çevrenin iyi bir rol model olarak gelenek ve göreneklerine sahip çıkması noktasında birleşmişlerdir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın değerler eğitiminde rolü olduğunu bu sebeple; kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın kontrol ve denetim altına alınması gerektiği, böylece kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın iyi birer rol model olması gerektiği, değerlerle ilgili yayın yapılarak kitle iletişim araçlarının eğitim amaçlı da kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına yönelik program hazırlık sürecine yönelik öğretmen görüşü olarak; öğretim programı paydaşların fikirleri doğrultusunda oluşturulması, değerle ilgili ihtiyaç analizi yapılması, program uygulanmadan önce pilot uygulamaları yapılması, programlar hazırlanırken bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulması, değer sayısının azaltılıp milli değerler ön plana çıkartılması gerektiği hususlarının ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına içeriğe yönelik öğretmen görüşleri etkinliklerin sayısı artırılması, etkinlikler ve örnekler gerçek yaşama dönük olması, etkinlikler oyun yoluyla öğretilmesi ve konular azaltılması gerektiği, kısacası süreçte değerlerin yaşama dönük anlatılması, değerlerin bilgi ve teorinin üstünde değerlendirilmesi, program yeniden gözden geçirilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.

5.2. Tartışma

Bu çalışma, “Hayat Bilgisi Dersi (1.-2.-3. sınıflar) Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin hayat bilgisi dersi kapsamında yer alan değerlerin öğretmenler için ne anlam ifade ettiği, değerlerin ilköğretim programındaki rolü, değerlerin öğrenci seviyelerine uygun olup olmadığı, değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemler, değerlerin kazandırılmasında; öğretmenlerin tercih ettiği yaklaşımlar, yöntem-teknipler, yaptıkları etkinlikler, yararlandıkları yardımcı kaynak, öğretim teknolojileri ve ölçme değerlendirme faaliyetleri, değerlerin öğretiminde en çok önem verilen değerlerin öncelik sıralaması, kazandırılması en zor olduğu düşünülen değerlerin sıralaması ve kazandırılması en kolay değerler, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri ve önerileri hakkındaki uygulamalar görüşme yöntemiyle incelenmiştir. Ayrıca ders kitaplarında ve kazanımlarda yer alan değerler amacıyla doküman incelemesiyle tespit edilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmede yarı yapılandırılmış sorular sorularak öğretmenlerin yanıtlamaları istenmiştir. Doküman incelemesi doğrultusunda öncelikle hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan değerler 2017-2018 Öğretim Programında yer alan değerlere göre incelenmiş ayrıca 2017-2018 öğretim programında yer almayan değerler ve Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan kazanımlar, kazanımların içerisinde yer alan değerler ünite bazlı olarak incelenmiştir.

Öğretmenlerin hepsi değerlerin önemine vurgu yaparak değerleri olumlu davranış kazandırmaya ve toplumla bütünleşmeyi sağlamaya yardımcı birer araç olarak gördüklerini ifade ederken değerlere yükledikleri anlamlar genel olarak kişilik haline getirme ve toplumla bütünleşmeyi sağlayan kurallar olmak etrafında toplandığı görülmüştür. Balcı ve Yeken (2010)'nin çalışmasında öğretmenlerin değer kavramına yükledikleri anlamlar; ölçüt olarak değer, birey ve toplum ilişkilerine düzenleyen unsur olarak değer, davranışlar bütünü olarak değer, maddi ve manevi unsurlar olarak değer, kurallar bütünü olarak değer, nitelik olarak değer şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara doğrultusunda değerlerin öğrenci seviyesine uygun olduğu, kazanımların gerçekleştirilebilecek düzeyde olduğu ancak bazı değerlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığı tespit edilirken Avcı ve Kayabaşı (2018) 1936, 1948, 1968, 2005, 2009, 2015 ve 2018 öğretim programlarında yer alan değerleri genel olarak incelemiş ve bu programlarda yer alan değerlerin ilkökul ilk 3. sınıf için kazandırılmasının uygun olmadığını ifade etmiştir.

Değerler eğitiminde etkili bulunan yerler öğretmen yeterliliği ve örtük programla açıklanırken Doğanay ve Sarı (2004) öğrenci görüşlerine göre demokratik değerlerin kazanımında okulla ilgili seçeneklerin etkisinin %53 düzeyinde olduğu belirlenmiş ve bu etkinin açık ve örtük programda birbirine eşit sayılabilecek düzeyde olduğu belirtmiştir. Değerler eğitiminde eksik bulunan noktalar ise aile faktörü, süreçte kullanılan kaynak yetersizliği, çevre denetim faktörünün eksikliği ve etkisizliği, medyanın olumsuz etkileri ve resmi programın niteliği gibi sebeplerle açıklanırken Mentiş (1997), aile ve okul çevresi, sosyo-ekonomik düzeylerin değerlerin oluşmasında farklılıklar oluşturduğunu ve değer kazanımında önemli bir etken olduğunu belirtmiştir. Mentiş'in bu yaptığı çalışma da değer öğretiminde aile ve çevrenin önemini destekler niteliktedir. Mentiş ayrıca çalışmasında anne babanın eğitim durumu, televizyon programları ve izleme süresi ve cinsiyetin öğrencilerin değerleri kazanım düzeylerinde farklılıklara neden olduğu ve aile ve okul çevresinin, farklı sosyo-ekonomik durumların, sınıfın ve okulun fiziki şartlarının da bu durumu etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bulgular Akbaş'ın (2004) araştırmasının bulgularını da desteklemektedir. Akbaş'ın araştırmasında öğretmenler, değer öğretiminde belirleyici olan unsurun aile olduğunu, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini belirtmişlerdir. Ateş (2013) çalışmasında değerler eğitiminde okulun tek

başına yeterli olamayacağı için sokak, aile, medya ve KİA'nın desteği olmadan verimli olamayacağını tespit etmiştir.

Değerlerin kazandırılmasında karşılaşılan problemlerin aileden kaynaklanan, öğretmenden kaynaklanan, okuldan kaynaklanan, okul yöneticilerden kaynaklanan, kitle iletişim araçlarından kaynaklanan, çevreden kaynaklanan, öğrenciden kaynaklanan, öğrenme-öğretme sürecinden kaynaklanan, etkinliklerden kaynaklanan, kazanımların niteliği ve niceliğinden kaynaklanan, programdan kaynaklanan problemler olarak belirlenirken Ulusoy (2005), yaptığı çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarında çeşitli sıkıntılarla karşılaştığını ve bu karşılaşılan problemlerin; öğrenciden kaynaklanan, öğretmen ve idareden kaynaklanan, çevreden kaynaklanan, öğretim programından kaynaklanan ve eğitim sisteminden kaynaklanan problemler şeklinde kategorize ederek benzer sonuçlarına ulaşmıştır. Öğrenciden kaynaklanan sebepler öğrencinin değeri benimsememesi ve içselleştirilememesi olarak tespit edilirken Kumral (2010) Sınıf Öğretmenliği Programı'ndaki meslek bilgisi derslerinin uygulama sürecinde öğrenci direnciyle karşılaştığını ifade ederek benzer sonuçlar tespit ettiğinden söz edebiliriz.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında; öğretmenlerin en çok tercih ettiği yaklaşım olarak telkin yaklaşımı, davranış değiştirme yaklaşımı ve değer belirginleştirme yaklaşımları sonucuna ulaşılırken Meydan (2014) çalışmasında ifade ettiği üzere değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların birbirlerinden farklı ve uç noktalarda olan kavram veya olgu olarak düşünülmemesi gerektiğini ancak; değerler eğitiminde bütüncül yaklaşımın tercih edilmesinin daha isabetli ve uygun olacağını ifade etmektedir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin en çok tercih ettiği yöntem-tekniğin anlatım yöntemini, örnek olay yöntemi ve drama yöntemini olduğu tespit edilmiştir. Bulguları destekler mahiyette olan benzer sonuçlara (Bahçe, 2010) ulaşmış ve çalışmasında öğretmenlerin hayat bilgisi dersinde yer alan değerleri kazandırmak için daha çok drama ve örnek olay yöntemini tercih ettiklerini belirtmiştir. Ulusoy (2005), araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin yarısının değerler eğitiminde örnek olay yöntemini kullandığını beyan ederken Aykaç (2011), çalışmasında öğretmenlerin hayat bilgisi dersi için önem arz eden gezi-gözlem ve inceleme gibi öğrenciyi sürece dâhil eden yöntemlerin yeterli miktarda kullanılmadığını tespit etmiştir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin yaptıkları en çok etkinliklerin afiş çalışması etkinliği, pano çalışması etkinliği, tiyatro, masal etkinliği, video, film ve müzik etkinlikleri olarak belirlenmiştir. Bahçe (2010) hayat bilgisi dersi programında yer alan değerleri kazandırmak için sınıf dışı etkinliklere öğretmenlerin daha az zaman ayırdıklarını ifade etmesi bulguları destekler mahiyettedir. Cebeci (2005) ise ders kitaplarında yer verilen etkinliklerin değerler eğitimi açısından yetersiz olduğunu tespit ederken Bahçe (2010), çalışmasında öğretmenlerin hayat bilgisi kitaplarında yer alan etkinliklerin yeterli gördüğünü belirtmiştir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında; öğretmenlerin yararlandıkları yardımcı kaynak ve öğretim teknolojileri olarak en çok “atasözleri ve özlü söz, resim, afiş, broşür, ders ve çalışma kitabı, sınıf tahtası, bilgisayar gibi yardımcı kaynak ve teknolojiler” olarak belirlenmiştir. Bahçe (2010) öğretmenlerin değer eğitimi hususunda hayat bilgisi programı dışındaki türkçe, oyun ve fiziki etkinlikler derslerinde bilişim teknolojilerinden faydalandıklarını ifade etmiştir.

Öğretmenler değerlerin ölçme-değerlendirilmesinde yaptıkları faaliyetleri genel olarak gözlem vasıtasıyla yaptıkları belirlenmiştir. Bahçe (2010) bilişsel alana ağırlık veren değerlendirme sisteminden çok, her yönden gelişimi ve yaratıcı düşünmeyi gerektiren değerlendirme sistemine ağırlık verilmesi gerektiğini önerirken Eryılmaz (2016) hayat bilgisi ders programı kapsamında öğretmenlerin değerlendirmede herhangi bir yaklaşım ve yöneme bağlı kalmadığını ifade etmektedir.

Değerlerin kazandırılmasındaki program bileşenlerinden olan hedefe ait öğretmen görüşlerinin bazı kazanımların değerleri karşılamadığı, hedef ve kazanımlardaki alt amaçların dikkate alınması gerektiği, kazanım sayısı fazla olduğu ve kazanım dağılımı normal olmadığı olarak belirlenmiştir. Şimşek (2013), bazı kazanımların içerisinde birden fazla değer yer alırken bazılarında hiç yer almadığı, bazı kazanımların değer kazandırmaya çok müsait olduğu halde içinde hiç değer yer almadığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Hayat bilgisi ders programı değerlerin kazandırılmasındaki program bileşenlerinden olan içeriğe ait öğretmen görüşlerinin değerler ünitelere eşit olarak dağıtılmadığı belirlenmiştir. Şimşek (2013), temalarda yer alan değerlerin dağılımı normal ve eşit olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Hayat bilgisi ders programı değerlerin kazandırılmasındaki program bileşenlerinden olan sürece ait öğretmen görüşlerinin materyal kullanımı öğretmen tercihinde olması gerektiği, etkinlik yapımı ve çeşitlendirmesi öğretmen tercihinde olması gerektiği, yöntem-teknik seçiminin öğretmen tercihinde bırakılması gerektiği, etkinliklerin amacına hizmet etmesi gerektiği ve aile ve çevrenin etkisizliği sonucuna varılırken Ateş (2013), değerler eğitiminin akademik başarı üzerinde etkisinin olmadığı düşünüldüğü gerekçesiyle ebeveynler gözünde çok da bir değerinin olmadığı, değerler eğitimi konularının okulda, etkinlik ve faaliyet olarak planlanması gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Yapılan çalışmada resmi programın daha çok hayata dönük olması gerektiği sonucu tespit edilirken Thompson (2002) öğrencilere okula, topluma katkıda bulunan uygulamalı hizmet etkinlikleri aracılığıyla karakter kazandırılmasının programın öğrencilerde sahiplik duygusunu geliştirmelerine yardımcı olacağı ve öğrenci davranışını geliştirmeye yardımcı olduğu sonucuna varmıştır.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında ve öğretiminde; öğretmenlerin en çok önem verdiği ve öncelikle kazandırılması gerektiği değerler “adalet, dürüstlük ve doğruluk” değerleri olarak tespit edilirken Özkan (2017) hayat bilgisi ders kitabında en sık rastlanan değerler olarak; “sevgi, hoşgörü, saygı, sorumluluk ve çalışkanlık” değerlerinin olduğunu ifade etmiştir.

Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında ve öğretiminde; kazandırılması en kolay değerlerin “paylaşma, yardımseverlik ve sevgi” değerleri olduğu tespit edilirken Özkan (2017), hayat bilgisi ders kitabında en az rastlanan değerler olarak; “sabır, bilimsellik, doğa sevgisi, estetik ve, misafirperverlik” değerlerini bulmuştur.

Hayat Bilgisi Programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimin etkililiğini vurgulanarak öğretmen adaylarının bu hususlarda hizmet öncesi eğitimi almaları gerektiği, öğretmenlerin ise hizmet içi eğitim eksikliği vurgulanarak öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda kendilerini eksik ve yetersiz hissettiği bu sebeple hizmet içi eğitime tabi olmaları gerektiği görüşme sonuçlarına istinaden belirlenmiştir. Bahçe (2010) öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerini sağlayacak hizmet-içi eğitim ve seminer çalışmaları artırılmalı ve öğretmenler yeterince rehberlik yapabilecek donanıma sahip hale getirilebilir şeklinde aynı

sonuçlara ulaşmıştır. Ateş (2013) değerler eğitiminin uygulamadan öte daha çok kâğıt üzerinde yapıldığının ifade etmektenken Avcı ve Kayabaşı (2018) değerlerin kazandırılmasında herhangi bir sistemin izlenmediği belirtilmiştir. Thornberg (2008) ise değerler eğitiminin plansız yapıldığı, değerler eğitiminin öğrencilerin olağan aranılarına göre yapıldığı bunun da bilinçsizce yapıldığı, öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik yeterli bilgilerinin olmadığı sonuçlarına ulaşmıştır. Tokdemir (2007) öğretmenlerin değerlerin eğitim ve öğretiminde yeterli teorik bilgiye sahip olmamakla beraber değer eğitimine karşı olumlu tutum içinde oldukları ifade etmektedir.

Hayat bilgisi programında, ders kitabında ve etkinliklerde yer alan değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin aile, yönetici, çevre ve okul gibi paydaşlara ilişkin olarak okulun sadece paydaşlardan biri olduğunu bu sebeple değerler eğitiminin okulla sınırlandırılmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Akbaş (2004) öğretmenler değer öğretiminde belirleyici olan unsurun aile olduğunu, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini belirtmişlerdir. Okulda değer eğitiminin gerçekleşmesi için gerekli şartların oluşturulmadığı sonucuna ulaşmıştır. Cebeci (2005) öğrencilerin, derse ilgi duydukları, konuları hal-i hazırda farklı işlemek istedikleri, davranışlarında dinî inançlarının etkisinin olduğu, ahlâkî yönde arkadaşlarından ve televizyondan olumsuz yönde etkilendikleri, derse ilgi duyan ve dersin olumlu etkisinden söz eden öğrencilerin ahlâkî değer kazanımlarının daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

1., 2. ve 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının ve 3. sınıf öğrenci çalışma kitabının incelenmesinin sonucunda 2017-2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer alan değerler ve 2017-2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer almayan değerler ünite ünite ele alınarak incelendiğinde ünitedeki kazanımların ifade ettiği değerler ve kitaplarda yer alan değerlerin normal dağılmadığı, programda yer alan değerlere ne kadar süre ayrılacağı net olarak ifade edilmediği tespit edilirken benzer sonuçlara Akbaş (2006) çalışmasında değerlerin temalarla ve konularla ilişkili olduğunu fakat bazı değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmediği, her tema için bir değer belirlenmediğinden bir değer üzerinde ne kadar durulacağının belirli olmadığını belirtmiştir.

5.3. Öneriler

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Öğretmen görüşlerinden elde edilen görüşler doğrultusunda, hayat bilgisi programlarındaki değer sayısı azaltılıp etkinlikler daha da yoğunlaştırılarak toplumla bütünleşmeyi sağlayan milli değerler ön plana çıkartılabilir.
2. Kazanımların ve değerlerin niceliğinden öte niteliğe ve öğrencideki etkisi göz önünde bulundurularak 1. sınıf öğrencilerinde pek bir karşılığı olmadığı varsayılan bazı değerlerin (estetik, bilimsellik, vefa vb.) üst sınıf programlarına konulması önerilebilir.
3. Değerlerin öğretiminin ilk olarak ailede ve sosyal çevrede öğretildiği gerçeği göz önünde bulundurularak programlar hazırlanırken aile ve çevre işbirliği gibi önemli paydaşlar da proje, portfolyo gibi uygulamalar kapsamında değerlendirme sürecine dâhil edilebilir.
4. Değerlerin sadece hayat bilgisinde yer almadığını diğer tüm derslerde de olduğu düşünüldüğünde aynı değerlerin öğretimini farklı zamanlarda farklı öğretim materyalleriyle farklı örneklerle farklı öğretmenlerle ve daha uzun bir zaman zarfında işlenerek uygulamaya konulması önerilebilir.
5. Değerler eğitimine ilişkin kavram yanlışlığı ve kavram kargaşası için gerekli tedbirler alınıp sınıf öğretmenlerin değerler konusundaki hizmet içi eğitim ihtiyaçları giderilmesi önerilebilir.
6. Değerler eğitiminin sadece okulla sınırlandırılmaması başka bir ifadeyle değerler eğitiminin sadece öğretmenin sorumluluğunda olduğunun düşünülmemesi gerektiği velilerle yapılan görüşmelerde ve sınıf içi toplantılarda dile getirilip onlara da bu konuda aktif görevler ve sorumluluklar verilebilir.
7. Hayat bilgisi programlarında yer alan değerlerin efsane ve masallarla değil daha gerçekçi olay, geçmiş ve yaşayan tarihimizden gerçek kahraman, yer ve zaman ile günlük yaşamdaki değerleri aktarılmalı ve resmi program yaparak yaşayarak öğrenmeyi temele alan ve hayata dönük etkinliklerle dolu olarak düzenlenmelidir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Değerler eğitimi uygulamalarının kişilik haline getirilebilmesi ve program çıktısı olarak öğrencide davranış değişikliğinin gözlenebilmesi için nitel araştırmalar ağırlıklı olmak üzere boylamsal çalışmalar yapılabilir.

BÖLÜM VI

6. KAYNAKLAR

- Açıköz, K. (2005). Aktif Öğrenme. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akbaş, O (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Akbaş, O (2006). Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, Cilt.2, 288–293, Ankara:Kök Yayıncılık.
- Akbaş, O. (2007). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2011). Sosyal Bilgilerde Değerler Ve Öğretimi. İçinde Öztürk, C. ve Öcal, A. (Ed.), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimim. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akkoyun, F. (1982). Empatik Anlayış Üzerine. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 15(2), 63-69.
- Akpınar, B. (2011).Değerler Eğitiminde Bileşke Modeli. Eğitime Bakış Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 19, 30-39.
- Allport, G. W., Vernon, P. E., and Lindzey, G. (1960). Study of Values (3rd éd. rev.). Boston: Houghton Mifflin.
- Arends, R.I. (1998). Learning to Teach: McGraw Hill Companies.
- Arslan, D. A.(2013). Sosyoloji: Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Arslanoğlu, İ. (2005). Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme. Felsefe Dünyası Dergisi, 41, 44-67.

- Ateş, F. (2013). İlkokul Ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Australian Government Department Of Education, Science And Training. (2004). Discovering Democratic Values: Teaching And Learning Civic Values A Draft National Framework for Values Education in Australian Schools.
- Avcı, E.K. ve Kayabaşı, Z.E.K. (2018). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Amaçlarındaki Değerlerin İçerik Analizi (1936-2018). Değerler Eğitimi Dergisi. 16(35), 27-56.
- Aydın, Z. ve Gürler, A. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi. (4. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, M, Z. (2003). Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydın, M. (2011). “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”. Eğitime Bakış Dergisi, 7 (19), 39-45.
- Aykaç, N. (2011). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 19 (1), 113-126.
- Bacanlı, H. (1999). Duyuşsal Davranış Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi (3.Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,
- Bacanlı, H. (2017). Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı. Konya: Çizgi Kitabevi Yayıncılık.
- Bahçe, A. (2010). Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Balat, U.G. (2004).”Çocuklar ve Değerler Eğitimi “, Çoluk Çocuk Dergisi, 8(45), 18-20.
- Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin “Değer” Kavramına Yükladıkları Anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39).

- Balık, Z. D. (2016). Hayat Bilgisi Ders Kitapları İle Yüz Temel Eser Listesindeki Ulusal Masalların Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Başaran, İ. E. (2000). *Örgütsel davranış*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Başal, A. H. (2003). *Gelişim Ve Psikoloji Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebiliriz?* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Baydar, P. (2009). İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri Ve Bu Süreçte Yaşanılan Soruların Değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bilgin, N. (1995). Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Bilsky, W. and Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8, 163-181.
- Binbaşoğlu, C. (2003). Hayat Bilgisi Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bogdan, R.C. and Biklen, S.K. (1992) *Qualitative resaerc for education: An introduction to theory and methods*, Boston. Allyn and Bacon.
- Bolay, S.H. (2007). *Aşkın Değerler Buhranı*. Değerler ve Eğitimi Kaymakcan, R., Hökelekli, H., Arslan, Ş., Zengin, M. (Ed). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Bottery, M. (2000). Values Education. *Teaching Values and Citizenship Across the Curriculum*. (Ed. R. Bailey). London: Kogan Page.
- Brady, L.(2008).” Strategies İn Values Education: Horse Or Cat?”, *Australian Journal Of Teacher Education*, 35,(5), 81-89.
- Can, Ö. (2008). Dördüncü Ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Cebeci, A (2005). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Chandler, M. K. (2005). The Effect of a Character Education Program on Elementary Students' Prosocial Competence, Unpublished Master Thesis, Lynn University, Florida, USA.
- Çileli, N. (1986). Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi. Ankara: V Yayınları.
- Corbin, J., and Strauss, A. (2008). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çubukçu, Z. (2008). Çocuklara Temel Değerleri Kazandırmanın Önemi. M. Kaplan (Editör), Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II): Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi, 2, 1012-1019. Baku: Qafqaz Universiteti.
- Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Karakter Eğitimi Sürecinde Örtük Programın Etkisi. Kuram ve uygulamada Eğitim Bilimleri, 12 (2), 1513-1534.
- Davey, Lynn. (1991). *The Application Of Case Study Evaluations*. ERIC Clearinghouse On Tests, Measurement, And Evaluation.
- Demircioğlu, İ.H ve Tokdemir, A.M. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarh Eğitimi: Amaç, İşlev Ve İçerik, Değerler Eğitimi Dergisi, 6(15), 69-88.
- Demirel, Ö. (2015). Eğitimde Program Geliştirme. (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dilmaç, B. (1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölççeği ile eğitimin sınılanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. ve Bircan, H.H. (2015). Değerler ve Değerler Psikolojisi. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Diñer, B. Ve Gözel, Ü. (2018). İlkul Programlarında (1-4) Yer Alan ve Kazandırılması Hedeflenen Değerlere İlişkin Sınıf Öğretmenleri ve Öğrenci Velilerinin Görüşleri.

Sözlü Bildiri. 8. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi Bildiri Özeti Kitabı.
Manisa, 94.

- Doğan, H. (1997). Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Doğanay, A. (2006). Değerler Eğitimi (Ed. C. Öztürk). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi “Yapılandırmacı Bir Yaklaşım”. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Doğanay, A.(2011). “Değerler Eğitimi”, Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2012). Değerler eğitimi. Öztürk, C. (ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde (s. 225-256). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A., Seggie, F. N., ve Caner, H. A. (2014). Değerler eğitiminde örnek bir proje: Avrupa değerler eğitimi projesi. International Journal of Curriculum and Instructional Studies, 2(3), 74-86.
- Doğan, İ. (2007). Sosyoloji: Kavram ve Sonuçlar. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Temel Demokratik Değerlerin Kazandırılma Düzeyi ve Bu Değerlerin Kazandırılması Sürecinde Açık ve Örtük Programın Etkilerinin Karşılaştırılması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 39, 356-383.
- Dönmezler, S. (1990).Sosyoloji. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Duclos, G. (2016). Benlik Saygısı, Yaşam İçin Bir Pasaport. (Çev.O, Kunal), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Edwards, J. (2005). Planning for values education in the school curriculum. J.M. Halstead, ve M.J. Taylor (DÜ) içinde, Values in Education end Education in Values (s. 161-174). London The Falmer Pres.
- El Hassan, K.and Kahil, R. (2005). The Effect of "Living Values: An Educational Program" on Behaviors and Attitudes of Elementary Students in a Private School in Lebanon. Early Childhood Education Journal, 33(2), 81-90.

- Eryılmaz, M.A. (2016) Sınıf öğretmenlerinin üçüncü sınıf hayat bilgisi derslerinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Fallahi, V. and Nya, M. S. (2011). Content analysis of reading and writing textbooks of the primary school of Iran regard in UNICEF's Decuple Values. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 471-474.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir.* (Çev. N.Çelebi), Konya: Toplum Yayıncılık.
- Fichter, J. (2004). *Sosyoloji nedir?*, (Çev. N.Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir.* (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fidan, N. ve Erden, M. (2001). *Eğitime Giriş.* Alkım Yayınları, İstanbul.
- Gelen, İ. (2001). Kubaşık Öğrenme Tekniklerinden Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri ve Birleştirme II Tekniğinin 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarıya Etkisinin Karşılaştırılması. *Eğitim Araştırmaları*, 1(5), 61-70.
- Gündüz, M. (2014). İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde “Sorumluluk” Değerinin Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı İle Öğretiminin Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*, Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Günindi, Y. (2010). Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürhan, E. (2017). İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Güven, S. ve Kaymakçı, S. (2016). *Hayat Bilgisi Öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi.

- Halstead, J.M.and Pike, M.A. (2006). Citizenship and moral education values in action. Oxon: Routledge.
- Hamarta, E (2004). Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Haralambos, M. (1987). Sociology: Themes and Perspective. London: Bell & Hyman.
- Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi. Eğitime Bakış Dergisi, 6 (18), 4-10.
- İşcan, C.D. (2007).İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği. Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). Ahlak Değerler Ve Eğitimi. İstanbul: Dem Yayınları.
- Keskin, Y.(2008). Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Fen Bilgisi Dersinde Başarı, Tutum ve Kalıcı Öğrenmeye Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kirshenbaum, H. (1994). 100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings, Allyn and Bacon, Old Tapan: New Jersey.
- Kirschenbaum, H. (2000). “From Values Clarifiction To Chracter Education: A Personel Jorney.” Journal Of Humanistic Counselling Education And Development, 39(1), 4-21.
- Köylü, M. (2016). Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kumbasar, E. (2011). Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Samsun.

- Kumral, O. (2010). Eğitsel Eleştiri Modeli İle Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğretim Programının Değerlendirilmesi Bir Durum Çalışması. Yüksek Lisans Tezi., Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kuzgun, Y. (1991). Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Leming, J.S. (1996).” Teaching Values in Social Studies Education: Past Practices and Current Trend”. In Curcial Issues in Teaching Social Studies, Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.
- Leymun, Ş. O., Odabaşı, F. Ve Yurdakul, I. K.(2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education, 5(3), 369-385. www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148- 2624.1.5c3s16m.
- Lickona, T. (1991). Education for Character How Our Schools Can Teach Respect and Resposibilty. New York: Bantam Books.
- MEB. (2009). İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Ankara: : Devlet Kitapları Basımevi.
- MEB. (2017). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar).Ankara.
- MEB. (2017). İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- MEB, (2017). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Üzerine. Ankara.
- Mentiş, A (1997), “İlköğretim Birinci Aşama Sosyal Bilgiler Dersi Duyuşsal Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Meydan, H. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin Yeri Ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme. Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1), 93-108.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis, London: Sage Publications.

- Milson, J.A. ve Ekşi, H. (2003).” Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (Keyis) ve Türkçeye Uyarlama Çabası”, Değerler Eğitim Dergisi,1-4, İstanbul.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen Adaylarının Değerler ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(2), 1309-1325.
- Okore, Maggie. (2007). How Teachers Understand, Respond to and Implement Values Education in Kenyan Schools, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), University of Pretoria, South Africa.
- Oladipo, S. E. (2009). ‘‘Moral Education of the Child: Whose Responsibility?’’ J Soc Sci, 20(2), 149-156.
- Önal, H.İ. (2007). Medya Okuryazarlığı: Kütüphanelerde Yeni Çalışma Alanı, Türk Kütüphaneciliği, 21(3), 335-359.
- Muratoğlu, B. (2011). Bir Demokrasi Masalı: Özgür Birey, Bağısız Medya, PİVOLKA, 20 (6), 9-11.
- Özçelik, D. A. (2016). Ölçme ve Değerlendirme. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Özdaş, F. (2013). Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Özensel, E. (2003). “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer.” Değerler Eğitimi Dergisi, 1(3), 217-239.
- Özden, Y. (2005). Eğitimde Dönüşüm Yeni Değer Ve Oluşumlar. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özgüven, İ.E. (2011). Psikolojik Testler. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkan, S. Z. (2017). Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Özlem, D. (2001). Max Weber’de Bilim ve Sosyoloji. (3. Basım). Ankara: İnkılâp

Kitabevi.

Polat, M.(2017). Toplumsal Yaşam Bilinci Olarak Değer Konuya Değerler, Sosyolojisi ve Değerler Eğitimi Bağlamında Bir Yaklaşım. Ankara : Pegem Akademi.

Pring, R. (2010). Introduction. T. Lovat, R. Toomey and N. Clement (Ed). International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing inside. UK: Springer.

Robbins, S. P. (1994). Örgütsel Davranışın Temelleri (Çev. S. A. Öztürk). Eskişehir: Etam A.Ş.

Sağnak, M. (2004). Örgütlerde Değerler Yönünden Birey-Örgüt Uyumu Ve Sonuçları. Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 37, 72–95.

Sanderse, W. (2012). The Meaning of Role Modelling in Moral and Character Education, Journal of Moral Education, Vol:42(1), 28-42.

Seggie, F.N. ve Bayburt, Y. (2015). Nitel Araştırma Yöntem Teknik, Analiz Ve Yaklaşımları. Ankara: Anı.

Seidman, I.E. (1991). Interviewing as qualitative research: A guide for researchs in education and the social scienses. New York: Teacher College Press.

Sencer, M. ve Sencer, Y. (1978). Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Silah, M. (2005). Sosyal Psikoloji. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sinanoğlu, O. (2002). Hedef Türkiye. İstanbul: Otopsi Yayınları.

Sönmez, V. (1999). Hayat Bilgisi Öğretimi Ve Öğretmen Kılavuz Kitabı. İstanbul: MEB.

Sönmez, V. (2007). Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2015).Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı. (Genişletilmiş 18. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Şahin, M.(2009). Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Kadar Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi Programlarının Gelişimi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(8), 402-410.
- Şahin, Y. (2017). Okulöncesi Çocuklarda Değerler Eğitimi Kapsamında Yardımlaşma ve Paylaşma Değerler. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Şen, Ü. (2007). Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Şimşek, N. (2013). Hayat Bilgisinde Kişisel Nitelik(Değer) Öğretimi. TheJournal Of Academic Social Science Studies. 6(1), 1325-1346.
- Şimşek, S. (2014). Sınıf Öğretmenleri ve Adayları İçin Hayat Bilgisi Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şirin, A (1983). Gençlerin Değer Sıralaması Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şişman, M. (2002a). Eğitimde Mükemmellik Arayışı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tefek, F. A. (2016). Hayat Bilgisi Dersindeki Değerlere Yönelik Öğrenci Görüşleri ve Edinim Durumları. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Tezcan, M. (1974). Türklerle ilgili stereotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Thompson, W. G. (2002). The Effects of Character Education on Student Behavior. (Unpublished phd thesis). Doctor of Education/East Tennessee State University/ Department of Educational Leadership and Policy Analysis, Johnson City, USA.
- Thornberg, R. (2008). The lack of Professional knowledge in values education, Teaching and Teacher Education, 24(7), 1791-1798.

- Titus, D.N. (1994). Values Education in American Secondary School, Kutztown University Education Conferense, September 16. Kutztown, PA: ERIC Nr. ED381423.
- Tokdemir, M. A (2007). Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Topçuoğlu, A. (1999). Üniversite Gençliğinin Değerleri. Ankara: Vadi Yayınları.
- Tozlu, N. (1997). Eğitim Felsefesi. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tozlu, N. (2003). Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler. Ankara: Mikro Yayınları.
- Traynor, P.L. (2002).” Scientific Evolation of Five Strategies Teachers Use to Maintain Order”, Education, 122(3), 453-510.
- TTKB (2017). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine. Ankara.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2016). Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi.(2. Baskı). Ankara: Pegem akademi.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2018). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- Uluhan, E. F. (2015). Çocuklarda Benlik Saygısı *Gelişimi* Antalya: (<http://www.psikoterapi.pro/makaleler/cocuklarda-benlik-saygisi-gelisimi> 05.06.2018 tarihinde erişilmiştir).
- Ulusoy, K. (2007). Lise tarih programlarında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). Değerler eğitimi. Ankara: PegemA.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli Bir Kavram Olarak ‘Değer ve Değerler Eğitimi’. Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, K. (2015). Değerler Eğitimi. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). Değerler eğitimi, (4. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Uzunkol, E. (2014). Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vallance, E. (1980). The Hidden Curriulum And Qualititive İnquiry As States Of Mind. Journal Of Education, 162 (1), 138-151.
- Ülgen, G. (1994). Eğitim Psikolojisi. Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, Kuramlar ve Uygulamalar. Ankara: Lazer Ofset.
- Ültanır, G. (2003). Eğitimde Planlama ve Değerlendirmede Kuram ve Teknikler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Vurgun, L. ve Öztop, S. (2011). Yönetim ve Örgüt Kültüründe Değerlerin Önemi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(3), 217-230.
- Yaman, E. (2014). Değerler Eğitimde Yeni Ufuklar. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yapıcı, A. ve Zengin, S. Z. (2003). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (4), 173-206. Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 19, 499-522.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 19, 499-522.
- Yin, R.K. (2012). Applications of case study research (3rd ed.): Guilford.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık .
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık .

- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (8. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (10. baskı). Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, K. (2008). Eğitim Yönetiminde Değerler. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Yılmaz, M. (2010). Ergenlerde Şiddetin Önlenmesinde Din Eğitiminin Rolü. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yörükoğlu, A. (1983). Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yörükoğlu, A. (1998). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4. ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Süreci. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yüksel, A. (2015). Kavram, Kapsam ve Tarihsel Gelişim Bağlamında Empati. Y. Kabapınar içinde, Empatiyle Gelişmek Empatiyi Geliştirmek, Çocuk ve Empati. Ankara: Pegem Akademi.
- Yüksel, S. (2004). Örtük Program:Eğitimde Saklı Uygulamalar. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yüksel, S. (2005). Kohlber ve Ahlak Eğitiminde Örtük Program: Yeni İlköğretim Programlarında Yer Alan Ahlaki Değerleri Kazandırma İçin Bir Açılım, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 5(2), 307-338.
- Winter, P.A., Newton, R.M. ve Kirkpatrick, R. L. (1998) The Influence Of Work Values On Teacher Selection Decision: The Effects Of Principal Values, Teacher Values and Prncipal-Teacher Value Intreraction, Teacher Education, 14(4), 385-400.
- <https://listelist.com/cocuklara-ogretilenler-unesco/> (26.04.2018 tarihinde erişilmiştir.)

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_d_egerleregitiimi.pdf. (30.04.2018 tarihinde erişilmiştir.)

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf.(29.04.2018 tarihinde erişilmiştir.)

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf (24.04.2018 tarihinde erişilmiştir.)

BÖLÜM VII

Ek 1. Görüşme Soruları

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Tarih:

Görüşme başlama-bitiş saati:

Görüşme yapılan yer:

Katılımcı Kodu:

Değerli öğretmenlerim,

Bu çalışma, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” amacıyla yapılmaktadır. Bu sebeple hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından değerlendirilebilmesi için siz değerli meslektaşlarımdan görüşlerinizin oldukça önemli olduğunu düşünmekteyim. Sizlerden aşağıda yer alan sorulara samimi bir şekilde cevap vermenizi istiyorum. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi siz meslektaşlarımdan gerekli yardımı ve duyarlılığı göstermenizi bekliyorum. Anlayışınız, yardımlarınız ve çalışmama katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi

Ümit GÖZEL

A-KİŞİSEL BİLGİLER:

1. Cinsiyetiniz : 1. K () 2. E ()

2. Yaşınız :

3. Mezun Olduğunuz Fakülte/Bölüm:

.....

4. Öğretmenlik Yaptığınız Sınıf Düzeyi :

1. () 1. Sınıf 2. () 2. Sınıf 3. () 3. Sınıf

5- Mesleki deneyiminiz/kıdem yılınız?.....yıl.

6- Değerler Eğitimiyle ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?

1. () Evet Lütfen belirtiniz (Kim tarafından verildi)

2. () Hayır

7. Değerler eğitimi sınıf panonuz var mı?

1. () Evet Hangi aralıklarla düzenliyorsunuz.....

2. () Hayır

8. Değerler eğitimi okul panonuz var mı?

1. () Evet Hangi aralıklarla ve kimim tarafından düzenlenmektedir.....

2. () Hayır

9. Değerlerin kazandırılmasında hangi programın daha çok etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

1. () Açık Program (Değerlerin Doğrudan Öğretimi)

2. () Örtük Program (Değerlerin Dolaylı Öğretimi)

3. () İkisi de

4. () Diğer (lütfen belirtiniz.....)

B- ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI

1. Değer kavramı size neyi ifade etmektedir?
2. Hayat Bilgisi dersinde yer alan değerler eğitiminin yenilenen öğretim programlarındaki rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? (Eski ve yeni program karşılaştırıldığında ne gibi farklılıklardan söz edebilirsiniz?)
3. Hayat bilgisi programı kapsamındaki değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygunluğu hakkındaki görüşleriniz nasıldır?
4. Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimine ilişkin öğrenme öğretme süreciniz nasıl işliyor? Bu süreçte karşılaştığınız problemler nelerdir? Karşılaşıyorsanız ne gibi çözümler üretiyorsunuz?
5. “Hayat bilgisi dersi öğretim programına değerlerin kazandırılması sürecinde neler yapıyorsunuz?
 - Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin olarak değerlerin kazandırılmasında;
 - Hangi yaklaşımları kullanıyorsunuz,
 - Hangi yöntem teknikleri kullanıyorsunuz, (En sıklıkla kullandığınız/en etkili olduğunu düşündüğünüz/öğrencilerin yapmaktan hoşlandıkları yöntemler nelerdir?)
 - Ne tür etkinlikler yapıyorsunuz,
 - Hangi yardımcı kaynakları kullanıyorsunuz,
 - Hangi öğretim teknolojilerinden faydalanıyorsunuz?
6. Hayat bilgisi dersi öğretim programında kazandırılması gereken değerleri sıralayınız. Niçin? Gerekçeleriyle birlikte açıkla mısınız?
 - En zor :1).....2).....3).....
 - En kolay1).....2).....3).....
 - Öncelikli 1).....2).....3).....
7. Değer öğretimi sürecinin daha iyi işlemesi adına yapılmasını istediğiniz değişikliklere ilişkin önerileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ümit GÖZEL

Doğum Yeri ve Tarihi: Manisa/12.02.1987

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı

İŞ TECRÜBESİ

- 2009-2010 Eğitim-Öğretim Yılı Manisa-Müdür Yetkili Sınıf Öğretmeni
- 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Van- Müdür Yetkili Sınıf Öğretmeni
- 2011-2012 Eğitim-Öğretim Yılı Muş- Sınıf Öğretmeni
- 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Muş- Sınıf Öğretmeni
- 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı Muş-Sınıf Öğretmeni
- 2015-2016 Eğitim-Öğretim Yılı Aydın-Öğretmen
- 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı Aydın- Öğretmen
- 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılı Aydın-Öğretmen

e-posta adresi: umit.gozel@adu.edu.tr

Tarih: 18.06.2018